TEOMAN YAZGAN

bürokratlar nereye koşuyor?

Mülkiye'li, Spor Yöneticisi ve de gazeteci bir bürokratın anıları, gözlemleri

2. BASIM

TEKİN YAYINEVİ

ISBN 975–478–130–3

Kapak: Erkal Yavi
Baskı : Yaylacık Matbaası, İstanbul
2. Basım, 2000

Tekin Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ankara Cad. Konak Han 43 İstanbul
Telefon: 527 69 69 - 512 59 84 ❑ Fax: 511 11 22

TEOMAN YAZGAN

BÜROKRATLAR NEREYE KOŞUYOR?

TEKİN YAYINEVİ

"Bir makamı kapmak
nedenli güç olursa olsun,
oraya lâyık olabilmek çok daha güçtür."

La Bruyère, Karakterler, 8.Bölüm

Yüksek bir makama sahip
olamadığın için telaşlanma..
Asıl o mevkiye lâyık
olamayacağından dolayı
endişe et..

Konfüçyüs

BİRİNCİ BASKI'YA ÖNSÖZ

Bu güne kadar birkaç bilimsel araştırma kitabım yayınlanmıştı. Türk Bankacılığı üzerine. Ancak bürokratlığa adımımı attığım ilk günden beri, görmüş olduğum, yaşamış olduğum inanılmaz olayları, bir kitap haline getirmeyi hep düşünmüş durmuştum. Bu nedenle çoğu kez not aldım, belge topladım ilerde lazım olur diye. Az gelişmiş bir sosyal ve ekonomik yapının bütün özelliklerini yansıtan bu ilginç olayların, herkes tarafından bilinmesinin, anlaşılmasının, bunlardan bir ders çıkarılmasının gerekli olduğunu düşünüyordum.

Sözgelimi, 12 Mart 1971 Muhtıra'sından birkaç hafta sonra, Mülkiyeli ağabeyim Ziraat Bankası Para Tahvil Müdürü Mazhar Aykut'la beraber, saat 13'de öğle haberlerini dinliyorduk. Ben o zamanlar Para ve Tahvil Müdür Yardımcısı olarak görev yapıyordum. Radyodan, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bir bildirisi okunuyordu. Başta Prof. Bahri Savcı ve Prof. Dr. Mümtaz Soysal olmak üzere, çoğu hocam olan birçok öğretim üyesinin, derhal teslim olmak üzere başvurmaları gerektiği bildiriliyordu. Mazhar Ağabey, "Eyvah" demişti. "Bahri sınıf arkadaşım olur. Geçen ay çok önemli bir ameliyat geçirdi, halen evinde istirahat ediyor olmalı. Bir an önce yardımına gitsek çok iyi olacak." Benim de Siyasal Bilgiler'den hocam olan Bahri Savcı'ya ulaşmak için, arabam ile yıldırım gibi hareket ettik. Onbeş yirmi dakika sonra, Bahri Hocanın evine yaklaştığımızda gördüğüm manzara şuydu: Dört beş sivil polis, hocayı karga tulumba ve de ite kalka arabaya sokmak üzereydiler. Biz daha, "Ne oluyor?" falan demeye kalmadan araba hızla oradan

uzaklaşmıştı. Daha sonra çalışma odasına girdiğimizde de, hasta yatağında hazırlamakta olduğu yeni kitabının müsveddelerinin, sağa sola savrulmuş ve üzerinde dolaşılarak parçalanmış olduğunu görüyorduk. Bunları şunun için yazıyorum: Fakülte birinci sınıfında, Anayasa dersimize gelen Bahri Hoca çok anlayışlı, uygar ve iyi kalpli bir insandı. Hasta yatağında ona reva görülen ve sadece Mazhar Abi ile benim tanık olduğum bu çirkin olayın, mutlaka yazılması ve gelecek kuşaklara da duyurulması gerektiğini düşünmüştüm ta o zamanlar. Toplumda galiba önemli rahatsızlıklar söz konusuydu. Sanırım anılarımı günün birinde mutlaka yazmam gerektiği fikri, bu olay üzerine kafamda daha o günlerde kesinlik kazanmıştı.

Bundan birkaç yıl önce, bir ara Hürriyet'te yan yana odalarda çalıştığımız Sevgili Emin Çölaşan'ın, "Önce İnsanım, Sonra Gazeteci" adlı kitabı yayınlanınca da, anılarımı bir an önce kaleme almam gerektiği düşüncesi aniden hız kazandı. Şöyle diyordu Emin Çölaşan:

"Oysa inanıyorum ki, herkes yazmalıdır. Anılarını yazanlara büyük saygı duyuyorum. Ülkemizin geçmişinde, hatta şu yakın geçmişte bile birtakım kişiler otturup da anılarını yazmış olsalardı, örneğin bizim kuşaklarımız onlardan nice dersler alacaktı. Ne yazık ki, bu gibi öğretici kaynaklardan büyük ölçüde yoksunuz. Hemen hiç kimse yazmamış ve yazmıyor. Gelecek kuşaklara bir şeyler öğretecek, onların ufkunu açacak, geçmişini aydınlatacak belgelere, bu gidişle hiçbir zaman sahip olamayacağız"

Çok doğru söylüyordu Sayın Çölaşan. Gerçekten yaşayan ve gelecek kuşaklara birşeyler öğretecek, ibret alınmasını sağlayacak, onların ufkunu genişletecek belgelere ihtiyaç vardı. Buna kesinlikle inanıyordum.

Bu nedenle kaleme kağıda sarılarak yazmaya başladım. Or-

taya derli toplu bir anı kitabı çıktığını sanıyorum. Üstelik bu kitabımda, bütün bir bürokratlık yaşamımda gözlemlediğim olay lardan bazı sonuçlar çıkarmaya, topluma bazı tezler sunmaya da gayret ettim.

Kimseyi üzmek, incitmek ya da eleştirmek niyetinde falan değilim ama, ortaya bazı somut sonuçlar, altı çizilerek belirlenmesi gereken durumlar çıkıyor. Bunlardan en önemlisi de şu: "Siyasal iktidarlar hatta askeri yönetimler, işin ehline verilmesini sağlayacak bir kadrolaşma olayında, genellikle başarılı olamıyorlar. Müsteşarların, Genel Müdürlerin, Genel Müdür Yardımcılarının ve benzer üst bürokratların atamalarında, nitelik, beceri ve kıdem esası değil de, çoğu kez hatır, gönül, hemşehrilik, akrabalık, arkadaşlık ya da politik hesaplar ön plana çıkıyor. İşin tuhaf tarafı, yerini bulmayan bu üst yöneticiler nedeniyle de, Siyasal İktidarlar, duruma göre Bakanlar, birkaç yıl içinde çıkmaza giriyorlar, seçimi kaybediyorlar, ama yine de benzer hataları tekrarlamaya devam ediyorlar. Otuz yıla yaklaşan bürokratik yaşamımda edindiğim en önemli gözlem bu."

Bu kitapda, yaşamış olduğum yüzlerce olaydan seçilmiş bir kısım ilginç örnekler bulacaksınız. Söz gelimi, otel resepsiyon memurunun bir büyük kamu kuruluşuna genel müdür oluşundan, harita mühendisinin büyük bir kamu bankasına genel müdür olarak atanmasına kadar, anlatmak istediğim bir sürü olay var. Bu uygulamalar günümüzde de aynen sürüp gidiyor. Ne zaman önü alınacak bilemiyorum. Hep söyledim, yazdım... Örneğin ben bir özel uçak şirketi kursam, kaptan pilot olarak, arkadaşıma, akrabama, eşime, dostuma değil, ancak gerçek, deneyimli uçak pilotlarına görev verebilirim. Başka bir seçeneğim yoktur. Çünkü uçak uçurmak ciddi ve önemli bir iştir. Ancak bana göre, sözgelimi Ziraat Bankası'nı, Emlak Bankası'nı, Sümerbank'ı, Vakıfbank'ı ya da başka bir kamu kuruluşunu da uçurmak, daha doğrusu yönetmek de çok ciddi bir

iştir ve buralara yapılacak atamalarda da çok belirli ve katı kuralların olması gerekir. Kitabımda ileri sürmeye çalıştığım önemli tezlerden biri de bu. Son yıllarda, bu gibi yerlere atanan bazı kişilerin ilk resmi görevleri de galiba Genel Müdürlük oluyor. Yani çalışma hayatına Genel Müdürlük çizgisinden başlıyorlar. Pek aklın alacağı birşey değil. Sonunda bir sürü acemilikleri, garip ve komik olayları hep birlikte yaşıyoruz.

Uzun yılları içine alan bürokrasi hayatımda, öyle olaylar yaşadım, öyle olaylara tanık oldum ki, inanması bile zor. Bu nedenle anılarımı kaleme alırken, mümkün olduğu ölçüde kişilerin ismini verdim, olayların yerini ve tarihini belirledim.

Kitabın bir ara ismini, sevgili Kurthan Fişek hocamın, Hürriyet'deki köşesinde zaman zaman kullandığı gibi, "Burası Türkiye, Gerisi Hikâye" olarak da düşünmedim değil.. Gerçekten, yazmak istediklerimin bu başlıkla özetlenmesi, belki de kitapda anlatılanlara daha da uygun düşebilirdi.

Mülkiye'li, Ziraat Bankalı, spor yöneticisi ve biraz da gazeteci bir bürokratın anıları... Anlatmak istediklerimin, kazandığım deneyimlerin, bizden sonra yaşayacaklara yararlı olacağını, onlara hayat yolunda önemli kolaylıklar sağlayabileceğini düşünüyorum. Bizim kuşak bir sürü hataların içinde ömrünü tamamlıyor. İstiyorum ki, bizden sonrakiler benzer hataları tekrarlamasınlar, daha mutlu, daha güzel, daha anlamlı günler görsünler.

Anatole France, "Dostumun Kitabı" adlı eserinde, "Anılar birer nimettir" diyor. Bu nimetten bizden sonraki kuşakların alabildiğine yararlanmasını gönülden dileyelim.

Teoman Yazgan

Ankara, Ağustos 1993

DEVLET DEMİRYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDE İLK MEMURİYET GÜNLERİ

1959 yılının güneşli bir temmuz gününde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduğumu öğrendiğim ilk dakikaları, şimdiki gibi hatırlıyorum. Ünlü sütunlu salonda, imtihan sonuçlarını gösteren çizelgede "mezun oldu" sözcüklerini gördüğüm an şöyle bir duraklamıştım. Babamın elimden tutarak, 1943 yılının bir sonbahar günü Nizip Cumhuriyet Okulu'nda başlattığı 16 yıllık öğrencilik serüvenim nihayet noktalanmıştı. İçimde tatlı bir hüzün vardı. Beni ilk kutlayan, hepimizin sevdiği saydığı, müracaat görevlisi emektar Hüseyin efendi olmuştu. Uzun yıllardanberi Talebe Cemiyetinde Genel Sekreterlik yapmam nedeniyle, beni yakından tanıyan ve seven Hüseyin Efendi'nin şöyle konuştuğunu anımsıyorum. "Artık mezun oldun, istikbal senin... Bu gözler, bu sınıflardan, bu salonlardan yetişen nice devlet adamları gördü. Mülkiyeli olmanın kıymetini bil... Bizleri unutma.."

İçimde tatlı bir ürperti kıpırdıyarak otobüse binmek üzere Cebeci asfaltına çıktığımda herşeye rağmen, önemli görevlerin artık beni de beklediğini düşünüyordum. Maliye ve İktisat Şubesi mezunu olduğuma göre, en kısa zamanda önemli bir bankanın teftiş kuruluna girmem gerekirdi. Ancak şu Devlet Demiryollarından aldığım üç yıllık burs konusu ne olacaktı. Kafam hep ona takılıyordu.

Birinci sınıfta öğrenci iken, birgün ilan tahtasına, Devlet Demiryollarının bir duyurusu asılmıştı. Söz konusu ilanda, idareye üst görevli yetiştirmek üzere dört öğrenciye burs verilmek istendiği belirtilerek, fakülte giriş sınavındaki başarı derecelerine göre, benimle birlikte üç arkadaşımın daha bu bursa aday gösterildiği haber veriliyordu. Bu arkadaşlarım, Celal Erdenir, Nevzat Türker ve Ercan Meftunoğlu adlı öğrencilerdi. Dört arkadaş kafa kafaya vererek, ayda 150 lira olan bu bursu almağa karar vermiştik. O zamanlar Devlet Demiryolları Mali İşler Daire Başkanı olan Mülkiyeli abimiz Sahir Kozikliođlu bey de, bizleri bu konuda ikna etmişti. Ancak fakülte son sınıfa gelene kadar geçen üç yıl içinde, bu idarede görev yapmanın bizler için pek o kadar iç açıcı olmayacağını da yavaş yavaş sezinlemeğe başlamıştık. Nitekim korktuğumuz başımıza fazlasiyle geldi.

Mezun olduğumuzu öğrenen idare, aradan daha bir ay geçmeden, taahhütlü birer mektupla bizleri göreve davet etti. Ancak nasıl olduysa oldu, sevgili Ercan ortadan kayboldu. İzini kaybettirdi. Biz üç kişi ortada kaldık. Celal bizleri teselli etmeğe çalışıyordu: "Bu kuruluşta istikbalimiz parlak arkadaşlar. Mektup üstüne mektup yazarak, üstümüze bu kadar düştüklerine göre, bizlere önemli görevler verecekleri kesin. Bir an önce işe başlasak çok iyi olur..."

Önce Nevzat teslim oldu. Bir müddet sonra Celal göreve başladı. Hiç unutmam, 1959 yılının sıcak bir 28 Ağustos günü, ben de devlet memurluğuna arzı endam etmiş oldum.

Tayinim Merkez Muhasebe Müdürlüğüne memur olarak çıkmıştı. Herşeye rağmen, bunca öğrenimden sonra, bana önemli görevlerin verileceği inancındaydım. Ancak müdürümüz Mustafa Bey tarafından, çalışacağım yere götürüldüğüm zaman kazın ayağının pek de öyle olmadığı hemen ortaya çıktı. Aşağı yukarı 200 metrekare dolayındaki çok

büyük bir salonda, yaklaşık 30 kişi çalışıyordu. Daha ekonomik bir yerleşme düzeni sağlamak bakımından, memurlar öğrenci sıraları biçiminde hazırlanmış yerlere, yüzleri grup şefine dönük bir şekilde ikişer ikişer oturuyorlardı.

Kendimi bir an, okula yeni başlayan bir öğrenci şaşkınlığında hissettim. Herkes tuhaf tuhaf bana bakıyordu. Müdür Mustafa Beyin, kısa ve baştansavma bir tanıtım konuşmasından sonra, boş bulunan sıralardan birine oturdum. Daha doğrusu, oda şefi görünümünde olan kişi, burnunun ucu ile orayı işaret etti. Tıpkı ilkokul sıralarında olduğu gibi, yan yana oturmak durumunda kaldığım elli yaşlarında kıdemli bir memur arkadaş, kısık ve bezgin bir sesle "Hoşgeldin, hayırlı olsun" dedi. Ben de ona doğru gülümsemeye çalıştım. Daha sonra, diğer memur arkadaşlar da birer ikişer kutlama mesajlarını ilettiler.

Ben kendi adıma kutlanmam gereken bir durum göremiyordum. Birkaç ay öncesine kadar , müfettişlik, hariciyecilik, kaymakamlık hülyaları içinde kasım kasım kasılan bir kişi için, içinde bulunduğum rezil bir durumdu. Aradan birkaç dakika geçmeden, elindeki askı ile çay servisi yapan görevli, bana sormadan bir çay da benim önüme bıraktı. Otuza yakın kişi, hep birlikte çay içmeye koyulduk.

Yapmam gereken iş, birkaç dakika içinde yanımdaki arkadaş tarafından bana da öğretildi.

Otuza yakın memur arkadaşla beraber, yapmakta olduğumuz iş, aşağı yukarı aynen şöyleydi: Devlet Demiryollarına bağlı işletmelere gönderilen hesabı cari mektupları, bu iş için özel olarak bastırılmış bir büyük deftere işaretleniyor, beş on gün sonra alındı cevabı bir mektupla geldiğinde ise, o işaretin karşısına çarpıya benzer bir işaret konuyordu. Bütün memur arkadaşlar bu işi, sıkıntılı görünümlerine rağmen maha-

retle ve hızla yürütüyorlar, arada bir de çay için hep beraber mola veriyorlardı.

Sokaktan rasgele bir kişiyi çağırarak, birkaç dakika içinde öğretilecek bir işte çalıştırılmış olmam, gittikçe canımı sıkmaya başlamıştı. Başka odalarda çalışan diğer iki arkadaşım da aşağı yukarı benzer işlerde çalışıyorlar, bakalım bu işin sonu nereye varacak diye bekleşiyorlardı. Bu arada zaman zaman bir araya gelerek, bize bunun için mi burs falan verdiler diye hayıflanıyorduk. Bir kaç yıl öncesine kadar, Siyasal Bilgiler Fakültesi Talebe Cemiyeti Genel Sekreteri olarak, balo bileti falan satmak için cirit attığımız Genel Müdür Safa Yalçuk Beyin makam odaları, salonları artık benim için mazide kalan tatlı birer anı olmuştu. Genel Müdür Safa Beyin odası bir yana, Müdürümüz Mustafa Beyin bile semtine yaklaşmak, bizler için artık çok zor bir olaydı.

Celal ile ben, bir yolunu bularak bu işten sıyrılmak için plânlar yapmaya başladık. Ancak sevgili Nevzat, gittikçe işini benimsemiş görünüyordu. Hatta ceketinin kolları kirlenmesin diye, bazı memurlar gibi siyah satenden iki de kolluk yaptırmıştı.

Birinci ayın sonunda, 374 lira olan ilk aylığımı veznenin önünde yarım saat sıra bekledikten sonra aldım. Maaş da beni hiç tatmin etmemişti. Zira Banka Müfettişliğine, Hesap Uzmanlığına kapağı atan arkadaşların eline ayda ortalama 1600 lira geçiyordu. Ben ayda 374 lira aldığım bu memurluk görevinden, mutlaka bir yolunu bulup sıyrılmalıydım. Üstelik sorunlarımızı anlatacak bir kimse de bulamıyorduk. Kendimi Robenson gibi, ıssız bir adada kalmış hissediyordum. Benden beş defa yukardaki amirim Genel Muhasebe Müdürü Zeki Bey, Devlet Demiryolları Meslek Okulu mezunuydu. Bizlerle temas etmek bile istemiyordu. O yıllarda, özellikle yüksek okul mezu-

nu memur da bulunmadığı için, yavaş yavaş istenmeyen bir kişi haline gelmeğe başlamıştık. Bir an önce gidelim diye, gözümüzün içine bakılıyordu.

Benim umursamaz bir hava içinde yapmış olduğum çalışmalar, nasıl olmuşsa olmuş Müdür Mustafa Beye kadar iletilmişti. Bir gün öğleden sonra hışımla salona girdi. Ben o sırada yeni dağıtılan çayımı yudumluyordum. Geldi benim önümde durdu. Bar bar bağırarak, "Neden çalışmıyorsunuz" diye azarlamağa başladı. Ben de yaradana sığınıp, "Çalışmıyorum, ne olacak, zaten yapacak ne iş varki?" deyiverdim. Meslek hayatında ilk kez böyle bir cevap almış olmalı ki, önce sarardı, sonra bozardı.. "Ben sana gösteririm" diyerek çekip gitti. Salonda adeta bir kahraman olmuştum. Bir kaç kişi "Helal olsun" falan diyerek beni kutladılar.

Ertesi gün Müdür Mustafa Bey beni odasına çağırdı. Ayakta tutarak uzun bir nutuk attıktan sonra, "Yanlış yoldasın, sicilin benim elimde, bu kafayla gidersen seni ezerler" dedi. Ben de, "Kim kimi eziyor dedim" "Çık dışarıya" diye bağırdı. O hızla dışarı çıktım. Kafam atmıştı. İzin almağa gerek de görmeden, o günlerde Büyük Sinema'da kapalı gişe oynayan Alain Delon'un ilk filmi "Üç Sevgili"ye gittim. Yolda giderken bürokrasi bu ise, çekeceğimiz var diye düşünüyordum.

Bir öğle üzeri Celal yanıma geldi. Ben bir formül buldum dedi. "Askere gideceğim dersen hemen ilişiğini kesiyorlar. Ben bu konuda dilekçe verdim. Aslında Hesap Uzmanlığı için hazırlanacağım" Bu formül bana da cazip gelmişti. Bir dilekçe de ben döşendim. Askerlik için derhal izin verdiler. Böylece 2 ay 12 gün, sözüm ona hizmet verdikten sonra, 11 Kasım 1959 günü pılıyı pırtıyı toplayarak ilk memuriyet görevinden hızla uzaklaşmış oldum. Toplam yetmişüç gün süren ilk memuriyet maceramın anılarını, herşeye rağmen bugün için tatlı bir biçimde hatırlıyorum.

Unutmadan belirtmiş olayım... Değerli arkadaşım Celal Erdenir, o günlerde katılmış olduğu Hesap Uzmanları Kurulu'nda, başarılı hizmetler verdi... Bir ara yurtdışı görevlerinde bulundu. Hâlen Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı... Sevgili Nevzat ise Devlet Demiryollarında sebat etti... Orada kaldı. Halen Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkan Yardımcısı olarak görev yapıyor sanırım.

Belirtmeğe gerek yokki, askere gitmek için ikiyıl boyunca izinli sayılmama rağmen, askerliğe henüz hazırlıklı değildim. Zaten askerlik kararını aldırma gününü de kaçırmıştım. Asıl amacım, ne pahasına olursa olsun bu ortamdan kurtulmak ve büyük bir bankanın ya da kamu kuruluşunun teftiş kuruluna girebilmekti. Bunun için ne gerekiyorsa yapacaktım.

MAİYET MEMURLUĞU YILLARI

Hergün bütün gazetelere göz gezdiriyor, yakında açılacak bir müfettiş yardımcılığı sınavı için, ilan verilip verilmediğini araştırıyordum. Görünürde önemli sayılabilecek bir sınav henüz söz konusu değildi.

Kasım ayının ortalarına doğru, bir gün Kızılayda dolaşırken, yine benim gibi Maliye ve İktisat Şubesi mezunu olan, sınıf arkadaşlarım Ali Parıl Sümer ve rahmetli Adil Kerimoğlu'na rastladım. Konuşarak yürümeğe başladık. O yıllarda, Zafer Anıtından Ulus Sinemasına kadar, insanlar oluk oluk gidip gelirlerdi. Görenlerin bir miting yürüyüşü falan olduğunu sanabilecekleri kadar büyük kalabalıklar oluşurdu. Bizler o kalabalık arasında, sağa sola çarpa çarpa yürümeğe çalışırken, bir yandan da durum muhakemesi yapıyorduk. Ali, bir an önce memuriyet kıdeminin başlaması açısından, Ankara'da Maiyet Memurluğuna başlamamız görüşünü ortaya attı. Bu fikir bize de biraz cazip gibi görünmüştü. O zamanlar, kaymakam adayı olabilmek için, herhangibir eleme sınavına girmek gerekmiyordu. Elini kolunu sallayarak maiyet memurluğuna girebiliyordun. Sadece bir dilekçe vermek yeterliydi.

Hemen orda karara vardık. Hafta başında belgelerimizi tamamlayıp İç İşleri Bakanlığına birlikte başvuracaktık. Nitekim de öyle oldu. Bir Pazartesi günü öğleden sonra, Bakanlık Özlük İşleri Genel Müdürü, Mülkiyeli abimiz Şerif Ergen'in odasından içeriye girerken, garip duygular içindeydik. Maliyeci olmamıza

rağmen, Kaymakam olmayı ister görünmemizde, az da olsa bir suçluluk payı hisseder gibiydik.

Rahmetli Şerif Bey bizi çok iyi karşıladı. "Maliyeci olmanız nedeniyle, idarecilikte fazla kalmazsınız... Bunu hissediyorum. Ancak büyük oranda kaymakam açığımız var... Lütfen devam etmeğe çalışın, bu mesleği seveceksiniz" dedi.

Dil ucuyla söz verdik. Ancak suçluluk duygumuz daha da artmıştı. İnşallah hayırlı olur diyerek Bakanlıktan ayrıldık.

Tarihi Ankara Vilayet Binasında, Maiyet Memuru olarak görev yapmak, bizlere başlangıçta oldukça cazip ve rahat gelmişti. Maaşının düşük olması dışında, herhangi bir can sıkıcı tarafı yoktu. İstersen Vali Muavini gibi pekçok işle ilgilenebiliyor, istemezsen hiçbir şeye karışmadan gününü gün edebiliyordun. Durum Devlet Demiryolları memurluğundan oldukça farklıydı. Memurlar, odacılar ve hatta kapıda bekleyen polislerden, az da olsa, belirli bir itibar görüyorduk. Bizlere karşı yakın bir geleceğin idarecileri olarak, oldukça ilgili davranıyorlardı. Hatta izinde olan Vali Muavinlerinin odasına ara sıra oturduğumuz zamanlar, etki sahamızda belirli bir genişleme derhal göze çarpıyordu.

1960 yıllarının Mart aylarına doğru, öğrenci ve halk hareketleri gittikçe genişliyordu. Emniyet Müdürlüğünde staj yaptığımız günlerde, olayların içine ister istemez biz de katılmış oluyorduk. Zaman zaman katıldığımz toplantılarda, Valimiz Dilaver Argun, bu olaylara karşı daha sert davranılması gerektiğini savunuyordu.

Nisan ve Mayıs aylarına doğru, olayların boyutları daha da genişledi. Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşleri, 555-K olayları ardı ardına sürüp gidiyordu.

BENİM İÇİN YÖNETMELİK DEĞİŞTİRİLİYOR

Nisan ayı ortalarına doğru birgün, uzaktan akrabam olan Tarım Bakanı rahmetli Nedim Ökmen'le karşılaştım. Kendisi son derece iyilik seven, babacan ve hoş bir insandı. Hatta, son sınıf yemeğimizi de, Atatürk Orman Çiftliğinde kendisi vermişti. "Herkes birşey istemeğe geliyor, sen neden gelmiyorsun, bekliyorum..." diye ilgi gösterdi.

Ertesi gün, Özel Kalem Müdürü Tevfik Beye telefon ettim. Durumu anlattım. Salı günü saat 10'da bekliyoruz dedi.

Salı günü Tarım Bakanlığı kapısına geldiğimde, bir ucu sokak kapısından başlayan ve merdivenlerden kıvrılarak Bakan odasına doğru yol alan bir insan kuyruğu ile karşılaştım. İnsanlara dokunmadan ve merdiven kenarlarından yürümeğe çalışarak, Özel Kalem Müdürü Tevfik Beye ulaştığımda, şaşkınlığımı o da anlamış olacak ki, "Önemli birşey değil" dedi.. "Salı ve perşembe Sayın Bakanın dert dinleme günleridir. O nedenle bu kadar kalabalık olur. Sen yabancı değilsin, geç Bakan Beyin yanındaki boş koltuğa otur. Seninle en sonra konuşacak.."

Bu özel ilgiden hoşnut olmama rağmen, şaşkınlığım bir türlü geçmiyordu. Ülkemizin düzenini, insanlarımızın çaresizliğini ve de zaman zaman su yüzüne çıkan fırsatcılığını, yavaş yavaş da olsa sezinlemeye başlıyordum.

Bakanın kapısı ardına kadar açıktı. Nedim Ökmen'in tam önünden başlayan tek sıralı insan kuyruğu, biraz önce de belirttiğim gibi, kıvrıla kıvrıla caddeye kadar ulaşıyordu. Sırası gelen derdini veya talebini Nedim Beye anlatıyor, kendisi duruma göre ya anında telefon ediyor, ya da ilgiliye bir kart yazıyordu. İşi biten saygı ile kenara çekiliyor ve yerini arkadan gelene bırakıyordu. Mülkiyeli hemşehrim ve akrabam olan Nedim Ökmen'in bu davranışında, torpili olmayan insanlara yardımcı olmak gibi, insancıl bir amacın bulunduğunu sezinlemek mümkündü. Çünkü gelenlerin aşağı yukarı hiçbirini tanımıyordu. Ancak sıraya girenlerin bir bölümünün de, fırsatçı olduğu kesindi.

Hiç unutamam, en önde sırası gelen 45 yaşlarında bir kurmay albaydı. Sırası çoktan gelmesine rağmen, bir türlü paşa yapılmadığından ve hakkının yendiğinden bahisle yardım talep ediyordu. Nedim Abi hiç üşenmemiş, herkesin gözü önünde, zamanın Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'e telefon etmiş ve albayın durumunun tetkik edilmesini ve mümkünse paşa yapılmasını rica etmişti.

İkinci sırada, İslahiye'den geldiğini söyleyen bir kişi, haksız bir vergi cezasiyle mahvolduğunu belirtiyor ve Maliye Bakanı rahmetli Hasan Polatkan'a hemen oracıkta yazılan bir kartı alarak uzaklaşıyordu.

Daha sonra sırası gelen, 25 yıldanberi Doğu Anadolu'da görev yaptığını söyleyen 50 yaşlarında bir devlet memuruydu. Çocuklarının yüksek tahsil zamanı gelmiş, ancak nereye başvurduysa yıllardanberi Ankara'ya bir türlü tayinini sağlayamamıştı. Maaşı yeterli olmadığı için, çocuklarına ayrı bir olanak sağlayarak Ankara veya İstanbul'da okutma gücüne de sahip değildi. "Benim de torpilim siz olun diye ağlamaya başladı..." Nedim Bey hemen anında Genel Müdürü telefonla

buldu. Adamın işini halletti... 25 yıllık devlet memuru kapıdan çıkarken, "Allah tuttuğunuzu altın etsin" diye haykırıyordu.

Saat 12'ye doğru, son ziyaretçinin de işini halledip gerekeni yaptıktan sonra, bana doğru dönerek "Şimdi senin işine bakalım delikanlı dedi... İsteğin nedir..?"

"Özel bir isteğim yok Sayın Bakanım" dedim. "Bildiğiniz gibi, Maliye ve İktisat Şubesinden yeni mezun oldum. Eğer bir görev düşünüyorsanız, ben hizmete hazırım..."

Birkaç dakika düşündü. Gözlüklerinin üstünden bana sevgi ile baktı ve "Bana Müsteşar Muavini Kemal Beyi çağırın" dedi. Biraz sonra uzun boylu bir kişi telaşla içeri girdi ve "Emredin sayın Bakanım" diye esas duruşa geçti.

Nedim Bey sakin sakin konuşmağa başladı:

"Teoman Bey yakınım olur... Tarım Bakanlığı Teftiş Kuruluna Müfettiş Muavini olarak almak istiyorum, gerekeni yapın ve bana bilgi verin"

Müsteşar Muavini Kemal Tarsuslu önde, ben arkada Bakan beyin huzurundan saygı ile ayrıldık. Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanının odasına doğru yol alırken, Kemal Bey birkaç kez beni öne geçirmek istediyse de, ben onun birkaç adım gerisinde yürümeye gayret ettim. Uzun koridorlardan geçtikten sonra, Teftiş Kurulu Başkanının odasına girdiğimizde, Başkan Bey şaşkınlıkla ayağa fırladı.

"Buyrun Sayın Müsteşarım, şeref verdiniz" dedi. Kemal Bey, durumu kısaca izah ederek, "Teoman Bey Sayın Bakanın yakını olur... Müfettiş Muavini olarak derhal ataması yapılacak" şeklinde konuştu. Başkan Bey ilk şaşkınlıkla, derhal Sayın Müsteşarım, Sayın Bakanımın emri olur demesine rağmen, daha sonra yüzünün bir endişe ile kaplandığını farkettim. Ürkek bir şekilde konuşmağa başladı:

"Ancak şöyle bir durum var. Bakanlığımız Teftiş Kurulu yönetmeliğine göre, Kurulumuza Müfettiş olarak atanacakların, daha önce bağlı Genel Müdürlüklerimizden birinde, Müfettiş olarak çalışmaları zorunlu. Bu durumu göz önüne almamız gerekir. Önce örneğin, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Müfettiş olarak atansa da, oradan bizim kurula aktarsak daha uygun olacak..."

Kemal Bey Kurul Başkanına, "Doğru söylüyorsun da, bu durumu Sayın Bakana kim arzedecek, ben konuşmak istemem, isterseniz siz arzedin" dedi. Başkan Bey kısık bir sesle, "Arzetmeğe çalışırım" diye kekeledi.

Yine Kemal Bey önde ben arkada, koridorları yıldırım hızıyla geçerek, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürü'nün makamına ulaştık. Umulmadık bir anda, Müsteşar Muavini Kemal Beyle karşı karşıya kalan Genel Müdür de, tıpkı bir önceki gibi ayağa fırladı. Durum kısaca ona da izah edildi. Genel Müdür bir an düşünmeden "Hay hay efendim" dedi. "Şimdi gerekeni yaparız."

Biz çaylarımızı yudumlarken, Genel müdür telefon ederek, Personel Müdürünün acele yanına gelmesini emretti. Ben tuhaf duygular içindeydim. Herkes için çok zor görünen, bir teftiş kuruluna kapağı atabilmek olayının, bu derece hızlı ve zahmetsizce yürümesinin doğru olup olmadığını düşünüyordum. Daha meslek hayatımın başında, "Torpil ve adamını bulma" kavramlarına, fena halde alışabileceğimden biraz endişeliydim.

Deneyimli bir devlet memuru görünümündeki Personel Müdürü, saygılı bir biçimde odaya süzüldü. Sayın Genel Müdür hemen konuya girdi: "Teoman Beyfendi, Sayın Bakanımızın yakını olur.. Kısa bir süre için Teftiş Kurulumuzda görev alacaklar.. Atama işlemlerine derhal başlayınız.."

Personel Müdürü, "Derhal efendim, gerekli atama belgelerinin nelerden ibaret olduğunu şimdi bildireyim" diyerek hızla odadan çıktı.

İşin sonuna doğru yaklaştıkça, Tarım Bakanlığında ya da Devlet Üretme Çiftliklerinde, neyi teftiş edeceğimin sıkıntısı içimi bir ölçüde kaplamaya başlamıştı.

Biraz sonra Personel Müdürü, elinde küçük bir kitapcıkla içeri girdiğinde, yüzünde belli belirsiz bir sıkıntı vardı. Konuşmaya başladı:

"Efendim, bu konuda galiba küçük bir pürüz var. Teftiş Kurulu yönetmeliğimize göre, bizim kurulda görev alabilmek için, Tarım Bakanlığı veya bağlı kuruluşlarında en az 5 yıl görev yapmak gerekiyor. Oysa ki sayın Yazgan'ın böyle bir hizmeti yok. Nasıl emredersiniz öyle yapalım."

Odayı derin bir sessizlik kapladı. Müsteşar Muavini ve Genel Müdür ne yapacağını şaşırmıştı.

Sessizliği Kemal Bey bozdu:

"Bu durumu Bakana nasıl arzederiz" Ardından Genel Müdür konuştu: "Yönetmeliği değiştirmeden başka çaremiz yok."

Personel Müdürü konuya açıklık getirdi: "Söz konusu maddenin değiştirilmesi en fazla bir ay zaman alır."

Ben neler oluyor diye şöyle bir silkindim. Benim için yönetmelik maddesi mi değişiyordu. Genel Müdür konuşmaya devam etti: "Zaten bu 5 yıl görev yapma şartını biz de çok fazla buluyorduk. Şimdi huzurunuzda Müdür Beye talimat veriyorum. Bu maddenin kaldırılmasına ilişkin çalışmalara derhal başlanacak. Siz birkaç gün de bir, lütfen uğrayarak konunun gelişimi hakkında bilgi alınız. Atamanız bir müddet gecikecek."

Herkese teşekkür ederek Bakanlıktan ayrıldım. Adamına göre, yönetmelik maddesinin bile değiştirilmek istenmesi, ben de biraz gurur, biraz da sıkıntı yaratmıştı.

Birkaç kez ben uğradım. Zaten Personel Müdürü de, sık sık telefon ederek, olayın gelişimi hakkında bilgi veriyordu.

Bilindiği gibi, yönetmeliğin bir maddesinin bile değiştirilmesi, Bakanlık önergesinin Danıştay tarafından da görüşülüp benimsenmesinden sonra, Bakanlar Kurulu kararıyla mümkün olabiliyordu.

Yaklaşık iki ay sonra, Personel Müdürü bir gün heyecanla telefon etti. "Efendim, değişiklik önergesi Danıştay'dan da olumlu görüşle geçerek Bakanlar Kuruluna sevkedildi."

Birkaç gün sonra yeni bir bilgi daha bana aktarıldı. "Değişiklik tasarısını bütün Bakanlar imzaladı. Şimdi evrak Sayın Başbakanımız Adnan Menderes Beyefendi'nin masalarında. Artık kendileri ne zaman isterlerse o zaman imzalarlar.. İsterseniz siz de bir girişimde bulunun.."

Bu telefonu aldığım gün sanırım takvimler 25 Mayıs 1960 gününü gösteriyordu. Zaten iki gün sonra da ihtilal oldu. Bizim iş de bu şekilde yattı.

Unutmadan eklemiş olayım. 27 Mayıs İhtilâlinden birkaç ay sonra nasıl olduysa oldu, benimle ilgili meşhur değişiklik tasarısı, Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığındaki yeni Hükümet tarafından da benimsendi. 5 yıl görev yapma koşulu kaldırıldı. Hatırladığım kadarıyla, yıllarca sonra, benim için değiştirilen yönetmelik maddesinden yararlanarak, sınıf arkadaşım sevgili Orhan Kılcı, Kaymakamlık mesleğinden Devlet Üretme Çiftliği Genel Müdürlüğü Müfettişliğine geçti. Ara sıra karşılaştığımızda, "Sen maddeyi değiştirdin, ben yararlandım" diye takılır durur.

KAYMAKAM VEKİLİ OLUYORUM

27 Mayıs Devrimi, Ankara Valiliğine de az çok yeni bir düzen getirmişti. Askeri yönetimin yeni Valisi Tuğgeneral İrfan Baştuğ, bir grup vatandaş tarafından, Vilayet girişinde kurban kesilerek karşılandı. Eski Vali Dilaver Argun ise, göz altına alınarak Yassıadaya gönderildi.

Birkaç yeni Vali Muavini atandı. Binanın girişine çıkışına bazı önlemler getirildi. Bunun dışında, özellikle maiyet memurları için pek fazla değişen bir şey olmadı. Zaman zaman bazı müdürlüklere staja gidiyor, zaman zaman da bir odaya toplanarak, memleketin geleceği üzerine tartışmalar yapıyorduk. Günler bu şekilde geçerken, Kasım ayının sonlarına doğru gelen bir Bakanlık onayı, hepimizin keyfini kaçırdı. Türkiye genelinde boş bulunan kaymakamlıklar için, bütün maiyet memurları (Kaymakam Vekili) olarak atanıyorlardı. Zira esasen boş bulunan bazı kaymakamlıklardan başka, askeri yönetim tarafından birçok kaymakam da, işten el çektirilmiş veya gözaltına alınmıştı. Bu nedenle birçok ilçe boş bulunuyordu.

Bu arada benim hisseme de, Nevşehir'in Kozaklı ilçesi düşmüştü. Buranın neresi olduğunu sorup soruşturdum. Kimsenin bir bilgisi yoktu. Sadece çok yeni bir İlçe olduğu söyleniyordu.

Bankaların Müfettiş Yardımcılığı sınavlarının ilanları da artık gazetelerde yayınlanmaya başlamıştı. Bu nedenle, Kozaklı'ya gitmeye pek niyetli değildim. Sınavlara hazırlanmam gerekirdi. Gerekirse istifayı bile düşünüyordum.

Birgün öğleye doğru tek başıma maiyet memurları odasında otururken, dışarda birkaç kişinin benim adımdan bahsettiklerini duydum. Kapı önünde oturan odacıdan, galiba benim içerde olup olmadığımı öğrenmeye çalışıyorlardı.

Biraz sonra kapı açıldı ve içeriye "Kaymakamımızı almaya geldik" diye sempatik davranmaya çalışan beş kişi doluştu. En önde görünmeye çalışan kişi kendini tanıttı. "Ben Kozaklı'dan doktor Cafer Berkol, diğer arkadaşlarım ise, İlçe'nin önde gelen kişileri. Kozaklı altı aydan beri kaymakamsız. Sizin İlçemize atandığınızı öğrendik. Belki gelmek istemezsiniz diye sizi almaya geldik.."

Olayı garipsemekle birlikte, doğrusu biraz da gururlanmıştım. Bu kaymakamlık bu kadar önemli bir iş miydi? Ta oralardan beni almaya geliyorlardı.

Ancak aylarca sonra öğreniyordum ki, bu kişiler beni almaya değil, CHP'nin Ankara'daki bir toplantısına delege olarak gelmişler, hazır gelmişken de, İçişleri Bakanlığından ismimi öğrenerek bana da uğramışlardı. Amaçları Kozaklı'ya döndüklerinde, beni kendileri tayin ettirmiş gibi bir hava yaratmaktı.

Birlikte yola çıkmak için beni ikna etmeye çalışıyorlardı. Ancak ben hazırlık için birkaç gün izin istedim.

Kozaklı, Ankara ile Kayseri arasında, Fakılı tren istasyonuna çok yakın bir yerde bulunuyormuş. Birkaç gün önce telgrafla haber verirsem, beni istasyonda karşılayacaklarını söyleyerek, neşeli bir şekilde yanımdan ayrıldılar.

İş artık ciddiye binmişti. Geri dönüş olamazdı. Akşam evde durumu annem ve babama da anlattığımda, ortalık bayram yerine döndü. Vekâleten de olsa Kaymakamlığa başlıyordum. Özellikle o yıllarda, çok tatlı olan Ankara yaşantısından bir süre

ayrı kalsam bile, önemli bir göreve başlamanın heyecanını duymaya başlamıştım.

Hiç unutmam, Aralık ayının ortalarına doğru, annemin özenle hazırladığı küçük bavulu elime alarak, sabah saat 8'de kalkan motorlu trene binerken, kendimi bir an Reşat Nuri Gültekin'in romanlarındaki kahramanlara benzetmiştim.

Yaklaşık dört saatlik bir yolculuktan sonra, tren Fakılı İstasyonuna yaklaşırken, içimde belli belirsiz bir ürperti vardı. Heyecan mı desem, sevinç mi desem pek bilemiyordum.

Tren yavaşlayarak durduğunda, ilk anda istasyonda tanıdık bir çehreye raslayamadım. Telgrafım acaba ellerine ulaşmadı mı diye düşünerekten aşağıya indiğimde, iki Jandarma Assubayının bana doğru koşar adım geldiklerini gördüm. Kendilerini hemen takdim ettiler: "İlçe Jandarma Komutanı Kıdemli Başçavuş Memduh Karadeniz ve Merkez Karakol Komutanı Başçavuş Mehmet Ekmekçi"

Telgrafı almışlar.. Doktor Cafer Bey ilçede olmadığı için de yalnız gelmişlerdi.

Fakılı Nahiyesi ile Kozaklı arasında yaklaşık yarım saatlik bir yol var. Yolda konuşarak gidiyoruz. İlçe dört yıl kadar önce kurulmuş. Hâlen merkez nüfusu 600 kişi kadarmış. Yeni İlçe olmasına rağmen Hükümet binası ve kaymakamlık lojmanı varmış. İlçenin bugünkü merkezi beş yıl öncesine kadar, üç köyün ortaklaşa kullandıkları boş bir pazar yeriymiş. Zamanın İçişleri Bakanı Ethem Menderes, birgün helikopterle bu boş alana inerek, bastonu ile yere vurmuş ve buranın ilçe olmasına karar verdik demiş. O zamanlar boş meydanda sadece bir göçmen evi varmış. Bir de köylülerin yine ortaklaşa kullandıkları ve doğal sıcak suların yerden kaynadığı köhne bir hamam. İlçe kararı çıktıktan sonra, birkaç kilometre mesafedeki üç köyden ge-

len bazı kişiler, buralara ev ve işyeri yaptırmışlar. Ortaya 70-80 haneden oluşan iyi kötü bir yerleşim merkezi çıkmış.

İlçeye gelince doğru kaymakamlık lojmanına gittik. Tek katlı bir bina.. İçinde eşya sayılabilecek önemli bir şey yok.. Sular akmıyor.. İlçeye zaten elektrik de henüz gelmemiş..

Kış aylarında olduğumuz için, akşam da erken oldu. Hava kararda. İki Jandarma Başçavuşu arkadaşla birlikte, şehir kulübü olarak kullanılan yere gittik.

İskambil ve tavla oynayan birkaç kişi sıra ile gelerek hoşgeldiniz dediler... İçimi daha ilk anda bir sıkıntı kaplamıştı. Daha sonra, mesailerini bitirerek kulübe gelen Savcı Mehmet Demirtürk ve Hükümet Doktoru Kemal Sarıgöl Beylerle de tanıştık.

Savcı Bey bekârmış. O nedenle geç saatlere kadar benimle kaldı. Diğer arkadaşlar birer ikişer evlerinin yolunu tuttular.

Sanırım 1960 yılı Aralık ayının 16. günü olan o geceyi hiç bir zaman unutamadım. Sabahleyin Ankara'dan yola çıkarken almış olduğum Milliyet Gazetesi'ni, o gece evire çevire belki on defa okudum. Saat 23'e doğru, Savcı Bey, "Biraz da benim eve gidelim de, size özel bir çay ikram edeyim" dedi. Gecenin zifiri karanlığında, çamura bata çıka Savcı Beyin evine geldik. Gece bekçisinin daha önce yakıp hazır hale getirdiği sobanın üzerine çaydanlıklar konuldu. Mehmet Bey sıkıntılı bir insandı. Bu gibi yerlerde geçen ömrüne hayıflandığını hissediyordum. Bu nedenle aramızda fazla bir konuşma geçmedi. Yaklaşık yirmi metrekare gelen odanın içinde, bir aşağı bir yukarı yürüyüp durdu. Arasıra bana birkaç kelime söylüyordu. Ben de ona cevap vermeye çalışıyordum. Saat gece yarısı bire doğru izin isteyerek, bir bekçi refakatinde lojmana döndüm. Son derece eğlenceli geçen dört yıllık bir öğrencilik döneminden sonra, Kozaklı'daki bu ilk gecenin sıkıntısı zaman zaman hâlâ içimde hissederim.

Sıkıntı ile dolu olarak geçirdiğim o ilk gecede, beni biraz olsun güldüren, gerçekten olmuş bir olayı da burada belirtmeden geçmek istemiyorum.

Savcı Bey gecenin ilerlemiş bir saatinde bana anlatıyordu: "1956 yılının son günlerinde, Kozaklı'ya ilk tayin edilen hakim, İlçeye gelmek üzere, akşama doğru yine benim gibi Fakılı İstasyonunda inerek, ilçe merkezi diye tarif edilen yere geldiğinde, gece karanlığında Kozaklı'yı bulamamış ve o hırsla geri dönerek meslekten istifa etmiş.."

Kozaklı'da Kaymakam Vekili olarak dört ay kadar görev yaptım. Ancak bu kısa süre zarfında, öyle olaylarla karşılaştım, öyle deneyimler edindim ki, anlatmakla bitmez.

İşte bunlardan ilginç olan birkaçı... Sanırım Kaymakamlık kadar insana gerçek hayatı tanıtan başkaca bir meslek söz konusu değil... En azından ben böyle düşünüyorum.

ADNAN MENDERES DE YASSIADA'DAN BIRAKILSIN NE FARKI VAR?

Kaymakan Vekilliğine başlayalı daha birkaç gün olmuştu. 1960 yılının son günlerini yaşıyorduk. 27 Mayıs İhtilalinin heyecanı hâlâ az çok hüküm sürmekteydi. Demokrat Parti Milletvekilleri, Hükümet Üyeleri ve bazı yetkililerin kapatıldığı Yassıada'dan ilginç haberler, hikayeler kulaktan kulağa yayılıyordu.

Birgün öğleden sonra odamda otururken, Savcı Mehmet Bey telaşla odama girdi. Yüzünde yapmacık olup olmadığını bir anda kestiremediğim çok telaşlı bir görüntü vardı.

"Kaymakam Bey ne yapmışsınız" dedi. "Durum çok kötü, halk galeyan halinde.. Kahvelerde toplantılar düzenleniyor.. Durum Milli Birlik Komitesi'ne ve İçişleri Bakanlığı'na telgrafla bildirilmiş.. Derhal önlem almamız gerekli.."

Savcı Beyin bu telaşından ilk anda birşey anlamadım. Birkaç gün içinde, bu kadar önemli bir olaya karıştığımı da sanmıyordum.

"Konu nedir, ne yapmışım Savcı Bey?" diye sordum. Anlatmaya devam etti:

"Siz bu sabah bir kişiyi bekçibaşı olarak mı, ne atamışsınız? Oysa ki bu kişi eski demokratlardan ve kuyruklardanmış.. Biliyorsun İlçe Halkı 27 Mayıs taraftarı.. Bu nedenle infial içinde olan halk, (Mademki eski demokratlara ve kuyruklara iş verili-

yor, Adnan Menderes de Yassıada'dan bırakılsın ne farkı var) diye kahvelerde gösteri yapıyorlar. Sizi bir arkadaş olarak uyarmak istedim..."

Savcı Beyin olayı bu derece ciddiye alması doğrusu canımı sıkmıştı. Konuyu hemen hatırladım. Bana göre son derece önemsiz olması gereken olay şuydu:

Öğleden önce, dürüst bir Anadolu çocuğu olduğu hemen belli olan, İlçe Jandarma Komutanı Kıdemli Başçavuş Memduh Karadeniz bana bir öneri getirmişti. İlçede emniyet teşkilatı olmadığı için, bu görevi de jandarma yürütüyordu. Kozaklı'da Bekçibaşı görevi bir süredir boş bulunuyormuş. Bu konuda ilan verilmiş ve gelen iki aday çeşitli yönlerden değerlendirmeye tabi tutulduktan sonra, Merkez Karakol Komutanı Kıdemli Başçavuş Mehmet Ekmekçi ile birlikte, Osman isminde bir kişi üzerinde fikir birliğine varmışlar ve seçim sonucu onaylanmak üzerinde bana getirilmiş, ben de hiç bir sakınca görmeden hemen onaylamıştım. Olay bu kadar basit ve önemsizdi. Bekçibaşı Osman belki daha önce Demokrat Partiye falan oy vermiş veya öyle biliniyor olabilirdi. Konunun "Adnan Menderes'in de Yassıada'dan bırakılmasına benzetilmesi" ile ne ilgisi vardı.

Yaptığım araştırmalardan benim de anladığıma göre, konu gerçekten kasıtlı olarak abartılmış, kahvelerde ateşli toplantılar yapılmış, Ankara'ya telgraflar bile yağdırılmıştı.

Daha bu ilk olayda, küçük İlçelerde Kaymakamlık yapmanın çok zor ve yıpratıcı bir iş olduğunu anlamıştım. Siyasi çıkar grupları arasında denge kurabilmek çok zor bir olaydı.

Nitekim, Ankara'da ta odama kadar gelenler, Kozaklı'nın CHP'li olarak bilinen kişileriydi. Onlar İlçe'ye döndüklerinde, beni kendilerinin tayin ettirdikleri izlenimini vermeye çalışmışlardı. Demokrat Parti kapatıldığı için, CHP'nin karşısında

olan bütün kişiler, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi saflarında yer almışlardı.

İlçeye geldiğim ilk günlerde, beni CHP'nin adamı olarak düşündükleri için, CKMP'li kişilerin bana çok soğuk olarak davrandıklarını gördüm. CHP'li olan kişilerin lideri doktor Cafer Bey, CKMP taraftarlarının lideri ise Avukat Ramazan Bey olarak görünüyordu. Bu yörelerde Osman Bölükbaşı oldukça etkili olduğu için, CKMP daha güçlü bir görünüm içindeydi.

Ancak beni tayin ettirmiş görünmelerine rağmen, CHP taraftarları ile aramdaki ipler çabuk koptu. Olay şöyle gelişti: Birgün odamda otururken, Cafer Bey yanıma gelerek, çok küçük ve önemsiz bir ricası olduğunu söyledi. Kendisinin doğum yeri de olan yakın bir köyün muhtarlığı için bir isim öneriyordu. Ancak, önerilen kişinin soyadının da aynı olduğunu görünce, kim olduğunu sordum.. Amcasının oğlu olduğunu söyledi. Üstelik daha sonra öğrendiğime göre, önerilen kişi ihtilalden önceki CHP'li muhtardı. Kaldı ki, Milli Birlik Komitesi aldığı bir kararla, Türkiye'nin her yerinde, bütün köy muhtarlıklarına o köyün ilkokul öğretmenini getirmişti. Durum böyle iken, benim Milli Birlik Komitesi kararına da aykırı olarak, ilkokul öğretmeninin yerine eski CHP'li muhtarı yeniden atamam, ülke çapında skandal olabilirdi. Bu nedenle taleplerini yerine getirmedim. Bu olayla başlayan gerginlik, daha sonraki günlerde iplerin tamamen kopması sonucunu doğurdu. CHP'li olarak ortada görülen ne kadar kişi varsa hepsi karşıma geçti. Nitekim, bekçibaşı Osman konusunu bu derece büyüterek, ortalığı alabildiğine karıştıranlar da onlar olmuştu. Olaylar bu noktaya gelince, bu sefer de CKMP taraftarlarının benim yanımda görünme çabaları ve girişimleri başladı. Olanları büyük bir şaşkınlıkla izliyordum.

NEVŞEHİR VALİSİ EMEKLİ TUĞGENERAL RAFET PAŞA

Göreve başladıktan bir hafta kadar sonra, valimiz ile tanışmak üzere Nevşehir'e gitmek gerekti. Makam arabası olarak kullanılan, münfesih Demokrat Parti'den intikal etmiş özel plâkalı eski bir jeep ile, bağlı olduğumuz ilin yolunu tuttuk. Yaşlı şoförümüz yolda tatlı tatlı anlatıyordu:

"Kapatılan Demokrat Partinin il teşkilatına ait olan bu araba, Vali Paşa'nın özel emriyle Kozaklı Kaymakamlığına verildi. Ancak jeep Kozaklı'ya geldiğinden hurda halindeydi. Yine paşa'nın sözlü emriyle, arabanın çalışır hale gelmesi istendi. Kaymakamlıkta böyle bir ödenek yoktu. Sizden önce Kaymakam olan Binbaşım şöyle bir formül buldu. Belediyenin kamyon giderleri faslından jeep'in çalışabilmesi için 8.000 lira tutarında masraf yapıldı. Ancak bu masrafın kapatılabilmesi için de, jeep'in boş zamanlarında piyasada çalışarak gelir temin etmesi, Belediye Encümeni tarafından karara bağlandı. Bugüne kadar 3500 liraya yakın gelir temin ettik. Yakında bütün borcumuzun kapatılacağını ümit ediyoruz."

Kafam birden karışmıştı. Kaymakamlık makam arabasının piyasada ücret karşılığı çalışması da ne oluyordu?

Unutmadan ilâve etmiş olayım. Yeri gelince anlatacağım gibi, bu piyasada çalışan makam arabası konusu, daha sonra benim Ceza Kanunu'nun 240. maddesi gereğince, "Görevi Kötüye

Kullanma" suçundan mahkemeye verilmem sonucunu doğuracaktı.

Nevşehir Hükümet binasına gelince, doğrudan valinin Özel Kalem Müdürü'nün odasına girdim. Rafet Paşa beni derhal kabul etti.

27 Mayıs İhtilalinden önce, Kara Kuvvetleri Merkez Dairesi Başkanı olan Tuğgeneral Rafet Paşa, ihtilalden sonra daha önemli ve etkin görevlerin kendini beklediğini düşünürken, hiç beklemediği bir anda emekliye sevkedilmiş olmanın sıkıntısını yaşayan bir görünümdeydi. Silah arkadaşları, daha fazla üzülmesin diye paşaya bir valilik görevi vermişlerdi. Kendisi idare hukukundan falan hiç anlamamasına rağmen, bu görevini galiba iyi niyetle yürütmeye çalışıyordu.

Rafet Paşa, "Hukuk İşleri Müdürü Attila Bey'e uğrayıver, o da Mülkiye'lidir" dedi.

Hukuk İşleri Müdürü'nün odasına girince, fakültede benden üç sınıf büyük olan Attila Vural ağabeyle karşılaştım. Sarılıp öpüştükten sonra Atilla ağabey hemen anlatmaya başladı:

"Daha mesleğin başında Hukuk İşleri Müdürlüğüne indirilmemi sakın garip karşılama... Başıma gelenleri bir bilsen, buna da şükür dersin.." Büyük bir şaşkınlıkla "Hayrola ağabey, başına gelenler de nedir?" diyebildim. Anlatmaya devam etti: "Ben aslında Yassıada'dan geliyorum. 6 ay kadar orada tutuklu kaldım. Sonra suçsuz görülerek salıverildim. Daha sonra Nevşehir Hukuk İşleri Müdürlüğüne atandım. Birkaç aydır da buradayım."

Hemen hatırladım. Gazetelerde, Yassıadaya gönderilen kişilerin arasında bir de kaymakam Attila Vural adı geçiyor, ancak suçunun ne olduğu belirtilmiyordu. Attila ağabey konuya açıklık getirdi:

"26 Mayıs gecesi ben biraz geç uyumuştum. O günlerde Urfa'nın Bozova İlçesinde kaymakamlık yapıyordum. Sabaha karşı, kapı şiddetle çalınarak uyandırıldım. Kapının önünde İlçe Jandarma Komutanı Yüzbaşı'dan başka, birkaç er ve subay daha vardı. Bana, "İhtilal oldu, görevini derhal Yüzbaşı'ya devret ve daha sonra evinden ayrılma" gibisinden ihtarda bulundular. Ben de uyku sersemiyle, "Bu ihtilal de nereden çıktı... Yabancı ülkeler bakalım ne diyor?" falan gibi bir laf etmişim. Vay sen misin böyle diyen... İhtilale karşı geliyor diye tutuklanarak önce gözaltına alındım. Sonra da askeri uçakla Yassıadaya sevkedildim. Neyse ki sonunda suçum pek ciddiye alınmadı da, serbest bırakıldım. Ancak bu kez kaymakamlık görevi verilmedi. Beni denemek için olacak, bu küçük ilin Hukuk İşleri Müdürlüğüne atandım. İadei İtibar edersem tekrar kaymakam olabileceğim.."

Olay bana çok garip gelmişti. Ben de, daha mesleğin ilk günlerinde ve yirmi üç yaşın içinde, Türkiye'de devlet memurluğu yapmanın ve hatta kaymakam bile olmanın, çok zor ve sürprizli bir uğraş olduğunu sezinlemeye başlamıştım. Bakalım beni bu dikenli yolda, ne gibi sürprizler, ne gibi saçmalıklar bekliyordu?

Attila ağabey, Rafet Paşa'dan "Yeniden Kaymakam olabilir" sicilini almak için, elinden geleni yapıyor, ihtilale bağlılığını her fırsatta vurguluyor ve hatta söylendiğine göre, paşanın iki kızından biri ile evlenebileceği izlenimini bile yaratıyordu. Kozaklı'dan ayrıldıktan sonra duyduğuma göre, Attila Vural sonunda muradına ermiş ve sicil alarak bir İlçe'ye kaymakam olarak atanmıştı. Halen de, Konya Valisi olarak görev yapıyor. Arada bir karşılaştıkca, o günleri anımsayarak tatlı tatlı gülüşüyoruz.

"SİZ ALMAN VE JAPON IRKINDAN BİLE ÜSTÜNSÜNÜZ... ONLAR VARKEN YARATABİLİRLER...

SİZLER YOKTAN YARATIRSINIZ..."

Birgün sabah karşı saat 4 sularında, lojmanın kapısı hızlı hızlı çalınmaya başladı. Uyku sersemi ile yataktan fırladım. Bekçibaşı Osman telaş içinde önemli haberi ulaştırdı. "Vali Paşa gelmiş, dışarıda beni bekliyormuş."

Rafet Paşanın, daha güneş doğmadan Kozaklı'da ne işi var diye düşünerek acele ile giyindim. Dışarı çıktığım zaman gördüğüm manzara bana bir haylı komik geldi. Paşa tam tekmil manevra kıyafetine benzer bir elbise giymiş, boynuna da bir sahra dürbünü asmıştı. Kendisinin bindiği jeep'ten başka, her biri tahminen yirmişer jandarma taşıyan iki askeri araç da arkasında duruyordu. Paşa heyecanlı bir sesle konuşmaya başladı:

"İhbar aldık. Bazı köylerde 27 Mayıs İhtilaline karşı hareketler varmış. Aniden baskına gidiyorum. İstersen sen de katıl... Ya da İlçeyi boş bırakma... Öğlene doğru bir kahvehanede ilçe halkına da hitap etmek istiyorum. Gerekli hazırlıkları yap... Durum kritik... Her an hazırlıklı olmalıyız..."

Konvoy hareket ettikten sonra lojmana dönerken, olay bana bir hayli eğlenceli gelmişti. Ortada pek önemli ve kritik bir durum yoktu.

Her şey normal bir şekilde yürüyordu. Paşanın eski askerlik günlerini hatırlayarak böyle davranmak ihtiyacı içinde olduğunu düşündüm. Civardaki köylülerin 27 Mayıs ihtilaline karşı bir tutum içinde olmaları ve bazı eylemlere girişmeleri bana göre mümkün değildi.

Öğlene doğru, ilçe halkının bir kısmını güç bela bir kahvehaneye toplayabildik. Zaten ilçenin toplam merkez nüfuslu 500 kişi dolayındaydı. Bunun da büyük bir bölümü, hava güneşli olduğu için dışarda oturuyor, tavla falan oynayarak vakit geçiriyorlardı. Bu nedenle onları kapalı bir yere toplamak bir hayli zor olmuştu. İlçede hele o tarihlerde, çalışacak pek bir iş de bulunmadığı için, çoğu kimse zaten işsizdi. Buna rağmen yeni bir iş sahası yaratmak bakımından, hiç birinde herhangi bir istek ve heyecan da göremiyordum. Kaderlerine razı tembel bir görünüm içindeydiler.

Öğlene doğru, paşa köylerden dönerek kahvehaneye geldi. Derhal bir masaya çıkarak konuşmağa başladı. Unutmadan hemen belirtmiş olayım ki, paşanın, halkı çalışmağa teşvik edecek, Kozaklı'nın sorunlarını acı bir biçimde dile getirecek bir konuşma yapacağını sanıyordum. Ancak öyle olmadı. Rafet Paşa şu tarzda bir konuşmayı tercih etti:

"Sevgili Kozaklı'lı kardeşlerim. Sizler Fatih'lerin, Yavuz'ların, Kanuni'lerin torunlarısınız. Sizler dünyanın en büyük ırkından geliyorsunuz. Sizler büyük ve çalışkan olarak kabul edilen Almanlar'dan ve Japon'lardan bile üstünsünüz. Zira onlar ancak varken yaratabilirler. Sizler yoktan yaratırsınız.. Bunu böyle bilesiniz.."

Bu minval üzerine devam eden konuşma sona erdikten sonra, dinleyiciler birer ikişer tavla masalarına doğru yol alırken, Kozaklı'da neyin yoktan yaratıldığını düşünüyordum. Küçücük ilçede çamurdan geçilmiyordu. Elektrik, su yoktu. En önemlisi,

Kozaklı'yı Ankara-Kayseri asfaltına bağlayan 20 kilometrelik bakımsız yol haftalarca kapalı kalıyordu. Bu nedenle zaman zaman, 10-15 günlük gazeteleri birarada toptan okuduğumuz da çok oluyordu.

Bu nedenle Rafet Paşa'nın konuşmaları bana biraz garip gelmişti. Türkiye'de galiba gerçekleri dile getirmeğe kimse pek yanaşmıyordu. Bu olguyu yavaş yavaş sezinlemeğe başlamıştım. Ancak bu duruma mutlaka bir çözüm bulmak gerekliydi. Ülke sorunlarının, artık net bir biçimde ortaya konulması gerektiğini düşünüyordum.

MEZBAHADA GEÇİRİLEN YILBAŞI GECESİ

Konuya girmeden belirtmem gerekir ki, gerek kaymakamlık ve gerekse müfettişlik yıllarımda, beni en çok şaşırtan olaylardan biri de, il ve ilçelere yapılan yatırımlarda çoğu zaman herhangi bir ölçü ve proğramın sözkonusu olmaması hususuydu.

Örneğin çok daha büyük il ve ilçelere hükümet binası ya da sağlık merkezi yapılmazken, henüz ilçe olmuş birkaç yüz nüfuslu yerleşim merkezlerinde son derece görkemli ve boş duran resmi binalar gördüğüm çok olmuştur.

Sanırım bu olgunun ilk örneği, benim 500 nüfuslu Kozaklı ilçesindeki son derece modern ve büyük "Mezbaha Binası" idi. Hiçbir şeyi olmayan bu küçük ve bakımsız yeni ilçede, kimin aklına gelmişse gelmiş, böyle görkemli bir mezbaha binası kondurulmuştu. Günde ancak birkaç hayvanın kesilmesi nedeniyle, binanın mezbaha olarak görev yapmasından vazgeçilmiş, jandarma merkez karakol binası olarak kullanılmaya başlamıştı. Hayvan kesim bölümleri daha geniş olduğu için, erat yatakhanesi olarak kullanılıyor, kasapların soyunma ve dinlenme odalarında ise, Merkez Karakol Komutanı Jandarma Kıdemli Başçavuş Mehmet Ekmekçi ile diğer yazıcı erler oturuyordu.

1960 yılından 1961 yılına gireceğimiz yılbaşı gecesini kutlamak için, İlçede küçük bir komite oluşturulmuştu. Biraz da benim şerefime hazırlandığını hissettiğim bu geceye önde gelen

devlet memurları ile, Kozaklı'nın ileri gelen bazı aileleri katılacaktı. Ancak İlçe'de bu işe elverişli herhangi bir salonun bulunmaması nedeniyle, yeni mezbaha binasında karar kılındı.

Hayvan kesim yeri olarak yapılan geniş bölümlerden birinde geçirdiğimiz bu yılbaşını gecesini hiç bir zaman unutmadım. Oldukça hareketli geçen öğrencilik yıllarımda, Ankara Palas'ın, Bulvar Palas'ın, İntim ve Süreyya'nın görkemli salonlarında kutlanan romantik yılbaşı gecelerinden sonra Kozaklı'da kutlamaya çalıştığımız o çok mütevazi, sessiz ve samimi gecenin anılarını, aradan bunca zaman geçmesine rağmen halen tatlı bir ürperti halinde hatırlıyorum.

GRUPLAŞMA BAŞLIYOR

Kaymakam ve müfettiş olarak geçirdiğim uzun yıllar boyunca, en önemli gözlemlerimden biri de, özellikle ilçelerde memurların gereksiz ve sebepsiz yere gruplaşmaları ve bundan belki de bir ölçüde zevk almaları konusuydu. Aşağı yukarı gittiğim her yerde buna benzer olaylarla karşılaştım, geçmiş hikayeleri dinledim. Irkımızın galiba gruplaşmaya ve bölünmeye garip bir eğilimi ve tutkusu var...

Genellikle kaymakam ve savcı hep ekip başı olarak yönlendiriliyor. Bazen savcının yerini hakimlerden biri alabiliyor. Artık duruma göre, memurların bir bölümü kaymakamın, bir bölümü de savcı beyin arkasında yer alıyor. Gereksiz, komik ve çocukça bir çekişme sürüp gidiyor. Söylemeye gerek yok ki, memur eşlerinin de bu olaylarda önemli etkinlikleri oluyor. Ortalık karıştıkça karışıyor.

Bizim ilçede de buna benzer bir olay yavaş yavaş filizlendi. Nasıl olduysa oldu, bir anda kendimizi ikiye bölünmüş olarak bulduk.

Hatırladığım kadarıyla, bu konuda uzman bir kişi olan Özel İdare Memuru Mustafa Dural, karşılıkla laf götürüp getirerek, gruplaşmaya giden yolun ilk temellerini ustaca atmış oldu. Günler geçtikçe her iki grupta yer alan kişiler belirginleşti, netleşti. Bana daha o yaşlarda, bu davranışların çok komik ve anlamsız gelmesine rağmen, hizip başı olarak belirlenen görevimden kurtulmam pek mümkün olamadı.

"Kaymakam'ın bulunduğu taraf haksız olur mu" fikrinden

hareket ederek, bizim ekipte memnuniyetle yeralan Veteriner Mümtaz Bey'den başka, Hükümet Doktoru Kemal Sarıgöl, Askerlik Şube Başkanı Üsteğmen Nizamettin Akalın, Başçavuş Memduh Karadeniz ve daha birkaç kamu görevlisi benim tarafta yer alıyordu.

Buna karşılık, Savcı Mehmet Demirtürk'ün önderliğinde toplanan karşı grubun içinde ise, Sağlık Merkezi Başhekimi Cafer Berkol, Milli Eğitim Memuru Mehmet Kepenek, Özel İdare Memuru Mustafa Dural gibi ünlü isimler vardı.

Daha sonraki yıllar, banka müfettişi olarak çeşitli il ve ilçelerde de gözlemlediğim gibi, bu gruplaşmaların önemli bir nedeni falan olmuyor. Bu olayların biraz sıkıntıdan, biraz da ırkımızın hizip ve kulise olan yatkınlığından kaynaklandığını hep düşünmüşümdür. Değerli Mülkiyeli ağabeyim Turgut Erdem ile, yıllar önce bu konuyu tartışırken, kendisinin olaya şöyle bir yaklaşımla girdiğini hep hatırlar dururum:

"Bizim insanlarımız, toplumun her kesiminde, gruplaşmadan, hizip ve kulisten, laf götürüp getirmekten, galiba şehvete yakın bir zevk alıyorlar... Yoksa bu işler bu kadar rahatlıkla sürüp gitmez..."

Duruma göre, kaymakamın ya da savcının arkasında toplanan kişiler, sanırım kaymakamın idarede, savcının isc adliye hizmetlerinde olan etkinliğini karşı karşıya getirerek, bundan garip bir zevk ve heyecan duymak istiyorlar. Nitekim Kozaklı'da bulunduğum çok kısa büre içinde benim de başıma böyle saçma bir olay geldi.

SAVCI TARAFINDAN HAKKIMDA DAVA AÇILIYOR

Birgün öğleden sonra odamda otururken, ilçenin iki hakiminden biri olan Nurten hanımdan bir telefon geldi...

"Hakkınızda savcılık makamı tarafından dava açıldı... Aynı zamanda ilçenin emniyet amiri olarak, memur kulübünde, yanınızda işlenen bir suçu, yetkili mercilere ihbar etmemişsiniz... İfade vermek için odama kadar gelmenizi rica ediyorum..."

Büyük bir şaşkınlıkla, "Hangi suçu ihbar etmemişim" diyebildim. Hakime hanım konuşmaya devam ediyordu: "Birkaç gün önce, Askerlik Şube Başkanı Üsteğmen Nizamettin Akalın, şehir kulübünde sizin yanınızda, tavana doğru bir el tabanca ile ateş etmiş... Siz savcılığa ihbar etmemişsiniz. Dava konusu bu..."

Olayı hatırladım. Birkaç gün önce akşam geç saatlerde, şehir kulübü olarak kullanılan kahveden bozma yerde vakit öldürürken, sevilen ve şakacı bir tip olan Üsteğmen Nizamettin Bey, belki de içmiş olduğu birkaç kadeh rakının da etkisiyle, tavana doğru bir el ateş etmişti. Ancak cebinden çıkardığı bu çok küçük tabanca, oyuncak bir mantar tabancasına benzediği gibi, her nedense pek fazla bir ses de çıkmamıştı. Kulüpte bulunan memur arkadaşlar, olayı sempati ile karşılayarak "Helal Olsun" falan deyip el çırpmışlardı. Ortada herhangi bir şikayetçi kimse

de yoktu. Şimdi ben başka işim yokmuş gibi, yakın arkadaşım olan Nizamettin Beyi derhal savcılığa mı ihbar etmem gerekirdi?

Bütün soğukkanlı yaradılışıma rağmen kafam atmıştı. Akılları sıra, beni duruşmaya çıkararak küçük düşürmek istiyorlardı.

"Ben ifade falan vermem, istiyorsanız siz odama buyrun" dedim.

Allahtan hakime hanım kibar ve iyi niyetli bir kişiydi. Beni ikna ederek odasında kısa bir ifade vermemi sağladı. Olay İlçe'de de duyulduğu için, muhalif grup konunun daha fazla üzerine gitmeye cesaret edemedi. Zaten bizim ekip, beni seven bazı önde gelen Kozaklı'larla birlikte toplantı üstüne toplantı yapmaya başlamıştı. Bu hava içinde, hakkımda takipsizlik kararı verildi. Mahkemede yargılanmam söz konusu olmadı.

Bütün bunlara rağmen, daha sonra nişanlanmaya karar veren Savcı Mehmet Bey ile Hakime Hanımın, Nevşehir Şehir Kulübünde yapılan nişan törenlerini bizzat organize ettim ve hatta orada tedarik edilen bir ağız mızıkası ile, birkaç dans müziği bile çaldım.

Bu davranışlarımdan çok memnun kalan Vali Rafet Paşa'nın birara yanıma yaklaşarak, "Seni çok takdir ettim Teoman Bey, hem kaymakamlık yapıyorsun, hem de arkadaşlarının nişan törenlerinde onları eğlendiriyorsun..." dediğini dünkü gibi hatırlıyorum.

On beş yıl kadar önce vefat eden Rafet Yıldırım Paşa'yı, bu vesile ile rahmetle anmak isterim. Aslında iyi niyetli ve temiz bir insan olan Rafet Paşa, idarecilik mesleğinin inceliklerini öğrenmeden bu dünyadan göçüp gitti.

MÜLKİYE MÜFETTİŞİ HİLMİ İNANÇ KOZAKLIYA GELİYOR...

Birgün mesai bitimine doğru, Belediye Zabıta Memuru Hüseyin telaşla odama girdi.

"Ankara'dan müfettiş bey geldi. Belediye'de bir odaya buyur ettik.. Sizi soruyor.." dedi.

Akşam akşam bu müfettiş de nereden çıktı diye düşünerek Belediye binasına doğru yol alırken, babacan ve hoşsohbet bir kişi olması için de dua ediyordum. Zira, artık Ankara'dan gelen birileriyle konuşmak ihtiyacı, benim de içimde yavaş yavaş filizlenmeye başlamıştı. O yıllarda kaymakamlar aynı zamanda belediye başkanlığı görevini de yürüttükleri için, ben de bir taraftan Kozaklı Belediye Başkanı sıfatını da taşıyordum. Bu nedenle bizim zabıta memurları, mülkiye müfettişini görür görmez hemen belediye binasına çıkarmışlardı.

Ceketinin göğsündeki rozetten, Mülkiye'li olduğu derhal anlaşılan Müfettiş ağabeyim, lüküs lambası henüz yakılmadığı için, alacakaranlıkta bir sandalyede oturuyordu. Sevimli ve olgun bir yüzü vardı. Elli yaşın üzerinde görünüyordu. "Hoşgeldiniz" diyerek elini sıktım. Yüzünde bir gülümseme belirdi. "Ben Hilmi İnanç" dedi. "Sizden önceki Kaymakam bey hakkında bir soruşturma var da onun için gelmiştim.."

O akşam Hilmi ağabeyle, Kozaklı'nın küçük lokantasında yemek yerken dereden tepeden konuştuk. Bana kısa süre

içinde, idarecilik deneyimlerini aktarmaya çalışıyor, başından geçen olayları tatlı tatlı anlatıyordu. Aradan bunca yıl geçti. Birkaç yıl önce vefat eden merhum Hilmi Ağabeyin şu sözlerini hiç bir zaman unutmadım:

"Sen daha mesleğin başındasın.. İnşallah kaymakamlığa devam edersin.. Ancak şunu hiç bir zaman unutma.. Çok uzun yıllardan beri müfettişlik yapıyorum. Hep çalışan valilerin, kaymakamların şikayet edildiğine tanık oldum. Boş duran kişilere hiçbir şey diyen yok.. Yani senin anlayacağın, şu kaymakam ya da vali çalışmıyor diye hiç bir şikayet olmuyor. Ne zaman ki işe el atıyorsun, işte o zaman bol bol şikayet konusu çıkıyor.. Bizim halk bir tuhaftır.. Bunu hatırından çıkarma.. Artık nasıl hareket edeceğine sen karar ver..."

Zaten hatırımdan çıkmasına zaman kalmadı. Zira ben de, Kozaklı'ya bir şeyler kazandırmak için hızlı bir biçimde çalışmaya başlayınca, şikayetlerden hemen nasibimi almış oldum.

"GEL BAKALIM KAYMAKAM BEY, NELER NELER YAPMIŞSIN"

Müfettiş Hilmi Ağabey 1961 yılının Mart ayı başlarında Kozaklı'ya gelmişti. Ben de aşağı yukarı 2.5 aydır ilçede bulunuyordum. Sanırım Hilmi Ağabeyin Kozaklı'ya gelişine on beş gün falan olmuştu. Bir akşam üzeri mesai bitiminde, belediye binasındaki çalışma odasına uğradım. Beni görünce elindeki işi bıraktı ve bıyık altından gülerek, "Gel bakalım kaymakam bey, neler neler yapmışsın, anlat da öğrenelim" dedi. Benim de farkında olmadan "Neler yapmışım" dediğimi hatırlıyorum.

Hilmi ağabey, "Hakkında 10 maddelik ihbar konusu var" diye açıklama yaptı. "Al oku da, savunmanı hazırlamaya başla.."

Daktilo ile yazılmış şikayet konuları, lüküs lambasının soluk ışığı altında okumaya çalıştım. Yaklaşık üç ay içinde, bu kadar şikayet edilecek tarafım olmasına, doğrusu ben de şaşırmıştım. Galiba bu kaymakamlık çok çetin bir meslek olmalıydı. Esas branşım maliye ve iktisat olduğuna göre, benim de pılıyı pırtıyı toplayıp, en kısa zamanda buradan uzaklaşmam herhalde en doğru yol olacaktı.. Böyle düşünmüştüm bir an..

Hatırladığım kadarıyla, 10 madde halinde toplanan ve Kozaklı'nın önde gelen bir kişisi tarafından imzalanan şikayet mektubundaki bazı ihbar konuları şu başlıklar altında toplanıyordu:

1. Kaymakam Teoman Yazgan, hiç makamında oturmamakta, sağda solda ya da köylerde dolaşmaktadır. İşi olan vatandaş kendisini bulamamaktadır.

2. Kendisi eğlenceye düşkün bir kimsedir. Yakın arkadaşlarıyla beraber hergece eğlence alemi düzenlemekte ve civar köylerden getirilen kadınlar bu gecelerde oynatılmaktadır.

3. Anayasada angarya yasak olmasına rağmen, Kozaklı-Topaklı yolunun yapılması için, vatandaşı zorla çalıştırmak istemektedir.

4. Sık sık, Vali Paşa'dan habersiz Ankara'ya gidip gelmektedir.

5. Kendisi eski bir Demokrat Partili olup, eski kuyruklardan birisini bekçibaşı olarak tayin etmiştir.

6. Yukarda belirtilen sebeblerden dolayı, 27 Mayıs İhtilaline karşı bir kişidir. Bu husus kısa bir soruşturma ile derhal anlaşılabilecektir.

7. Belediyeyi bir çiftlik gibi yönetmekte, usûlsüz ve kanun dışı ödemeleri, memurları tehdit ederek zorla yaptırmaktadır.

8. Eski partilileri, Milli Birlik Komitesi kararlarına aykırı olarak, köylere yeniden muhtar olarak atamaktadır.

9. Kaymakamlık jeep'ini özel işlerinde kullanmakta ve hatta ücret karşılığı piyasada çalıştırmaktadır.

10. 12 Şubat 1961 günü akşam üzeri, yakın arkadaşları olan bazı memurların, kaymakamlık jeep'i ile ücretsiz olarak Kayseri'ye gidip gelmesi için, makam şoförüne emir vermiştir. Bu olay herkesin gözü önünde cereyan etmiştir.

Kendilerine alet olmayacağımı anlayan çıkar gruplarının, hazır Mülkiye Müfettişi gelmişken, benim için de yaptırmış ol-

dukları bu düzmece şikayetlere doğrusu çok içerlemiştim. Civar köylerden getirilen kadınları oynatmak ya da tehditle memurlara ödeme yaptırmak da ne oluyordu?.. Sanırım beni rahatsız ederek, Kozaklı'dan gitmemi sağlamak istiyorlardı. Yeni gelecek kaymakamın bu kişilerin çıkarlarına uygun hareket edebileceği ümidi, onları bu yola itiyor olmalıydı. Benden herhalde artık ümit kesilmişti. Yeni arayışlar için tezgahların çalışmağa başladığını düşünüyordum.

Daha sonraki yıllar, gerek Ziraat Bankası Müfettişi olarak karşılaştığım olaylarda ve gerekse kaymakam arkadaşlarla yapmış olduğum konuşmalarda şöyle bir sonuca vardım:

Özellikle küçük ilçelerde Kaymakamı, Ziraat Bankası Müdürünü ya da başkaca bir kamu görevlisini şikayet etmek, çok kötü bir alışkanlık halini almış. Herhangi bir ilçeyi, şu veya bu şekilde kontrol altında tutabilen menfaat grupları, isteklerine uygun hareket etmeyen kamu görevlilerini, genellikle acımasız bir biçimde ve haksız yere şikayet ediyorlar, müfettiş getirtiyorlar. Sonunda birşey çıkmasa bile, şikayet ve ihbar edilen, soruşturma geçiren memurun, artık orada görev yapmasını ve daha fazla yıpranmasını ya idare istemiyor, ya da söz konusu kamu görevlisi zaten başka bir yere tayinini talep ediyor... Sonuç olarak da, şikayet olayı muhbirin arzusuna uygun bir biçimde gelişiyor ve istenmeyen kamu görevlisi de başka bir yere tayin edilmiş oluyor.

Hakkımda ileri sürülen suçlamaları, gizli bir mektupla teker teker cevapladım. Müfettiş Hilmi Ağabey, uzun yılların verdiği deneyimle zaten iddiaları da pek ciddiye almamıştı. Buna rağmen formalite gereği, soruşturma bütün yönleriyle tamamlandı. Gösterilen şahitler dinlendi. Zaten şikayet senaryosunu hazırlayan kişiler de, iddialarının ipe sapa gelmez şeyler olduğunu herhalde biliyorlardı. Daha önceki yıllarda yapılmış ol-

duğunu öğrendiğim şikayetlerde de olduğu gibi, esas amaç Kaymakamı yıpratmak, sinirlerini bozmak ve ilçeden ayrılmasını sağlamaktı. Soruşturma geçirdiği halk arasında yayılan kamu görevlisi, mutlaka bir ölçüde yıpranıyordu.

Hiçbir suçum olmamasına rağmen, sadece bir konu uzun yıllar beni meşgul etti, canımı sıktı, hatta mahkemeye verilmeme neden oldu...

Yeri gelmişken belirtmiş olayım. Daha memurluk hayatımın başında, böyle bir raslantı sonucu sağlam bir gözlemim oldu. O da şu... "Türkiye'de olayların seyri hiç belli olmuyor... Bugün bakan olan kişi, birkaç gün içinde soluğu hapiste falan alabiliyor. Ya da tam tersi oluyor. Ayrıca bu sürprizli ortamda, küçük suçları işleyen ya da işlediği varsayılan kişilerin başları daha çok ve çabuk belaya girebiliyor. Toplum büyük suçları, galiba daha anlayışla ve hoşgörü ile karşılıyor, üzerinde pek o kadar durmak istemiyor. Bu olgunun birtakim sosyolojik ve tarihsel nedenlere bağlı olabileceğini hep düşündüm durdum bugüne kadar. Bazı sonuçlara vardığımı da sanıyorum."

Böyle bir olay benim de başıma geldi, daha idarecilik yaşantımın ilk aylarında...

MAKAM ARABAMI, ÜCRETSİZ OLARAK ARKADAŞLARIMA TAHSİS SUÇUNDAN MAHKEMEYE VERİLİYORUM...

Daha önce de belirttiğim gibi, şikayet konularının son maddesi, "Yakın arkadaşım olan bazı memurları, kaymakamlık jeep'i ile ücretsiz olarak Kayseri'ye gönderdiğim" şeklindeydi.

Olayı tekrar hatırlatmam gerek... Ben Kozaklı'ya geldiğim zaman, Nevşehir Özel plakalı bir arabanın, kaymakamlık emrinde çalıştığını görmüştüm. Kapatılan Demokrat Partinin jeep'lerinden biri de, vali paşanın sözlü emirleriyle Kozaklı Kaymakamlığına makam arabası olarak verilmişti. Hatta Belediye'nin kamyon hesabından 8000 lira dolayında da yenileme masrafı yapılmıştı. Ancak usûlsüz olarak yapılan bu masrafların kapatılması bakımından, Belediye Encümeni benden önce komik bir karar alarak, bu sarfiyat kapatılana kadar, arabanın fırsat buldukça ücret karşılığı piyasada çalışmasını öngörmüştü. Nitekim ben gelene kadar, söz konusu jeep 4000 liraya yakın bir gelir sağlayarak borcunun yarısının ödemiş durumdaydı. İhtilal yönetimlerinin getirdiği garip ve tuhaf bir durum. Ben ilçeye geldiğim ilk günler, bu uygulamaya son vermek istememe rağmen, Belediye encümeni üyesi olan memur arkadaşların ısrarları üzerine, 8000 liralık tamirat masrafı kapatılana kadar, resmi işlerden fırsat kaldıkça bu tuhaf uygulamayı devam ettirmek zorunda kalmıştım. Zaten kaymakamlık jeep'i özel plaka taşıdığı için, kimse de pek farkında olmuyordu.

Şikayet edilmeme neden olan olayın, şu şekilde geliştiğini hatırlıyorum:

Bir akşam üzeri mesai bitiminden sonra, birkaç arkadaşla birlikte şehir kulübü niyetine kullandığımız kahvehaneden bozma yere doğru yürürken, bizim meşhur jeep'in başında birkaç kişinin konuşmakta olduğunu gördüm. Hatırladığım kadariyle, Savcı Mehmet Bey, Üsteğmen Nizamettin Bey ve daha birkaç kişi, herhalde bir yere gitmek için olacak, şoförle pazarlık ediyorlardı. Biraz daha yaklaşınca Nizamettin Bey bana hitaben: "Kaymakam Bey" dedi. "Biz birkaç arkadaş Kayseri'ye konsere gidiyoruz...Hacer Buluş ve arkadaşları gelmiş... Siz de katılmaz mısınız?..."

"Hayır ben gitmek istemiyorum.. Siz güle güle gidip gelin.." diye yanıtladım. Biraz sonra araba ile hareket edip gittiler. Olay kasaba meydanında cereyan ettiği için, tesadüfen orada bulunan birkaç vatandaş da konuşmalara tanık olmuştu.

Ancak daha sonra öğrendiğime göre, sabaha karşı sarhoş kafayla Kozaklı'ya dönen memur arkadaşlar, o günün rayiciyle 150 lira olan araba ücretini ödememişler. Ya unutmuşlar, ya da vermek istememişler.

Gerçi birkaç gün sonra, arabanın şoförü bana ücretin verilmediğini söylemişti. Ancak ben de, ilçenin ileri gelen bu kamu görevlilerine, "verin şu parayı" diyememiştim. Nasıl olsa birgün öderler diye düşünüyordum.

İşte şikayet dilekçesinde, "Memur arkadaşlarına, kaymakamlık jeep'inin ücretsiz olarak tahsis edilmesi" şeklinde ileri sürülen iddiaların esası buydu. Son derece saçma ve komik bir durum... İhtilal ortamının getirdiği garip bir olay... Sanki resmi arabının ücretle tahsisi mümkün olabilirmiş gibi... Söylemeğe gerek yok ki, konu üzerinde öyle uzun boylu durmağa gerek bi-

le görmemiştim. Zaten bu soruşturma olayından çok kısa bir zaman sonra da, Ziraat Bankasında Müfettiş Yardımcısı olarak göreve başlamak üzere Kozaklı'dan ayrılmıştım.

Yeri gelmişken, bu mantık dışı iddia nedeniyle, daha sonra başıma neler geldiğini anlatmak istiyorum:

Sanırım Ziraat Bankası'nda göreve başlayalı 15 ay falan olmuştu. Birgün öğleden önce Merkez Müdürlüğü müfettişler odasında otururken, postacı benim adıma çıkarılan adli bir tebligat getirdi. İmzalayarak aldım. Hiç unutmam zarfın üzerinde Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi diye yazıyor ve içindeki yazıda da, beni sanık sıfatiyle duruşmaya davet ediyordu. Doğrusu çok heyecanlanmıştım. Ciddi bir şekilde, ceza verilmemi gerektiren hiçbir olay hatırlamıyordum.

Bir avukat arkadaşla birlikte, dosyayı önceden incelemek üzere Ankara Adliyesi'nin yolunu tuttuk. Yolda arkadaşım, "Hakkındaki dava ceza mahkemesinde açıldığına göre, durum galiba bir hayli ciddi... inşallah başın belaya girmez..." diye beni sürprizli bir duruma karşı hazırlamağa çalıyordu.

2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin kaleminden, numarasını vererek dava dosyasını talep ettik. Beş on dakika kadar sonra, mahkeme görevlilerinden biri, elinde son derece kalın bir dosya ile bize doğru yöneldi. İkimiz de heyecan içindeydik. Dosyadan ne çıkacağını henüz bilmiyorduk.

Ben heyecanla sahifeleri çevirmeğe başladım. Dosya Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesinden geliyordu. İsnat edilen suç: "Resmi arabanın ücretsiz olarak özel kişilere tahsisi" şeklindeydi. Olay ben İlçe'den ayrıldıktan sonra, nasıl gelişmişse gelişmiş, kaymakam vekili olmam nedeniyle, Nevşehir İl İdare Kurulu tarafından hakkımda, Memurin Muhakemat Kanunu'na göre "Lüzumu Muhakeme" kararı da alınmıştı.

Üselik Vali Rafet Paşa'nın kurul başkanı sıfatiyle kararda imzası da vardı. Dosyanın son sahifeleri ise, İçişleri Bakanlığı'nın, benim mahkemeye sevkimi sağlayacak bir sürü belgelerinden oluşuyordu. Bütün bu sözüm ona suçluluk belgelerinin en sonunda da, ihtilal yönetiminin İçişleri Bakanı Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu'nun, "Mahkemeye sevki uygundur" onayı yer alıyordu.

Kendimi bir an büyük bir ihtilal suçlusu gibi hissettim. Ancak avukat arkadaşım, tuhaf bir şaşkınlık içinde olmasına rağmen, kıkır kıkır gülmeye başladı.

"Kaymakamlık makam arabasının, ücretsiz olarak arkadaşlarına tahsisi" diye bir suçu ömrümde duymadım diyordu... "Sanki ücretli olarak tahsisi mümkünmüş gibi..." Karşılıklı gülmeye başladık... Ama kazın ayağı pek öyle değildi. Hakkımda, Türk Ceza Kanunun'nun 240. maddesi uyarınca, "Görevi kötüye kullanmaktan" dava açılmıştı. İstenen ceza bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıydı. Olayın geçmişini kısaca arkadaşıma özetledim. Hayretle dinledi. İkimiz de daha bundan 25 yıl önce şu müşterek yargıya vardık. "Başıma gelen bu mantık dışı dava olayı, ihtilal yönetimlerinin, belki de farkında olmadan gündeme getirdiği garip ve tuhaf durumlardan sadece birisi... Hukuk kurallarının nasıl yorumlanacağı, nasıl yönlendirileceği ya da kimin okkanın altına gideceği hiç belli olmuyor..."

Yine o yıllardan hatırlıyorum. Konuyu bir hakim akrabamla da tartışmıştık.

Bilindiği gibi, başta Celal Bayar, Adnan Menderes olmak üzere bütün Bakanlar Kurulu üyeleri ile altıyüzü aşkın milletvekili, Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca idam talebi ile yargılanıyorlardı. Yani anayasa'yı ihlal suçundan. Kanu-

nun tarif ettiği anayasayı ihlal suçunun, "Anayasa ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya görevini yapmaktan alıkoymaya cebren teşebbüs etmek..." şeklinde olmasına rağmen, Anayasayı ihlal suçunu, "Anayasa'ya aykırı Tahkikat Komisyonu Kanunu'nu çıkarmak" tarzında yorumlayan zamanın idaresi bir sorunla karşılaşmıştı. Hatırladığım kadarıyla, 146. maddenin 1. ve 2. fıkrası o günkü haliyle, anayasayı ihlal suçunu aslen ve fer'en işleyenlere, aynı şekilde idam cezası öngörüyordu. Anayasayı ihlal ettiği varsayılan Hükümet üyeleri ile altıyüzü aşkın milletvekilini idam cezası ile yargılamanın biraz tuhaf kaçacağını düşünen Milli Birlik Komitesi, 11. 7. 1960 tarihli ve 15 sayılı kanun ile, anayasayı fer'en ihlal edenlere 5 seneden 15 seneye kadar ağır hapis cezası verilir hükmünü getirmişti. Bu yeni hükümden amacın, "Milletvekillerinin sayısının bir hayli kalabalık olması nedeniyle, onların hep birlikte idam edilmeleri yerine makul bir hapis cezasına çarptırılmasının daha uygun düşeceği" şeklinde olduğu hemen anlaşılıyordu. Ancak bu yeni düzenlemeye rağmen, bir sorun daha çıkmıştı. Daha sonra, Yassıada'da görev yapan bir hakim akrabamdan da öğrendiğim gibi, bu davada kim asli suçlu, kim fer'i suçlu olacaktı. İşin normali, Tahkikat Komisyonu Kanunu'nu çıkaran Büyük Millet Meclisi üyelerinin asli suçlu, bu kanunu uygulamak zorunda olan Hükümet Üyelerinin ise fer'i yani ikinci derecede suçlu olması idi. Bu mantıkla altıyüzü aşkın kişiyi idam talebi ile yargılamanın yine abes olacağını düşünen zamanın idaresi, asli suçluyu fer'i, fer'i suçluyu da asli diye yorumlayarak, milletvekillerine 5-15 yıl arasında değişen hapis cezaları verilmesini sağlamıştı. Asli suçlu ise Bakanlar Kurulu oluyordu.

Neyse biz yine kendi konumuza dönelim. İlk duruşmaya çıktım. Hüviyet tesbitinden falan sonra, Türk Ceza Kanunu'nun 240. maddesi uyarınca, "Hangi nedenle olursa olsun görevi

kötüye kullanma" suçundan, yanılmıyorsam bir yıldan üç yıla kadar hapsim talep ediliyordu. İhtilal yönetiminin başıma sardığı gayri ciddi bir suç olmasına rağmen, nerdeyse okkanın altına gidecektim. Neyse ki, ismet İnönü Hükümeti döneminde çıkan "Af Kanunu" imdadıma yetişti. İddia edilen suç bütün sonuçlarıyla birlikte ortadan kalktı.

Atalarımız, "Büyük lokma ye de, büyük söz söyleme demişler..." Ben de, bu davanın açılacağından henüz habersiz olduğum günlerde, gazetelerde yer alan, "Af kanunu çıkacağı" şeklindeki haberlere bakarak, "Bu memlekette amma da sık af kanunu çıkıyor..." falan diye eleştiride bulunmuştum. Gün gelip, aynı kanundan benim de yararlanacağım hiç aklıma gelmezdi...

Daha sonraki günlerde, bilirkişi tarafından saptanan 178 lira tutarındaki araba ücretinin, benden cebren tahsil edilmesi amacıyla, aleyhime hukuk davası açıldığını da öğrenince, Kozaklı Belediyesi'ne söz konusu miktarı derhal banka havalesi ile gönderdim. Bu konu da böylece kazasız belasız kapanmış oldu.

Bu olayda tuhafıma giden, olayın bu kadar dalbudak sarmasına, benim mahkemelere kadar düşmeme rağmen, arkadaşların bu ücreti bir türlü Belediye veznesine yatırmadıklarını öğrenmem oldu. İnsanlar hiç belli olmuyor... Altı üstü 150 lira dolayında bir para...

Bu arada, anlamakta zorluk çektiğim ve beni üzen bir olayı da burada belirtmek istiyorum:

İlişkilerimizin son derece iyi olmasına rağmen, "Biz ihtilali bunun için mi yaptık... Suçlu cezasını mutlaka çekmelidir..." falan diyerek, İl İdare Kurulu'nun hakkımda "Lüzumu Muhakeme Kararı" almasına ön ayak olduğunu yıllar sonra tesadüfen öğrendiğim Vali Rafet Paşa'nın bu davranışı, aradan bunca yıl

geçmesine karşın bir türlü aklımdan çıkmadı. Hep düşündüm durdum. İnsanlar neden böyle oluyor diye?..

Böyle davranmakla, yolsuzlukların üzerine derhal gittiğini ispata mı çalışıyordu... Kim bilir?

Ben Kozaklı'dan ayrıldıktan bir yıl kadar sonra, o günkü gazetelerden öğrendiğim kadarıyla, "Yeni kurulmakta olan Adalet Partisi'nin Nevşehir İli Kongrelerine sürekli olarak katıldığı ve ayrıca Nüfus Müdürünün kızı olan Narlıköy İlkokulu öğretmeni bayana aşk mektupları yazdığı" gerekçesiyle Valilikten alınan Rafet paşayı, her şeye rağmen bugün için rahmetle anıyorum. Kendisi aslında temiz ve iyi niyetli bir insandı. Hiç bilmediği ve anlamadığı idarecilik görevinde, bir şeyler yapmaya, kendini kanıtlamaya çalıştı, çabaladı diye düşünüyorum.

Ancak, anlayıp dinlemeden, niteliklerini bilmeden, emekli Tuğgeneral Rafet Yıldırım'ı rasgele Nevşehir Valiliğine atayan zamanın idaresine bilmem ki ne demeli?

KOZAKLI'DAN AYRILIYORUM

Kozaklı'da Kaymakam Vekilliği görevine devam ederken, bir ara izin alarak Ziraat Bankası Müfettiş Yardımcılığı yarışma sınavına katılmıştım. Bir akşam üzeri, Belediye Başkanlığı'nın lüküs lambası ile güç bela aydınlatılmış kasvetli odasında otururken, Posta Müvezii Ankara'dan bir telgraf getirdi. Telgrafta, müfettiş muavinliği sınavını kazanmış olmam nedeniyle, evrakları tamamlamak ve göreve başlamak üzere, Ankara'ya gelmem gerektiği belirtiliyordu. İçimi önce tatlı bir heyecan, sonra da garip bir hüzün kapladı. İyi kötü alıştığım bu ilçe'den artık ayrılıyordum. Hayatımda yeni bir dönem başlıyordu. Bütün gözlerin üzerimde olduğu bu dedikodulu ortamdan artık kurtulduğum düşüncesiyle, o gece geç saatlere kadar uyuyamadım. Bir sağa bir sola döndüm durdum. Ankara'ya dönmenin galiba heyecanını yaşıyordum...

Dört gün sonra, başta Hükümet Doktoru Kemal Sarıgöl olmak üzere birkaç memur arkadaş tarafından, Fakılı İstasyonundan geçen bir trenle Ankara'ya doğru uğurlanırken, garip duygular içindeydim. Dört ay kadar önce Kozaklı'ya gelmek için indiğim Fakılı İstasyonundan, bu kez Ankara'ya dönmek için hareket ederken, aradan aylar değil sanki çok uzun yıllar geçmişti. Kendimi adeta yaşlanmış, çok tecrübeli bir kaymakam gibi hissediyordum. Nisan ayının akşam serinliğinde, el sallayan arkadaşlarımın görüntüleri giderek kaybolurken, gözümden birkaç damla yaş süzüldüğünü hatırlıyorum.

21 NİSAN 1961 GÜNÜ
ZİRAAT BANKASI İLE TANIŞIYORUM

Ankara'ya geldikten bir gün sonra, sabahleyin saat 10'a doğru, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'nün görkemli kapısından içeri girdim. Kafamda, taa çocukluk yıllarımdan kalan, İhap Hulusi'nin çubuğunu keyifle tüttüren "Ziraat Bankası Reklam İmajı" ile merdivenleri birer ikişer çıkarken, yepyeni ve değişik bir ortamla tanışdığımı hissediyordum. Teftiş Kurulu Başkanı'nın odasını sordum. Hemen gösterdiler. Kısa bir tereddütten sonra, kapıyı vurarak girdim. İsminin Naci Boymiyalı olduğunu öğrendiğim Kurul Başkanı karşımda duruyordu. Kendimi tanıtınca, "Nerde kaldınız" dedi...

"Gözümüz yollarda kaldı... Acaba gelmeyecek mi diye merak ettik..." Beni rahatlatmak istiyor diye düşündüm.

Aradan bunca yıl geçti.. Gözlüğünün üzerinden bana doğru bakan, bu son derece zeki ve tonton görünüşlü rahmetli Başkanımız Naci Bey'i bir türlü unutamadım. Bana göre, üst görevde bulunan devlet memuru ağırlığını, ciddiyetini taşıyan son örneklerden biriydi. Sadece müfettişlerle değil, müdürlerle ve hatta genel müdür yardımcıları ile bile yüz göz olmamak için, öğlenleri yemekhaneye inmez, yemeğini odasına getirtirdi.

Daha tanıştığımız ilk dakikalarda, "Benim bildiğim bu memlekette iki önemli ve zor görev vardır... Biri askerlik, diğeri ise Ziraat Bankası Müfettişliğidir. Kendini ona göre hazırla.." diye,

sorumlu ve ciddi bir devlet memuru olabilmem ve iyi yetişmem konusunda ilk temelleri atan ve üzerimde çok büyük katkıları olan Naci Boymiyalı'yı sevgi ve rahmetle anıyorum.

T. C. Ziraat Bankası Teftiş Kurulunda bulunduğum uzun yıllar boyunca, yurt sorunlarının çözümüne ışık tutabilecek çeşitli olaylara tanık oldum, az gelişmiş bir ekonomik ve sosyal yapının bütün özelliklerini yansıtan bu olaylar karşısında uzun uzun düşündüm... Hayıflandım, kederlendim...

Bu durumları düzeltebilmek, bu kördüğümleri çözebilmek gerçekten çok mu zordu, ya da belli bir zamanın geçmesine mi bağlı kalacaktı... Kesin bir sonuca varamıyordum. Ama herhalde, bu gerçekleri görmemezliğe gelmek veya bütün bu çarpıcı örnekleri olağan bir şeymiş gibi kabul etmek, üzerinde durmamak, bir aydın için tutarlı bir davranış şekli olmaması gerekirdi... Ben böyle düşünüyordum.

Müfettiş olarak görev yaptığım yıllar içinde, öyle olayları yaşadım, öyle tuhaf durumlara tanık oldum ki, nerden başlasam bilemiyorum.

Tarih sırasıyla, bana göre önemli ve ilginç olanlarından bir bölümünü anlatmaya çalışayım... Belki bizden sonraki kuşaklar, okur da biraz ibret alırlar falan diye düşünüyorum.

"RÜŞVET DE Mİ ALIYOR DEMİŞİM? ŞİMDİ KESİN OLARAK PEK HATIRLAMIYORUM MÜFETTİŞ BEY..."

Bu yaz proğramı da geçen yıllarda olduğu gibi, çaresiz ve umutsuz Anadolu insanlarının arasında geçiyordu. O yılların parasıyla birkaç yüz lira kredi alabilmek için, üç günlük yoldan bile gelen köylü yurttaşların, banka koridorlarını nasıl doldurduklarını, üst üste nasıl yığıldıklarını görmek gerekirdi. Bu yılki teftiş bölgem Giresun ve Gümüşhane yöresiydi. 1962 yılının serin sonbahar günlerine yaklaşmıştık. Proğramın sonunda bulunan Alucra İlçesinden bir şahsın gönderdiği ihbar mektupları, ardı ardına Genel Müdürlükten bana geliyordu. Söz konusu şahsın ilk ihbar mektubunu 7. 8. 1962 tarihinde Alucra Ajansının bağlı bulunduğu Giresun Şubesi Müdürlüğüne, İkinci ihbar mektubunu 8. 8. 1962 tarihinde Genel Müdürlüğe, üçüncü ihbar mektubunu 17. 9. 1962 tarihinde yine Genel Müdürlüğe, dördüncü ihbar mektubunu 18. 9. 1962 tarihinde Tarım ve Ticaret Bakanlıklarına, beşinci ihbar mektubunu 19.9.1962 tarihinde yine Giresun Şubesi Müdürlüğüne ve son mektubunu da 25.9.1962 tarihinde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e gönderdiği anlaşılıyordu. Bu gibi ihbarların genellikle asılsız çıktığını bilmiş olmama rağmen, bu kez içime biraz olsun kuşku düşmüş gibiydi. Öyle ya, eğer adamın bir bildiği olmasa, bu kadar ısrarla şikayetlerini nasıl devam ettirebilirdi? Alucra'ya bir an önce ulaşmak istiyordum.

Adı geçen şikayetcinin yedi ihbar mektubunda birbirine benzer biçimde ileri sürdüğü iddiaları, beş ana konu etrafında özetlemek mümkündü:

1. Şube Müdürünün, hakkı olmayan kişilere kredi dağıtırken, gerçek hak sahiplerinin isteklerini kasıtlı olarak yerine getirmediği,

2. Bazı kredi başvurularını yerine getirmek için rüşvet aldığı,

3. Şube müdürünün sık sık, "Ben kanun falan tanıman, kanunda neymiş..." gibi sözleri de kullanarak müşterilere hakaret ve küfür ettiği gerekirse sokakta alt alta üst üste kavga etmekten bile çekinmediği, sinirlendiği bazı iş sahiplerini sokaklara kadar kovaladığı,

4. Banka işlemlerinin çoğunun kanun ve genelgelere uygun olarak yapılmadığı, gerektiği zaman evrakta sahtekârlık suçunun bile pervasızca işlendiği,

5. Genellikle bir banka müdürüne yakışmayan hareketlerde bulunduğu, Banka ve Türkiye için çok zararlı bir kişi olduğu,

gibi hususlardan ibaretti.

Hafif yağmurlu ve serin bir sonbahar akşamı Alucra'ya vardığımda, tek tük yanan sönük sokak lambaları toprak yolları aydınlatmağa çalışıyordu. Vaktin bir hayli erken olmasına rağmen, sokakta ancak birkaç kişinin dolaştığını görüyordum. Uzaktan uzağa gelen köpek ulumaları, bu garip ve terkedilmiş Anadolu kasabasının sessizliğini biraz olsun bozar gibiydi. Karşıdaki köhne bir kahvehanede iki kişinin tavla oynadığını farkedebiliyordum. Kapanmak üzere olan küçük bir bakkal dükkanında bulunan bir müşteriden, banka binasının nerede olduğunu sordum. Birkaç adım ötede imiş meğerse.. Banka ka-

palıydı. Kim olduğunu öğrenen gece bekçisi derhal Müdüre haber vermeğe gitti.

Büyük bir bölümü ağır cezalık olmak üzere çeşitli suçlarla itham edilen Şube Müdürü karşımda duruyordu. İlk bakışda güven uyandıran bir yüzü vardı. Kısa boyluydu. Bütün ömrünü bu küçük ve yalnız Anadolu kasabalarında geçirmiş olmanın verdiği bir tavırla, bana ürkek ve kuşkulu gözlerle bakıyordu... Her halinden mert bir Anadolu çocuğu olduğunu anlar gibiydim. Kısık bir sesle, "Hoşgeldiniz" dedi. Gece geç saatlere kadar sayımla ilgili işleri tamamladık.

Ertesi sabah göreve başladıktan çok kısa bir zaman sonra şikayetçi şahıs odamdaydı. Kendini takdim etti. "Gözlerimiz yolda kaldı "diyordu..." "Biraz geç teşrif ettiniz" kendinden emin bir hali varmış gibi davranmak istiyordu. Bir an önce konuya girmek için sabırsızlandığını farkediyordum. Her halinden tam bir "mütegallibe" olduğunu anlamak zor değildi. Müfettiş getirtebilmiş olmanın verdiği bir tavırla, yüzünde belli belirsiz bir zafer havası hissediliyordu. Birinci ravundu kazanmış bir boksör edasıyla, ağır ağır ve tok bir sesle ifade vermeğe başladı.

Ancak sorularıma cevap vermeğe başladıkça, adamın gerçek niyetini tahmin etmek güç olmuyordu. Gösterdiği deliller geçersiz, sudan ve çokcası uydurmaydı. Hatta bir kısmını hemen oracıkta uydurmağa çalıştığını hissediyordum. Bir an, müdürün artık bu şubeden alınacağına kesin kanaat getirmiş gibi bir rahatlık içinde olduğunu farkettim. Herhalde bu kadar ifadenin yeterli olduğuna ya da müdürü şikayet edilmiş bir duruma düşürmenin kafi kabul edileceğine inanıyordu. "Herhalde artık bu adamı buradan alırsınız da kurtuluruz" dedi. Cevap vermedim. Biraz kuşkuya kapılır gibi oldu.

İfade bitmişti. Ancak bu şikayetin mutlaka gerçek bir nedeni olması gerektiğini sezinliyordum. Kendisini rahatlatmak için bir kahve ısmarladım. Samimi bir ortam yaratarak ağzından biraz laf almak düşüncesindeydim. Gözlerinde kuşkulu bir ifade vardı. Beni ikna edip etmediğini pek kestiremiyor olmalıydı. Müdürün sanki Alucra'dan alınacağını ima eder gibi bir tavır takındım. Kendine olan güveni tekrar yerine gelir gibi oldu... Koltuğa bir güzel yaslandı. Bana zorla bir sigara ikram etti. Bu işin bu kadar kolay halledileceğini doğrusu hiç tahmin etmemişti... Bunun verdiği rahatlıkla gittiktçe açılarak konuşuyordu..

"Aslında bu Müdür pek fena bir adam sayılmaz" dedi. "İlçemizde sevildiğini de söyleyebilirim. Ancak şu kooperatif konusu olmasaydı..." Birden irkildim, bu kooperatif konusu da neydi? Galiba yavaş yavaş konuya girmeye başlamıştık... Devam ediyordu.. "Sizin bu Müdür Bey var ya" dedi, "Ne biçim bir adamsa, kooperatif falan kurmağa pek meraklı, bizim buralarda yoktur böyle şeyler... Bir yolunu bulup Çamoluk nahiyesine de bir tane kurdu, bütün kasaba esnafı hepten mahvolduk. Bu adam buradan alacaksanız alın, korkarım yakında bir kooperatif daha kuracak.." Meseleyi anlamaya başlamıştım. Tuhaf duygular içindeydim.. Yüzüne karşı bağırmamak için zor tuttum kendimi birden.. Cehaletin de verdiği bir rahatlık içinde konuşmaya devam ediyordu. "..Kooperatif kurulmazdan önce köylüler kredi almak için buraya kadar gelirlerdi. Onlara mal falan satıyor, otelimizde hanımızda yatırıyorduk. Birkaç kuruş menfaatımız oluyor, böylece ilçemiz de kalkınıyordu... Halbuki şimdi..."

Karşımda oturan adam o derece sorumsuz, o derece çıkarcı ya da o derece düzeni kanıksamış bir kişi idi ki, bir soruşturma nedeniyle bile, kendi ve kendi gibilerinin çıkarlarını toplumsal

bir olaymış gibi göstermekten çekinmiyor veya böyle davranmaktan herhangibir utanma duygusuna kapılmıyordu. Her Anadolu kasabasında değişik biçimlerde karşıma çıkan bu insanları artık çok iyi tanıyordum. Çıkarlarına ters düşen kimseleri ne pahasına olursa olsun ezmek istiyorlardı. Bunun için yapmayacakları şey yoktu... Kasabanın önde gelen kişilerinden biriydi.... Çok eski yıllardan beri, kendisi ve yakınları politikanın ön saflarını işgal ediyorlardı. Çeşitli iş yerleri ve büyük arazileri olduğunu öğreniyordum. Tefecilik yaptığı da söyleniyordu. Yıllık faiz daha o zamanlar %120'nin üzerindeydi.

Daha sonra ifadesine başvurduğum Şube Müdürü ise, bu konuda aynen şöyle diyordu:

"...Alucra'nın Çamoluk nahiyesinde bir Tarım Kredi Kooperatifi kurulması gerektiğini düşündüm. Söz konusu kooperatifin kurulmasına adı geçen kişi şiddetle karşı çıktı. Birkaç defa bizzat bana kadar gelerek, (... Sen bu kooperatifi kurmasan çok iyi olur, başına iş mi açacaksın? Köylüye neden bu kadar acırsın? Bırak para almak için şehre kadar gelsinler, yapacak başka iş mi bulamadın...) diye söylenirdi. 22 Haziran 1962 günü Çamoluk nahiyesine giderek, kooperatife üye olmak isteyen 150 kisinin, Anamukaveleye yapıştırılması gereken fotoğraflarını bizat kendi makinemle çekmek ve tablarını da kendim yapmak zorunda kalmıştım. Zira ilçe merkezinde bulunan tek fotoğrafçıya, fotoğrafları çekmemesi için baskı yapılmıştı. Çamoluk kooperatifinin kurulması adı geçen şikayetçinin menfaatlarına uygun düşmüyordu. Zira kendisi kasabamızın en güçlü kişilerinden biridir. Manifatura, bakkaliye, hırdavat ticareti yapar. Büyük bir mağazası vardır. Kooperatif kurulmasaydı 22 köy kredi almak için ilçe merkezine gelecekler, çoğu yayan olarak 10-12 saat mesafedeki köylerde yaşayan bu çiftçiler bir gün geliş, bir gün şehirde kalış ve bir gün de dönüş olmak

üzere üç günlük zaman kaybedeceklerdi. Burada kaldıkları günlerde ise, zorunlu olarak handa otelde kalacaklarını ve biraz da alışverişde bulunacaklarını düşünmek zor değildir. Belirttiğim gibi, Bankamız amacına uygun olarak konuyu cesaretle ele almış ve kredi hizmetini köylümüzün ayağına kadar götürmeyi başarmıştır. Bütün köylü yurttaşlarımız bu durumdan çok memnundur. Bu zat ve bunun gibi birkaç kişi dışında... Sanırım şikayet edilmemin gerçek nedeni de budur."

Çok yer dolaşmış, çok soruşturma yapmıştım. Ancak, Banka Müdürü kooperatif kurmağa çalışıyor diye, çeşitli ağır cezalık suçları bu kadar rahatlıkla ve hatta gerçek amacını bile gizlemeksizin ortaya süren bir kişiye ilk kez raslıyordum. Dağlık köylerden belki de günlerce yol yürüyerek gelmek suretiyle elde edilen birkaç yüz liralık kredinin bile yarısına göz dikilmiş durumdaydı.

Yine bu soruşturma nedeniyle öğrenmiş oldum ki, ben Alucra'ya gelmezden bir süre önce, kişisel çıkarlarına ters düştüğü için gece yarısı kaymakam Yaşar Cankocak'ın evine dinamit attıran da bu kişiydi... Ya da bu kimseye çok yakın bir diğeri... Kaymakamın ertesi gün erkenden, lanet olsun diyerek, ailesiyle birlikte ilçeyi terk ettiği söyleniyordu. Olayın faili herkes tarafından tahmin edilmekteydi. Ancak elde delil yoktu.

Birçok soruşturmalarda olduğu gibi, bu kez de yine bir müfettiş olarak zor durumdaydım. Mütegallibe diye tanımlanan bu çıkarcı gurubun isteğine uyarak, Müdürün buradan alınmasını mı teklif etmeliydim. Zira suçu olmamakla beraber, morali son derece bozuktu. Bir dinamitin de onun evine atılması her zaman mümkündü. Ancak başka yere atanması söz konusu olunca, bu kez de adı geçen çıkar grubunun isteğine uygun düşen bir iş mi yapmış olacaktım? Ya da başka yere atanmış olmasını, yeni gelecek müdür için de mi baskı aracı ola-

rak kullanmaları mümkün olacaktı? Kesin bir karara varamıyordum. Karışık düşünceler içerisindeydim... Eğer bir gün ülke sorunlarına ciddi bir şekilde eğilmek imkanı söz konusu olabilecekse, yüzyıllardan beri bu şekilde davranmayı doğal bir alışkanlık haline getirmiş olan bu deneyimli çıkarcı grupların varlığını, birinci derecede gözönünde tutmak gerekliydi. Aksi halde olumlu bir sonuca ulaşmanın çok zor olacağını düşünüyordum.

Mesai bitmişti. Saat onikiyi geçiyordu... Hava bir sonbahar günü için çok güzel sayılabilirdi. Hafif ılık ve güneşliydi. Kasabanın dışına doğru öylesine yürüdüm biraz dinlenmek için... Bir meydanda birkaç yüz kişi toplanmıştı. Birkaç otobüs ardı ardına duruyordu. Ne olduğunu merak ettim... İstanbul'a çalışmağa gidenler hareket etmek üzere imişler, sekiz ay kadar sonra, hasat falan için dönecekleri söyleniyordu. Sonra yine sonbaharda İstanbul'a hareket... Çok uzun yıllardan beri hep böyle... Yaşlı analar, nineler ağlaşıyor, küçük çocuklar "Baba... Baba" diye bağırıyordu. Gözlerimden birkaç damla yaş süzüldü farkında olmadan... Otobüse binmekte olan birisine yaklaştım. Biraz konuştuk... "Çamoluk nahiyesindenim" dedi. "İstanbul'da su satarım hasat mevsimine kadar..."

Bankaya doğru dönerken, "Şube Müdürünün kimlerden ve nasıl rüşvet aldığının delillerini bildirmesini" istememem üzerine, şikayetçi kişinin bana vermiş olduğu yanıt hâlâ kulaklarımda çınlıyordu:

"Bunun için benden ne delil istiyorsun Müfettiş Bey... Çok mu önemli? Aradan uzun zaman geçti... Şimdi kesin olarak pek hatırlamıyorum... Acaba şikayetlerimi sıralarken heyecana kapılarak rüşvet de mi alıyor diye eklemiş olacağım.. Ya da daha çabuk müfettiş getirtmeğe faydalı olur diye mi düşünmüştüm... Pek hatırlamıyorum..."

FARE'YE FİL TARİFESİNDEN GÜMRÜK VERGİSİ

Uzun süren bürokratlık yaşamımda, kazandığım en önemli deneyimlerden biri de şu: Türkiye'de herhangi bir olayın nasıl gelişeceği, nasıl sonuçlanacağı hiç belli olmuyor. İnsanın her türlü sonuca hazır olması gerek... Arada bir son derece komik ya da saçma bir gelişme bile sizi bekliyor olabilir... İşte bunlardan bir tanesi:

1963 yılı Haziran ayı ortalarında Gediz'de teftişde bulunuyordum. Orada tanışıp samimi olduğumuz Osman Bey isimli bir doktor vardı. Başına gelen bir olayı bana anlatmıştı. Aradan bunca yıl geçti... Hatırladıkça hâlâ güler dururum...

Doktor Osman Bey, benimle tanışmadan birkaç ay kadar önce, uluslararası bir tıp kongresine katılmak üzere, özel arabasıyla Avusturya'ya gitmiş. Kongre sonrası Türkiye'ye dönmek üzere hareket ederken, kendisine kobay olarak kullanılmak üzere, bir çift beyaz fare armağan etmişler... Küçük bir kafes içinde taşınan bu sevimli yaratıklar, Avusturya, Yugoslavya ve Bulgaristan kapılarında sempati ve anlayışla karşılanmış... Hatta bazı gümrük görevlileri için için gülmüşler... Getirecek başka birşey bulamadın mı kabilinden... O hızla Kapıkule gümrük kapısından girerken doktor Osman Bey, farelerin herhangi bir sorun çıkaracağını hiç aklına getirmemiş... Beş on dakika içinden gümrükten çıkacağını düşünüyormuş. Fareleri gören gümrük görevlisi, "Bunlar da

ne?" diye gürlemiş. Doktor Bey de, "Ne olacak işte, bildiğiniz fare" deyivermiş... "Gümrük falan gerekiyorsa, beş on kuruş da verelim.." diye eklemiş... Gümrük görevlisi ise acele cevaplamış... "Dur bakalım doktor bey, kazın ayağı öyle değil.. Gümrük Tarife Cetveline bir bakalım hele.." Görülmüş ki, gümrük tarife cetveli, yolcu beraberinde ithal edilecek hayvanları üç gruba ayırmış. Büyük, orta ve küçük baş diye. Her gruba giren hayvanlar tek tek belirtilmiş. Ancak hiçbir cetvelde fare diye bir hayvan yok. Herhalde kimsenin fare ithal edebileceği akla gelmediği için olacak, bu hayvan unutulmuş. Ancak tarife cetvelinin altında küçük bir dip not var..." İş bu cetvelde ismi bulunmayan bir hayvan ithal edilmek istenirse, otomatikman büyük baş hayvan addolunur..." diye. Büyük baş hayvanlar içinde fil ve deve de var. Gümrükçüler kesin tavırlarını ortaya koymuşlar..." Fare için, fil tarifesi üzerinden gümrük vermeniz gerekir. Başka türlü fareleri size veremeyiz..."

İşin içinden çıkabilirsen çık... Büyük baş hayvan tarifesi üzerinden gümrük bedeli çok yüksek tutuyor... Yani anlayacağınız, iki fare ithal ederken, iki fil ithal etmiş gibi gümrük vergisi ödeyeceksiniz. Osman Bey çaresiz iki beyaz deney faresini gümrüğe terketmiş... Kendisi Kapıkule gümrük sahasını terkederken, bir gümrük görevlisi de sözüm ona akıl veriyormuş:

"Doktor Bey, biz birkaç ay sonra bu fareleri çekilmeyen mallar bölümünden satışa çıkarırız... Zaten başka bir alıcı da çıkmaz... Çok ucuz bir fiyata sizin üzerinizde kalır. Merak etmeyin biz onlara iyi bakarız, satışına kadar. Mevzuat böyle, kusura bakmayın efendim..."

"DİKKAT, DİKKAT... BİR SAAT İÇİNDE DÜKKANLARI TERKETMESENİZ, BAŞINIZA YIKILACAKTIR..."

1963 yılı yaz proğramının ılık bir mayıs sabahı, Simav'da bankada çalışıyorum. Belediye sözlü yayın merkezinden yapılan sert bir duyuru bütün ilçeyi kapladı. "Dikkat, dikkat... Bir saat içinde dükkanlarınızı terketmeseniz, başınıza yıkılacaktır..." Ne oluyor diye dışarı fırladım... Tamamen eski yapılardan oluşan Simav Çarşısı bankadan birkaç yüz metre ilerdeydi. Belediye yıkım ekipleri, kazma kürek ellerinde, çarşının etrafında mevzilenmişti.

Bankanın önünden geçmekte olan bir Belediye zabıta memuruna heyecanla sordum." Ne oluyor, ne yapılmak isteniyor?" diye... Belediye görevlisi olaya açıklık getirerek şöyle konuştu:

"Efendim, bu dükkanlar çok eski ve köhne pislikten geçilmiyor... Farelerin, böceklerin cirit attığı yerlerde, örneğin tahin helvası üretiliyor... Aynı zamanda Belediye Başkanımız olan Kaymakam Ali Bey, ödeneğini buldu... Projesini yaptırdı... Bu dükkanlar yıkılarak yerine yeni ve modern işyerleri yapılacak ve aynı esnafa verilecek... Ancak bizim esnaf bir tuhaftır. Ata yadigarı dükkanlarımızı asla terketmeyiz, onları yıktırmayız deyip duruyorlar. İki kez tahliye emri gönderdik, aldırmadılar... Şimdi Kaymakam Bey'in kesin emri var... Bir saat içinde işyerlerini terketmeye başlamazlarsa, dükkanlarını başlarına yıkacağız. Kesin emir bu... Şeriatın kestiği parmak acımaz..."

Belediye hoperlöründen yapılan sert uyarı etkisini göstermişti. Tarihi Simav Çarşısı'nın esnafı birer ikişer dükkanlarını terketmeye başlamıştı. Yüzlerinde hiddet ve öfke okunuyordu. Belediye Başkanının aynı zamanda Kaymakam oluşu, onların herhangi bir eyleme geçmesini herhalde önlemiş olmalıydı.

Aynı gün öğleden sonra ziyaret ettiğim Mülkiyeli ağabeyim Kaymakam Ali Bey bana şunları anlatıyordu:

"Bizim halk bir tuhaftır. Başlangıçta her yeniliğe karşı çıkıyorlar. Bizim Simav Çarşısı çok eski, harabe halinde... Bazı dükkanlarda çeşitli gıda maddeleri bile üretiliyor. Ama pislikten, böcekten geçilmiyor. Ben ödeneğini buldum. İmar planını hazırlattım. Yakında ihaleye çıkaracağız. Ancak bütün yazışmalara, bütün ricalarımıza rağmen esnaf dükkanlarını boşaltmamakta ısrar etti, hatta direndi. "Atalarımızdan kalan bu yerleri terketmeyiz, bizleri çiğnemeden bu dükkanları yıkamazsınız..." falan gibi sözler ettiler. Başka çare kalmadı, sonunda bildiğiniz gibi, dükkanları başlarına yıkmakla tehdit ettik.. Böylece işyerlerini boşaltmış oldular. Yakında son derece modern bir çarşının temelini atmış olacağız. Simav'a çok güzel bir eser kazandıracağımıza inanıyorum."

Kaymakam Ali Bey doğru söylüyordu. Teftiş amacıyla gittiğim birçok yerde, halkımızın bu anlamsız tutuculuğuna çok rastladım. Her yeni şeye önceleri şöyle bir karşı çıkıyorlar, ancak olay gerçekleşince de genellikle memnun oluyorlardı. Nitekim, beş ay kadar sonra yine Simav'a uğramam gerektiği zaman, hızla ilerleyen çarşı inşaatının Simav halkını ve esnafı çok mutlu ettiğini ve hatta gururlandırdığını gözlerimle görmüştüm. Herkes, "Kaymakam Bey'den Allah razı olsun" diyordu.

Benzer bir olayı, Simav'dan sonra gittiğim Emet İlçesinde de yaşadım. Sevgili sınıf arkadaşım Sadrettin Yedidağ, Kaymakam olarak bulunduğu bu ilçeye yeni ve modern bir hamam yaptırıyordu. Ancak bunun için, çok eski, köhne ve hatta havuzunda su yılanlarının bile dolaştığı söylenen eski hamamı yıkmak gerekmişti. Doğal sıcak su hamamı olan eski tesisin havuzuna, yosundan ve pislikten girilmemesine rağmen, halk bu hamamın yıkılmasına da şiddetle karşı çıkmış ve hatta Kaymakam aleyhine yürüyüşler bile düzenlenmişti. Ancak benim Emet'e geldiğim günler, sonuna doğru yaklaşılan hamam inşaatı, halkın heyecan ve gurur duyduğu en önemli konu olmuştu, Birçok kişi, çoluk çocuğunu alarak bu inşaatı gezdiriyor, hamamın bitmesini dört gözle beklediği her halinden belli oluyordu.

Birkaç ay sonra Emet'e tekrar uğradığımda, hamam tamamlanmış ve işletmeye açılmıştı. Sıcak su havuzuna döşenen açık mavi fayanslarla, çok hoş ve modern bir görüntüsü vardı. Atalarımızdan kalan hamam zorla yıkılıyor diye, Sadrettin'in aleyhine gösteri yürüyüşü yapanların, büyük bir utanç içinde oldukları açıkça belli oluyordu.

"SEVDASI HENÜZ SİNEDE GÖNLÜM GİBİ SAĞDI..."

Anadolu'nun o garip ve hüzünlü sessizliğinde, derme çatma lokantalarda, akşam yemeği için bir masaya ilişen müfettişlerin yalnızlığını ve duygularını çok iyi bilirim. Benim de zaman zaman kapıldığım bu duyguların etkisinden kurtulabilmem, çoğu kez küçük Siemens radyomdan ya da lokantanın eski model radyosundan aniden süzülen bir müzik parçası ile mümkün olabilmiştir.

Hiç unutmam, bir akşam üzeri, Simav'da bir lokantada yemek yemeğe hazırlanıyordum. Güneş henüz batmıştı. Orhan Veli'nin dediği gibi, tarifsiz bir keder içindeydim. Özellikle akşamları, konuşacak bir kişinin bile olmayışı, hayatı iyice anlamsızlaştırıyor gibiydi. Birden radyodan, ta çocukluğumdan beri aşina olduğum ve çok sevdiğim, Osman Bey'in Hüzzam Peşrevi yükseldi. Yalnızlıktan kurtulur gibi oldum... İçim ferahladı birden... Renkli geçen çocukluk ve öğrencilik günlerimi hatırladım. Sene 1963... Ilık bir Mayıs gecesi... Hüzzam Peşrevi bitti bitecek.. Derken, beni tekrar hayata bağlayan, tatlı bir bahar yeli gibi içimi kıpır kıpır kıpırtadan bir şarkı... Zeki Müren çok tatlı ve dinlendirici bir yorumla girdi şarkıya birden... Yorgo Bacanos'un hüzzam şarkısı..." Sevdası henüz sinede gönlüm gibi sağdı... Ruhumda çiçekler yaratan neş'esi vardı... Gözyaşları sevdamıza bir çığ gibi yağdı.. Viran olası dilde emeller de sarardı.."

Birden yalnızlığımı unuttuğumu, kendimi bir tüy kadar hafiflemiş hissettiğimi ve rahatladığımı hatırlıyorum.

Veya başka bir gün Selahattin Pınar'ın "Ümidini kirpiklerine, bağladı gönlüm..." Ya da fakülte yıllarının anıları... Dominico Modugno'dan "Volare" veya Paul Anka'dan "You are my destiny"

Hepsi de birer birer, bunaltıcı bir yaz sıcağında, serin bir akşam rüzgarı kadar dinlendirici, rahatlatıcı... Şu müzikte de olmasa diyorum, sık sık kendi kendime... İnsanlar ne yaparlardı, bu yalnız Anadolu akşamlarında.. Bu garip Anadolu gecelerinde.. Hep düşünür dururum o günlerdenberi..

ELAZIĞ ŞUBE MÜDÜRÜNÜN İŞGÜZARLIĞI "ÇEK YOLSUZLUĞU İLE SUÇLANIYORUM..."

Müfettişlik hayatımda, bir ilginç olay da, Elazığ'da başımdan geçmiş de, haberim olmamış... Yıllarca sonra, müfettiş arkadaşım Tekin Batur'dan öğrendim de, şaşırdım kaldım. Olay kısaca şu:

1964 yılı Haziran ayı ortalarında, bir inceleme amacıyla Elazığ'da bulunurken, büyük bir çek yolsuzluğu ortaya çıkarılmıştı. Elazığ dahil 5-6 ili kapsayan bu büyük dolandırıcılık olayında, suçluların banka içinden de yardım gördükleri söyleniyordu. Çünkü çek dolandırıcılığı, bankanın gizli şifrelerinin bilinmesi nedeniyle, daha kolay uygulanabilmişti. Soruşturmayı Müfettiş arkadaşım Tekin Batur yürütüyordu. Aylarca sonra, dolandırıcı kişiler ile, banka içindeki ortakları saptanabilmiş ve tutuklanmıştı.

Çok uzun yıllar sonra, sevgili arkadaşım Tekin Batur'dan, dolandırıcılık olayına benim de adımın karıştırıldığını tesadüfen öğreniyor ve şaşırıp kalıyordum.

"İnsanlar bir tuhaftır" derlerdi de inanmazdım. Meğer bizim Elazığ Şubesi Müdürü Mustafa Bey, ilişkilerimizin o kadar iyi olmasına rağmen, işgüzarlık yapıp, dolandırıcılık olayına, banka içinden benim de katkıda bulunabilmiş olmam ihtimalini, yetkili makamlara, büyük bir rahatlıkla ihbar etmiş...

O günlerde imzamı değiştirmek istiyordum. Boş kağıtları attığım çeşitli imza örneklerini, daha sonra yırtıp çöp kutu-

larına atmıştım. Mustafa Bey, her ne hikmetse, bu buruşturulmuş kağıtları, akşamları çöp sepetinden toplamış ve delil olarak biriktirmeye başlamış... Daha sonra bazı varsayımlarla birlikte, bu kağıt parçalarını da delil diye ekleyerek, Genel Müdürlüğe ve Savcılığa ihbarda bulunmuş.. Benim hiç bir şeyden haberim yok... Kendisi ile iyi ilişkileri sürdürüyorum. Birara nerdeyse okkanın altına bile gidiyormuşum. Sebeb de şu: Çek dolandırıcılığının ortaya çıkarılmasından birkaç hafta önce, Çukobirlik'in satışa çıkardığını duyduğum 1953 model Chevrolet marka bir arabayı görmek üzere Adana'ya gitmiştim. Satışı bana, o zaman Adana Şubesinde Müdür Muavini olan sevgili arkadaşım Yücel Çelik haber vermişti. Hatta arabayı almadan da geri dönmüştüm. Ancak büyük bir raslantı sonucu aynı tarihlerde, dolandırıcılıkta kullanılan sahte banka mührünün de, Adana'da yaptırıldığı anlaşılmıştı. Ben de aynı günlerde Adana'da bulunduğum için, şüpheler bir an için benim üzerimde de yoğunlaşmıştı. Neyse Allahtan, daha sonra gerçek suçlunun yakalanması üzerine, üzerimdeki şüphe bulutları güç bela dağılmış ve ben soruşturma dışı bırakılmışım.

İdareye yaranmak isteyen işgüzar bir müdürün, yarattığı bu garip olayı, yıllar sonra tesadüfen öğrendiğim zamanki şaşkınlığımı hâlâ unutamam. Son derece iyi davrandığım ve sevip saydığım Mustafa Bey'in bu hareketi, bana iyi bir ders oldu da diyebilirim. Bizim toplumda, insanların ne zaman nasıl davranacağı pek belli olmuyor... O nedenle tedbiri elden bırakmamak gerek...

"BENİM GÖNLÜM SARHOŞTUR, YILDIZLARIN ALTINDA.."

İlkokula gittiğim yıllarda, akrabalarımızdan sesi güzel bir Necla hanım vardı. Aile toplantılarında güzel şarkılar söylerdi. Bu şarkılardan biri de, aklıma takılıp kalmıştı, ta çocukluk yıllarından beri..." Benim gönlüm sarhoştur, yıldızların altında..." diye.

Bu şarkıyı bir daha hiç duymamıştım, ne radyodan, ne de başka birinden... Ta ki, Tunceli'nin Mazgirt İlçesine gelene kadar...

Yıl 1964, sonbaharın ilk günleri, Mazgirt'e geldiğim ikinci günün sabahı... Çalışmaya başlamak üzere hazırlanırken, yanımda taşıdığım küçük radyodan, aşina olduğum bir melodi yükseldi. "Benim gönlüm sarhoştur, yıldızların altında... Kaptanzade Ali Rıza Bey'in nihavent şarkısı..." Çok eski bir dostla, yeniden karşılaşmış gibi sevindim birden... İçimi bir yaşama sevinci kapladı öylesine... Çocukluk günlerimin anılarını, yeniden keyifle yaşamaya başlarken, memurların çalıştığı servisten gelen gürültülü bir su sesi ile irkildim aniden... Çalışma odamdan dışarı çıktığımda gördüğüm manzara şuydu: Daha bir ay önce geçici kabulü yapılan hizmet binasının, tavanından ve kiriş aralarından aşağı doğru şakır şakır sular akıyor, etraf göl gibi su birikintisi olmasın diye, yere bırakılan leğen ve kovalara doluyordu. Bu ne biçim iştir diye sorduğumda, memurlar hep bir ağızdan konuya açıklık getirdiler:

"Bina son derece kötü olarak inşa edildiği için, üst kattaki lojmanlarda, tuvalet ve banyo suları açıldığı zaman, akan sular kendine bir yol bularak servisteki leğenlere ve kovalara doluşuyordu... Kendileri artık bu duruma alışmışlardı. Günün birinde düzelir diye bekliyorlardı..."

Şaşkınlık içindeydim. Kamu kuruluşlarına, müteahhitler eliyle yapılan binaların, genellikle kötü olarak inşa edildiğine dair bir ön bilgim olmasına rağmen, böylesine bir durumu tahmin etmem olası değildi.

Dürüst bir Anadolu çocuğu olduğu, her halinden belli olan Ergani'li Müdür Yılmaz Turgut Uğur konuşmaya başladı: "Efendim, bu bina temel atıldığı günden beri, çok kötü bir şekilde inşa edildi. Derdimizi kimseye anlatamadık... Bütün ümidimiz, Ankara'dan gelecek geçici kabul kurulu'nda idi. Geçen ay gelen kurul, bütün çabalarımıza rağmen, binayı kabul etti ve ümidimizi boşa çıkardı. Ankara İnşaat Müdürlüğümüzden gelen iki kişilik teknik kurul her ne hikmetse, Diyarbakır'lı müteahhit Onur İnşaat'ın sahibi ile birlikte, aynı araba ile geldiler. Anladığımız kadariyle, iki teknik yetkilimiz Ankara'dan önce Diyarbakır'a gelmişler, oradan da müteahhit beyin özel arabası ile buraya... Sizin de gördüğünüz gibi, lojmanlı hizmet binamız kullanılır gibi değil. Konu sadece sıhhi tesisat sularının servise şakır şakır akmasından ibaret de değil... Binanın her tarafı çok kötü... Doğramaların yüzde sekseni hatalı, kapılar ve pencelere, kalitesiz kereste kullanıldığı için kapanmıyor. Bütün duvarlar çatlamaya başladı. Bankolar, bir köy marangozunun yapacağından bile daha kötü. Günün birinde binanın çökmesinden bile endişe ediyorum. Binanın kabul edilmesi sırasında, çabalarım ve çırpınmalarım dikkate alınmadı... Hatta Müteahhit Bey, birara koluma girerek, beni kenara çekti ve , "Ne konuşup duruyorsun Müdür Bey" dedi...

"Binayı nasıl olsa kabul ettireceğim... Türkiye'yi sen mi kurtaracaksın... Kötü kişi olmanın alemi var mı? Otur oturduğun yerde..." Donup kalmıştım. Daha sonra, müteahhit ve iki yetkilimizden oluşan kurul, binanın geçici kabulünü yaparak, aynı gün Mazgirt'den ayrılmışlardı."

Tuhaf duygular içindeydim. Türkiye'deki bu garip ihale düzeni, gerçekten hep böyle mi işliyordu? Yoksa Mazgirt olayı, tek tük raslanan örneklerden sadece birisi miydi? Kesin bir yargıya varamıyordum. Bir müfettiş olarak ne yapmam gerekirdi? Düşündüm durdum, günler boyu...

Daha sonraki günler beni ziyarete gelen, Kaymakam ve Jandarma Komutanı yüzbaşı Fahri Bey de, aynı görüşleri dile getirdiler. Bankanın hizmet binası, gözle görülür biçimde, baştan savma ve çok kötü bir biçimde yapılmıştı. Bir müfettiş gelsin de, durumu ona da aktaralım diye beklemişlerdi sabırla. Mutlaka bir şeyler yapmam gerektiğini söylüyorlardı. Normal teftişin dışında, oturdum inşaat işleri ile ilgili ayrı ve acele bir rapor hazırladım. İnşaatın gözle görülür biçimde çok kötü olduğunu bütün doğramalarının sökülerek yenisinin yapılması gerektiğini, her tarafı çatlayan binanın çökmesinin bile muhtemel olduğunu, açık bir ifade ile belirttim. Hatta adı geçen müteahhide bir daha iş verilmemesi gerektiği görüşünü de, altını çizerek dile getirdim.

Aylarca sonra İnşaat Müdürlüğü'nden gelen bir yazıda, benim eleştirilerime karşı herhangi bir çözüm önerilmemesi bir yana, üstelik bana karşı çok değişik bir suçlama da yöneltiliyordu. Şaşkınlıkla ve biraz da gülerek okuduğum yazı, aşağı yukarı şu görüşe yer veriyordu: "Falanca yasanın ve falanca tüzüğün şu maddesine göre, teknik eleman olmayan kişilerin, inşaat işlerine karışması ve fikir yürütmesi suç teşkil ettiğinden, bu gibi konularda daha dikkatli davranılması gerekmektedir."

Allah sonumuzu hayreylesin demekten kendimi alamadım bir an... Yıllarca sonra öğreniyordum ki, benim bu ikazıma rağmen, adı geçen müteahhide iş verilmeye devam edilmiş... Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, sanırım 1968 Varto depreminde, yerle bir olan ve iki memurumuzun da ölümüne sebep olan, yeni hizmet binası da, yine aynı kişi tarafından yapılmış... Şaşırmamak elde değil...

Galiba bu güzel ülkenin yerinde sayması için, birileri çok güzel bir sistem oturtmuş uzun yıllar önce.. Hassas bir Omega saati gibi tıkır tıkır çalışıyor. Dışardan müdahaleye falan da pek kulak asmıyor.. Şimdilik yapacak galiba pek birşey de yok.. İyisi mi, "Hayırlı kazançlar beyler.." diyelim de, hiç değilse kötü kişi olmayalım.

MÜDÜR YILMAZ BEYİN DRAMI

Mazgirt Ajansı Müdürü Ergani'li Yılmaz Bey'in, dürüst ve güvenilir bir kişiliğe sahip olduğu her halinden belli oluyordu. Sakin ve az konuşan bir insan olmasına rağmen, çok uzun yıllarını, bu küçük ve ıssız Anadolu kasabalarında tüketmiş olmanın verdiği sıkıntı ve tedirginliği, gözlerinden okumak mümkündü. Konuşmalarından, eşiyle de pek uyumlu olmadıklarını sezinliyordum. Mesai harici yaptığımız sohbetlerde, onu incitmeden, Türkiye'de evliliklerin pek başarılı olmadığını anlatmaya çalışarak, eşlerin ringe çıkmış boksörler gibi, birbirlerinin açıklarını kollar bir görünüm ve hırçınlık içinde bulunmamaları gerektiğini vurguluyordum. Bir sabah Bankaya geldiğimde, masamın üzerinde 13 Kasım 1964 tarihli bir mektup duruyordu. Yılmaz Bey'in hazırladığı mektupta şunlar yazılıydı. "Babamın aniden ağır derecede hastalanması nedeniyle, gece yarısı Diyarbakır'a hareket etmek zorunda kaldım. Anlayışla karşılamanızı rica ediyorum. Şahsınızda, sorunlarımıza eğilen ve bizlere dostça davranan bir büyük insan tanıdım. Gösterdiğimizi anlayışın minnettarı olarak, vuku bulan bir kusurumuz varsa şahsım ve mesai arkadaşlarım adına özür diler, hürmetlerimin kabulünü arz ederim."

Uzun süre teftiş hayatımda, kişiliğinden etkilendiğim birkaç müdürden biri olan bu insandan, dokuz yıl kadar sonra, karısını tabanca ile öldürdüğünü haber veren bir mektup daha alacağımı hiç aklıma getiremezdim.

1973 yılının ilk günlerinde Halkla İlişkiler Müdürü iken, bir gün Diyarbakır Cezaevi'nden postaya verilmiş bir mektup aldım. Mektup Yılmaz Bey'den geliyordu. Merak ve heyecanla açtım. Şunları yazıyordu:

"Size bu satırları hapishaneden yazıyorum. Bir tartışma sonucu eşimi tabanca ile öldürdüm. Daha uzun yıllar burada kalacağım. Ben hapishanede, hanım mezarda... En küçüğü beş, en büyüğü ise on altı yaşında olan beş çocuğum şimdilik kardeşim Cengiz'in yanında kalıyorlar. Ancak üzüntülü ve perişanlar. İstikballeri ne olacak? Bana lütfen bir yol gösterin, yardım edin..."

Şaşırıp kalmıştım. Bu olgun, dürüst ve güvenilir insan, nasıl olur da, hanımını tabanca ile öldürecek kadar kendini kaybedebilirdi. Ülkemizdeki çok rastlanan sözüm ona böyle evliliklerde, hanımlar eşlerini çıldırtacak kadar, nasıl olup da bu kadar aşağılayıcı ve iğneleyici sözler bulabiliyorlardı. Ya da erkekler, hanımlarına neden bu kadar kaba ve umursamaz davranarak, onları bu denli tahrik etmeyi başarabiliyorlardı... Anlamakta güçlük çekiyordum. Tarafların birbirine, bu kadar öfke ve intikam duyduğu bir beraberliğe ne ad verilebilirdi. Garip ve anlaşılmaz duygular içinde bocalıyordum.

O zamanlar bankada bir yardımlaşma birliği vardı. Bir banka görevlisi ölürse, yakınları için bir miktar para toplanarak yardım yapılırdı. Birliğe üye olan her memurdan, aybaşında maaşı ödenirken, bir defaya mahsus olarak yapılan küçük bir kesinti, o zamana göre epey bir miktar tutardı.

Bu yardımlaşma birliğinin yöneticilerine başvurdum. Anlayışla karşıladılar. Yılmaz Bey sanki ölmüş gibi ilk ayın başında, onun için de böyle bir kesinti yapıldı. Sanırım o yılların parası ile on yedi bin liraya yakın bir miktar top-

lanmıştı. Bu para çocuklar adına amcaları Cengiz Uğur'a havale edildi. Daha sonra Yılmaz Bey'den gelen 23 Mart 1974 tarihli mektubunun beni ne kadar duygulandırdığını anlatmam mümkün değil. Bu para çocukların istikbalini bir ölçüde kurtarmıştı. Görevini yapan insanların tatlı huzuru içindeydim.

Yıllar sonra tesadüfen öğrendiğime göre, 1974 yılında çıkan af kanununun da etkisiyle, cezasını tamamlayan eski Mazgirt Şubesi Müdürü Yılmaz Bey, Diyarbakır'da kendine göre bir iş kurarak yaşamını devam ettirmeye çalışıyormuş... Bugün ne yapıyor bilmiyorum. İnşallah beş çocuğuna iyi bir gelecek sağlayabilmiştir diye düşünüyorum.

NAZİMİYE'DE ÖLÜMLE BURUN BURUNA GELİYORUM

Rahmetli Teftiş Kurulu Başkanımız Naci Boymiyalı, daha Bankaya ilk başladığım gün, "Bu memlekette iki önemli ve zor görev vardır... Biri askerlik diğeri ise Ziraat Bankası Müfettişliği'dir" derken, bir bildiği varmış. Hele onların müfettişlik dönemlerinde, 1940'lı yıllarda, elektriksiz, susuz, otelsiz ve lokantasız Anadolu kasabalarında, Ziraat Bankası Müfettişlerinin neler çektiğini bugün için çok daha iyi anlıyorum.

Başkanımız Naci Bey, Osmanlı devlet disiplini ve görev anlayışı ile yetiştiği için, bir anlamda tolerans tanımayan, katı bir kişiliği de vardı. En küçük olayın, zamanında soruşturulmasını ve sonuçlandırılmasını isterdi. Bu tutumu, az daha benim ölümüme bile sebep oluyordu.

Olay şu: 1965 yılı Şubat ayı ortalarında, 19 arkadaştan oluşan bizim dönem müfettiş yardımcıları zorlu bir ehliyet sınavından sonra müfettiş olmaya hak kazanmışlardı. Bunun sevincini ve gururunu yaşamaya çalışırken, Teftiş Kurulu Başkanlığından gizli bir yazı aldım. Tunceli'nin Nazimiye İlçesi'nde yapılacak bir soruşturma için derhal hareket etmem gerektiği bildiriliyordu. Soruşturma konusu aynen şöyleydi: "Müdür Muavini Aktenur Çöne'nin evinin, bazı geceler bilinmeyen kimseler tarafından taşlandığı, olayı Banka takip memuru Şahin Yıldıran'ın tertip etmesinin muhtemel bulunduğu, bu nedenle olayın derhal soruşturulması gerektiği..."

1965 yılı Şubat ayı ortaları, kış mevsiminin olağanüstü ağır geçtiği günlerdi... Bütün Anadolu'yu kar kaplamıştı. Bu nedenle, Tunceli'nin Nazimiye İlçesine derhal gidilmesi, büyük risk payı taşıyordu. Bu düşünceyle, Başkanımız Naci Bey'e giderek, mümkünse havaların biraz düzelmesinden sonra, Nazimiye'ye hareket etmeyi önerdim. Kabul etmedi..." Ziraat Bankası ciddiyeti, bu olayın derhal soruşturulmasını gerektirir, varsa suçlunun derhal saptanması icabeder..." şeklinde konuştu. Çaresiz, yola çıkmaya karar verdim.

Karlı bir Şubat akşamı trenle Elazığ'a doğru hareket ederken, tuhaf duygular içindeydim. İnsanların, sinemaya, tiyatroya ya da gece kulübüne gitmeye hazırlandıkları şu saatlerde, Elazığ'a, oradan Tunceli'ye ve nihayet Nazimiye'ye doğru yola çıkmak, pek akıl kârı gibi görünmüyordu işin doğrusu. Birtakım kimselerin oldukça kolay para kazanabildikleri bir toplumda, böyle bir meslekte çalışmanın isabetli bir hareket olup olmadığının kuşkusu içindeydim. Ancak girmiştim bir kez böyle bir uğraşın içine.... Sonuna kadar götürmek gerekirdi...

Trenle ertesi gün akşama doğru Elazığ'a, oradan da jeeple gecenin geç saatlerinde güç bela Tunceli'ye vardığımda, kar her tarafı iyice kaplamıştı. Şube Müdürü Tacettin İnanç'ın, yaşıyorsa Allah selamet versin, 20 Şubat akşamı gecenin bu saatlerinde beni karşısında görünce, ne kadar şaşırdığını, bugün bile gayet iyi anımsıyorum.

Ertesi sabah uyandığımda, kar aşağı yukarı şehrin içinde iki metreyi geçmiş durumdaydı. Nazimiye'ye gitmek istediğimi söylediğim zaman, Müdür Tacettin Bey'in akşamdan beri devam eden şaşkınlığı bir kat daha arttı. "Siz deli misiniz efendim?" dedi. "Yollarda kar nerdeyse üç metreyi aşmıştır."

İki gün kadar yollar açılsın diye Tunceli'de bekledim. Kar bütün hızıyla devam ediyordu. Teftiş Kurulu Başkanlığına tel-

graf çekerek, durumu açıkladım... Mümkünse Ankara'ya geri döneyim dedim. Acele cevap geldi. "Konu çok önemli yollar açılana kadar bekleyin. Mutlaka soruşturma yerine gidin..."

Ertesi gün kar biraz durdu. Şubenin jeep'ini hazırladık. Şoför ve yöreyi iyi tanıyan bir memur arkadaş, birer tüfek edindiler. Yolda kurtların hücumuna uğrayabiliriz falan diye konuşuyorlardı. "Ne oluyoruz" diye içimden geçirdim. Bir dedikoduyu tetkik etmek üzere, bu kadar riski göze almak gerekli miydi? Başkanımız Naci Bey'in, tolerans tanımayan katı ve Osmanlı tutumu bizi bu noktalara kadar getirebiliyordu.

İlave battaniye falan alarak yola çıktık. Kar gerçekten üç metreyi çoktan aşmıştı. Ancak bir arabanın geçebileceği tünel gibi bir aralıktan güç bela ilerliyorduk. Sağımızda ve solumuzda, kardan duvarlar yükseliyordu. Karşıdan da bir araba gelseydi, tamamen yolda kalacaktık. Hareket ettikten yarım saat kadar sonra, şoförümüz Hüseyin havayı şöyle bir kokladıktan sonra, kurtlar galiba bizi takip ediyorlar diye açıklamada bulundu. Diğer memur arkadaş ise tüfeğini ateşe hazır hale getirmişti ki, iki kurt birden arabanın önüne atladılar. Diğer iki aç kurt ise, kar duvarların tepesinde, arabanın üzerine atlamak üzere fırsat kolluyorlardı. Arkadaşımız dışarıya birkaç el ateş etti gelişigüzel... Kurtların birkaçı kaçıştı öylesine. Bir diğeri arabanın kapısına doğru sıçradı birkaç kez... Sonra o da uzaklaştı karlı tepelere doğru. Kendimi Jack London'un hikayelerinde okuduğum kahramanlara benzettim birden... Türkiye'de müfettişlik bu demekse, daha çok göreceğimiz şeyler olmalı diye düşündüm kendi kendime...

Hava kararmaya başladığı sıralarda, Nazimiye'ye vardığımızda, manzara gerçekten çok ilginçti. Ortada pek ev falan görünmüyordu. Arada tek tük bazı çatılar seçebiliyordum. İki bin nüfuslu küçük ilçe tamamen karlar altındaydı. Karın

yüksekliği evlerin boyuna yaklaştığı ve hatta aştığı için, insanlar gelip gidebilmek için, karlar arasından kanala benzer yollar açmışlardı.

Karlar arasında güç bela bulabildiğimiz banka kapısından içeri girdiğimizde, Nazimiye Ajansı'nın beş memurdan oluşan kadrosu da, çıkmak üzere toparlanmaktaydı.

Bu yaşıma kadar, insanları şaşkına çeviren bir çok olaylara tanık oldum. Ama, Şubat ayının son günlerinde, karanlık iyice bastıktan sonra, eksi yirmi derece soğuğu ve metrelerce karı aşarak, şubeden içeri dalan bir müfettişi karşılarında aniden gören memurlarımızın şaşkınlığını hâlâ unutamadım.

İsminin Asım Bargın olduğunu öğrendiğim Ajans Müdürü, tereddütle yanıma yaklaşarak "Hoşgeldiniz" dedi. Ama yüzündeki ifade, "Buralarda, bu mevsimde ne işiniz var." der gibiydi. Ne cevap vereceğimi bilemiyordum. Önemli bir soruşturma var desem, konu hiç de önemli değildi. Önemsiz bir konu desem, bu mevsimde Nazimiye'ye gelişim anlamsız bir hareket oluyordu. Müşkül durumda kalmıştım.

Memurlar evlerine gittikten sonra, Müdür Asım Bey benimle kaldı. Lüküs lambasının solgun ışığı altında biraz sağdan soldan konuştuk. Daha sonra dışardan bir yerden, patates yemeği ile pilav getirdiler. Ancak patatesleri yerken, tadı bana biraz tuhaf geldi. Filizlenmiş gib yeşilimsi bir görünümü vardı. Her ne hal ise, iyi kötü bir akşam yemeği yemiş oldum.

Birkaç saat kadar oturduktan sonra, Müdür Asım Bey izin isteyerek evine gitti. Bankanın gece bekçisi, şubenin bir köşesine uydurma bir yatak hazırladı. Zaten şubenin tamamı büyükçe bir salondan ibaretti. Kendisi de başka bir köşede uyumaya çekildi. Dışardan gelen kurt ulumaları ve çatıdan aşağı yuvarlanan kar kütlelelerinin, insanı ürperten gürültüleri arasında uykuya dalmışım.

Gece yarısına doğru, inanılmaz bir sıkıntı, ateş, ürperti ve baş ağrısıyla uyandım. Gece karanlığında, bir an nerede olduğumu bile hatırlıyamıyordum. Şiddetli bir kusma başladı. Ölüyorum galiba diye içimden geçirdim bir an. Gece bekçisi fırlayarak yanıma geldi. Bankada tesadüfen bulunan bazı ilaçları bana vermeye çalıştı. Su içirdi. Ama nafile... Kendimi gittikçe kaybediyordum. Yoldan gelirken mi aşırı derece üşütmüştüm. Ya da yediğim patatesten mi zehirlenmiştim. Ne olduğunu kestiremiyordum. Yarı uyur, yarı uyanık, sabaha kadar geçirdiğim o ızdıraplı geceyi, hâlâ unutamam.

Sabahleyin bankaya gelen memurlar, beni o durumda görünce gerçekten çok şaşırdılar ve telaşlandılar. Ben yarı baygın bir halde yerimden kımıldıyamıyordum. Yatağım bankanın daha boş bir köşesine taşındı. Ihlamur falan içirmeye çalıştılar. Evlerinden getirdikleri bazı ilaçları verdiler. Durumumun gittikçe ağırlaştığını hissediyordum. Nazimiye'nin tek doktoru da tesadüfen Elazığ'a gitmiş ve henüz dönmemiş. Şube personeli galiba ne yapacağını şaşırmıştı. Hayal meyal konuşulanları duyuyordum. Elazığ'a hastaneye götürelim diyen vardı. Götürsek yolda ölür diyen vardı. Zaten benim yataktan kalkacak halim de yoktu. Akşama doğru, bir sağlık memuru ile, bir hemşirenin bulunduğu sağlık merkezine götürülmeme karar verildi. Başka çare de yoktu. İnanılmaz acılar içinde, bir sedye ile, bankadan beş yüz metre kadar uzakta bulunan sağlık merkezine taşınırken hissettiklerimi, bugün bile daha dün olmuş gibi anımsıyorum. Sağımda, solumda, kardan oluşmuş yüksek duvarlar görüyordum. Dondurucu bir soğuk vardı. Ve en önemlisi bu mevsimde buralarda ne işim vardı...

Sonuçta, on gün kadar Nazimiye Sağlık Merkezi'nde tedavi gördüm. çok kabuslu ve ağır geceler geçirdim Ayağa kalkacak duruma gelince de, Elazığ üzerinden yine trenle Ankara'ya döndüm.

"Müdür Muavini Aktenur Çöne'nin evinin, bazı geceler bilinmeyen kimseler tarafından taşlandığına" ilişkin soruşturmayı da, gerektiği biçimde yapamadan, apar topar Ankara'ya döndüğümde, garip duygular içindeydim. Rahmetli Başkanımız Naci Bey'in, bir çok üstün niteliklerine rağmen, Osmanlı yönetim anlayışı ve tolerans tanımayan katı tutumu nedeniyle, nerdeyse canımdan oluyordum. Bu düşüncelerle ve biraz da kırgın olarak Naci Bey'in odasına girerken, işin doğrusu, heyecanla boynuma sarılarak, "Geçmiş olsun" demesini bekliyordum. Oysa ki kendisi, başıma gelen olayla ilgili herhangi bir gönül alıcı söz bile söylemeden, yine çok duyduğumuz değerlendirmesini yaptı: "Daha önce de söylediğim gibi, bu memlekette iki önemli ve zor meslek vardır. Biri askerlik, diğeri ise Ziraat Bankası müfettişliğidir. Bu vesile ile, bu gerçeği herhalde anlamış olmalısın. Vatan sizden hizmet bekliyor..."

Osmanlı yönetim anlayışının, tanıyabildiğim son temsilcilerinden biri olan Naci Bey'den, herşeye rağmen çok şey öğrendik... Devlet memuru olmanın sorumluluğu, ciddiyeti ve devlet malına sahip çıkmanın gururu... Bir de bu günleri görse, bilmem ne derdi? Nur içinde yatsın...

ZİRAAT BANKASI'NDA YÖNETİCİLİK GÜNLERİ

1969 yılının ilk aylarında, Genel Müdürlükte Para ve Tahvil İşleri Müdür Yardımcısı olarak yöneticilik serüvenim başladı. Serüven diyorum, çünkü, özellikle Ziraat Bankası'na benzer Kamu Kuruluşlarında üst yöneticilik yapmak, gerçekten çok sürprizli bir serüven niteliğindeydi. Günlerin bürokratlar için ne getireceği bilinmezdi. 1982 yılının Mart ayına kadar süren Ziraat Bankası üst yöneticilik yaşamımda, aşağı yukarı 13 yıl içinde, 8 Genel Müdür, 9 hükümet değişti.. Bu duruma göre yaklaşık 1,5 yılda bir Genel Müdür değişmiş oluyor... Değişen sekiz Genel Müdürden, beşi de Banka bünyesi dışından gelince, al sana bir kargaşa... Doğal olarak, Ziraat Bankasının yapısını ve kadrosunu tanımayan bu kişiler, el yordamıyla ya da sağın solun telkinleriyle birşeyler yapmaya çalışıyorlar. Kime inanacağını bilemiyorlar. Dışardan gelen Genel Müdürlerin etrafında yer alma savaşı verenler, genellikle yağcılar ve güvenilmez kişiler oluyor.. Daha güvenilir ve gururlu kişiler ise, bu çemberin biraz dışında kalıyorlar... Kısa bir süre sonra da harcanıyorlar. Genel Müdürler ise, birkaç yıl içinde, bankayı tam anlamağa ve konuları çözmeğe başlamışken, bu sefer kendileri görevden alınıyorlar... Bu hep böyle sürüp gitti... Üstelik her Genel Müdürün huyu, kaprisleri ve kişiliği de genellikle çok değişik olduğu için, Banka üst yöneticileri ne yapacağını, ne kalıba gireceğini şaşırıyor...

Siyasal iktidarlarla iç içe bulunan Ziraat Bankası'nda geçen yöneticilik günlerimde, öyle olaylar yaşadım; öyle olaylara tanık oldum ki, anlatmakla bitmez.. İnanılması bile belki çok zor... Bugün o olayları anımsadıkça, artık pek garip karşılamıyorum. Sanırım bütün bu olanlar, sık sık değişen Hükümetlere ve Genel Müdürlere de bağlı olarak ortaya çıkan bir sosyal yapı sorunu... İnsanlar ister istemez böyle olayların içine sürükleniyor... Onları anlayışla karşılamak gerekir diye düşündüğüm bile oluyor.. Her ne hal ise, yaşadığım bir bölüm ilginç olayları, tarih sırasıyla anlatmağa çalışayım... İlerde ülkeyi ve kurumları yöneteceklere belki yararlı olabilir diye düşünüyorum.

"İNSAN GÜRÜLTÜYE GİTMESE"

Sanırım Halkla İlişkiler Müdürlüğü görevine başlayalı birkaç ay olmuştu. Ziraat Bankası'nda ilk defa kurulan bu bölümün ilk yöneticisi de ben oluyordum. 1972 yılının Aralık ayının ortalarına doğru, mesai bitmek üzere iken, içeri Orhan Murat Arıburnu girdi. Çocukluk yıllarımdan beri, sinema perdelerinden tanıdığım ve saygı duyduğum bu değerli sanatçının, odamda ne işi olabilir diye düşündüm bir an. Yorgun ve sağlıksız görünümüne rağmen, bana göre onurlu ve güngörmüş bir insanın bütün özelliklerini yansıtıyor gibiydi.

Ağır ağır konuşmağa başladı... Bir yerlerden tavsiye etmişler... Ziraat Bankası'nda reklam filmi falan hazırlayabilirsin diye.. Bir zamanların efsane adamı işsizdi.. Bu nedenle, yapacak, para kazanacak birşeyler arıyordu.

Kendisine gereken saygı ve ilgiyi gösterdim. Ancak, birkaç aydan beri çalışmaya başlayan bu yeni müdürlükte, ona yaptırabilecek bir iş henüz yoktu. Hele o yıllarda, Türkiye'de sosyal güvenlik kurumlarının pek söz konusu olmadığı o günlerde, her insanın günün birinde böyle bir duruma düşmesi, sahipsiz kalması her zaman mümkün olabiliyordu.

Aklım ta yıllar ötesine gitti birden.. 1954 yılının son günlerine doğru, henüz bir lise öğrencisi iken, o yaşların coşkusu ve iyimserliği içinde, koşar adım eve doğru gidiyordum. Herşey benim için eğlenceli ve keyif vericiydi.. Bir an yol kenarına toplanmış bir insan kalabalığı gözüme çarptı. Merakla birşeyler seyrediyorlardı. Ben de yaklaştım.. Oldukça yaşlı bir

kadın, çamurlar içinde yere uzanmış, ızdırapla inliyor, garip sesler çıkarıyor, arada bir de, kendini öldürmesi için Tanrıya yalvarıyordu. Seyredenlerden birisi, o zamanlar 10 kuruşa satılan Antep pidesinden bir tane alarak yaşlı kadına uzattı. Kadın görmedi bile.. Bir insanın kendini öldürmesi için Tanrıya yalvarması, hele o yaşlarda bana çok anlamsız, garip ve biraz da hüzün verici gelmişti. Nasıl oluyordu da, bu güzelim dünyada, insanlar bu kadar çaresiz ve sahipsiz kalabiliyorlardı. Galiba Türkiye'de bazı şeyler pek iyi işlemiyor olmalıydı. İnsanların yaşlılıkta ne olacağı pek belli değildi. Bunları sezinler gibiydim... Ama ilk gençliğin verdiği heyecanla, bu gibi düşüncelerin uzun boylu etkisinde kalmıyordum.

Çok uzun yıllar sonra karşımda bir değerli sanatçı.. Orhan Arıburnu... Çaresizliğin ilk yıllarında.. Çevresinden yardım bekliyor... Birkaç kez daha gidip geldi. Sonraları görünmedi... "Şimdi ne yapıyor bilmiyorum. Aradan 17 yıl daha geçtiğine göre, bir hayli yaşlanmış olmalı..." falan diye konuyu bağlamak istiyordum ki, bir gazetede ölüm haberini okudum. Kendisi ayrılmadan önce bana bir de şiirini okumuştu. Şair de olduğunu bilmiyordum o günlerde...

Ekseriya sabaha karşı

Kurşuna dizilir mahkûmlar

Bir sünger taşına döner

Ana sütünden yapılan heykel

Bari şu trampetler çalmasa

İnsan... İnsan gürültüye gitmese..

Evet..gerçekten şu güzel dünyada insan gürültüye gitmese... Ne kadar haklı imiş sevgili Orhan abi...

Bu anıları kaleme aldığım günlerde, 10 Nisan 1989 tarihli bir İstanbul gazetesinde şöyle bir haber yayınlandı:

"Yalnız ölüm" "Türk sinemasına yalnız yönetmen olarak değil, oyuncu olarak da bir ömür veren Orhan Murat Arıburnu, 9 Nisan Pazar akşamı evinde ölü olarak bulundu. Uzun zamandanberi kalp rahatsızlığı çeken Arıburnu 71 yaşındaydı ve yalnızdı..."

Yalnız ve çaresiz olarak bir gece karanlığında, belki de çırpına çırpına hayatın noktalanışı... Ne güzel söylemiş bir Fransız düşünür uzun yıllar önce... "Kimse ömrünün son birkaç dakikasını, son birkaç saniyesini yaşamadan önce, mutlu yaşadım, çok güzel günler gördüm demesin" diye...

Bütün bir hayatı baştan sona refah, zevk ve keyif içinde geçen bir kimsenin ölümünden önceki son dakikaları, son saniyeleri, sözgelimi yanarak düşmekte olan bir uçağın içinde tamamlanacaksa, bir ömür boyu geçen mutlu günler, zevk dolu saatlar, dakikalar ne anlam taşıyabilir diye düşündüğüm çok olmuştur. Onun için, ömrümüzün son günlerine, son dakikalarına ulaşana kadar galiba biraz ihtiyatla konuşmamız gerekiyor. Sanırım bu herkes için geçerli bir kural olmalı..

"BELKİ BİR GÜN MERİH YILDIZINA ULAŞIRIZ AMA"

Kozaklı İlçesinde kaymakam iken, teftiş ve soruşturma amacıyla gelen Mülkiye Müfettişi Hilmi İnanç ağabeyin bir sözünü, bürokratlık yaşamımda hatırlayıp durdum her zaman..

"Belki bir gün" demişti Hilmi Ağabey, "Merih Yıldızına ulaşacak kadar sanayileşebiliriz ama, Bakan'dan en küçük bürokrata kadar galiba hiçbir zaman kadro kurmayı beceremiyeceğiz..."

Bütün meslek hayatımda, bu teşhisi doğrulayan olaylara tanık oldum. Nasıl ki, bir yolunu ve adamını bularak ya da politika yaparak, herhangi bir kişi Türk Hava Yollarına kaptan pilot olarak atanamaz ise, belirli nitelikleri taşımayan bir kişinin de bir bakanlığa müsteşar ya da bir kamu kuruluşuna genel müdür olmaması gerekir diye düşünüyorum. Zira bir kamu kuruluşunu yönetme bir uçağı uçurtmaktan daha az ciddi bir iş değildir. Ne varki, yeteri kadar deneyimi ve becerisi olmayan bir pilotun, uçak uçurmaya kalkışmasında, fiziki ve gözle görülür bir tehlike söz konusu iken, ehil olmayan kişilerin kamu kuruluşlarını yönetmeğe kalkışmasında, kendini derhal belli eden bir tehlike söz konusu olmamaktadır. Belirtmeğe gerek yokki, böyle bir kamu kuruluşunun düşüşü, fiziki anlamda ve derhal olmayıp, zaman içinde ve yavaş yavaştır. Bu durumun o kadar çok örneklerini izlemek fırsatı buldum ki, anlatmakla bitmez... Söze nereden başlasam bilemiyorum.

Evinin bahçesinde kışlık odunlarını dizerken, radyodan bakan olduğunu duyan emekli paşalar, 1974 Sadi Irmak Hükümetinde her ikisinin de adının Nermin olması nedeniyle, Prof.Dr. Nermin Abadan'ın yerine yanlışlıkla Kültür Bakanlığı'na atanan Nermin Neftçi'nin siyaset dünyasında ve özellikle de Bülent Ecevit de yarattığı şaşkınlık, ikinci sınıf otel resepsiyon memurluğundan, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinden birine genel müdür bile olabilen kişiler, Harita Mühendisliğinden, büyük bir kamu bankasına genel müdür olarak atlamayı başaran insanlar, ilk devlet memurluğuna Genel Müdür olarak başlayan genç beyinler... Ve daha neler neler... Sanırım ülkemizin az gelişmiş bir yapıyı hâlâ sürdürebilmesinde, bu gelişigüzel atamaların ve herkesin herşeyi yapabildiğini sanmasının çok büyük payı var. Bütün bürokratlık yaşamımda, benim gözlemlediğim en önemli olay bu... Sanırım işin daha da doğrusu, sözgelimi bir Bakan hatalı seçilince, onun göreve getirdiği müsteşar ve genel müdürler de genellikle yerini dolduran insanlar olmuyor. Bu kez, onların atadığı Genel Müdür Yardımcıları ve Daire Başkanları da, bu isabetsiz atamalar zinciri içindeki yerini hemen alabiliyor. Bürokrasinin bu şekilde sık sık karmakarışık edilme durumu, uzun yıllardanberi böylece sürüp gidiyor. Ne zaman önü alınacak bilemiyorum..

CEVDET AYKAN'IN KÖYİŞLERİ VE KOOPERATİFLER BAKANLIĞI SERÜVENİ

Teftiş kurulundan devre arkadaşım sevgili Hayri Ruhi Sevimay vasıtasiyle tanıdığım, bir değerli ağabeyimiz vardı. Ruh ve sinir hastalıkları uzmanı Doktor Cevdet Aykan... O günlerde Türkiye 12 Mart Muhtırasına doğru gidiyordu. Ülkede görülmemiş bir kargaşa yaşanmaktaydı. Hayri ile ben zaman zaman, Cevdet abiyi ziyaret ederek, bu işin sonu nereye varacak falan diye, kendimize göre çözümler önerir, konuşmalar yapardık. "Ordu sol bir ihtilâl hazırlığı içinde.. Müstakbel Başbakan Doğan Avcıoğlu olacak" şeklindeki yoğun söylentiler ortalığı sarmıştı. Ben o sıralarda Para ve Tahvil İşleri Müdür Yardımcısı olarak görev yapıyordum.

Hiç unutmam, bir öğle üzeri Mülkiyeliler Birliğinde sevgili arkadaşım Yalçın Poyraz'la yemek yerken, 13 haberlerinde Silahlı Kuvvetler tarafından muhtıra verildiğini duyduk. Günlerden 12 Mart 1971.. Ortalık karıştı.. Her kafadan bir ses çıkmağa başladı.

Neyse aradan günler geçti... Başbakanlık görevi Nihat Erim'e verildi. Kendisi hükümet kurma çalışmalarına başladı... Herkes gibi, Hayri ile ben de ne olacağını, yeni kabinede kimlerin görev alacağını merak ediyorduk.

Birkaç gün sonra Hayri heyecanla telefon etti... "Cevdet Abi galiba meclis dışından bakan oluyor.. Nihat Erim'le görüşmüşler.." Gel de inan... Ama yine de biraz heyecanlanmış, biraz

da gururlanmıştım. Herhalde Sağlık Bakanı falan olur diye içimden geçiriyordum. Birkaç gün daha geçti.. Derken kabine açıklandı.. Hoppala.. İnanması bile zor.. Nerden nereye... Cevdet Aykan, meclis dışından Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı.. 12 Mart Muhtırasının gereği olarak kurulan "Reform Hükümeti"nde Cevdet Abi anlamadığı bir Bakanlığın başında.. Belirtmeğe gerek yokki, tamamen tesadüflere bağlı olarak kurulan bu hükümette de, birçok kişi yerini bulmamıştı. Bu arada, Giresun'da beraber çalıştığımız eski Kooperatifler Müfettişi Doğan Kitaplı ağabey de, bir Devlet Bakanlığına yerleşti. Amerikadan getirtilen ve öğrencilik yıllarımda rahmetli hocamız Profesör Aziz Köklü ile beraber iktisat derslerine giren Dr. Attila Karaosmanoğlu da Başbakan Yardımcısı oldu.

Ekonomik işlerden ve bankalardan sorumlu olarak, Attila Karaosmanoğlu'nun Başbakan Yardımcısı olduğunun açıklanmasından sonra, tekrar mülkiyelilerin duruma hakim olacakları sanılarak, odam ziyaretçilerden dolup taşmaya başladı. Unutmadan eklemiş olayım.. 13 yıl kadar süren yöneticilik hayatımda, seçimlere, muhtıralara ve çeşitli dengelere bağlı olarak sık sık hükümetler değiştiği için, benim odam da duruma göre bazan dolup taştı... Bazan da aylarca semtine uğrayan çıkmadı.. Tanıdık ya da yakın arkadaşın bakan olup olmadığına göre, durum büyük farklılıklar gösteriyordu. Aradan bunca yıl geçti.. Yakın çevremin bu davranışlarını hâlâ içime sindirmiş değilim. Ama herşeye rağmen, bugün bütün bu olanları tatlı bir anı olarak hatırlıyorum. Neyse gelelim Cevdet Aykan'ın Bakanlık günlerine...

Örneklerini günümüze kadar bile yaşamış olduğumuz gibi, uzmanlık alanının çok dışında olan bu bakanlıkda, Cevdet Ağabey bir haylı zorlandı.. Üstelik böyle bir ara rejimde bakan olmağa da ruhen pek hazırlıklı değildi. Hayri ve ben, kendisine

yardımcı olabilmek için, sık sık yakın çevresinde bulunmağa çalışıyorduk. Özellikle mesai haricinde, bize tahsis edilen odada, kendimize göre çalışmalar yapıyor, sözüm ona, reform hükümetine uygun bazı modeller geliştiriyorduk.. Aradan bu kadar yıl geçti.. O günlerdeki bakanlık üst yönetiminin, ikimizin yeni bakana çok yakın olduğunu düşünerek, karşımızda el pençe divan durmalarını, etrafımızda pervane gibi dönmelerini tatlı tatlı ve biraz da ibretle anımsıyorum. Bana göre, son otuz yıl içinde, çeşitli nedenlerle sık sık değiştirilen bakanlar, bürokrasinin kişiliğini geniş ölçüde zedelemiş durumda.. Ve hâlâ da bu uygulama sürüp gidiyor. Aynı hükümet döneminde bile, bakanların yerleri sık sık değişiyor.. Üst düzeydeki bürokratlar da ne yapacaklarını, nasıl hareket edeceklerini bir türlü kestiremiyorlar. Şaşırıp kalıyorlar.. Sanırım Türkiye'de üst bürokrat olmak, dünyanın en zor işlerinden biri.. Bu mesleğe ucundan kenarından bulaşanlar, beni herhalde çok daha iyi anlarlar diye düşünüyorum.

Belirtmeğe gerek yokki, bütün iyi niyetine, çalışkanlığına ve hatta sabahları mesaiye çok erken gelmesine rağmen, Cevdet Abi bakanlıkta pek birşey yapamadı. Yıllanmış bürokratların çalışma yöntemlerini pek bilmediği için de zaman zaman hatalı hareketleri oldu, yanlış kararlar aldı. Zaten, ruh ve sinir hastalıkları uzmanı olan bir doktorun, böyle teknik bir bakanlıkta yapacağı pek fazla birşey olamazdı.

1971 yılı Aralık ayının ilk günlerinde sona eren Birinci Nihat Erim Hükümeti'nden sonra kurulan İkinci Nihat Erim Hükümeti'nde, Cevdet Abi Sağlık Bakanı olarak görev aldıysa da, bu hükümetin ancak 5 ay kadar dayanabilmesi sonucu, Sevgili Cevdet Aykan abimizin bakanlık serüveni de böylece noktalanmış oldu. Hayri ile ben de bir daha Bakanlık odalarında görünmez olduk.

İSVİÇRELİ GAZETECİNİN ŞAŞKINLIĞI: "TÜRKİYE'DE AŞIRI SOLUN KARŞITI TEOKRASİZM Mİ?"

Türkiye'de yaşamış olmaktan dolayı kazanmış olduğum en önemli gözlemlerden biri de, sanırım daha temel kavramların henüz yerli yerine oturtulamamış olduğu, birçok basit deyimlerin bile ne anlama geldiğinin genellikle pek bilinmediğidir. İşte size bir örnek;

Bilindiği gibi, 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra kurulan bir kısım sıkıyönetim mahkemelerinde çeşitli siyasal davalar görülmeğe başlanmıştı. Bu arada, bazı sıkıyönetim komutanlıkları yayınlamış oldukları bildirilerde, "Tarafsız olduklarını, aşırı sağa da, aşırı sola da aynı ölçüde müsamahasız davrandıklarını vurgulamağa çalışıyorlardı."

İşte o günlerde, İsviçre'de yayınlanan Journal de Geneve gazetesinden bir muhabir 12 Mart uygulamalarını yerinde görmek ve haber yapmak üzere Ankara'ya gelmişti. İyi fransızca bilen bir arkadaşımla beraber, bir rastlantı sonucu bir gün bana da uğradılar. Türkiye üzerine uzman olduğu anlaşılan İsviçre'li gazeteci, Ankara'ya hareket etmeden önce, kendi gazetesinde yayınlanan, bazı sıkıyönetim komutanlıklarının bildirilerinin fransızcalarını da, beraber getirmişti. Hiç unutmam, kendisi özellikle bir konuyu açıklığa kavuşturmak istiyordu.. Örneğin, birkaç gün önce yayınlanan Eskişehir Sıkıyönetim Komutanlığı bildirisinde de olduğu gibi, Komutanlık tarafsız davrandığını kanıtlamak bakımından, "Aşırı sol-

dan bazı sendikacıların tutuklandığını" belirtirken, buna karşılık "Aşırı sağdan da, bazı tarikatçıların, gizli toplantılar düzenleyen bir kısım din adamlarının göz altına alındığını" ifade ediyordu.

İsviçreli gazeteci, beni de ilk anda ülkemiz adına çok utandıran şu değerlendirmeyi dile getirmişti:

"Sol kesimden, bazı sendikacıların tutuklanmasını, haydi normaldir diyelim. Ancak denge sağlamak iddiasıyla, sağ kesimden diyerek, bir kısım din adamlarının da tutuklanmasına bilmem ki ne demeli? Sağ kesimden bazı kişilerin tutuklandıklarını duydugum zaman itiraf etmem gerekirki, bir kısım büyük iş adamlarının göz altına alındıklarını falan sanmıştım. Oysaki siz teokratik görüşlü din adamlarını tutukluyorsunuz... Teokrasizm'in karşıtı sosyalizm değil, Laisizm'dir. Sosyalist düzen, teokrasizme karşı değil, kapitalist sisteme karşı geliştirilmiş bir modeldir. Avrupa sizleri anlamakda gerçekten zorluk çekiyor.."

Aradan bunca yıl geçti. Sağ ve sol kavramlarının doğru tarifi üzerine bile, hâlâ pek bir gelişme gösteremediğimizi gördükçe gerçekten çok şaşırıyorum. Kapitalizm, Sosyalizm, Teokrasizm, Laisizm gibi, ya da benzeri siyasal terimlerin ne anlama geldiklerinin, herhangibir yanlış değerlendirmeye meydan verilmeden, artık net bir biçimde herkes tarafından anlaşılması gerektiğini düşünüyorum. Acaba haksız mıyım?

MALİYE BAKANI DENİZ BAYKAL'A ÖNERİ GÖTÜRÜYORUM

Bugün CHP Genel Başkanı olan Deniz Baykal, beni belki de tam olarak hatırlamayabilir.. Ama benim kendisi ile tanışıklığım ta öğrencilik yıllarına kadar uzanır.

Ben Siyasal Bilgiler'de öğrenci iken, kendisi komşu fakülte Hukuk'da okuyordu. Bu günkü eşi, o zamanki nişanlısı Olcay hanım ise, bizim fakültede benden bir sınıf geride öğrenciydi. Demokrat Parti iktidarının son yıllarını yaşıyorduk. Piyasada, başta et, peynir ve yağ olmak üzere gıda maddeleri çok zor bulunuyordu. Ben o zamanlar, Talebe Cemiyeti yöneticisi olarak, sadece fakültemiz öğrencileri için bir de lokanta çalıştırıyordum. Hiç unutmam, üç kap yemek 125 kuruştu. Mülkiye öğrencileri için, o günün koşullarında büyük bir hizmet görüyorduk. Yemek ücretlerinin bu denli ucuz olmasını sağlamak amacıyla ahçı ücretlerini de Kızılay'dan temin etmiştim. Olanaklarımız son derece kısıtlı olduğu için, hukuk fakültesi öğrencileri bu lokantadan yararlanamıyordu. Birkaç görüşmeden sonra, nişanlısının bizim okulda olduğunu göz önüne alarak, Deniz Beyin de lokantamızdan yararlanmasını sağlamıştık. Bu o zamanlar için çok önemli bir olaydı. Diğer Hukuk'lu öğrenciler, Deniz Baykal'a gıpta ile bakıyorlardı. 1958 yıllarında başlayan bu tanışıklığımız her nedense daha sonraki yıllarda devam edemedi.

1973 yılı sonlarında, CHP İle MSP koalisyon hükümeti kurdukları zaman, Deniz Baykal'da Maliye Bakanı olmuştu. Ben de o zamanlar, Ziraat Bankası'nda Halkla İlişkiler Müdürü olarak görev yapıyordum. Arada bir de, Milliyet Gazetesinde, ekonomi ve bankacılık konularını kapsayan makalelerim yayınlanıyor ve oldukça ilgi görüyordu. O zaman, makalelerimde işlediğim konulardan birisi de "Bankaların açtıkları, Emtea rehni karşılığı kredilerin, piyasada spekülasyona ve mal darlığına sebep oldukları" şeklinde idi. Gerçekten, halkın zaruri ihtiyaç maddeleri olan yağ ve peynir gibi birçok gıda maddesini, piyasaya zamanında vermek yerine, bunları bankaya rehnederek kredi kullanan tüccarlar, para ihtiyaçlarını bu şekilde karşılamak suretiyle, rahatlıkla spekülatif hareketlere yönelebiliyorlardı.

İşte bu günlerde, konuya ilgi duyan rahmetli arkadaşım Kars Milletvekili Doğan Araslı, durumu Maliye Bakanı Deniz Baykal'a da götürmemizi önerdi. 1974 yılı bahar aylarının ilk günlerini yaşıyorduk. Türkiye de özellikle yemeklik yağ darlığı gittikçe artıyordu. Muhalefet lideri Süleyman Demirel, "Halkı bir kaşık yağa muhtaç ettiler..." şeklinde demeçler veriyordu. Hiç değilse, emtea karşılığı avans kredilerinin, bir müddet için kaldırılması gerektiğini düşünüyordum. Ayçiçeği yağı, zeytinyağı, margarin ve tereyağı darlığı, siyasal iktidarı nerdeyse sarsar bir duruma gelmişti. Aynı günlerde, bankaların depolarında bile, çeşitli yağlar rehin edilmiş olarak bekletiliyordu.

Birgün Doğan Araslı'nın ısrarı ile duruma bir çözüm getirmesi için, Maliye Bakanı Deniz Baykal'a gittik. O zamanlar Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası üzerinde çok geniş bir yetkiye sahipdi. Bakanın ağzında çıkan her talimat mutlaka yerine getirilmeğe çalışılırdı. Ben durumu bütün örnekleriyle Deniz Baykal'a anlatmağa çalıştım. Piyasada örneğin yağ darlığı sürerken,

bankaların tüccarlara stok yaptırmasının, ne derece yersiz bir işlem olduğunu elimden geldiğince vurguladım. Ben mi iyi anlatamadım ya da ilk defa karşılaştığı böyle bir konu, Deniz Baykal'ı pek etkilemedi mi, şimdi iyi hatırlamıyorum. Ancak Deniz Bey pek bir reaksiyon göstermedi. "Bakarız" falan dedi. Biz de birşey yapamadan ayrıldık. Ancak işin ilginç yönü şu:

CHP ile MSP koalisyonu bozularak, Bülent Ecevit Başbakanlığı bıraktıktan birkaç hafta sonra, Merkez Bankası 23 Ekim 1974 tarihinde bankalara gönderdiği "Gizli ve Zata Mahsus" bir genelge ile, "Emtea Rehni Karşılığı Kredileri" yasakladı. Genelge aynen şöyle diyordu: "Bilindiği gibi, bir müddetten beri piyasada, halkın zaruri ihtiyaç maddelerinden olan pamukyağı, ayçiçeği yağı, mısırözü yağı, zeytinyağı ile yemeklik ve kahvaltılık margarin ve tereyağının sıkıntısı çekilmektedir. Bu durum nedeniyle, bahse konu maddelerin rehni mukabilinde bankalarca tüccar, imalatçı tüccar ve ihracatçılara kredi kullandırılmasının, piyasada spekülatif amaçla hareket eden bir kısım ticaret erbabının bu temayülünü kuvvetlendirdiği ve neticede mevcut sıkıntının daha da artmasına etken olduğu anlaşılmaktadır.

Bu nedenler karşısında ve piyasadaki sıkıntıyı hafifletmek amacıyla:

1. Pamukyağı, ayçiçeği yağı, mısırözüyağı, zeytinyağı, yemeklik ve kahvaltılık margarin ve tereyağının rehni karşılığında, Sayın Bankanızca tüccara verilen avans ve kredilerle ilgili işlemlerin derhal durdurulmasını,

2. Bu maddeler karşılığında kullandırılmış bulunan sözkonusu avans ve kredilerin ise en kısa zamanda tasfiyesini, rica eder, saygılar sunarız."

Başkan Yardımcısı Naci Tibet,

Emisyon Bankacılık Genel Müdürü Talat Tuğçetin

Merkez Bankasının bu kararından sonra, doğal olarak piyasadaki yağ sıkıntısı da giderek azaldı ve normale döndü. Tüketici de, Ecevit gidince yağın bollaşmağa başlamasından kendine göre sonuçlar çıkarmağa çalıştı.

Ecevit iktidarının sona ermesinde, nerdeyse siyasal bir boyut kazanan yağ darlığı ile ilgili bir gözlemimi aktarmağa çalıştım. Bülent Ecevit'in Başbakanlığı bırakmasının hemen ardından, Merkez Bankası'nın böyle bir genelge çıkarması, acaba bürokrasinin kendisine oynadığı bir oyun muydu? Ya da sadece bir raslantı mı? Kesin birşey söylemek imkansız... Ama gerçek olan bana göre şu: Siyasal partilerin seçimi falan kazanmaları, kitleleri peşinden sürüklemeleri asla yeterli değil.. Önemli olan iktidara gelince, ne yaptığıu bilen, oyuna gelmeyen, yeterli ve bilgili kadroları her aşamada kurabilmek.. Yoksa "Bir kaşık yağ" bile iktidarları yerle bir edebiliyor.

Yıllar sonra, sanırım 1977 yılı ortalarında, sevgili arkadaşım rahmetli Rafet Genç'in ve Abdi İpekçi'nin girişimleriyle Bülent Ecevit'le bankacılık üzerine bir görüşme yapmıştık. Kendisine bu konuyu şöyle bir anlattığım zaman, başını iki yana sallayarak, acı acı gülümsediğini anımsıyorum. Herhalde zamanın bürokratlarını ve Deniz bey'i hayırla yadetmemişti. Gözlerinden bunu okumuştum.

GENEL MÜDÜR NEVZAT ALPTÜRK'ÜN TAYİNİNİ DURDURUYORUZ..

Şimdi siz diyebilirsiniz ki, bir müdürün, Genel Müdürün tayinini durdurabilmesi de nereden çıktı. Böyle birşey mümkün olabilir mi? Olur efendim.. Türkiye'de herşey olur. Olayı kısaca anlatmaya çalışayım:

12 Mart Muhtırası'nın ağırlığı Türkiye'de bütün şiddetiyle devam ederken, 1972 yılı Mart ayı ortalarında Bankamıza Genel Müdür olarak Nevzat Alptürk atandı. Merkez Bankası'nda Başkan Yardımcısı olan Nevzat Bey, Başkanı Naim Talu'nun bir ekonomik demeç sonrası meşhur olarak Ticaret Bakanlığı'na atlaması üzerine genel müdürlüğe getirilmişti. Banka dışından gelmesine rağmen, Merkez Bankasında uzun bir bürokratik deneyimi olduğu için, işleri iyi kötü yürütüyordu. İyi niyetli ve dürüst bir üst yönetici görünümünde olan Nevzat Alptürk, politikacıların pek etkin olmadığı bir dönemde genel müdürlük yaptığı için, bir bakıma şanslı da sayılabilir. Kendisiyle Halkla İlişkiler Müdürü olarak çalıştığım yıllarda, eşi Sevim Hanımın, radyo ve televizyon reklamlarımıza zaman zaman müdahalesi dışında, pek de bir sıkıntım olmadı. Hiç unutmam, her perşembe saat 18.45-19.00 arasında, radyoda, Zeki Müren'in katıldığı bir reklam proğramımız vardı. Proğram birkaç hafta devam ettikten sonra, reklamımızı tesadüfen radyodan dinleyen Sevim Hanım, Zeki Müren'i sevmediği için, reklam proğramını Nevzat Bey kanalıyla durdurmağa kalkmıştı da, işin içinden güç bela sıyrılmıştım. Her ne hal ise, Nevzat Bey, 1.

Milli Cephe Hükümetinin işleri zora koşmağa başladığı 1976 yılı Mart ayının sonlarına kadar, Bankayı politik baskılardan uzak bir ortamda sağduyu ile yönetmeğe çalıştı. Bunda bir ölçüde de başarı kazandı denilebilir. Ancak bir daha Başbakan olamaz denilen Sayın Demirel'in, üç partinin katılımı ile yeni bir hükümet kurması ile işler değişti. Politik baskılar artmağa başladı. Sayın Genel Müdürümüzün de rahatı geniş ölçüde kaçmış oldu.

12 Mart Muhtırasının üzerinden 4 yıla yakın bir zaman geçmiş olmasına rağmen, özellikle sıkıyönetim de devam ettiği için, muhtıranın ve silahlı kuvvetlerin ağırlığı politika üzerinde bir ölçüde hissediliyor ve bu hassas denge, bir kısım bürokratlar için yine de iyi kötü bir manevra olanağı sağlayabiliyordu.

Nevzat Alptürk ile aramız ilk günden beri iyi idi. Basın, TRT ve bir kısım yüksek rütbeli ordu mensubu ile dostane ilişkiler içinde bulunduğum için, kendisine bir hayli de faydalı olabiliyordum. Sık sık basında yer alıyor, televizyon ekranında görünüyordu. Buna rağmen yine de Demirel Hükümetinden çekiniyor, her an görevden alınacağını kuşkusunu taşıyordu. İyice samimi olmuştuk. Hatta 1973 yılının ilk aylarında birgün bana "Bir yolunu bulsak da, Sayın Cumhurbaşkanı Sunay'ı da şöyle bir ziyaret etsek falan" demişti. Ben, mümkün olabileceğini söyleyince de çok sevinmişti. Çok sevdiğim ve saydığım, zamanın Cumhurbaşkanlığı Baş yaveri Kurmay Albay Hüseyin Topa'ya telefon ederek talebimizi iletmiş, kendisi de sağ olsun bir gün sonra telefonla arayarak, ertesi gün akşam saat 17.00 de randevu verildiği bildirmişti. Oysa ki bankanın kuruluş yıldönümü falan da değildi.

Ertesi gün Nevzat Beyle beraber, Sayın Cumhurbaşkanı Sunay tarafından kabul edilmemiz, kamu oyunda bir hayli merak

ve heyecan uyandırmıştı. Üstelik ziyaretimiz, sevgili arkadaşım, Televizyon Haberleri Müdür Yardımcısı Altan Aşar tarafından, ustalıklı bir biçimde ekrana da yansıtılınca, Nevzat Beyin havası bir hayli artmış, morali yükselmişti. Kısa sürede hazırlayarak ezberlediği konuşma metnini, Cumhurbaşkanımızın huzurunda başarılı bir biçimde tekrar ederken, Sayın Sunay'ın takdir duygularını gözlerinden anlamak mümkün oluyordu. Köşkten ayrılmadan önce, yaverler ve özel kalem müdürü ile birlikte bir de hatıra fotoğrafı çektirmiştik.

Her yeni kurulan hükümetin, öncelikle Ziraat Bankası Genel Müdürünü değiştirmesi adet olduğu için, 1975 yılı Nisan ayı içinde kurulan yeni Demirel Hükümetinin de, Nevzat Beyi değiştirmek için fırsat kolladığı hissediliyordu.

Oysa ki gelişmiş Avrupa Ülkelerinde, bir bankanın genel müdürü en az on yıl görevde kalıyor, emekli olana ya da vefat edene kadar bu konumunu rahatlıkla sürdürüyordu. Konunun, hükümetlerin değişmesiyle hiçbir ilgisi yoktu. Yeterlilik ve kıdem önceliğine göre, üst yöneticiler kendiliğinden sıraya giriyorlardı.

Sanırım Türkiye'de bu çok güzel alışkanlığı, sadece İş Bankası yürütebiliyor. Söz gelimi, Ünal Korukçu'nun bu bankamıza genel müdür olacağı birkaç yıl önceden belli olmuştu. Bildiğim kadarıyla da, emekli olacağı güne kadar bu görevini sürdürecek. Emekli olma süresi ise toplam 35 yıl.

Her ne hal ise, biz yine konumuza dönelim.. Nevzat Beyin görevden alınacağı haberleri yayılmağa başladı. Ancak hükümet konuyu somut bir biçimde gündeme bir türlü getiremiyordu. Sanırım 12 Mart Muhtırasının ağırlığının bir ölçüde devam etmiş olması, bunda etkili oluyordu. Böylece 7-8 ay kadar bir zaman geçti. 1975 yılının son günlerine geldik. Bir

akşam üzeri mesai bitimine yakın, Nevzat Alptürk beni çağırdı. Heyacanlı bir görünümü vardı. Hemen konuya girdi.. 'Sonunda olanlar oldu" dedi. "Görevden alınma kararnamem tamamlanmak üzere.. Yerime Sabahattin Tulga diye birisi getiriliyor. Bu kararnameyi Cumhurbaşkanına imzalatmamamız gerekir. Ne dersin bunu başarabilir miyiz?" Ben biraz tereddütden sonra, "Olabilir efendim" dedim. "Neden olmasın, burası Türkiye.. Nasıl olsa atamaların temel bir ilkesi yok... Öyle de oluyor, böyle de oluyor.. Şansımızı deneyelim.."

Hemen belirtmeliyim ki, öyle Hükümetin işlerine karışmak falan gibi bir niyetim yoktu. Sadece, tarafsız ve dürüst bir Genel Müdür görünümünde olan Nevzat Beyi, banka personelinin sevdiğini, 4 yıla yakın bir zaman içinde de kendini bir hayli yetiştirdiğini ve üstelik yerine getirilmek istenen, Vakıflar Bankası eski Genel Müdürü Sabahattin Tulga'nın eğer yanlış hatırlamıyorsam, gazete sütunlarına kadar düşen bir kısım yolsuzluklarını biliyordum. Ayrıca işe bir öncekiler gibi yine sıfırdan başlayacaktı.

Daha önce de belirtmiştim. Bankada üst yöneticilik yaptığım 13 yıl içinde 8 genel müdür değişti. Bu duruma göre ortalama 18 ayda bir Genel Müdür değişmiş oluyor. Bu kadar sık değişen bir makamın doldurulmasında, prensipler, kurallar değil, keyfilik ve anlamsız bir politika mutlaka etken olur diye düşünüyorum. Benim gözlemlerime göre, üstelik ortada şöyle de tuhaf bir yanılgı var. Siyasal iktidarlar, kendilerine yakın değil, yakın olduğunu sandıkları kişiyi getiriyorlar. Oysaki, bizdendir diye atanan kişi, gerçekte onların adamı da olmayabiliyor. Fakat işine geldiği için öyle görünüyor. Zaten birkaç yıl içinde de ipler kopuyor. Herkes kendi yoluna gidiyor.

Neyse yine konuya dönelim.. Nevzat Beyin kararnamesini köşkte durdurabilmek için, kendime göre bir strateji

oluşturdum. Cumhurbaşkanlığı makamında Sayın Cevdet Sunay olsaydı, sonuç alınması daha kolay olabilirdi. Halbuki geçen üç yıla yakın süre içinde, Sayın Fahri Korutürk Cumhurbaşkanı olmuştu. Yeni Cumhurbaşkanımız Nevzat Beyi pek tanımıyordu. Korutürk'ün itimat ettiği bir kişiyi bulmak gerekiyordu. Uzun uzun düşündükten sonra, şimdi ismini açıklamayı istemediğim makam sahibi ve etkili bir kişi üzerinde karar kıldım. Zaman çok kısa olduğu için, hemen ertesi gün Nevzat Beyle beraber, belirlediğim kişinin yanına gittik. Bankadan yola çıkarken, özel kalem müdürü Hidayet Uzuner dahil, kimse nereye gittiğimizi bilmiyordu. Orada Nevzat Bey, elinden geldiği kadar yaptığı ve yapacakları şeyleri açıkladı. Gerçekten doğru şeyler anlatıyordu. Bankaya politika sokmamıştı. Halbuki yeni yapılacak atama, politik bir nitelik taşıyordu. Bunun mümkünse durdurulabilmesi Ziraat Bankasının hayrına olacaktı. Bana göre işin doğrusu da buydu.

Gittiğimiz yerde bize bir de mükellef öğle yemeği verildi. Oradan ayrılırken, makam sahibi değerli ağabeyimin, bu iş herhalde tamam, merak etmeyin gibisinden göz kırptığını hatırlıyorum.

Gerçekten birkaç gün sonra, kararname imzalanmayarak hükümete iade edildi. Birkaç hafta sonra Hükümet aynı kararnameyi bir daha köşke gönderdi. Bir süre sonra kararname yeniden hükümete gönderildi. O günkü gazetelerin de yazdığı gibi bu iş birkaç kez tekrar edildi. Bürokrasi çevreleri konuyu merak ve heyecanla takip ediyorlardı. Böylece sanırım beş ay kadar zaman geçti. Hükümet de bir anlamda işin ucunu bırakmıştı.

Nihayet 1976 Mart ayı ortalarında bir akşam üzeri Nevzat Bey beni çağırarak, "Yüce Makamları bu kadar meşgul etmenin doğru olmadığını, emekliliğini isteyeceğini, zaten özel bir bankadan da iş teklifi aldığını" söyledi.

Böylece biz de bu işten vazgeçerek aradan çekildik. Nevzat Bey İstanbul Bankasına Genel Müdür olarak İstanbula taşındı ve emekli oldu. Bilmiyorum, özel sektörden cazip bir teklif almasaydı, Nevzat Alptürk bu mücadeleyi bırakır mıydı? Bugün için bir yorumda bulunmak olanaksız. Ancak bu arada olanlar Sabahattin Tulga'ya oldu. Aradan geçen beş ay kadar zaman sonunda, Hükümet Sabahattin Beyden vazgeçti ve kendiliğinden boşalan Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü için, bu kez İş Bankası Merkez Müdürü Davut Akça'yı atayan kararnameyi Cumhurbaşkanlığı makamına sundu. Kararname birkaç gün içinde Korutürk tarafından imzalanarak yürürlüğe girdi.

Bilmiyorum Sayın Demirel, bahsettiğim olayı bugün için hatırlayabilecek mi? Herhalde Sabahattin Tulga'nın genel müdürlüğünü engelleyen bu organizasyonun içinde, mütevazi bir banka müdürünün olduğunu öğrenseydi, sanırım çok şaşırırdı diye düşünüyorum. İçtenlikle belirtmek isterim ki, bu olayda öyle siyasal bir amacım falan kesinlikle söz konusu değildi. Banka personelinin sevdiği ve güvendiği bir bürokratın, mümkün olabilirse görev süresinin uzamasına katkıda bulunmak istemiştim.

DAVUT AKÇA'NIN
GENEL MÜDÜRLÜK GÜNLERİ

İş Bankası Merkez Müdürlüğünden gelen Davut Bey, 1976 yılı Haziran ayı içinde göreve başladı. Mert ve güvenilir bir Anadolu insanı görünümünde olan Davut Akça, banka içinden gelmediği için, kısa zamanda ve yapacağını, kime inanacağını şaşırdı. Daha önce de belirttiğim gibi, herkes bir yolunu bularak, ona etkili olabilmek yarışına girdi. Ancak dışardan gelen Genel Müdürlerin etrafında öncelikle yer alabilme savaşı verenler, sanırım fazla yağcılar ve güvenilmez kişiler oluyor. Daha güvenilir ve gururlu kişiler ise, bu çemberin biraz dışında kalıyorlar. Galiba ben de biraz çemberin dışında kalmıştım. Hakkımda Davut Beye neler söylendiğini bilmiyordum. Ama kendisi her geçen gün bana biraz daha soğuk davranıyordu. O günlerde moda olan suçlamalardan birisi de, Adalet Partili ya da CHP'li olmak şeklindeydi. Davut Akça 5 yıl kadar süren bir ara rejimden sonra göreve geldiği için, sanırım biraz da Adalet Partisi adına hareket ediyormuş gibi görünmek istiyordu. Bu nedenle benimle ilgili olarak, CHP taraftarıdır falan diye karaladıklarını hissediyordum. Nitekim Davut Bey birgün bana, CHP taraftarı olduğumu ima eden bir suçlamada bulununca bayağı sinirlenerek, "Eskiden CHP'liydim ama, birkaç günden beri Adalet Partili oldum. Beni size CHP'lidir diye şikayet eden sözüm ona Adalet Partililerden de artık bir farkım kalmadı. Zira Adalet Partili olmak için bir imtihandan falan geçilmiyor...

Herhangi bir diploma veya sertifika almak da sözkonusu değil." dediğimi hatırlıyorum. Bu sözüm üzerine Davut Bey hem şaşırmış ve hem de kendini tutamayarak gülmüştü.

Unutmadan eklemiş olayım. Uzun süren bürokratlık yaşantımda, belki birkaç kişi hariç herhangi bir siyasal partinin samimi ve gerçek bir taraftarına rastlamadım. Zaten partiler arasında da belli başlı bir fark olmadığı için, özellikle bürokratlar, duruma göre bazan orda bazan burda görünebiliyorlar. Ben kendi adıma, bütün meslek hayatım boyunca herhangibir siyasi partinin içinde ve yanında görünmemeye büyük özen gösterdim. O zamanki isimleriyle gerek Adalet Partisi'nde ve gerekse Cumhuriyet Halk Partisinde çok samimi dostlarım ve arkadaşlarım vardı. Hangi partiden olursa olsun, bana işi düşen arkadaşlarıma mutlaka yardımcı olmaya çalışırdım. Nitekim, işlerine öyle geldiği için, Halk Partili olarak suçlandığım günlerde, en sevdiğim dostlarım içinde, Gençlerbirliği camiasında samimi olduğumuz İsmet Sezgin ağabey ile, daha sonraları Köyişleri ve Kooperatifler Bakanı olan rahmetli Ahmet Karayiğit de vardı. Her ikisi de Adalet Partisi'nin en önde gelen kişileriydi ve beni çok severlerdi. Ben de onların bir dediğini iki etmemeye çalışırdım.

Neyse biz yine konumuza dönelim. Davut Akça, Ziraat Bankası'nın özelliklerini ve görevde bulunan üst yöneticilerin niteliklerini ve gerçek yüzlerini bilemediği için, doğal olarak işler kısa zamanda çıkmaza girmeye başladı. Bu arada Halkla İlişkiler Müdürlüğü de, bu garipliklerden nasibini almakta gecikmedi. Davut Bey göreve başladığının daha ilk haftasında, Müdürlüğümüze gönderdiği 5. 7. 1976 tarihli bir talimat yazısı ile, ikinci bir emre kadar, günlük, aylık mecmua ve gazeteler ile özel sayılara verilecek reklamların durdurulduğunu bildirdi. Daha sonra çıkardığı 10. 8. 1976/1 sayılı iç sirkülerle de, gazete

ve dergilere verilecek reklamlar, abone işlemleri, basın-yayın ve TV ile ilgili tüm işlemlerin kendi imzası ile tamamlanacağını karara bağladı. Reklamlarla ilgili tüm işlemlerin, en ince ayrıntılarına kadar kendi imzası ile tamamlanacağını belirlemek bir genel müdürün yetkisi içinde bulunmakla beraber, bankanın yakın tarihinde buna benzer bir duruma rastlamak olası değildi. Belirtmeye gerek yok ki, bu tutumun gerçek nedeni, Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nün reklam ödeneklerini, siyasal amaçla sarfedebilmek niyetiydi. Müdürlüğümüzün toplam reklam bütçesi, o zamana göre çok büyük bir rakam olan, 60 milyon lira dolayındaydı.

Nevzat Alptürk, politikanın pek etkin olmadığı bir dönemde genel müdürlük yaptığı için, özellikle gazetelere verilen reklamlarda, mümkün olabildiğince tarafsız ve adil olunması ilkesini benimsemişti. Gazete ve dergilerin tirajını esas alarak, reklam kontenjanlarını belirliyorduk. Bu tutum, benim çalışmalarını son derece kolaylaştırıyordu. Oysa Davut Bey'in göreve gelmesiyle beraber, o zamana göre muhalif yayın yaptıkları bilinen Cumhuriyet, Politika, Barış, Yeni Halkçı ve Vatan gibi gazetelere tek kuruş reklam bedeli ödenmemeye başlandı. Müşkül durumda kalmaya başlamıştım. Gazete yöneticileri haklı olarak, benden hesap soruyor, konunun açıklamasını istiyorlardı. Sözkonusu gazetelerde ağır eleştiri ve yakınmalar yeralıyordu. Hatta 7 Şubat 1977 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde, o günkü Genel Yayın Yönetmeni Sadun Tanju aynen, "Örneğin bir devlet kuruluşu olan Ziraat Bankası'nın yönetimine yeni getirilenler, (Cumhuriyet'e tek satır ilan yok) diye bizleri kendi yetkileri içinde cezalandırmaya kalkabiliyorlar" diye sıkıntısını dile getiriyordu.

Davut Bey'in uygulamak istediği yeni basın reklamları politikasına, Bankamızın yararları ve tarafsızlık ilkeleri açısından ve hatta basınla karşı karşıya gelmesi ihtimaline binaen bizzat

kendisinin durumuna zararlı bularak karşı çıkmaya çalışmam sonucu, aramız anlamsız bir biçimde gittikçe açılmaya başladı. Bu konuda bardağı taşıran son damla sanırım şu şekilde gelişti:

Daha Davut Akça göreve başlamadan 6 ay kadar önce, 1976 yılının başında Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğüne ve oradan da dergilere intikal eden bir talimat mektubu ile, diğer birçok dergiler ile birlikte, haftalık Yedigün dergisine ayda 4.000.- Yankı Dergisine ise ayda 3.000 lira reklam bedeli ödeneceğini taahhüt etmiştik. Her iki dergi de reklamlarımızı sürekli ve düzenli olarak yayınlayarak icabımızı kabul etmiş ve böylece Borçlar Kanununa göre akid şekillenmiş idi.

O günün koşullarında, her iki dergi de Birinci Milli Cephe Hükümeti diye anılan koalisyonun karşısında bir yayın politikası izliyorlardı. Bu durumu gözönüne alan Davut Akça birgün beni çağırarak, sözkonusu iki dergide yayınlanan Ziraat Bankası reklamlarının derhal durdurulması talimatını verdi. Ancak ben, bunun mümkün olamayacağını, arada yıl sonuna kadar bir reklam anlaşması olduğunu, durup dururken yüzlerce dergi arasından sadece iki muhalif görünen derginin reklamlarının kesilmesinin yanlış yorumlara yol açabileceğini belirttim. Buna rağmen kendisi kararında ısrar ederek, Basın İlan Kurumu'na reklamların kesildiğini belirten acele bir mektup yazılmasını istiyordu. Sözkonusu mektubu ben imzalamak istemeyince, Genel Müdür Yardımcısı Zeki Albayrak ile birlikte bizzat kendisi imzalayarak, Basın İlan Kurumuna gerekli yazının gönderilmesi sağlanmış oldu.

Talimat mektupları her iki dergiye de ulaşınca, kıyamet çivisinden koptu. Yedigün Dergisi adına Kurtul Altug ve Atilla Bartınlıoğlu, Yankı Dergisi adına da M. Ali Kışlalı, çeşitli mektuplar yazarak ve telefon ederek durumu şiddetle protesto ettiler. Reklamları basmasalar bile, bedellerini almaya hakları ol-

duğunu açıkça belirttiler. Ben bu arada, Hukuk İşleri Müdürlüğünden bir de görüş istedim. Adı geçen Müdürlüğümüz 29. 11. 1976/7 sayılı yazısında, "Genel Müdürlüğün tek taraflı olarak reklam vermekten vazgeçmesinin mümkün olamayacağını, ancak bedelini ödemek suretiyle bunun belki mümkün olabileceğini" açıkça belirtti. Bunun üzerine, sözkonusu dergilere ödenmeyen reklam bedellerinin toptan ödenmesi hususunu içeren, 9. 12. 1976 tarihli bir talimat mektubu hazırlayarak Davut Bey'e götürdüm. Kendisi çok sert bir biçimde bu yazıyı imzalamayı kabul etmedi. Hatta yüzüme karşı da bir hayli bağırıp çağırdı. Günlerden 10 Aralık'dı. Galiba artık, bana da münasip bir cezanın uygulanması zamanı gelmişti. Durum onu gösteriyordu. Her şeye hazırlıklı olmam gerekliydi.

HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRLÜĞÜ GÖREVİNDEN, HAMAMÖNÜ ŞUBESİ MÜDÜRLÜĞÜNE ATANIYORUM

Hiç unutmam, 13 Aralık akşamı Davut Bey'in yanına giderek bir gün için izin istemiştim. 14 Aralık günü İstanbul'a gidip dönmem gerekmişti. O günlerde Gençlerbirliği Kulübü Genel Sekreteriydim. Kulüp adına özel sigara yaptırabilmek için Tekel Genel Müdürü'nden randevu almıştık. Kendisi dudak ucu ile izin talebime (olur) demişti. Oysaki Davut Akça ertesi günkü Yönetim Kurulu'nda beni Şube Müdürlüğü'ne atamayı kafasına koymuş da haberim yokmuş.

Nitekim ertesi gün İstanbul'da işlerimi bitirdikten sonra, akşam saat 20 dolayında Karaköy'den vapura binmiştim. Haydarpaşa'ya geçerek oradan da trenle Ankara'ya dönecektim. Vapurda Sevgili Halil Ata'ya rastladım. Kendisi o günlerde Kadıköy Şubesi Müdür Yardımcısıydı. Daha hal hatır bile sormaya fırsat kalmadan, "Üstad Hamamönü Şubesi Müdürlüğüne tayininiz çıkmış" dedi. Ben, "Ne zaman yahu"dedim... "Daha Ankara'dan ayrılalı bir gün bile olmadı. Bir yanlışlık falan olmasın..." Halil konuya açıklık getirdi..." Tayin bugünkü Yönetim Kurulu'ndan çıktı. İstanbul'da herkes biliyor. Ben ayrıca Ankara'daki arkadaşlardan doğruladım. Hayırlı olsun üstad..."

"Ne hayırlı olması yahu" dedim içimden... "İşin içinde iş var.

Galiba yeni bir mücadele dönemi başlıyor... Hazırlıklı olmak gerek..."

Söz buraya gelmişken, Türk toplumu ve bürokrasisi üzerine bir gözlemimi daha aktarmak isterim. Kişilerin aleyhine sayılabilecek olaylar, inanılmaz bir hızla ve çok kısa bir sürede her tarafa yayılabiliyor. Nitekim saat 17 sıralarında sona eren Yönetim Kurulu toplantısında alınan kararlar, birkaç saat içinde nerdeyse bütün Türkiye'ye yayılıyor. Oysa ki kişilerin lehinde olan gelişimlere karşı insanlarımız, aynı duyarlılığı göstermiyor.

Hele bir olay var ki, aklıma geldikçe hâlâ gülerim. 1962 yılı Mart ayı ortalarında, Zonguldak'ta teftiştеydim. Kaldığım otele, Yönetmen Halit Refiğ ve arkadaşları da (Şehirdeki Yabancı) ismini taşıyan bir filmi çevirmek üzere gelmişlerdi. Başrollerini Göksel Arsoy ve Nilüfer Aydan oynuyordu. Bir cumartesi günü öğleden sonra, sanırım Deniz Kulübünde sanatçılar onuruna bir danslı çay düzenlenmişti. Göksel Arsoy'un ısrarı üzerine, Bankamızın bir Avukatı ile birlikte ben de bu toplantıya katılmış, hatta bir nezaket eseri olarak, Bankamızın bir bayan memuru ile, birkaç dakika da olsa dans etmek mecburiyetinde kalmıştım. Bir hafta kadar sonra Ankara'ya döndüğümde, karşılaştığım müfettiş ağabeylerin, daha selam sabah etmeden, "Yahu sen Zonguldak'ta ne yapmışsın? Bir memurla dans mı ne etmişsin? Aman dikkatli ol... Başkan küplere biniyor..." dediklerini, hâlâ gülerek ve biraz da şaşkınlıkla hatırlıyorum. Müfettişlik ciddiyetine yakışmadığı varsayılan dans olayının, birkaç gün içinde Ankara'da bu kadar yayılmasındaki toplumsal haberleşme tekniğini, aradan bunca yıl geçti, yine de anlamış değilim.

Biz yine konumuza dönelim. Ertesi gün Bankaya geldiğimde, gerçekten benim boş bulunan Hamamönü şubesine, Maltepe Şubesi Müdürü olan Metin Selçuk'un da Halkla

İlişkiler müdürlüğüne atandığını öğrendim. 1977 yılı içinde yapılacak genel seçimde, Adalet Partisi'nden seçime girmeye hazırlanan sevgili Metin'in, Halkla İlişkiler Müdürlüğüne gelmek istediğini de zaten sezinliyordum. Seçime hazırlanırken, bu müdürlüğün basınla olan yakın ilişkisinden yararlanmayı düşünüyor olmalıydı.

Hemen bir haftalık rapor alarak, Davut Bey'le görüşmek için girişimlerde bulunmaya başladım. Herşeye rağmen yapılan haksızlığa çok sinirlenmiş ve üzülmüştüm. Dört yıldan fazla bir zamandan beri sürdürdüğüm Halkla İlişkiler Müdürlüğüm döneminde, çok büyük başarılar elde etmiş, özellikle en yakın rakiplerimiz olan İş Bankası, Akbank ve Yapı Kredi Bankası'nın mevduat artış oranının geniş ölçüde azalmasına neden olmuştum. Çünkü Ziraat Bankası da benim çalışmalarım sonucu, diğer bankalar gibi, etkili bir radyo, televizyon ve basın reklamları kampanyalarına girişmişti. Nitekim daha göreve başladığım ilk yılında, İş Bankası'nın mevduat artış oranı %37'den, %16'ya, Yapı Kredi Bankası %44'den %20'ye ve Akbank işe %61'den %17'ye kadar gerilemişti. Gerçekten rahmetli Ahmet Dallı'nın da dediği gibi, uyuyan dev uyandırılmıştı. Mevduatı arttırmak için, akla gelen bütün halkla ilişkiler tekniklerini uygulamaya çalışmıştım.

Hatta 1974 Kıbrıs Barış Harekatını takip eden günlerde, hazırlanmasına ve basılmasına bizzat yardım ve nezaret ettiğim, 500 adet renkli ve siyah beyaz fotoğraftan oluşan "Türk Basını Kıbrıs'ta" adlı unutulmaz bir de sergi düzenlemiştim. Başta Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Konya olmak üzere birçok illerimizi bir yıl süreyle dolaşan sözkonusu sergi, o günlerin heyecanlı atmosferi içinde, Ziraat Bankası ile ilgili olarak, çok olumlu ve etkili bir sempati rüzgarının esmesine neden olmuştu.

Bu düşüncelerin etkisi altında bir akşam üzeri Davut Bey'le görüşme imkanını buldum. Kendisinin doğal olarak bana söyleyeceği pek bir şey yoktu. "Normal bir görev değişikliği" falan dedi. Ben de, "Durup dururken seksiyon müdürlüğünden, orta boy bir semt şubesi müdürlüğüne atanmanın, bankadaki teamüllere ve ilkelere pek uygun düşmediğini" anlatmaya çalıştım. Sonuçta, haklı olmanın da verdiği bir rahatlıkla, "Ben Hamamönü Şubesi'ne falan gidemem. Durumuna uygun bir göreve atamanız gerek." diye kestirip attım. Bunun üzerine, boş bulunan Planlama Müdürlüğüne getirilmem konusunda fikir birliğine vardık. Böylece 29. 12. 1976 günkü Yönetim Kurulunda, Hamamönü Şubesi Müdürlüğüm iptal edilerek, Planlama Müdürlüğüne atanmam karara bağlandı. 45 personelle çalışan Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nden, 6 Personelle çalışan Planlama Müdürlüğüne gelmiş olmama rağmen, yine de durumunu bir ölçüde kurtardığımı düşünüyordum.

Daha önce de belirtmiştim. O yılların parasıyla Halkla İlişkiler Müdürlüğünün bütçesi 60 milyon lira dolayındaydı. Bu rakam bugünün para değeri ile, 20 milyar liraya yakın bir miktarı temsil ediyordu. Belirtmeye gerek yok ki, siyaseti de işin içine katarak bu bütçeden pay almak isteyenlerin sayısı herhalde bir hayli fazla olmalıydı. Ben görevi bıraktıktan sonra, bazı yeni durumlar ortaya çıkmaya başladı. Sanırım benim görevden alınmamdaki gizli etkenlerin kaynağını da bu güçler oluşturuyordu. Basın reklamlarındaki keyfiliğin dışında, radyo, sinema, televizyon ve video reklamları ödeneklerinden de, büyük hisseler aktarılmak isteniyordu.

Ben görevden alınana kadar, televizyon reklam filimlerimizi İstanbul Reklam Ajansı hazırlıyordu. O yılların en büyük reklam ajansı olan bu kuruluştan banka olarak çok memnunduk. Firmanın sahibi ve kurucusu Hukuk Doktoru Süheyl Gürbaşkan, çok geniş ve yetenekli kadrosu ile bizimle beraber

altı bankanın daha reklamlarını gerçekleştiriyordu. Bugün herbiri, bir büyük ajansın sahibi veya yöneticisi durumunda olan birçok kişi örneğin Ünver Oral, Alev Özer, Nihat İşgüder, Berktan Alphan, Ali Nur Velidedeoğlu o yıllarda İstanbul Reklam'ın çeşitli bölümlerinde görev almışlardı. O günlerde Ziraat Bankasının televizyon reklam filimlerinin güzelliği dillere destan olmuştu. Hiç unutmam, Bursa Şubemiz, Halkla İlişkiler Müdürlüğüne gönderdiği 13. 5. 1974 tarihli mektubunda aynen şöyle diyordu: "Son günlerde mevduat artışlarımız dikkat çekecek derecede fazla olmaktadır. Kendileri ile devamlı temas halinde bulunduğumuz müstahsiller ve diğer kimseler, Ziraat Bankasının televizyon reklam filimlerini zevk ve iftiharla takip ettiklerini belirtmektedirler."

Ancak devlet kuruluşlarında, işin iyi ve güzel yapılması sanırım pek o kadar önem taşımıyor. Önemli olan, particilik perdesi altında, eşe dosta biraz para kazandırabilmek. Nitekim ben görevi bıraktıktan bir ay kadar sonra, 4 Şubat 1977 tarihli itibariyle, alelacele 1 milyon lira sermayeli ve Zir-Ak isimli bir reklam şirketi kuruldu. Şirketin ortakları Akdeniz Haber Ajansı ile Uğur Reyhan, Özcan Ergüder ve Nuri Eren isimli kimselerdi. Bu arada konuya değişik bir anlam kazandırabilmek için, Ziraat Bankası Personeli Yardımlaşma Vakfı da söz konusu şirkete beşinci ortak olarak dahil edilmişti. Bunun dışında As Ajans ve Birsel Filim de parti kanalıyla, bankanın reklam bütçesinden pay alabilmek için devreye girdiler ve hemen iş almaya başladılar. Belirtmeye gerek yok ki, ben artık bu çalışmaları dışardan gözlemliyordum. Bu arada Zir-Ak şirketi ilk iş olarak, turistik yerlerde kapalı devre televizyon sistemi aracıyla, bankanın reklamlarını yapmayı üstlendi. 7 Nisan 1977 tarihli sözleşmeye istinaden işe girişen adı geçen şirket, elinde bir kadrosu falan da olmadığı için reklam yükümlülüklerini Ortadoğu Video İşletmeleri Limited Şirketi kanalıyla gerçekleştirmeye çalıştı.

Sanırım bu son şirketin ortakları ise, Demir Baran Sarol ile İsmail Yüzak isimleri kimselerdi. Bu duruma göre Zir-Ak şirketi, Ortadoğu Video İşletmelerinin aracısı durumunda oluyordu.

Unutmadan eklemiş olayım... Halkla İlişkiler Müdürlüğü görevinden alınmadan birkaç hafta kadar önce, Adalet Partisi Genel Sekreter Yardımcısı, Antalya Milletvekili İhsan Ataöv, telefon ederek benimle görüşmek istediğini bildirmişti. İhsan beyle hiç bir tanışıklığım yoktu. Acaba benimle ne görüşecek diye doğrusu meraklanmıştım. Ertesi gün Adalet Partisi Genel Merkezinde, İhsan Bey'in odasında görüştük. Özet olarak, İstanbul Reklama televizyon reklam filmi yaptırılmamasını istiyordu. Sebebini sorduğum zaman da, oldukça tuhaf ve garip bir gerekçe ile karşılaştım. "Şirketin sahibi Süheyl Gürbaşkan eski bir solcuydu. Bu nedenle ona filim yaptırılması doğru değildi..." "Valla ben solcu falan olduğunun farkında değilim" diyecek oldum. Konuya açıklık getirdi: "Kendisi 15 yıl kadar önce, Akşam gazetesinde sol görüşlü yazılar yazan bir kimsedir. İstiyorsanız örneklerini gösterebilirim..." Böyle diyerek özenle hazırlanmış bir dosya verdi bana.. İçinde Süheyl Beyin o zaman yazdığı bir kısım makalelerin fotokopileri vardı. Son derece komik bir durum olduğu için, incelemeğe bile gerek görmedim. Şöyle bir göz ucu ile baktım. Belkide o günkü koşullar içinde, sol tandanslı bazı yazılar olabilirdi.. Kaldı ki, çok uzun yıllar önce yayınlanan bu yazıları bulup ortaya çıkarmak İhsan Beyin düşüneceği ve yapacağı birşey değildi. Bu dosyanın, Ziraat Bankası reklamlarının,Süheyl Beyden alınarak kendisine verilmesini isteyen bir firma sahibi tarafından hazırlandığı hemen anlaşılıyordu. İhsan Ataöv'ün yanından ayrılırken, "Mal mülk sahibi bir işadamının, aşırı solculukla suçlanmasının, pek akla yakın birşey olmadığını" gülümseyerek vurguladığımı hatırlıyorum. İhsan Bey hemen cevabı yapıştırmıştı: "Teoman Bey kardeşim, bu konuda bütün delilleri tesbit etmiş bulunuyoruz."

"BİR YERDE (MİŞ BULUNUYORUZ) DİYE KONUŞULMAĞA BAŞLANIRSA, ORADAN HEMEN UZAKLAŞIN"

Hiç unutmam, Lise birinci sınıfta okurken, merhum Nurullah Ataç Gaziantep'e birkaç konferans vermek üzere gelmişti. Bu konferanslardan birinde, bana son derece ilginç gelen bir de değerlendirme yapmıştı. Şöyle diyordu Sayın Ataç: "Bütün hayatım boyunca şöyle bir gözlemim oldu. İnsanlar genellikle içten ve samimi olmadıkları durumlarda, karşısındaki insanlarla konuşurken, onlara hitap ederken, "...miş bulunuyoruz" diye sona eren cümleler kullanıyorlar.. "Gelmiş bulunuyoruz.. Yapmış bulunuyoruz..." gibi.. Bana göre böyle biten konuşmalar, doğru ve güvenilir bir kişiliğin ürünleri değil.. Bu nedenle ben ömrüm boyunca, böyle konuşmağa çalışan kişilere hep kuşku ile baktım. Sizlere de tavsiyem, "Nerede miş bulunuyoruz diye biten cümleler duyarsanız, oradan hemen uzaklaşın..."

Sanırım hayatım boyunca, ben de bu tavsiyeden bir haylı etkilendim. Bir yerde (miş bulunuyoruz) falan diye konuşanlar oldukça, orada fazla durmamağa özen gösterdim. Bu nedenle İhsan Beyin yanından da hızla uzaklaştım. Zaten birkaç hafta sonra da, ayrıca Halkla İlişkiler Müdürlüğünden de uzaklaşmak zorunda bırakıldım. Böylece, bürokratın yaşam çizgisini yavaş yavaş çözümlemeğe başlıyordum. Bu dikenli yolda bakalım beni ne gibi sürprizler bekliyordu. Herşeye hazırlıklı olmak gerekti.

"BURASI TARAFIMDAN İŞGÂL EDİLMİŞTİR"

Türkiye'de işin kılıfına uydurulması bakımından, gözlemlediğim bir komik olay da şu:

1977 yılı mart ayının son günlerinde İstanbul'a gitmiştim. Arkadaşlar beni balık yemek üzere, Tarabya taraflarında içkili bir lokantaya götürmüşlerdi. Son derece lüks ve görkemli olan bu işletmenin de, birçokları gibi, Belediye ve imâr mevzuatına aykırı bir biçimde çalıştırıldığını sanıyordum.

Gecenin geç saatlerinde lokantadan çıkarken, gözüm birden vestiyerin bir kenarına çakılmış küçük madenî bir plâkete ilişti. Aynen şöyle yazıyordu: "Burası tarafımdan işgâl edilmiştir." "Hoppala.. Bu da neyin nesi?" falan diye şaşkınlığım sürerken, bizi yolcu etmekte olan lokanta sahibi, biraz da mahcubiyetle olaya açıklık getirdi:

"Efendim, bizim lokanta da, bir çokları gibi mevzuata açıkça aykırı bir şekilde korsan olarak çalışmaktadır. İşimiz ve müşterimiz ise son derece iyi.. Ancak Belediye görevlileri sık sık gelerek, işletmemizi mühürlemek istiyorlar. Sonunda onlarla beraber şöyle bir formül bulduk.. Çünkü kapanırsa, bir günlük zararımız bile milyonlarca lirayı buluyor. Ben bu arsayı resmen işgâl etmiş olacağım. Böylece bu durum sürebildiği kadar sürecek. Ancak işgâl etme niyetimi açıkça belirtmiş olmak için, böyle bir plâketin asılmasının da uygun olacağı görüşüne vardık. Böylece arada bir İşgâliye Resmi'ni tıkır tıkır ödeyerek, işin formalitesini şimdilik tamamlamış oluyoruz.. Bilmem anlatabildim mi?" Gerçekten çok iyi anlamıştım.

"ARMUDUN İYİSİ AYI'YA, MÜŞTERİNİN İYİSİ ZİRAAT BANKASI'NA"

Daha önce de belirttiğim gibi, 1977 yılının ilk günlerinde, Planlama Müdürü olarak yeni görevime başladım. Benimle beraber yedi kişiden oluşan bu küçük seksiyon müdürlüğünde yapılacak pek fazla bir iş de yoktu. Bu arada Halkla İlişkiler Müdürlüğünde, ne gibi yenilikler yapılacağını da, doğrusu çok merak ediyordum. Zaten benim görevden alındığım günlerde, İstanbul Reklam Ajansı ile yapılan sözleşme de, tek taraflı olarak feshedilmişti. Firma sahibi Süheyl Bey, hukuken haklı olmasına rağmen, hiçbir sorun çıkarmadan aradan çekilmişti. Meydan Zir-Ak şirketi ile As Ajans ve Birsel Filim firmalarına kalmıştı. Halkla ilişkiler Müdürlüğünde sözüm ona, harıl harıl reform çalışmaları yapılıyordu. Özellikle televizyon reklamlarında büyük bir aşama yapılacaktı. Yeni ve son derece etkili filimlerin hazırlandığı haberleri, bütün bankaya yayılmıştı. Herkes büyük bir merak ve heyacanla yeni yapımları bekliyordu.

Şubat ayının ortalarına doğru, akşam 20.30 haberlerinden sonraki kuşakta, yeni reklam filimlerinden ilkinin gösterileceği haberi bankada yayıldı. Ben de doğal olarak büyük bir merak içerisindeydim. Bakalım bu yeni ve iddialı yapımlarda, ne gibi bir mesaj verilecek, hangi orjinal görüntülerden yararlanılacaktı. Tam zamanında, televizyon başında yerimi aldım. Nihayet beklenen an geldi ve 30 saniyelik reklam filmimiz başladı. Gülmek mi lazım, şaşırmak mı lazım, pek bilememiştim ama, film ay-

nen şöyleydi: "Bakımlı ve büyükçe bir manav dükkanı.. Tezgahta çeşitli meyveler yan yana dizilmiş duruyor.. Derken geriden gelen Sadri Alışık, ipinden tuttuğu iri bir ayı ile dükkana yaklaşıyor.. Manav Sadri Alışık'a büyük ve güzel bir armut ikram ediyor... Sadri Bey de armudu ayıya ısırtıyor.. Ve tam bu sırada, spiker etkileyici bir ses tonu ile devreye giriyor...(Armudun iyisi ayı'ya, müşterinin iyisi Ziraat Bankası'na.. Ziraat Bankası)"

Başımdan aşağı bir kova sıcak su döküldü sanki.. Gülmek mi lazım, ağlamak mı lazım bir an karar veremedim.. Garip duygular içindeydim... Bütün bu hazırlıkların sonucu bu mu olmalıydı? Allahım, aklım fikrim sana emanet demek geldi içimden... Böyle bir senaryo nasıl kaleme alınabilirdi? Aradan bunca yıl geçti... Hâlâ şaşar dururum.

BU KEZ DE GRUP MÜDÜRLÜĞÜNE ATANIYORUM

Halkla İlişkiler Müdürlüğünde işler bu şekilde devam edegelirken hakkımdaki karalamaların da sürdürüldüğünü hissediyordum. Bildiğim kadarıyla bankada herhangi bir düşmanım falan yoktu. Ancak daha önce de belirttiğim gibi, bizim toplumda gruplara bölünmek, çeşitli hiziplere ayrılmak, ayak kaydırmak, galiba yaşamın zevk alınan yönlerinden biriydi. Bu nedenle, Hamamönü Şubesi tayinini durdurarak, tekrar seksiyon müdürlüğü görevine getirilmem, karşımdaki gizli düşmanlarımın canını fena halde sıkmış olmalıydı. Benim mutlaka genel müdürlük bünyesi dışında bir göreve atanmam gerekliydi. Böylece 2 ay kadar bir zaman geçti. Nihayet 11 Mart günü elime bir zarf daha tutuşturuldu. Tahmin ettiğim gibi, yeni bir atama kararı daha... İlk defa kurulan İçanadolu Bölge Müdürlüğü Ankara Grup Müdürlüğü görevi... Ne yeri, ne odası ve ne de kadrosu var. Kısmet olursa benim tarafımdan yavaş yavaş organize edilecek. Bu arada yeni bir oluşum daha ortaya çıkmış durumda. 8 Mart 1977 günkü son Yönetim Kurulu toplantısında, benimle beraber karşı cephede olduğu var sayılan 33 müdür ve müdür yardımcısı arkadaşın daha, çeşitli alt ve pasif görevlere tayinleri çıkarıldığı anlaşıldı. Söz gelimi, değerli sınıf arkadaşım Ertan Algan da, Toprak ve Tarım Kredileri Reformu Müdürlüğünden Afyon şubesi Müdürlüğüne atanmıştı. Bankada görülmemiş boyutlarda öfkeli bir hava esiyordu. Herkes

Danıştay'a dava açma hazırlığı içindeydi. Davut beyi etkisine alan kişiler, sonunda onu son derece sıkıntılı bir ortamın içine atmayı başarmışlardı. İşlerin nereye doğru sürükleneceği belli değildi. Bu satırları kaleme aldığım şu sıralarda, Etibank Müdürlerini acemice sağa sola savuran Genel Müdür Fethi Aganlar gibi, Davut Akça da kaçınılmaz akibete doğru adım adım yaklaşıyordu. Galiba yıllar geçiyor, Türkiye'de anlamsız ve hatalı davranış biçimleri bir türlü değişmiyor. 1989 yılı başlarında, yine dışarıdan getirilen deneyimsiz bir diğer Genel Müdür Fethi Ağanlar, hiç gereği yokken ve hiçbir ölçüye dayanmadan, binlerce Etibank görevlisini oraya buraya atamağa kalkışınca, bu seferde kendisi geri hizmete atanarak küçük bir odaya oturtuldu.

Bu ikinci atama kararından sonra, artık benim için de Danıştaya dava açmak zorunlu hale gelimişti.. Oysaki ben, Planlama Müdürlüğünde hakkıma rıza göstermiştim. Ancak iki ay sonra yapılan bu yeni ve yersiz atama, beni yeniden hareke-te geçiriyordu.

Bu sefer artık Davut Akça ile falan konuşmanın bir gereği yoktu. Niyetler açığa çıkmış, yapay olarak oluşturulan mücadele dönemi başlamıştı. Üç ayın dolmasına birkaç gün kala, Mart ayının sonuna doğru, ben de Danıştay'a iki ayrı dava açtım. Avukatım, o günlerde İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğünden alınma davası ile ün kazanan Doğan Tanyer'di. Davanın birisi, "Halkla İlişkiler Müdürlüğünden, Plânlama Müdürlüğüne nakledilmeme" ilişkin işlemin iptali ve yürütmenin durdurulması", ikincisi ise, "Planlama Müdürlüğünden Grup Müdürlüğüne atanmama ilişkin işlemin iptali ve yürütmenin durdurulması" isteklerini taşıyordu.

Genel Müdürlüğün 14.6.1977 ve 15.7.1977 tarihli, sudan gerekçelere dayandırılmak istenen savunmalarına karşılık, vermiş

olduğumuz 26.7.1977 tarihli cevaplarımız sonucu, Danıştay 5. Dairesi, 12.8.1977 tarihli kararı ile, her iki işlem hakkında da "Yürütmenin durdurulması" talebimizi kabul etti ve kararlarını Genel Müdürlüğe tebliğ etti. Bu arada Danıştaya dava açan diğer arkadaşlar da, birer ikişer "Yürütmenin Durdurulması" kararlarını alıyorlardı. Davut Bey tam anlamıyla ne yapacağını şaşırmıştı. "Ben onlara gösteririm" falan diye tehditler savurduğunu da aradabir duyuyorduk. Bürokraside çok uzun yıllardanberi süregelen alışılmış oyun aynen devam ediyordu. Değişen sadece oyunculardı. Davut Akça'nın sahneye koyduğu bu seferki tatsız senaryoda, baş rollerden birini de mecburen ben üstlenmiş oluyordum. Rolümüzü ister istemez hakkiyle oynamamız gerekiyordu.

ZORLA LOJMANDAN ÇIKARILMAK İSTENİYORUM

Benim Danıştay davası devam ederken, 18 Temmuz 1977 tarihinde, elime iadeli taahhütlü bir mektup daha tutuşturuldu. "Hayırdır inşallah" diyerek mektubu açtığım zaman, yeni bir saçmalıkla daha karşılaştım. Türkiye'de bürokratlık gerçekten zor sanattı ve günlerin ne getireceği bilinmiyordu.. 15.7.1977 ve 193 sayılı mektup aynen şöyle diyordu: "Bankamız konutlarında ikamet ettiğiniz sürenin 6 yılı aşması nedeniyle, Konut Yönetmeliğinin 7/A ve 25/C maddeleri hükümlerine göre, konutu boşaltmanız uygun görülmüştür. Konutun en geç bir ay içinde tahliye edilerek, anahtarlarının ve çıkış tutanağının, ayrıca elektrik, havagazı ve su sayaçlarının kapattırılarak makbuzlarının gönderilmesini rica ederiz."

Danıştay'da dava açmam nedeniyle, sözüm ona cezalandırılmak isteniyordum. Ancak bu derece mantık dışı bir karar alınmasına şaşmamak elde değildi. Zira o yıllarda, ihtiyaçtan fazla lojman olduğu için, söz gelimi 18 seksiyon müdürünün tamamı da 6 yıldan çok fazla bir zamandanberi lojmanda oturuyorlardı. Öte yandan yeni alınan 16 daire boş duruyordu. İşin bir diğer komik yanı ise, 15.7.1977 tarihli Lojman tahliye mektubuna imza koyan Sosyal Hizmetler Müdürü rahmetli Kazım Seçer'in, 13 yıldan beri kesintisiz olarak lojmanda oturmakta oluşu idi.

Belki de banka tarihinde benzeri görülmeyen bu keyfi ve haksız karara uyarak, lojmanı tahliye etmem elbette mümkün değildi. Aradan iki aya yakın bir zaman geçmesine rağmen harekete geçmediğim görülünce, Ankara Valiliğine yazılan 12 Eylül 1977 tarihli bir mektup ile, konuttan zor kullanarak çıkarılmam da talep edildi.

Davut Beyin şahsi dostu da olan zamanın Ankara Valisi Durmuş Yalçın, ilgili yazıyı gereği yapılmak üzere Çankaya Kaymakamlığına havale etmiş olmalı ki, Çankaya Merkez Karakolundan eve polis gelip gitmeğe başladı. Çankaya kaymakamlığında yaptığım inceleme sonucu, Genel Müdürlüğün 6126 sayılı kanuna dayanarak, lojmanın zorla boşalttırılmasını talep ettiğini öğrenmiştim. Hukuk adına üzülmemek elde değildi. Mektubu yazanlar 6126 sayılı kanunu derinliğine incelemek zahmetine bile katlanmamışlardı. Genel Müdür Davut Akça, "Bir gerekçe bulun" demişti. Hukukçu arkadaşlar ise sözümona bir gerekçe bulmuşlardı.

Çankaya Kaymakamlığına yazdığım itiraz mektubunda özetle şu görüşlere yer veriyordum:

"Durumum, 6126 sayılı kanunun açıkca belirttiği, 5 zorla tahliye nedeninin hiçbirine uymamaktadır. Bilindiği gibi söz konusu nedenler:

1 - Emekliye ayrılmak 2 - İstifaen çekilmek 3 - Başka bir yere tayin ve nakil olmak 4 - Her ne şekilde olursa olsun memuriyet sıfatını kaybetmek 5 - Konut tahsis edildikten sonra aynı yerde evi bulunduğu anlaşılmak, şeklindedir.

Oysaki benim durumuma gelince;

1 - Emekliye ayrılmış değilim. 2 - İstifaen çekilmedim 3 - Başka bir yere tayin ve nakil edilmedim 4 - Memuriyet sıfatımı

hiçbir şekilde kaybetmedim. 5 - Konut tahsis edildikten sonra, aynı yerde gizli tutulan bir evimin bulunduğu anlaşılmadı. Bu nedenle söz konusu kanunun bana uygulanması mümkün değildir" Bu gerekçeli itiraz yazım, Çankaya Kaymakamlığında ciddi bir tereddüt uyandırdı. Beni yaka paça lojmandan çıkarmanın hukuki sorumluluğunu, galiba göze alamıyorlardı. Üstelik bu sıralarda, 11 Adalet Partisi milletvekili de partisinden istifa etmiş, Bülent Ecevit'in yeni bir hükümet kurma konusu gündeme gelmişti. Bu yüzden, sanırım Davut Bey de, Ankara Valisinin kesin talimatına rağmen Çankaya Kaymakamı da, işi bir ölçüde rölantiye almış görünüyorlardı. Galiba Bülent Ecevit'in hükümet kurma çalışmaları, herkesten çok önce bana somut bir fayda sağlamış olacaktı. Durum onu gösteriyordu.

Bu arada unutmadan yine eklemiş olayım.. Ankara Valiliğine, "6 yıldan biraz fazla oturmam nedeniyle, zorla tahliye için" yazılan mektuba imza koyan Hukuk İşleri Müdürü arkadaşım sevgili Saim Uluözyurt ise, o tarihlerde kesintisiz olarak 16 yıldan beri lojmanda oturmaktaydı. Allah selamet versin, kendisi halen lojmanda 28. yılını doldurduktan sonra emekli olmuş durumda. Tabii bunlar birer küçük takılma... Beni bağışlasın... Kendisi yine de çok sevdiğim ve saydığım değerli bir kardeşimdir. O günleri gülerek anımsayacağını sanıyorum. Danıştaydaki dava konusuna tekrar dönmeden önce, lojmandan çıkarılma serüvenimin nasıl sonuçlandığını belirtmiş olayım.... Efendim, Sayın Ecevit Hükümet kurup da, Davut Beyin görevden alınmasının gündeme geldiği günlerde, Genel Müdürlük makamının 12 Ocak 1978 tarihli olurlarıyla içinden bir türlü çıkamadığım bizim meşhur lojman yeniden bana tahsis edilmiş oldu. Bu arada 1977 Ekim, Kasım ve Aralık ayı maaşlarımdan da elime sadece bir zarf içinde, 100'er lira geçtiğini de belirtmem gerekir. Kimin aklına gelmişse gelmiş, lojmandan çıkmadığım için, piyasa rayici üzerinden kira tahak-

kuk ettirmişler... Meğer kira bedeli maaşdan düşünce, geriye net 100 lira kalıyormuş. Onu da bana ödemişler... Allah akıl fikir versin demekten başka elden ne gelir diye düşünmüştüm o günlerde... Bugün de aynı şekilde düşünüyorum.

DANIŞTAY KARARI
NİHAYET UYGULANIYOR

Halkla İlişkiler Müdürlüğüne tekrar dönmemi gerektiren 12.8.1977 tarihli Danıştay kararına uyup uymamak konusunda, Genel Müdür Davut Bey'in tereddüt içinde olduğu anlaşılıyordu. Anladığım kadarıyla, kararı uygulamayı bir türlü içine sindiremiyor, ancak öte yandan da herhangi bir hukuki ve cezai sorumluluktan da çekiniyordu. Böylece aradan 1,5 ay kadar zaman geçti. Nihayet 30.9.1977 tarihli bir Genel Müdürlük emri ile, yeniden Halkla İlişkiler Müdürlüğüne getirildim. Şimdi önümde yeni bir dönem başlıyordu. Bakalım bu yeni bürokrasi serüveninde, beni ne gibi ilginç olaylar beklemekteydi. Bu kez biraz daha dikkatli olmak zorundaydım.

ECEVİT'İN HÜKÜMETİ DÜŞÜRME ÇALIŞMALARI BAŞLIYOR

Zaman zaman belirtmeğe çalıştığım gibi, politik gelişmelerden en çok etkilenen kuruluşların başında Ziraat Bankası gelmiştir her zaman. Bu bankamız yapmış olduğu uygulamalarla, herhangi bir siyasal iktidara en az yüzde beş dolayında oy kazandırabilir veya kaybettirebilir. Öte yandan bu olguya paralel olarak, Ziraat Bankası çalışanları da siyasal dalgalanmalara karşı ister istemez çok duyarlıdır. Değişen bir iktidarın ilk yaptığı işlerden biri de, bu bankanın genel müdürünü mutlaka değiştirmek şeklinde olmuştur. Göreve yeni gelen genel müdürler de, kısa bir süre içinde, genel müdür yardımcıları ile seksiyon müdürlerinin bir bölümünü değiştirmek durumunda kalmışlardır. Bu hep böyle olagelmiştir yıllar boyu.

Nitekim C.H.P 1977 sonbaharında yapılan yerel seçimleri açık farkla kazanınca, bankada yine çeşitli dalgalanmalar ve yorumlar başladı. Üstüne üstlük, Adalet Partisi'nden de bazı istifalar başlayınca, siyasal dengenin yeniden oluşacağı konusu da, bir defa daha gündeme gelmiş oldu. Bu arada Genel Müdür Davut Bey'in etrafındaki halkalarda bir çözülme, kendisinin davranışlarında da bir yumuşama ve hoşgörü başladı. Sonunda Adalet Partisinden isitifa eden milletvekillerinin sayısı onbire ulaşınca, Bülent Ecevit'in yeni bir hükümet oluşturacağı haberleri de kesinlik kazanır gibi oldu. Çeşitli kesimlerdeki üst düzey bürokratlar da, Ecevit'le temas yollarını aramağa başladılar.

Neyseki ben, Milliyet Gazetesi aracılığı ile Bülent Ecevit'le çok önceden tanıştığım için, yeni temas olanakları aramama gerek kalmıyordu!..

Daha önce de belirtmiştim. O tarihlerde, rahmetli Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet Gazetesi'nde sık sık makalelerim yayınlanırdı. "Düşünenlerin Düşünceleri" sütunlarında yayınlanan yazıları düzenleyen Ali Gevgili ile de, çok iyi ilişkiler içindeydik. Bankacılık ve ekonomi konularını kapsayan makalelerim, o günlerde kamuoyunda geniş bir ilgi görüyordu.

Hiç unutmam, 1977 yılı mayıs ayının son günlerinde, sevgili arkadaşım rahmetli Rafet Genç bankaya telefon etti. Rafet'le Gençlerbirliği Yönetim kurulunda beraber çalıyorduk. Akşam üzeri saat 20'de, bankacılık konularında bilgi vermek üzere, Ecevit'den randevu aldığını, bunu Abdi Bey'in de istediğini belirtti. Ben o günlerde, Ziraat Bankası'nın sanayi caddesindeki ek binasının en üst katında, yaklaşık altı metrekarelik bir odada, İç Anadolu Bölge Müdürü Cahit Saltuk ağabeyle beraber oturuyordum. Daha doğrusu önce gelen masa başına oturuyor, sonra gelen ise misafir gibi kenara ilişiyordu. İkimiz de eğer doğruysa, bize yeni hazırlanacak odaları bekliyorduk. Uğraştığımız herhangi bir iş de yoktu. Bu nedenle müthiş bir cansıkıntısı içindeydim. Böyle bir ortamda Rafet'in telefonu, bana çok sıcak bir yaz gününde tatlı bir bahar rüzgarı gibi rahatlatıcı gelmişti. Bülent Ecevit o günlerde, haziran ayı içinde yapılacak genel seçimlere hazırlanıyordu.

O akşam Rafet'le beraber, Bülent Bey'in Göreme sokaktaki bürosunda, Türk Bankacılığının aksayan yönleri üzerine bir saat kadar görüşmüştük. Kendisini ne kadar etkiledim bilmiyorum ama, daha sonra şöyle enterasan bir durumla da karşılaşmış olduğumu belirtmem gerekir. Bu görüşmelerde Doç. Dr. Bilsay Kuruç da bulunmuştu. Bilindiği gibi, 1977 yılı

haziran ayının başında yapılan genel seçimlerde, C.H.P birinci parti olmasına rağmen, %42 dolayında oyla 214 milletvekili çıkarabilmişti. Bu sayı tek başına Hükümet kurmağa yetmiyordu. Diğer partilerle koalisyon yapma olanağı da gündemde değildi. Bu nedenle Ecevit, azınlık hükümeti kurma şansını denemek istiyordu. Böylece sanırım 21 Haziran günü, kendisine Hükümeti kurma görevi verildi. Aynı gün saat 16 sıralarında, Ticaret Bakanlığı'ndan arabamla bankaya dönerken, Başbakanlık binasının önünden geçmek istedim. Yeni Bakanlar Kurulu ilk toplantısını yapacağı için, Başbakanlığın önü ana baba günü olmalıydı. Gerçekten binanın önünde büyük bir kalabalık vardı. Gazeteciler ellerinde fotoğraf makinaları, bir sağa bir sola koşuşuyorlardı. Birden nerden aklıma geldiyse geldi, bir de ben içeri gireyim dedim. Bildiğim kadarıyla, Ecevit'in Özel Kalem Müdürlüğünü sevgili sınıf arkadaşım Remzi Özen yapacaktı. Onunla şöyle bir konuşmak içimden geldi. Remzi'nin odasına çıktığımda, Bakanlar Kurulu toplantı halindeydi. Biz birer çay içip daha şohbeti tamamlamadan, Ecevit başkanlığındaki Bakanlar Kurulunun ilk toplantısı sona erdi. Bakanlar birer ikişer toplantı odasından çıkarak koridorda toplanmağa başladılar. Biz de Remzi ile mecburen ayağa kalkarak, özel kalem müdürlüğü odası kapısından, saygılı bir biçimde çiçeği burnunda bakanları izlemeğe koyulduk. Bakanlar aniden kapının önüne doluştuğu için, ben dışarı çıkmak olanağını da aslında bulamamıştım. Yeni bakanlar ortadan çekilince, sessiz sedasız dışarı sıvışmayı planlıyordum. Son olarak Bakanlar Kurulu odasında çıkan Bülent Ecevit'in gözü bana ilişince, birden hızlı adımlarla üzerime doğru gelmeğe başladı. Ben böyle bir ortamda, ilgisiz bir biçimde orada bulunmanın mahcubiyeti ile, ne yapacağımı şaşırmış iken, Ecevit'in "Besim Hoca, Besim Hoca" diye seslendiğini duydum. Besim Üstünel Hoca, "Buyurun efendim..." diyerek Bülent Bey'e yaklaştı... Birlikte yanıma ka-

dar geldiler... Ecevit, Gaziantepli hemşehrim Besim Hoca'ya, "Hükümet proğramında, Bankacılıkla ilgili bölümleri, Sayın Yazgan'la hazırlayınız, lütfen.." dedi. "Hemen çalışmağa başlayın..." Besim Üstünel de ben de kısa bir şaşkınlık geçirdik... Fakülteden arkadaşım rahmetli Prof. Dr. Gündüz Ökçün ise, "Teoman da nerden çıktı böyle aniden.." der gibi hayretle bana bakıyordu. Kendisi Dış İşleri Bakanı olarak görev almıştı. Ben herşeye rağmen orada bulunmaktan, büyük bir mahcubiyet duyuyordum. İnsanlara çabuk inanan ve güvenen Bülent Bey, demekki benimle yaptığı konuşmadan etkilenmiş ve beni unutmamıştı. Aynı gün ve ertesi gün, Maliye Bakanı Besim Üstünel Hoca ile, sözümona biraz bilimsel çalışma yaptık. Sözümona diyorum, çünkü yeni hükümetin güvenoyu alma şansı aşağı yukarı hiç yoktu. Bu nedenle ciddi bir çalışmaya herhalde gerek görülmemişti. Nitekim bir hafta sonra, Hükümet güven oyu alamadı... Görev bir süre sonra Süleyman Demirel'e verildi. Ecevit'in bir aylık Hükümeti de böylece sona ermiş oldu.

Bu anıyı da böylece araya sıkıştırdıktan sonra biz yine kaldığımız yere dönelim.

Daha önce de belirttiğim gibi, Adalet Partisi'nden istifa eden 11 milletvekili ile birlikte hareket eden Bülent Ecevit, nihayet 1977 yılının son günü Süleyman Demirel hükümetini, 227 güvensizlik oyu ile düşürdü. Türkiye'da artık yeni bir dönem daha başlıyordu. Bakalım bunun Ziraat Bankası'na yansıması nasıl olacaktı? Hep beraber görecektik.

DAVUT AKÇA'NIN YERİNE DOÇENT ERDOĞAN SORAL GELİYOR...

1978 yılı ocak ayı içerisinde, Ecevit hükümeti güven oyu alarak göreve başladı. Daha önce de örneklerini gördüğümüz gibi, Genel Müdür Davut Beyin etrafı bir anda boşalmıştı. Herkesin gözü, Ziraat Bankası'nın bağlı olduğu yeni Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'de idi. Bir bölüm arkadaşın da, parti üst yönetimi ile temas içinde olduğu haberleri geliyordu. Bankada bütün işler durmuş, yeni genel müdürün ve genel müdür yardımcılarının kimler olabileceği konusunda çeşitli fikirler yürütülüyordu. Ben de artık bir ölçüde, Türk tipi siyasetin uzmanı olmuştum. Benim yaptığım değerlendirmelere göre de, o sıralarda Ecevit'in bir numaralı danışmanı Doçent Dr. Bilsay Kuruç'un, İktisat Fakültesinden sınıf arkadaşı Doçent Dr. Erdoğan Soral'ın Genel Müdür olma şansı çok fazlaydı. İlk Genel Müdür Yardımcısı olarak atanacak kişi de, olsa olsa Teoman Köprülüler'e genel seçimde büyük katkılar sağladığı bilinen, Metod ve Organizasyon Müdür Yardımcısı Erdem Yörükoğlu olabilirdi. Her nekadar küçük bir seksiyonun müdür yardımcılığından, genel müdür yardımcısı olmak usûlden değilse de, Milli Selamet Partisi'nin koalisyonlara katılması ile, bu yol da çoktan açılmış sayılabilirdi. Bu arada Bülent Ecevit'i tanıdığıma göre, benim bir ölçüde şansım olabileceğini düşünüyordum.

Nitekim düşündüklerim doğru çıktı. Şubat ayının ilk haftasında çıkan bir kararname ile, Devlet Planlama Teşkilatında

ve İktisadi Ticari İlimler Akademisi'nde görev yapmış Doçent Dr. Erdoğan Soral Genel Müdürlüğe, Metod ve Organizasyon Müdür Yardımcısı Erdem Yörükoğlu ise Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu Üyeliğine atandılar. Aslında iyi bir Mülkiyeli kardeşimiz olmasına rağmen, son derece geçimsiz ve kırıcı bir mizaca sahip olan Erdem'in Genel müdür Yardımcısı olması, Bankada ilk anda çok olumsuz bir havanın esmesine neden olmuştu. Kendisi üç müdürlük değiştirmesine rağmen, amirlerinden bir türlü olumlu sicil alamamıştı. Bu nedenle, kendince belki de haklı olarak, herkese öfke duyan bir kişiliğe bürünmüştü. Yeni Genel Müdür Erdoğan Bey ile ilgili olarak da, kimsenin bir bildiği yoktu. Sadece, Galatasaray Lisesi ve İktisat Fakültesi mezunu olduğu, öğrenci olduğu yıllarda ise profesyonel sanatçıları kıskandıracak kadar iyi bir amatör tiyatrocu olduğu söyleniyordu. Bankacılıkla ise uzaktan yakından bir ilgisi yoktu.

Kararname çıktıktan birkaç gün sonra, sanırım 13 Şubat günü, Erdoğan Soral ile Erdem Yörükoğlu bir saat ara ile bankaya gelerek, devir teslim töreni için Davut Bey'in odasına çıktılar. Bankada heyecanlı bir hava esiyordu. Kendisine sosyal demokratlığı yakıştıranlar ortalıkta mağrur bir eda ile dolaşıyor, AP, MHP ve MSP taraftarları ise odalarından çıkmıyorlardı.

Beş on dakikalık kısa bir görüşmeden sonra, Davut Bey birkaç kişi tarafından bir taksiye bindirilerek yolcu edildi. Sağın solun dedikoduları ile, bizlerle acımasızca uğraşan Davut Akça, sanırım bankadan ayrılırken gerçeklere bir adım daha yaklaşmış olmalıydı. Etrafında hiç kimse kalmamıştı. Hatta kapıdan çıkarken, bir kısım müstahdemler kendisiyle gözgöze gelmemek için sütunların falan arkasına saklanıyorlardı. Çünkü devir değişmişti. Artık yeni yönetime yaranmak zamanıydı.

Erdoğan Soral döneminde yaşadığımız çok ilginç olaylardan bir bölümünü anlatmadan önce Davut Bey'le ilgili kısa bir anımı daha araya sıkıştırmak istiyorum.

Davut Bey, göreve başladıktan birkaç gün sonra, o tarihlerde Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Müdürü olan hocam Prof. Ali Bozer'in önsöz'ünü yazdığı "Türk Bankacılık Sistemi" adlı kitabımı, ismine imzalayarak kendisine vermiştim. Davut Bey, görevden ayrıldıktan bir yıl kadar sonra, bir öğle üzeri, kaldırımlarda eski kitapların sergilendiği bir sokaktan geçiyordum. Satılan kitaplar arasında birden benim kitap da gözüme ilişti. Biraz gururlanarak, biraz da merakla kitabımı alıp sağına soluna bakmaya başladım. Bir de ne göreyim... Davut Bey'in ismine yazarak imzaladığım kitap, kaldırımlarda haraç mezat satışa sunulmuş... Güler misin? Ağlar mısın? Benim kitap nasıl olmuşsa olmuş, üzerinde el yazımla beraber kaldırımlara kadar düşmüş... Kaşla göz arasında, yazılı bölümü yırtarak aldığımı ve oradan hızla uzaklaştığımı hatırlıyorum. Türkiye'de kitaba falan pek değer verilmez denirdi de, pek inanmazdım. Bir toplum boşuna geri kalmıyor diye düşünmüştüm o zamanlar... Sanırım bugün de aynı şekilde düşünüyorum.

Bu arada hemen eklemem gerekir.. Davut Akça görevi bıraktıktan bir süre sonra, kendisiyle çok iyi dost olduk. Halkla İlişkiler Müdürlüğünde bulunmadığım süre içinde, kendisi bizim müdürlükte bir hayli hatalı ve noksan işlem yaptırmıştı. Davut Bey görevden ayrıldıktan sonra, bunların hepsini mevzuata uygun hâle getirdim. Bu nedenle, Davut Abi daha sonraları benimle çok iyi dost oldu. Bana yaptığı haksızlıkları anladı. Ancak sanırım önemli olan, yetkili görevde iken, iyi ve kötü insanı ayırdedebilmektir. Görevi bıraktıktan sonra doğruyu görebilmek pek bir anlam taşımıyor.

ERDOĞAN SORAL'IN GENEL MÜDÜRLÜK GÜNLERİ

Erdoğan Bey yaradılış itibariyle son derece kibar, uygar ve hoşgörü sahibi bir insandı. Ancak Ziraat Bankası'na genel müdür olmak için bu nitelikler yetmiyordu. Daha önce de belirtmeye çalıştığım gibi, böyle büyük bir kamu bankasında iyi bir yönetici olabilmek için, her şeyden önce Türk Bankacılığını, Ziraat Bankası'nın bütün inceliklerini ve özellikle bu bankada çalışan insanların genel niteliklerini çok iyi bilmek gerekiyordu. Aksi halde, el yordamı ile ya da sağın solun telkinleriyle olumlu bir noktaya ulaşılması, aşağı yukarı olanaksızdı. Nitekim de sonunda öyle oldu. Anladığım kadarıyla Bülent Ecevit, kütleleri peşinden sürükleyerek, siyasal anlamda büyük bir başarı ve beceri göstermiş olmasına rağmen, Ziraat Bankası'na kimin Genel Müdür olacağı konusu üzerinde pek o kadar durmamıştı. Oysa ki bana göre, özellikle kamu kuruluşlarına en isabetli atama yapabilmek, en az seçim kazanmak kadar önemliydi.

Erdoğan Soral döneminde de, iyi niyete bağlı olsa bile, o kadar tuhaf, ilginç ve acemice olaylara tanık olduk ki, anlatmakla bitmez. Amacım şüphesiz geçmişi yargılamak, bunca yıl sonra insanları üzmek falan değil. İstiyorum ki, bundan böyle devleti yönetmeye talip olanlar, benzer hataları yapmasınlar, sadece seçim kazanmanın pek o kadar önemli bir şey olmadığının bilincine varsınlar. Boeing 727 uçağını, kaptan pilotlar bir yanda dururken, bisiklet ehliyetli kimselere kullandırmaya kalkışmasınlar. Benim samimi düşüncem bu...

"DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİNE BİRŞEY YAPAMAYIZ"

Daha önce de işaret ettiğim gibi, aslında iyi niyetli bir insan olan Erdoğan Bey, tamamen deneyimsizlik sonucu olarak, hatalı ve çok garip olayları arka arkaya sıralamaya başladı. Söze nerden başlasam bilemiyorum.

Sözgelimi, kendisine yapılacak kutlama ziyaretlerinde, ne yaptıkları pek bilinmeyen (Tüm Zerbank Der) isimli kuruluşun Yönetim Kurulu üyelerini, seksiyon müdürleri ve müfettişlerden önce kabul etti. Bankada bir terör havası estirmeye çalışan bu derneğin başkanı, benim Müdürlükte Şef Muavini olarak çalışan bir görevliydi.

Halkçılık yapıyoruz falan gerekçesiyle, Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Seksiyon Müdürü ve Müfettişlerin yemek yedikleri salon kapatılarak, herkesin aynı salonda yemek yemesi sistemi getirildi. Böylece Genel Müdürle, Genel Müdür Yardımcıları ile memurların yan yana oturması sağlandı. Ortalık ana baba gününe döndü. Bu durumdan en çok memur arkadaşlar sıkıldı. Yakın arkadaşları ile sohbet ederek yemek yeme olanağını kaybettiler. Binlerce kişinin yemek yemeye çalıştığı büyük salonda, çoğu kez, aynı masada oturduğu üst düzey yetkiliyi tanımayan memurlarla amirleri arasında son derece tatsız olaylar cereyan etti, tartışmalar çıktı.

Erdoğan Bey'in, bankanın geleneklerine ve hatta bir ölçüde yasalara bile aykırı olarak ön plana çıkarmaya çalıştığı Tüm

Zerbank Der isimli kuruluş, işin dozajını sürekli arttırmanın yollarını arıyordu. Tamamı banka memurlarından oluşan dernek yönetim kurulu üyeleri, hazırlamış oldukları büyük boy pankartları, bankanın duvarlarına rahatça yapıştırmaya başladılar. Genel Müdürlüğün hoşgörüsü ile günlerce duvarlarda kalan bildirilerde, hükümet aleyhtarı en ağır cümleler yeralıyordu:

— Ülke emperyalizme yeniden peşkeş çekildi.

— Emperyalizm adına IMF dayattı. Ecevit Hükümeti IMF'nin direktiflerini yerine getirdi.

— Bütün bunlar kapitalist sistemin kurtarılmasıdır. Artık bizleri kandıramayacaklardır.

— Ecevit Hükümeti hain Türk-İş yöneticileriyle kölelik anlaşması imzaladı.

— Ücretleri dondurup, fiyatları ve vurgunları özgür bırakan bu hükümettir.

— Ecevit'in bütün vaatleri birer aldatmaca olarak kaldı.

— Hükümet faşist saldırılar karşısında iki yüzlü bir politika izliyor.

— En adi yalanlarla, işçilerden, köylülerden yana olduklarını söylüyorlar.

— Bu uygulamalara karşı direnelim.

— İhanet anlaşmalarını kırmak için ileri...

— Halklarımızın bağımsızlık mücadelesi için ileri...

Sözkonusu derneğin başkanı, aynı zamanda benim müdürlükte şef muavini olduğu için, bütün bu olanlardan sanki ben

de sorumluymuşum gibi bir duygu içerisindeydim. Bu nedenle, bir gün Erdoğan Bey'e son derece nazik bir üslupla uyarıda bulunmaya çalıştım:

"Sayın Genel Müdürüm, ülkede anarşi bütün şiddetiyle sürüyor. Ziraat Bankası'nda resmen memur olan kişilerin, iş başındaki hükümete alenen meydan okuyabildiği bir ortamda, anarşinin asla önlenemeyeceği açıktır. İzin verirseniz, Genel Müdürlüğün ön ve yan duvarlarına yapıştırılan büyük boy pankartları indirelim. Bir haftadan beri orada duruyorlar. Yoldan geçenlerin, gruplar halinde birikerek bu bildirileri merakla okuduklarını hep beraber görüyoruz... Banka adına da garip bir durum oluyor."

Erdoğan Bey'in, büyük bir hoşgörü ve umursamaz bir eda ile verdiği cevabı bugünkü gibi hatırlıyorum:

"Haklı olabilirsiniz Teoman Bey... Ama elimizden ne gelir... Biliyorsunuz, demokratik kitle örgütlerine birşey yapamayız..."

"Ne demokratik kitle örgütü yahu dedim içimden. Adamların yaptığı Dernekler Yasasına da, Devlet Memurları Yasasına da, Türk Ceza Yasasına da, Ziraat Bankası Memurlar Yönetmeliğine de açıkça aykırı. Siyaset yapmak isteyenler, memurluktan istifa edip, siyasal partilere aktif olarak katılabilirler. Hem devletten maaş alıp, hem de ona meydan okumak olmaz..."

Sonuçta konuşmalarımın falan bir yararı olmadı. Duvarlara yapıştırılan çok büyük boy afişler, pankartlar, haftalarca orada kaldı. Ancak zamanla, yağmurun ve rüzgarın da etkisiyle yırtılıp kayboldular. Yoksa banka yönetimi onları duvardan indirmedi. Sadece seyirci kaldı.

"GİZLİ BİRŞEY VARSA BEN HEMEN KALKABİLİRİM..."

Daha önce de anlatmaya çalışmıştım. Özellikle kamu iktisadi teşebbüslerinde genel müdür olabilmek için, mutlaka uzun yılların deneyimi gerekiyor. Hayatında birkaç kişiye bile talimat vermemiş bir kişinin, onbinlerce görevlinin çalıştığı bir büyük kuruluşta başarılı olabilmesi, aşağı yukarı olanaksız.

Bu konuyla ilgili olarak, Erdoğan Soral ile ilgili bir anımı da aktarmak istiyorum:

Kendisi göreve başladıktan bir ay kadar sonra, seksiyon müdürlerine iadeyi ziyaretlere başlamıştı. Sanırım bir pazartesi günü öğleye doğru, o sıralardaki Özel Kalem Müdürü Sevgili Metin Pınarbaşı bana telefon ederek, beş on dakika içinde Genel Müdür Erdoğan Bey'in ziyarete geleceğini bildirmişti. O sırada ben, hazırlanacak bir reklam filmi için Özdemir Birsel ile bir görüşme yapıyordum. Özdemir Bey Erdoğan Soral'ın geleceğini duyunca, "Sanırım beni Galatasaray Lisesi'nden hatırlayacaktır. Ben de görmek isterim.." falan diyerek kalkmak istemedi. Ben de birşey diyemedim.. Bu arada Erdoğan Beyin de gelmesi geciktiği için, konu üzerinde tartışmağa devam ediyorduk. Yüksek sesle konuştuğumuz için, sesimiz ince bir bölme ile ayrılan sekreter odasından da duyulabiliyordu. Birden kapı açıldı ve Erdoğan Bey içeri girdi.. İkimiz de saygı ile ayağa kalkarak kendine yer gösterdik. Karşılıklı hal hatır soruldu. Gerçekten çok kibar ve uygar bir insandı. Ancak kendisinde

bir tedirginlik hissediyordum. Birşeyler söylemek istiyor gibiydi. Nihayet ağzındaki baklayı çıkardı: "Teoman Bey, ansızın odaya girerek konuşmanızı kestiğimin farkındayım... Lütfen söyleyin.. Gizli birşey varsa ben hemen kalkabilirim.."

Başımdan aşağı bir kova sıcak su döküldü sandım birden.. Üstelik Özdemir Birsel, Adalet Partisi taraftarı göründüğü için Ecevit Hükümetinin yapmış olduğu atamalara sanırım bir ölçüde küçümseyerek bakıyordu. Onun önünde böyle birşey olsun istemezdim.

"Lütfen oturun efendim.. Genel Müdürden gizli ne olabilir?" dediğimi anımsıyorum hayal meyal...

Erdoğan Bey söylediklerinde gerçekten çok samimiydi. Bizleri veya başkalarını asla rahatsız etmek istemiyordu. Ama böyle bir yaklaşımla ve böyle bir anlamsız tevazu ile, Ziraat Bankasında insana genel müdürlük yaptırmazlardı. Nitekim yaptırmadılar... İşler kısa zamanda çığırından çıktı. Kimse kimseyi dinlemez oldu. Hatta Erdoğan Bey geçerken, odacılar bile zaman zaman toparlanmağa, ayağa kalkmağa gerek görmemeğe başladılar.

Bu arada, hele bir olay varki, aklıma geldikçe hâlâ gülmek mi lazım, ağlamak mı lazım diye düşünür dururum o gündenberi..

KIZILDERE OLAYLARININ YILDÖNÜMÜ BAHANESİYLE SAYGI DURUŞUNA DAVET EDİLİYORUZ..

Daha önce de belirtmeğe çalışmıştım. Her nedense, Erdoğan Soral ve Erdem Yörükoğlu yönetiminin ilk yaptığı işlerden biri de, bankaya yeni giren memur adayından genel müdüre kadar herkesin aynı salonda yemek yemeleri usulünün getirilmesiydi. Koca salona itişe kalkışa hep beraber doluşuyorduk. İşte böyle günlerden birinde, sanırım 30 Mart günü, öğle yemeğini yemekte iken, biri Tüm-Zerbank-Der'in önde gelen yöneticilerinden olmak üzere dört kişi salona hızla daldı. İçlerinden biri en yakınında bulunan boş masalardan birinin üzerine çıktı ve çok yüksek sesle konuşmağa başladı.

"Arkadaşlar, bugün Kızıldere olaylarının 7. yıldönümüdür. Hepinizi üç dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum. Herkes ayağa kalksın.."

Allahtan ben çıkış kapısına çok yakın bir masada oturuyordum. Yemeğim de bitmek üzereydi. Bu nedenle yavaşça kalkarak kapının kenarından bu tuhaf olayı izlemeğe koyuldum. Bankanın aşağı yukarı bütün üst yöneticileri oradaydı. Sanırım Erdoğan Bey,de memurların arasında orada bir yerde oturuyordu. Kişiler bu talimata uyup uymamakta tereddüt geçiriyorlardı. Ayağa kalksalar, bu kim olduğu belirsiz kişinin anlamsız isteğine uymuş olacaklardı. Kalkmamış olsalar mimlenmekten

ve belki de bir kurşuna hedef olmaktan korkuyorlardı. Sonuçta, aşağı yukarı salonda oturanların tamamı, yarım yamalak da olsa ayağa kalktı. Özellikle seksiyon müdürlerinin, genel müdür yardımcılarının, şimdi kesin olarak pek hatırlamıyorum ama, galiba Erdoğan Beyin de istemeye istemeye ayağa kalkışları görülmeğe değerdi. Toplu halde yemek yeme olayının ortaya çıkardığı bu garip ve komik durumun, bir çok üst yönetici arkadaşın uzun zaman içlerinde bir eziklik ve kendine güvensizlik duygusu taşımasına da neden olduğunu anımsıyorum. Sanırım bu olaydan sonra, birçok üst yönetici arkadaş, bir daha yemekhaneye falan gitmediler. El alemin önünde rezil olmanın da bir anlamı yoktu. Türk toplumsal yapısının niteliklerine uyum gösteren, sosyal demokrat uygulamalara gerek olduğunu düşünüyordum. Fantazi hareketlere hiç mi hiç gerek yoktu.

ORHAN SEFERCİOĞLU'NDAN AYLA KUTLU'YA...

Özellikle 27 Mayıs 1960 ihtilalinden önce, Ziraat Bankası'nda seksiyon müdürü olmak bile çok önemli bir olaydı. Genel Müdür ya da Genel Müdür Yardımcıları ise, o dönemde bir bakan kadar saygı ve itibar görürlerdi. Genel Müdür Mithat Dülge veya Genel Müdür Yardımcıları Enver Necip Evliyazade ya da Sami Kurtulan Bankaya girdikleri zaman, etrafta çıt çıkmazdı. Ben o yıllarda, Talebe Cemiyeti yöneticisi olarak balo bileti falan satmak için, Mülkiyeli ağabeyimiz rahmetli Mithat Dülge'ye sık sık geldiğim için, bu durumu yakından izlemek fırsatı bulurdum. O yıllarda, bir de çok ünlü ve çok yetenekli bir personel müdürü vardı. Yine mülkiyeli bir diğer ağabeyimiz rahmetli Orhan Sefercioğlu. Nerdeyse onbinlerce banka mensubunun, isimlerini ve niteliklerini ezbere bildiği söylenirdi. Henhangi bir personel ataması için, Bakanların ya da milletvekillerinin Orhan Bey'le görüşmesi ve mutabakata varması yeter de artardı bile. 27 Mayıs ihtilalinden sonraki ihbar furyası içinde, maalesef bu çok yetenekli ve dürüst ağabeyimiz de, çeşitli suçlama ve soruşturmalara hedef oldu. Müdürlükten müfettişliğe indirildi. Küçük Anadolu kasabalarında teftiş yapmaya zorlandı. Sonunda kansere yakalanarak 1961 yılının Mayıs ayı ortalarında da vefat etti. Orhan abi vefat ettiğinde, ben Ziraat Bankası'na gireli bir ay kadar olmuştu. O zamanlar çok üzülmüş, kendi kendime günlerce hayıflanmıştım.

Konuyu şuraya getirmek istiyorum. Ziraat Bankası'nda Personel müdürlüğü çok önemli ve zor bir görevdir. Orhan Sefercioğlu gibi bir devden çok uzun yıllar sonra, Erdoğan Soral döneminde, fakültede benden bir sınıf küçük olan sevgili arkadaşım Ayla Kutlu, Personel Müdürlüğü görevine getirildi. Emekli Sandığı'ndan naklen gelen Ayla kardeşimizin, Ziraat Bankası hakkında en küçük bir bilgisi ve deneyimi yoktu. Bakanların ve milletvekillerinin talepleri karşısında şaşırdı kaldı. Otuz bin dolayındaki personelin, bin bir çeşit sorunları karşısında, hem yararlı olamadı ve hem de hayatından bezdi. Sağduyu sahibi bir insan olduğu için de, kısa bir süre sonra bankadan ayrılarak kendini edebiyata verdi. Bugün çok ünlü bir roman yazarı olan Ayla Kutlu'nun, personel müdürlüğüne getirilmesini de, Erdoğan Bey'in hatalı davranışlarından da biri olarak tanımlamak gerekiyor.

Hiç unutmam, Ayla Kutlu'nun personel müdürü olarak görev yaptığı günlerde, birgün öğlene doğru kapısının önünden geçerken, doğu anadolu yöresinden olduğunu sandığım iki şube müdürü de, Ayla'nın odasından çıkıyordu. Hatırladığım kadarıyla birisi galiba Siirt Müdürümüzdü. Doğu Anadolu şivesiyle konuşan bu iki babacan müdürümüz, hanım bir personel müdürü ile muhatap olmayı herhalde içlerine pek sindirememiş olmalılar ki, aralarında, beni uzun zaman güldüren şu konuşma geçmekteydi:

"Valla bu avrat bize personel müdürü olmuştur... Biz mahvolmuşuzdur... Allah sonumuzu hayreylesin..."

Mithat Dülge ve Orhan Sefercioğlu dönemlerini yaşayan bu iki deneyimli müdürümüze, dışardan gelen bir hanımı personel müdürü olarak kabul ettirmek galiba bir hayli zor olmalıydı. Özellikle, personel müdürünü gözlerinde çok çok büyüten bir kuşağın temsilcisi durumundaydılar. O nedenle bu samimi ve içten reaksiyonu gösteriyorlardı.

45.000 LİRALIK ÖDEME, BİR SIFIR EKLENEREK 450.000 LİRA OLUYOR...

Erdem Yörükoğlu'dan sonra genel müdür yardımcısı olmak isteyenler arasında, daha önceki yıllarda olduğu gibi amansız bir savaş başladı. Kişiler hem bu makam için ben de varım diyorlar, hem de muhtemel rakiplerini acımasız bir biçimde karalıyorlardı. Bu arada saptayabildiğim kadarıyla, Erdem kardeşimiz de, kendisinin istediği kişilerin genel müdür yardımcısı olması konusunda ayrı bir savaş veriyor, çeşitli taktikler uyguluyordu. Bilinen adaylar içinde, o günlerin C. H. P. Genel Sekreteri rahmetli Mustafa Üstündağ'ın hemşehrisi yine bugün için rahmetli İlhami Sözen, Turgut Erdem, Ertan Algan, Alper Aktan, Ayhan Erol, Bilge Sönmez, Seydi Özcan, Bahri Gevrek gibi arkadaşlar vardı. Bu arada Bülent Ecevit'le tanışıklığımızın her nasılsa saptanması üzerine, bana da şans verenler çoğunluktaydı. Türkiye'de hiç bir olayın gizli kalmadığını söylemiştim. Hiç bir yerde bahsetmeme rağmen, bu konu da hemen anlaşılıvermişti. Bu arada, genel müdür yardımcısı olmama belki yararı olur diye, Milliyet Gazetesi'ndeki değerli arkadaşlarım Ali Gevgilili ve Orhan Peksayar, rahmetli Abdi İpekçi Bey'in de onayını alarak, daha önceleri gönderdiğim bir makalemin yayınına öncelik vermişlerdi. 31 Ocak 1978 tarihli Milliyet Gazetesi'nde, "Düşünenlerin Düşünceleri" sütununda yayınlanan makalemin adı, "Türk Bankacılığını Yeni bir Düzen Beklerken" şeklindeydi. O tarihlerde, Milliyet'te bir kişinin

yazısının yayınlanması, doktora tezi vermek gibi bir olaydı. Bu makalemin yayınlanması üzerine, bankadaki havam bir miktar daha arttı... Düşmanlarım da o ölçüde çoğaldı.

Diğer taraftan, o tarihlerde Parlamento Muhabirleri Derneği Başkanı olan, Milliyet Gazetesi'nden sevgili Rafet Genç ile, Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'e basın Danışmanı olan değerli arkadaşım Attila Bartınlıoğlu da, benim de genel müdür yardımcısı olmamı sağlamak bakımından çeşitli girişimlerde bulunuyorlardı.

İşte böyle bir ortamda, başıma gelen öyle bir olay var ki, aradan bunca yıl geçti, hatırladıkça hâlâ şaşar dururum. Üç günlük insan ömrü içinde, bir makama gelebilmek için, insanların nasıl olup da bu kadar alçalabildiğine hiç bir anlam veremem.

Sanırım Mart ayının ortalarına doğru bir akşam üzeri, mesai bitmek üzereydi. Telefon çaldı. Düzgün konuşan bir sekreter hanım, Attila Bartınlıoğlu'nun benimle görüşmek istediğini söyledi. Derhal telefonu aldım. Attila herhalde bir müjde verecek olmalıydı. Ancak sesi hiç de müjde verecek olan bir havada değildi. Oldukça endişeli ve yavaş bir sesle konuşmaya başladı:

"Rafet de yanımda... Bakan Bey köpürüyor. Teoman Bey gelsin de kendini temize çıkarsın diye bize bağırıp çağırıyor. Sen M.H. P. taraftarı bir gazeteye tek imzayla 450.000 lira mı ne vermişsin? Belgesi bende diyor. Acele buraya kadar gelirsen çok iyi olur. Biz bir cevap veremedik. İşin doğrusunu sen bilirsin. Bir arkadaş olarak zor durumdayız."

"Bu akşam trenle İstanbul'a gidiyorum. Dönünce gelsem olmaz mı?" dedim.

"Hemen gelirsen çok iyi olur" dedi. "Durum çok kritik."

Allah, Allah dedim içimden... Yine ne dolaplar dönüyor? Tek imzayla 450.000 lira vermem de nereden çıktı? Benim resen

ödeme yetkim o tarihlerde sadece 2500 lira. İşin içinde bir dalavere var ama. Dur bakalım.

Arabamla yıldırım gibi yola koyuldum. Genel Müdür Yardımcısı olmamı engellemek için ortaya sahte bir belge çıkarıldığı kesindi. M. H. P. taraftarı denilen gazetede, olsa olsa İstanbul'da çıkarılan "Hergün" adlı yayın organıydı. Bu gazeteye de 450.000 lira ödenmesi olanaksızdı. Peşin olarak, 6 aylık abone bedeli için en fazla ödenen para ise o tarihlerde 200.000 liraydı. Bir miktar da tiraj itibariyle sanırım sadece Hürriyet'e ödeniyordu. O halde bu 450.000 liralık ödeme bakalım neyin nesiydi?

Attilla'nın odasına geldiğimde, içerde birkaç ziyaretçi daha vardı. Rafetle ikisi endişeli bir şekilde beni bekliyorlardı. Geldiğimi görünce biraz sevindiler. Attila odacıya, "Bize boş bir oda aç Osman efendi..." dedi. Odacı önde biz üçümüz arkada, koridorları geçerek bir odaya geldik. Odacı çıktı. Attila kapıyı kapatıp, etrafı kontrol ettikten sonra, heyecanlı bir şekilde anlatmaya başladı:

"Teomancığım" dedi. "Eğer doğruysa rezil olduk. Biz Rafet'le senin Genel Müdür Yardımcısı olman için çalışıyoruz. Oysa ki Köprülüler, bugün beni çağırarak, tuttuğunuz adamı gelin de görün diye yüzüme karşı alaylı bir biçimde bağırdı. Sizin arkadaşınız sadece kendi imzası ile M. H. P.'li Hergün Gazetesi'ne 450.000 ödemiş" dedi. "Üstelik aynı partiden Cengiz Gökçek'in de akrabası imiş mi ne imiş? Elimde belgeleri var" diye konuşup durdu.

"Merak etmeyin arkadaşlar" dedim. "Bakan da belge varsa, o belgelerin aslı da ben de var. Değil Hergün'e, hiç bir gazeteye bu kadar yüksek bir bedel ödenmedi. Bu işte bir gariplik var..." Hemen eklemiş olayım, o tarihlerde 450.000 lira çok büyük bir paraydı.

Günlerden sanırım perşembe günüydü. Ertesi gün Yönetim Kurulu üyesi bulunduğum Migros'un toplantısına katılmak için İstanbul'da bulunacaktım. Cumartesi günü döner dönmez, "Sayın Bakana sunacağımız gerçek belgeleri hazırlamak üzere Bankada olacağım" diyerek Ticaret Bakanlığı'ndan ayrıldım.

O akşam saat 21:40'da kalkan Anadolu Ekspresi ile İstanbul'a hareket ederken, çok garip duygular içerisindeydim. Davut Akça döneminde, Lojmandan polis zoruyla çıkarılmak istenmem dahil, çok sıkıntılı günler geçirdikten sonra, Ecevit döneminde biraz rahat edeceğimi ve hatta hakkımın verileceğini umarken, galiba başım daha büyük ölçüde belaya giriyordu. Türkiye'de değişen pek birşey olamazdı. Çünkü birlikte yaşamak zorunda olduğumuz insanlar, hep aynı toplumsal dokunun çeşitli ürünleriydi. Hepsini de ikili ilişkilerde çok seviyordum. Ama iş makam kapmaya gelince durum biraz değişiyordu. Kimin kime karşı ne yapacağını kestirmek çok zordu. Eğer bu davranışlar, Türkiye'de zorunlu bir toplumsal yaşam biçimi ise, onları anlayışla karşılamak gerekir diye bile düşünmeye kendimi zorluyordum.

Olayın gerçek yüzünü ortaya çıkarmak için, Cuma günkü toplantım biter bitmez, yer bulabildiğim ilk uçakla Ankara'ya döndüm. Mesai bitmeden önce Bankaya gelerek yazışmaları ve belgeleri tetkik etmeye başladım.

İstanbul'da yayınlanan "Hergün" gazetesine, yıllık abonesi 900 liradan 100 gazete için 90.000 lira tahakkuk ettirildiğini, 1978 yılının peşin ödenecek olan birinci 6 aylık tutarı 45.000 liranın ise, 2 Şubat 1978/2690 sayılı yazımızla ve İstanbul-Sultanahmet Şubemiz kanalıyla adı geçen gazeteye havale edildiğini hemen saptamam mümkün oldu. Yazının altındaki birinci imza Genel Sekreter Sezai Şen'e, İkinci imza ise bana aitti. O günlerde M. H. P.'li gazete olarak bilinen tek yayın organı

"Hergün" olduğuna göre, tezgahın her nasılsa ele geçirilen bu yazı etrafında döndürülmeye çalışıldığı hemen anlaşılıyordu.

Konunun nasıl sonuçlandığına geçmeden önce, daha sonraki günlerde saptadığım, akıllara durgunluk veren bir olayı da hemen belirtmem gerekiyor.

Muhasebe Müdürlüğünden ya da bizim müdürlükten elde edilen, yukarda belirttiğim yazının bir kopyası üzerinde, 45.000 liranın önüne bir sıfır konularak 450.000 lira haline getiriliyor, birinci imza Genel Sekreter Sezai Şen'in imzası silinerek, sadece benim imzam bırakılıyor. Sonra da bunun üzerinden itinalı bir fotokopi çıkarılarak, sözümona ihanet belgesi diye Teoman Köprülüler'e veriliyor. Belirtmeye gerek yok ki, bir bakanın o kadar iş arasında, bu belgenin sahte olabileceğini düşünmesi olanaksız. Amaç, bakanda tereddüt uyandırarak benim Genel Müdür Yardımcısı olmamı engellemek. Bu yazıyı Teoman Köprülüler'e ulaştırılacak kadar ona yakın ve becerikli olan arkadaşım her kim ise, Bakanın konuyu benden soruşturacağını hesap edememişti.

Ben Cuma akşamı Ankara'ya döner dönmez, hem yukarıda belirttiğim yazının aslını, hem de birer yıllık abone olduğumuz bütün gazete ve dergilerin isimlerini ve ödemelerini gösteren cetvelleri yanıma almıştım. Hergün'e ödenen 45.000 lira en düşük rakam olarak görünüyordu. Buna karşılık, o günlerde C. H. P. taraftarı olarak bilinen gazetelerin peşin abone ödemeleri, ise, 100.000 lira ile 150.000 lira arasında değişiyordu. Çünkü bu gazetelerin tirajları daha fazlaydı. Gerçi bu abone olma işlemleri Davut Akça döneminde ve Aralık ayının son günlerinde yapılmıştı. Ancak Bülent Ecevit'in Hükümet kuracağı artık kesinlik kazandığı için, Davut Bey bu işlere pek karışmamış ve gider ayak daha adaletli olmaya gayret göstermişti.

Cumartesi günü, o sıralarda sekiz yaşında olan oğlum Orkun'la beraber, Ziraat Bankası çocuk filmlerini seyretmek üzere, Arı Sinemasına gitmiştik. Saat 11 dolayında, filmin sesi kesilerek, "Sayın Teoman Yazgan, lütfen müdüriyete" şeklinde anons yapıldığını duydum.

Hayırdır inşallah diyerek, filmi yarıda bırakıp müdüriyete koştum. Müdür heyecan içinde beni kapıda karşıladı. "Efendim, Ticaret Bakanlığı Özel Kaleminden telefon ettiler, Bakan Bey acele sizi bekliyormuş..."

Bakanın beni Cumartesi günü sinemada bulmasına hayret ederekten arabaya bindim. Bakana göstermek üzere hazırladığım bütün belgeler, zaten arabanın bagajında çanta içinde hazır duruyordu. Orkun'u eve bıraktıktan sonra, saat 12 dolayında Bakanlığa geldim. Devletin koskoca bakanıyla, benim gibi mütevazi bir müdürün, hesaplaşmasına benzer bu ilginç olaydan, garip bir ürküntü duyuyordum.

Elimde çanta ile Teoman Köprülüler'in odasına girdiğimde, kendisi bir Sfenks heykeli kadar vakur ve mağrur bir görünüşte bana bakıyordu. Eğer son derece haklı olduğum bir konu olmasaydı, bu tabloyu gördükten sonra, yüz geri odadan çıkabilirdim.

"Otur bakalım" dedi. "Nedir bu işin esası?" çantayı açarak bütün belgeleri ortaya yaydım. "Hergün gazetesine ödenen 6 aylık abone bedelinin 450.000 lira değil 45.000 lira olduğunu, bunun da sadece benim imzamla değil, Genel Sekreter'in imzası ile birlikte İstanbul'a havale edildiğini, üstelik bugüne kadar, sözkonusu paranın henüz adı geçen gazete tarafından tahsil bile edilmediğini, bu paranın gazetelere ödenen abone bedelleri içinde, en küçük miktarlardan biri olduğunu, diğer birçok gazetenin 100.000 ya da 150.000 liranın üzerinde abone bedeli

aldığını" belgeleriyle beraber tek tek açıklayarak net bir biçimde anlattım. Bütün bunlara rağmen Köprülüler, tatmin edilmemiş bir görüntü içindeydi. Ya da, daha önce çok yaygara kopardığı için, öyle görünmek istiyordu...

"İyi ama" dedi. "45.000 lira da olsa, ortada bir ödeme var." Böyle diyerek çekmeceden çıkardığı, üzerinde değişiklik yapılmış belgeyi yüzüme karşı sallamaya başladı. Kafam atmaya başlamıştı. Mülkiyeli ağabeyim olmasa, Bakan falan olduğuna bakmadan mutlaka bir olay çıkaracaktım.

"Efendim" dedim. "Bu küçük miktarı da, artık basın özgürlüğünün ve basına verilen değerin sembolik bir işareti gibi görmek gerekir. Bir gazeteyi tamamen yok farzetmek doğru olmaz"

"Sana katılmıyorum" dedi. "Yaptığın iş hatalıdır."

İster istemez sinirlenmeye başlamıştım. Beni genel müdür yardımcısı yapmak istemiyorsa, böyle saçmalıklara gerek yoktu.

"Yapılan iş hatalı değildir. Üstelik o zamanki genel müdürün politikasıdır. Benden neyin hesabını soruyorsunuz? Siz gidin de, bu sahte yazıyı getirerek, Bakanlık makamını bu şekilde yanıltanlardan hesap sorunuz. Böyle zayıf karakterli kişilerle işbirliği yapmazsanız çok daha iyi olur..." diye ağır sayılacak bir cevap verdim. Hava gittikçe gerginleşiyordu.

"Ben bakanım, ne biçim konuşuyorsun..." diye bağırarak ayağa kalktı.

"Bakan olabilirsiniz ama... Ben de Mülkiyeli bir kardeşinizim. Yanlış değerlendirme yapıyorsunuz." diye ben de ayağa kalktım. Sesim de bir hayli yüksek çıkmıştı. İkimiz de kıpkırmızı olmuştuk. Nahoş bir olay patlak vermek üzereydi. O

sırada, tesadüfen mi içeri girdi, yoksa odadan gelen bağırma sesleri üzerine mi kapıyı açtı. Pek bilemiyorum. Attila Bartınlıoğlu içeri girdi. Durumu görünce, beni kolumdan tutarak dışarı çıkardı. Dışarı çıkarken Köprülüler, "Cengiz Gökçek'le olan akrabalık ilişkilerine henüz değinmedik, unutma..." diye arkamdan bağırıyordu.

Cengiz Gökçek benim, anne tarafından çok uzaktan akrabamdı. Gaziantep Lisesi'nde de benden bir sınıf küçüktü. Bu nedenle yakın arkadaştık. Ama MHP'nin hükümet ortağı olduğu ve üstelik Ticaret Bakanlığının kendilerinde olduğu dönemlerde, benim bir üst göreve getirilmem için herhangi bir girişimde bulunmamıştı. Sadece birbirine sevgi ve saygı duyan iki arkadaştık. Bu nedenle, ortaya bir de Cengiz Gökçek konusunun çıkarılmasına çok içerlemiş, daha doğrusu insanların bu kadar küçülmesine bir anlam verememiştim.

Tabii böylece, benim Genel Müdür Yardımcısı olmam da iyice yatmış oldu. Bir bölümü üstelik Mülkiyeli olan sevgili arkadaşlarım, düzenlenen sahte belgeler ile bana yara aldıramamış olsalar bile, Bakanla karşı karşıya gelmemi sağlayarak, yine de, başarıya ulaşmış sayılabilirlerdi. Nitekim daha sonraki günlerde, Sevgili Rafet Genç'in, kıdemim ve unvanım da çok müsait olduğu için, Başbakan Ecevit'in Köprülüler'e bir değil iki kez talimat vermesini sağlamasına rağmen, Mülkiyeli ağabeyim Köprülüler, inanılmaz bir beceri ile, konunun sürüncemede kalmasını ve olmamasını sağlamıştı.

Şimdi net bir biçimde hatırlıyorum. 1979 yılının son günlerinde, Bülent Bey, basına ve televizyona da akseden bir grup toplantısında, şu yakınmayı dile getiriyordu:

"Hükümet olarak başarılı olamamamızın ve ara seçimleri sonucu hükümeti bırakmak zorunda kalışımızın ana nedenlerinden biri de, bir bölüm bakan arkadaşlara vermiş olduğum tali-

matların yerine getirilmemesidir. Bazıları ya daha başlangıçta, bu talimatı yerine getiremeyeceklerini belirtmişler, bir kısmı ise zaman içinde konunun sürüncemede kalmasını sağlamışlardır. Böyle bir hükümet, belirtmeye gerek yok ki yürüyemezdi. Nitekim yürümedi de."

Benim genel müdür yardımcısı olabilmem konusu, bir kısım arkadaşların da yardımıyla böylece çıkmaza sokulduktan sonra, ortaya Teşvik Kredileri Müdürü rahmetli İlhami Sözen çıktı. Konyalı olması nedeniyle, CHP Genel Sekreteri yine Konyalı Mustafa Üstündağ'ın himayesinde bulunan İlhami Ağabey, Erdem Yörükoğlu ve Bakan Köprülüler'in bütün engelleme girişimlerine rağmen, genel müdür yardımcısı olabildi. Hatta benim tesadüfen öğrendiğime göre, İlhami Sözen bir gün mevcutlu olarak, Erdem tarafından bakanla görüştürülmek ve vazgeçirilmek üzere, Ziraat Bankası'nın Vepa mağazası üzerindeki binasına götürüldü. Çok gizli koşullar içinde yapılan bu pazarlıkta, İlhami Bey'e, Ziraat Bankası'nın iştiraki olan Türkiye Gübre Fabrikaları Genel Müdürlüğü teklif edildi. İlhami Ağabey kabul etmedi. Konuyu öğrenen rahmetli Üstündağ, olaya oldukça sert bir biçimde müdahale etti. Sonunda İlhami Sözen de Genel Müdür Yardımcısı olabildi. Daha sonra Başmüfettiş Turgut Erdem ağabey Genel Müdür Yardımcısı olmayı başardı. Kendisi C. H. P'nin sevilen ve etkili kişilerinden, İstanbul Milletvekili Tarhan Erdem'in kardeşiydi. Ancak Turgut Ağabey, yaradılış itibariyle sevilen ve lider vasıflarını taşıyan bir kişi olduğu için, genel müdür yardımcısı olurken, pek bir sorun yaratmadı. Ancak Yörükoğlu, aynı zamanda Yönetim Kurulu Üyesi olduğu için, düz genel müdür yardımcısı durumunda bulunan Turgut ve İlhami ağabeylere, bariz bir biçimde üstünlük sağlamak istiyordu. Oysa ki her ikisi de, Erdem'den en az on yıl kadar daha kıdemli idiler.

Bu arada Genel Sekreter Kemal Akkaya Ağabeyin de, normal olarak Genel Müdür Yardımcısı olması gerekiyordu. Ancak Erdem inanılmaz manevralarla, bu atamayı da engellemeyi başardı. Kemal Abi de konu üzerinde fazla durmadan, Ziraat Bankası'nın en büyük iştiraklerinden biri olan, T. Gübre Fabrikaları T. A. Ş'ne Genel Müdür olarak gitti. Herkesin derdine koşan Kemal Akkaya'nın bankadan ayrılması birçok arkadaşımızı fazlasıyle üzdü. Bilindiği gibi, kendisi 7 yıl kadar sonra, bankaya genel müdür olarak geri döndü.

Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'in Ziraat Bankası'ndaki izdüşümleri olarak kabul edilen Erdoğan Soral ve Erdem Yörükoğlu döneminde, herhalde bir kasıttan dolayı değil de, ama mutlaka deneyimsizlik sonucu olarak, Tüm-Zerbank-Der adlı memur derneği bankada görülmemiş bir törer havası estirmeye ve her işe ve her atamaya karışmaya başladı. Bu arada dernek yönetim kurulu üyesi olan, Bertan Zülaloğlu isimli şef muavini, nerdeyse Personel Müdürü oluyordu. Neyse, Allah yüzümüze baktı da atama girişimi sonuca ulaşamadı.

BÜTÇE VE KİT KOMİSYONLARINDA GEÇEN GÜNLER

Sanırım Türk toplumsal ve siyasal yapısının, kendine özgü çok ilginç yanlarını, TBMM Bütçe ve KİT Komisyonlarına katılan üst düzey bürokratlar çok iyi bilirler.

Ben kendi adıma, Ticaret Bakanlığı Bütçelerinin Bütçe ve Plan Komisyonlarında, Ziraat Bankası geçmiş yıl hesaplarının ise Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonlarında incelenmesi sırasında yapmış olduğum gözlemlerden çok yararlı sonuçlar çıkardığımı hemen söyleyebilirim.

İnanılır gibi belki değil ama, özellikle Ticaret Bakanlığı Bütçeleri görüşülürken, iktidar ve muhalefet partileri milletvekilleri, birbirlerini mat edebilmek için, koskoca Bakanlığın onca faaliyeti ve kuruluşları dururken, Ziraat Bankası Halkla İlişkiler Müdürlüğü faaliyetleri üzerinde eleştiri yapmaya ve puan toplamaya çalışırlardı. Yok efendim, hangi gazeteye ne kadar reklam verilmiş, kime televizyon filmi yaptırılmış ya da hangi kutlama gecesine kaç liralık davetiye alınmış falan gibi hiç de önemli olmayan suçlamalar konuşulup dururdu.

Derinliğine inceleme ve araştırma yapmadan, sözüm ona birtakım aktüel konularla, rakip parti yönetimini köşeye sıkıştırma ve ondan hesap sorma merakı...

Bizim Halkla İlişkiler Müdürlüğü çalışmalarının, her zaman demirbaş politika malzemesi olması nedeniyle, bu gibi komis-

yon toplantılarında ben sürekli olarak, dosyalarımla beraber, Bakan ve Genel Müdüre çok yakın bir konumda otururdum.

Hiç unutmam, 1979 yılının Mart ayı ortalarında Büyük Millet Meclisi'nde, yine böyle bir toplantıdaydık. Ben her zaman olduğu gibi, zamanın Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler ile Genel Müdürümüz Turgut Erdem'in, çok yakınında yerimi almıştım. Yapılan hazırlıklara ve ortada dolaşan söylentilere bakılırsa, yine bizim müdürlük çalışmalarının hedef tahtası haline geleceği anlaşılıyordu.

Bütçe üzerindeki normal görüşmeler alelacele geçiştirildikten sonra, sıra eleştiriler bölümüne geldi. İlk söz alan Adalet Partili bir milletvekili, muhalefet adına ilk soruyu patlattı:

"Eski Genel Müdür Erdoğan Soral'ın, Galatasaray Lisesi'nden sınıf arkadaşı Erol Günaydın'a, 12. 5. 1978 tarihli bir sözleşme ile, 30 saniyelik 20 adet televizyon reklam filmi yaptırıldığı doğru mudur? Kendine bu iş için 150. 000 lira avans verilmiş midir? Filimler zamanında teslim edilmiş midir?"

Bakan ve Genel Müdür Turgut Ağabey, aynı anda gözümün içine baktılar. Doğru mu gibisinden... Konu gerçekten tamamı tamamına doğruydu. Doğru olduğuna dair şifreli bir işaret yaptım. Arkasından bu konu ile ilgili notu, Bakan Bey'in önüne bıraktım. Teoman Köprülüler, kem küm ederek konuya cevap vermeye çalıştı. C. H. P. İktidarı ve onun getirdiği yöneticiler ilk golü yemişti. İktidar milletvekilleri safında bir dalgalanma oldu. Hemen karşı taarruza geçerek, daha kapsamlı bir soruyu gündeme getirdiler:

"Adalet Partisi döneminin Genel Müdürü Sayın Davut Akça zamanında, kendisinin şahsi dostları olan,

1. Tekin Akmansoy'a 4. 5. 1977 tarihli sözleşme ile, 60 sani-

yelik 40 adet televizyon filmi yaptırılarak, filim başına 35.000 lira ödenmiş midir?

2. Cüneyt Gökçer'e, Tekin Akmansoy tarafından hazırlanan 40 televizyon reklam filminde oynamak üzere 400.000 lira ödenmiş midir?

3. Aynı şekilde Ayten Gökçer'e, Tekin Akmansoy tarafından hazırlanan 40 televizyon reklam filminde oynamak üzere, yine 400.000 lira ödenmiş midir? "

Bu sorularda öne sürülen hususlar da, gerçekten doğruydu. Anlaşıldığına göre, gerek iktidar ve gerekse muhalefet milletvekilleri, bizim müdürlükte meydana gelen olayları günü gününe takip edebiliyorlardı. Gerçekten enteresan bir durumdu. Bakan Köprülüler bu soruya da, benden aldığı nota dayanarak cevap verdi. Ancak iktidar lehine bir durum olduğu için sevinç içindeydi. Fakat bu sevinci uzun sürmedi. Adalet Partili bir milletvekili, yeni ve çetin bir konuyu daha gözler önüne serdi:

"1977 seçimlerinde partinize yardım ettiği bilinen Türk Haberler Ajansı'na, 14 Aralık 1978 tarihli sözleşme ile 10 adet renkli sinema filmi sipariş edilerek, firmaya ayrıca 1. 600. 000 lira avans verildiği doğru mudur? Toplam 10 milyon lira kadar tutacak bu bağlantıda, firma sahibi Kadri Kayabal'ın, Sayın Ecevit'in dostu olmasının rolü var mıdır? Bu konuda Başbakan Yardımcısı Orhan Eyüboğlu'nun, Bankanıza herhangi bir baskı yapması sözkonusu olmuş mudur?"

Sorulan sorudaki bütün hususlar yine kelimesi kelimesine doğruydu. Zaten milletvekilinin amacı, merak ettiği bir konuya cevap aramak değil, basının da hazır bulunduğu bir ortamda, olayı teşhir etmek ve rakip partiye şöyle esaslı bir darbe daha indirebilmekti. Nitekim Bakan Köprülüler, "Böyle birşey yok" diyemedi. Konuyu birkaç kelime ile geçiştirmeye çalıştı. Ancak

konu böylece, yeteri kadar kamu oyuna duyurulmuş oluyordu. Zaten muhalefetin amacı da buydu.

Daha sonra buna benzer çeşitli toplantılara katıldım. Hatta 1984-1987 yılları arasında, gazetecilikle de ilgilendiğim dönemlerde, özellikle kamu iktisadi teşebbüsleri toplantılarını da defalarca izlemek olanağı buldum. Konu hep bu şekilde gelişti... Ciddi ve bilimsel eleştiri yapanlara pek rastlamadım. Hatta bazı KİT'ler, buna benzer eleştiriler sonucunda ibra bile edilmedi. Aklıma geldikçe hâlâ şaşar dururum. Elimde, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonlarında gözlemlediğim olaylarla ilgili ilginç notlar var. Günün birinde bunları da ayrı bir kitap haline getirmeyi düşünmüyorum değil. Ülkenin bunca önemli sorunları çözüm beklerken, bu denli basit konular üzerine kafa yormanın gerekçelerini de bugüne kadar hâlâ anlamış değilim.

OTEL İDARE MEMURLUĞUNDAN, GÜNEYDOĞU BİRLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

Daha önce de, kendi gözlemlerime dayanarak belirtmeye çalıştığım gibi, Ecevit iktidarı her nedense bürokratik üst kadroların belirlenmesinde, bana göre inanılmaz bir acemilik sergiliyordu. Oysaki bağımsız onbir milletvekilinin katılması ile güç bela oluşturulan sosyal demokrat görünümlü bir iktidarın kendini kanıtlayabilmesi için, bu gibi atamaları yaparken, kılı kırk yarması gerekirdi. Hükümetin başarısı da zaten seçilecek bu insanlara bağlıydı. Ancak uygulama böyle olmadı. Ufak tefek raslantılar, tavsiyeler, kurnazlıklar üst görevlere tırmanmaya yetti de arttı bile.

Şimdi bu atamaları tek tek sayarak, bunca yıl sonra, bu yaraları tekrar kanatmanın bir alemi yok. Ancak Gaziantep'li olmam nedeniyle, bir atama var ki, aklıma geldikçe hâlâ şaşar durum. Anlatayım da bari kararı siz verin..

Efendim konu şu... Gaziantep ve yöresinin ekonomik durumuna ve sosyal yapılanmasına çok etken büyük bir kuruluş var... "Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği" Çeşitli fabrikaları var. Bu fabrikalarda binlerce insan çalışıyor. Güneydoğu Birlik Genel Müdürü bir anlamda Vali'den bile daha etkili, daha önemli... Ecevit iktidarı doğal olarak buraya da yeni bir genel müdür arıyor. Hem Gaziantepli olmam ve hem de Ziraat Bankası'nda görevli bulunmam nedeniyle, buraya

kim genel müdür olacak diye ben de doğrusu çok merak ediyorum. İsim önermeye çalışıyorum. Günler böylece geçerken, Ticaret Bakanlığındaki arkadaşlardan bir haber yayıldı. Güneydoğu Birlik Genel Müdürlüğü'ne Antepli Ökkeş Kıroğlu atanıyor diye... Ben de Antepli olmama rağmen, böyle bir kimseyi hatırlayamadım. Hemen sordum, soruşturdum. Aldığım bilgiler beni bir hayli güldürdü desem daha doğru olur... Ökkeş Kıroğlu Vilayet Caddesi'ndeki Mimar Oteli'nde resepsiyon memuru olarak çalışıyor. Bugüne kadar otel memurluğu dışında da herhangi bir ciddi görevde bulunmamış. Nasıl olmuşsa olmuş, gençlik kollarının falan desteğinde Bülent Ecevit'e, Teoman Köprülüler'e kadar ulaşmış... Bu göreve talip olmuş... Herhalde, işte tam aradığımız adam falan diyerek, onu Genel Müdürlüğe hemencecik atayıvermişler...

Belirtmeye gerek yok ki, hukuktan, mevzuattan ve yönetim biliminden pek haberi olmayan bu deneyimsiz genç hemşehrim, kısa zamanda Güneydoğu Birliğin altını üstüne getirdi. Ceza Kanununu falan da pek bilmediği için, daha sonra hakkında açılan davalar yakın zamana kadar sürüp geldi.

1978 yıllarına kadar, C. H. P.'nin kalesi olarak bilinen Gaziantep'de, daha sonraki seçimlerde geniş ölçüde oy kaybedilmesi, sanırım bu Ökkeş Kıroğlu olayı ile yakından ilgilidir.

Anteplilerin anlattığına göre, Güneydoğu Birlik Ökkeş Kıroğlu'ndan pek istifade edemedi ama, Ökkeş Bey bu kuruluşun Genel Müdürü olmaktan bir hayli kazançlı çıktı... Otel memuru iken isteyip de alamadığı yengemizi, Genel Müdür olunca hemen verdiler... Ne diyelim... İnşallah ömür boyu mutlu bir yaşam sürerler. Bu satırların kaleme alındığı günlerde de, Ökkeş Bey'in Elazığ Çimento Sanayi'ne Yönetim Kurulu üyesi olarak atandığı haberi geldi. Sevgili hemşehrime yeni görevinin hayırlı olmasını diliyorum. Sanırım geçen 14 yıl içinde, artık yeteri kadar deneyim sahibi olmuştur.

BİR KOLTUKTA ÜÇ KARPUZ

Anadolu'da bir söz vardır... Bir koltukta iki karpuz taşıyor falan diye... Ecevit döneminde, bir koltukta üç karpuz taşıtılmaya çalışılan bir kısım üst görevliler de oldu. Bunlardan birisi de, Milliyet Gazetesi muhabirlerinden Aytekin Yıldız idi.

Kendisini Milliyet Gazetesi Ankara Bürosuna gidip gelirken tanımıştım. Bir özel bankada memur iken, rahmetli Rafet Genç'in aracılığı ile, birkaç yıl önce gazeteciliğe başladığı söylenirdi. 1977 seçimleri öncesi, C. H. P.'nin seçim otobüsünde görevli olarak bulunmaya başlayınca bu fırsatı iyi değerlendirerek Ecevit ailesi ile yakın ilişkiler içine girdiği biliniyordu.

Bunun sonucu olarak, 1978 yılı başlarında, Aytekin Yıldız'a üç görev birden verildi. Efendim ilk görevi Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü, ikinci görevi TRT Yönetim Kurulu Üyeliği ve nihayet üçüncü görev olarak da, Gameda'ya rakip olarak Hükümet eliyle kurulan, Anadolu Dağıtım T. A. Ş.'ne Yönetim Kurulu Başkanlığı...

Hiçbir bürokratik ve yönetim deneyimi olmayan Aytekin Yıldız'ın, bu üç önemli görevin altından nasıl kalktığını, o zamanlar herkes gibi ben de çok merak etmiştim. Özellikle TRT Yönetim Kurulu toplantılarında önemli bir konu müzakere edilirken, "Bu konuyu Sayın Başbakan'a sormalıyım" diyerek sık sık telefona gidip geldiği söylenirdi. Bu arada Rahşan Ecevit'den, yeri geldikçe, "Bizim Rahşan" diye bahsetmesi, ben da-

hil onu tanıyan herkesde, gerçekten büyük bir sıkıntı ve şaşkınlık yaratırdı.

Bir de hiç unutmam, 1978 yılı Mart ayın ortalarında, Parlamento Muhabirleri Derneği'nin Ankara Oteli'nde düzenlediği baloya, bir Genel Müdür olarak aşırı derecede içkili bir biçimde gelmişti. Sanırım bir koluna eşi, diğer koluna da Esen Ünür girmişti. Ayakta zor duruyordu. Güç bela, Başbakan Ecevit'in çok yakınındaki protokol masalarından birine oturtulmuştu. Arada bir ayağa kalkarak sağa sola ve belirsiz yönlere doğru sataşmalarda bulunuyordu. Durumdan bir ara Ecevit'in de şiddetle rahatsız olduğunu anımsıyorum.

Belirtmeye gerek yok ki, bunları yazarken herhangi bir art niyetim falan yok. Amacım bunca yıl sonra, Aytekin Yıldız'ı eleştirir görünmek de değil. Üstelik kendisini gazeteci olarak çok beğendiğimi de içtenlikle belirtmek isterim.

Anlatmak istediğim, Ökkeş Kıroğlu olayında olduğu gibi, isabetsiz atamaların Hükümetleri ne kadar zora koşabildiğini gözler önüne sermek, deneyimsiz ve o görev için yeterli olmayan kişilerin, siyasal iktidarlara verdikleri zararları ortaya koyabilmek... Sanırım, Başbakan'ın ve nerdeyse bütün Bakanların katıldığı siyasal ağırlıklı bir baloya, aşırı derecede içkili olarak gelmek, bürokrasi tarihinde bile pek rastlanan olaylardan değildir. Deneyimli bir bürokrat, hiç bir şey yapmasa bile, böyle bir olaya neden olmaz... İşin özeti bu. Değerli kardeşim lütfen beni bağışlasın..

EMEKLİ ALBAY ORHAN BEY MİTHATPAŞA CADDESİ'NDE ÇUKURA DÜŞÜYOR

Ecevit dönemi ile bir ilgisi olmamasına rağmen, o günlerde rastladığım bir garip olayda şu... Türkiye'de insan hayatı bu kadar ucuz mu Allahım diye düşünür dururum o günden beri...

Emek mahallesinde mağazası olan Şükrü isminde bir arkadaşım vardı. Şükrü'nün yanına ara sıra Orhan Lengerli isminde emekli bir topçu albayı da zaman geçirmek için gelirdi. Hoşsohbet, güngörmüş bir adamdı. Kendisiyle birkaç kez ben de sohbet etmek imkanı bulmuştum. Gelmişten geçmişten konuşur, kendine göre bize hayat dersleri vermek isterdi.

Kendisi birara ortadan kayboldu. Sanırım yedi sekiz ay kadar ortalıkta görünmedi. Yine bir tesadüf eseri olarak, bir gün öğleden sonra mağazada Şükrü ile otururken birden kapıdan içeri girdi. Ancak eli kolu sargılar içindeydi. Bir bastona dayanarak zorlukla yürüyordu. Hemen ayağa fırlayarak kendine yer gösterdik. Bir kaza geçirdiği anlaşılıyordu. Daha biz sormaya fırsat kalmadan kendisi anlatmaya başladı:

"Bu memlekette insan hayatının değeri yok diye konuşurdum da inanmazdınız çocuklar" dedi. "Herhalde haberiniz olmadı... Ben Mithatpaşa Caddesi'nde dört metrelik bir çukura düştüm... Ölümlerden döndüm... Altı aydır hastanede yatıyordum. İki hafta önce taburcu oldum. Yeni yeni dışarı çıkıyorum..."

"Hayrola, ne çukura düşmesi Albayım" diye bağırdık ikimiz birden..." Mithatpaşa Caddesi'nde böyle bir çukurun işi ne?"

Orhan abi duruma açıklık getirdi: "Ben yine ucuz kurtuldum çocuklar" dedi. "Mithatpaşa ile Ziya Gökalp Caddesi'nin kesiştiği yerdeki bu derin çukura, benden başka birçok kişi düşmüş... Daha ağır yaralananlar, sakat kalanlar bile var... Hatta Samsun'lu 30 yaşlarındaki bir kişi de düşünce beyin kanamasından ölmüş... Varın gerisini siz hesap edin... Eğer civardan geçen bir İranlı öğrenci, iniltilerimi duyarak beni kurtarmamış olsaydı, sanırım ben de bugün çoktan terki dünya etmiş olacaktım..."

Büyük bir şaşkınlık içindeydim. Ankara'nın göbeğinde insanların çukura düşerek ölmesi de ne oluyordu? Karlı kış gününde, ayağı kayarak yere düşen kişilerin, Belediyelerden ya da başkaca bir sorumludan yüklüce bir tazminat alabildikleri Avrupa ülkelerine kıyasen, ülkemizdeki bu olaya nasıl bir açıklama getirilebilirdi?

Emekli Albay Orhan Lengerli, nereye başvurduysa bir sonuç alamadığını, Ankara Belediyesi'nden falan da bir tazminat almasının mümkün olmadığını belirtti.

Hemen aynı gün Orhan Bey'in belirttiği yere gittim. Eğer haberim olduğu için, dikkatli bir şekilde yaklaşmamış olsaydım, aynı çukura ben de düşebilirdim.

Yaptığım kısa bir araştırma sonucu, bu tuhaf durumun nasıl ortaya çıktığını, büyük bir şaşkınlık içinde belirledim.

O günlerde Ankara'da yaşayanlar bilirler. Mithatpaşa Caddesi ile Ziya Gökalp Caddesi'nin kesiştiği yerde, Demir Sayman isimli bir işadamı, son derece görkemli ve büyük bir bina yaptırmıştı. Sonra birden ne olduysa oldu. Bina yıkılabilir diye ortaya bir laf atıldı. Sözde bir tarafa doğru kayıyormuş. Bitmek-

te olan inşaat durduruldu. Belediye yıkmak istedi. Demir Bey mahkemeye başvurdu. İşte bu sırada, sanırım binanın temelinin sağlam olup olmadığını anlamak için, yapının Mithatpaşa Caddesi tarafına, yarım metre genişliğinde, dört metre derinliğinde ve on metre kadar boyunda bir çukur açılmış. Ancak her ne hikmetse, bu son derece tehlikeli çukur, bir yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen, kapatılmamış, üstelik herhangi bir önlem de alınmamış. Ancak Allahtan, gündüzleri bu çukurun üzerine doğru, arabalar dikine park ettikleri için, tehlikeli bölge geçici olarak kapatılmış oluyor. Ancak akşam sekizden sonra, arabalar oradan ayrılınca, ortaya son derece mükemmel bir tuzak çıkıyor. Özellikle de, Ziya Gökalp Caddesi'nden Mithatpaşa Caddesi'ne kestirme geçmek isteyenler birer ikişer bu derin çukura düşüyorlar. Aradan yıllar geçiyor, ne Belediyenin, ne de başka bir yetkilinin kılının kıpırdadığı yok... Düşen düştüğü ile, ölen öldüğü ile kalıyor. Üstelik çökmek üzere denilen bina, bir türlü çökmedi. Sanırım on yıl kadar sürüncemede kaldı. Duyduğum kadarıyla, bina sahibi Demir Bey'de sıkıntıdan ve kahrından öldü. Sonunda kendiliğinden yıkılmayan bina, yeni müteahhidi Ayduk Koray tarafından zorla yıkılarak yerine başka bir bina konduruldu.

Ancak tanık olduğum çukura düşme olaylarının, hepsi bu kadar sanılmasın... Sözgelimi 1980 yılının Mayıs ayında, Sıhhıye'de Berber Necati Kaymak'ın dükkanının önünde, annesinin yanında yürümekte olan dört yaşlarında bir çocuk, aniden gözden kayboldu ve iki metre derinliğinde bir çukura düştü. Yaralı olarak zor kurtardık. Bundan birkaç yıl önce, Ziraat Bankası Hamburg Temsilciliğinden yeni yurda dönen sevgili arkadaşım Çağlar Ünal'da, akşam karanlığında Çankaya Farabi Sokakta, dört metre derinliğinde bir inşaat çukuruna düştü. Oradan tesadüfen geçmekte olan birinin yardımıyla yeniden yaşama dönen Çağlar, uzun süre tedavi gördü. Ben kendim de,

bu gibi tuzaklara düşmekten, birkaç kez son anda kurtuldum. Ne demeli, Türkiyemiz galiba biraz da bilinmez tuzaklar ülkesi... Ama bu gibi tuzaklar, bürokratların birbirlerine kurdukları tuzaklar karşısında, sanırım biraz daha hafif kalıyor.

HASAN CELÂL GÜZEL, MÜSTEŞAR YARDIMCILIĞINDAN, PLÂNLAMA MEMURLUĞUNA ATANIYOR

Ecevit Hükümeti döneminde, bir ilginç olay da hemşehrim Hasan Celâl Güzel'in başından geçti. İnanması bile zor..

1977 yılının sonlarına doğru, Demirel Hükümeti, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Hasan Celâl Güzel'in, Diyarbakır Valiliği'ne atanması ile ilgili bir kararnameyi, onaylanmak üzere Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e göndermişti. Hasan Bey'le beraber, birkaç vali atamasını kapsayan bu kararname, Ecevit'in Hükümeti düşürme çalışmaları gündemde olduğu için, Korutürk tarafından askıya alınarak bekletiliyordu. Nitekim söz konusu kararname, Ecevit Hükümeti kurulana kadar imzalanmadı. 1978 yılının ilk günlerinde kurulan Ecevit Hükümeti, valiler kararnamesini derhal geri çekti.. Buraya kadar işler iyi de, bundan sonrası biraz komik..

Diyarbakır Valiliği'nden olan Hasan Celâl Bey, bir süre sonra Müsteşar Yardımcılığı koltuğunu da kaybetti. Belki inanmayacaksınız ama, Diyarbakır Valiliği emrinde, plânlama memurluğuna atandı. Belirtmeğe gerek yok ki, yeni görevine gitmeyerek istifa etti. Yani Diyarbakır'a vali olarak gidecekken, düz memur olarak gitmeyi içine sindiremedi. Sanırım zamanın yetkilileri, "Nasıl olsa sonuçda Diyarbakır'a gidiyor.. Vali olmuş, ya da memur olmuş, ne farkeder.." diye düşünmüş olmalılar.. Ben öyle algılamıştım, o günlerde..

ERDOĞAN SORAL İSTİFAYA ZORLANIYOR TURGUT ERDEM GENEL MÜDÜR OLUYOR

Sadece, Doçent Dr. Bilsay Kuruç'un İktisat Fakültesinden sınıf arkadaşı olduğu için 13 Şubat 1978 tarihinde Genel Müdürlüğe atanan Erdoğan Bey, 9 ay kadar sonra istifa etmek zorunda kalarak 2 Kasım 1978 tarihi itibariyle Bankadan ayrıldı. 20 aylık Ecevit iktidarında, ilk dokuz ayın anlamsız bir biçimde boşa geçmesini sağlayan üst yöneticilerden biri olan Sayın Soral, aslında çok iyi kalpli ve son derece nazik ve çelebi bir insandı. Ama ne var ki, bu nitelikler Ziraat Bankası'nda Genel Müdür olmaya yetmiyor. Daha önce de belirtmeye çalıştığım gibi, nasıl ki işin üst düzeyde uzmanı olmadan, torpilli bir atama ile, Türk Hava Yolları'na kaptan pilot ya da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına şef olunamayacağı gibi, Ziraat Bankası'na veya başkaca bir kamu kuruluşuna Genel Müdür de olunamaz. Zira, sözgelimi Ziraat Bankası'nı uçurmak, uçak uçurmaktan daha az ciddi ve kolay bir iş değildir. Belki de daha bile zordur. Bu nedenle Erdoğan Bey bankayı uçuramadı. Daha doğrusu usta bir pilot gibi uçağını yönetemedi. Sonunda istifa ederek bankadan ayrıldı...

Bu arada, istifa ettikten bir süre sonra, Tercüman Gazetesi'nde çıkan bir beyanatı nedeniyle de, Bülent Ecevit ve Köprülüler'in çok şaşırdığını ve öfkelendiğini belirtmek de yerinde olur sanırım.

Bu beyanatında Erdoğan Soral şöyle diyordu: "Bankayı birçok tehlikeden korudum. Örneğin birgün Bakan Köprülüler

beni telefonla arayarak (Isparta Gül Birliği'ne derhal 300 milyon gönderelim. Orada Demirel'i silmemiz gerekir) demişti de, ben bu talimata rağmen, 30 milyon göndererek bankayı korumuştum. Ben işte böyle bir yöneticiydim..."

Ben de kendi adıma, telefonla yapılan özel konuşmaların basına açıklanmasının, pek de doğru bir davranış olmadığını düşünüyorum.

Turgut Ağabey 16 Kasım 1978 tarihinde Genel Müdür Vekili olarak göreve başladı. Sekiz ay kadar görevi bu şekilde sürdürdükten sonra, 3 Temmuz 1979 tarihi itibariyle de asaleten Genel Müdürlüğe atandı. Kendisi şovalye ruhlu ve kimseye yük olmak istemeyen bir kişiliğe sahip olduğu için, Ecevit istifa edip, yeni hükümeti Demirel'in kuracağının anlaşılması üzerine de, 1979 yılının son günlerinde görevi gönül rızasiyle ve istifa ederek bıraktı. Türk bürokrasisinde sık rastlanmayan bu soylu ve anlamlı davranışı, ne yazık ki, çok takdir edilmesine rağmen, daha sonraki yıllarda pek görülen bir olay olmadı. Koşullar ne olursa olsun, herkes kalabildiği kadar görevini sürdürmeyi tercih etti. Türkiye'de hangi davranış daha doğru olur diye düşünüyorum da, doğrusu ben de kesin bir yargıya varamıyorum. Ama galiba bürokraside, jest yapmaya değecek bir ortam henüz sözkonusu değil. İşin özeti bu...

Turgut Ağabeyin 13 ay süren Genel Müdürlük döneminde, sıkıntı veren pek bir olay olmadı. Bir Fransız düşünürün kitabında okumuştum. "Bir toplumda ya da bir kuruluşta, doğal lideri, yani lider niteliklerini taşıyan bir kimseyi, aynı zamanda hukuki lider haline getirirseniz, çok rahat edersiniz..." diyordu. Turgut Erdem de, bankada lider görünümündeki birkaç kişiden biri olduğu için, Genel Müdür oluşu normal karşılandı. Herhangi bir sıkıntı yaratmadı. Sadece, Metod ve Organizasyon Müdür Yardımcılığı'ndan Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim

Kurulu üyeliğine getirilen Erdem Yörükoğlu ile, bazı sürtüşmeleri dışında kayda değer önemli bir olay hatırlamıyorum. Sevgili Erdem bizleri üzdüğü gibi, Turgut Ağabeyi de çok üzdü. Sonunda Bakan Köprülüler'in de, onu tutacak hali kalmadı. 1979 yılı ortalarında, Erdem'i görevden alan bir kararnameyi imzaya açtı. O zamanlar Kamu Kuruluşları'nda Genel Müdür Yardımcısı olmak veya o görevden alınmak için tam tekmil Bakanlar Kurulu kararı gerekiyordu. Birkaç bakan kararnameyi imzalamak istemediği zaman, o kararname sürüncemede kalıyordu. Kararname sanırım 12 bakan tarafından imzalandı. Daha sonra araya bazı adamlar falan girdi. İmzalar bir türlü tamamlanamadı. Bu durum Ecevit Hükümeti istifa edene kadar sürdü. Böylece Erdem'in görevden alınması, yeni kurulan Demirel azınlık hükümetine kısmet oldu.

BAKANLAR KURULU KARARIYLA, YÜKLÜ VE YÜKSÜZ EŞEK TAŞIMA TARİFESİ

Otuz yılı aşkın bürokratik yaşamımda, bana göre en önemli gözlemlerimden biri de şu...

Sözgelimi, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri, kimin aklına esiyorsa, gereği var ya da yok, bir kararname, tüzük ya da yönetmelik hazırlanıyor ve yürürlüğe giriyor... Daha sonraki uzun yıllarda, bunun uygulamada yararlı olup olmadığına bakılmaksızın, hatta bu konuda kafa bile yormaksızın, durumun aynen muhafazasına çalışılıyor... Belirtmeye gerek yok ki, yıllar sonra ortaya çoğu kez çok anlamsız, çok mizahi durumlar da çıkabiliyor. Hele bunlardan biri var ki, aklıma geldikçe hâlâ güler dururum. Sizler de, gülmeye ve şaşkınlıktan küçük dilinizi yutmaya hazırlıklı olun...

Çok eskiden beri, mümkün olabildiği ölçüde, Resmi Gazeteleri günü gününe inceleme merakım vardır. 22 Mayıs 1979 tarihli ve 16644 sayılı Resmi Gazete'nin 11. sahifesinde bakarken, gözüm birden 7 / 17447 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına takıldı. Karar aynen şöyle:

"Mardin ili sınırları içindeki nehirlerde çalıştırılan kayık ve sallarla geçirilecek yolcu, hayvan, taşıt araçları ve eşyadan 1979 mali yılında alınacak ücretlere ilişkin ekli ücret tarifesinin onanması, Ulaştırma Bakanlığı'nın 28. 2. 1979 tarihli ve EKİŞ: 145 is. 79 / 288 - 5261 sayılı yazısı üzerine, 8. 6. 1936 tarihli ve 3004

sayılı kanunun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 28. 2. 1979 tarihinde kararlaştırılmıştır."

Kararnamenin altında, başta Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Başbakan Bülent Ecevit olmak üzere 33 Bakanın çakı gibi imzası var.

İmzalardan sonra 12. sahifede, son derece detaylı bir ücret tarife cetveli yeralmış. Şimdi yazarken bile, gülmemek için kendimi zor tutuyorum.

Efendim, cetvel önce 4 ana sütuna bölünmüş:

Bunlar yolcu, hayvanlar, kara taşıt araçları ve eşya sütunu... Bunlar daha sonra kendi aralarında tali sütunlara bölünerek, konu son derece adil ve metodik esaslara oturtulmuş.

Örneğin "Hayvanlar" ana bölüm başlığı altında, 6 tali sütun var. Karşılığında da, 1979 yılı içinde alınacak sal ya da kayıkla geçiş ücretleri var. Bunlar:

1- Küçük Hayvan Yavruları	100 Kuruş
2- Küçük Hayvanlar	200 Kuruş
3- Büyük Hayvan Yavruları	200 Kuruş
4- İnek, Öküz, Manda Grubu	250 Kuruş
5- At, Katır, Deve, Eşek Gurubu (Yüklü)	425 Kuruş
(Yüksüz)	250 Kuruş
6- Vahşi Hayvanlar	750 Kuruş

Ücret tarife cetvelinden sonra, sal ve kayık ücreti ödemeden geçecek yolcular, hayvanlar ve eşyalarla ilgili ek hükümler yeralıyor. Buna göre;

Yolculardan; Askerler, jandarmalar, posta memurları, göçmenler ve ziraat için geçen köy ahalisi, hayvanlardan posta taşıyan hayvanlar, askeri hayvanlar ve göçmenlerin hayvanları, eşyalardan ise; askeri eşyalar, göçmenlerin eşyaları ve posta eşyası,

Ücret ödemeden nehirden salla geçmiş olacaklar.

Kararnameyi okuduktan sonra, şöyle bir an düşündüm. Mardin ili sınırları içindeki nehirlerden geçen kayık ve sallar acaba bir "Devlet İşletmesi" midir diye? Böyle bir durum herhalde sözkonusu olamazdı... Bu son derece ilkel sal ve kayıkları, o civarda yaşayan gariban köylüler çalıştırır. Zira bu bölgeleri çok iyi tanırım. Denizcilik Bankası'na bağlı vapurların tarifeleri bile, Bakanlar Kurulu tarafından saptanamadığına göre, birtakım köylülerin, sırf ekmek parasını çıkarmak için çalıştırdıkları bu ilkel vasıtalara Bakanlar Kurulu'nun tarife belirlemesi de neyin nesi? Kimin aklına gelmiş? Bu küçük özel işletmeler, bunca eşya ve insanı neden ücretsiz taşımak zorunda olsun? Koskoca Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ile birlikte, sözgelimi, yüklü deve ile yüksüz devenin ya da yüklü eşek ile yüksüz eşeğin taşıma tarifesindeki küçük nüanslarını belirlemek zorunda bırakılsın. Aklın alacağı iş mi bu? Daha da önemlisi, böyle bir kararnameden, bu sal ve kayıkları güç bela çalıştıran köylülerin acaba haberi var mı? 3004 sayılı kanun 1936 yılında yayınlandığına göre, Büyük Atatürk'ten Sayın Kenan Evren'e kadar, bu garip kararnameyi devlet büyüklerinin önüne süren bürokratların becerisine bilmem ki ne demeli?

1936 yılından itibaren, muntazaman her yıl, Mart ayına doğru yayınlanan bu kararnameyi, sanırım 1983 yılına kadar izleyebildim. Daha sonraki yıllar pek gözüme çarpmadı. İnşallah bir yetkilinin dikkatini çekmiştir de, yürürlükten kaldırılmıştır.

Yarım asra yakın, bu ilginç kararnameyi her yıl piyasaya süren bürokrasinin gücüne de şaşmamak elde değil...

Hiç unutmam... 0 günlerde, kararnameyi beraber tetkik ettiğimiz bir arkadaşımın, özel "Vahşi Hayvanlar" sütununu da görünce, katıla katıla gülme krizine tutularak, halının üzerine yuvarlandığını hatırlıyorum. Bir yandan da kesik kesik şöyle diyordu: "Vahşi hayvanı saldan kim geçirmiş bu güne kadar. Hayvan salı falan batırır yahu. Kimin aklına gelmiş bu komiklikler. Allah akıl fikir versin."

Gerçekten bu tip bürokratlara ve onlarla çalışmayı sürdüren politikacılara bilmem ki ne demeli? Tabii biraz da, önlerine her sunulan kararı, anlayıp dinlemeden imzalamayı alışkanlık haline getirenlere..

"HAYDİ GENÇLER HAVANA'YA", YA DA "ARNAVUTLUĞU SOSYALİZMDEN AYIRMAYA KİMSENİN GÜCÜ YETMİYECEKTİR"

Anarşinin bir hayli yoğun olduğu, kişilerin anlamsız bir biçimde birbirlerine silah çektiği günlerden birinde, sanırım 1979 yılının ortalarına doğru, görevli olarak geldiğim İstanbul'da, sabahın erken saatlerinde taksiyle misafirhaneye doğru gidiyordum. Şişli dolaylarında, yüksek sayılabilecek duvarların üzerine, son derece büyük ve özenli harflerle çeşitli sloganların yazıldığını gördüm. Duvarlar bir hayli yüksek olduğu için, bu yazıları yazmak amacıyla herhalde gece karanlığında iskele falan kurulmuş olmalıydı. Güvenlik güçlerinin kol gezdiği bu semtlerde, gerekirse ölümü bile göze alarak slogan yazanların, hiç olmazsa halka önemli ve anlamlı sayılabilecek bir mesaj vermeleri gerekirdi. Güvenlik güçleri tarafından vurulma riskini bile önemsemeden, bir gece içinde yağlı boya ile yazılan iki yeni slogan şu şekildeydi: "Haydi Gençler Havana'ya" ve "Arnavutluğu sosyalizmden ayırmaya kimsenin gücü yetmeyecektir..."

"Aklım fikrim sana emanet Allahım" demek geldi içimden birden... Bu derece yersiz, anlamsız ve Türk insanını hiç mi hiç ilgilendirmeyen sloganlar uğruna, hayatını bile ortaya koyan kimseler için ne denilebilirdi?

Gazetelerden okuduğum kadarıyla, o günlerde Havana'da "Uluslararası Sosyalist Gençlik Kongresi" vardı. Sloganı yazan

bizim delikanlılar, sözüm ona gençleri Havana'ya gitmeye davet ediyorlardı. Sanki, İnönü Stadı'na maça gitmeye davet eder gibi... İstanbul nere, Havana nere... Kim hangi parayla gidecek... Uygulama olanağı olmayan böyle bir düşünce için, ölümü bile göze almaya değer mi?

Türkiye her işi bitirdi de, Arnavutluğun sorunlarına mı sıra geldi? Arnavutluk halkının bile pek farkında olmadığı "Sosyalizmden ayrılma" varsayımı için, "Kimsenin gücü yetmeyecektir" diye, kim kimi ne sıfatla tehdit ediyordu. Sözüm ona, Arnavutluk üzerine, Sovyet Rusya ve Çin arasındaki etkili olabilmek hesaplarına dikkat çekilerek, bir taraf herhalde şiddetle kınanıyor ve hatta bir ölçüde tehdit ediliyor olmalıydı.

Oldukça görgülü ve kültürlü bir görünüm içinde bulunan şoföre, bu yazılardan ne anladığını soracak oldum. Garip garip yüzüme baktı. Bir süre yutkundu. "Hep böyle yazarlar efendim..." dedi. "Sonra da Belediye falan gelir temizler... Yıllardan beri hep böyle... Bizler bunlardan pek birşey anlamayız..."

BÜLENT ECEVİT : "SİZE KARŞI ÇOK MAHCUBUM TEOMAN BEY"

Daha önce de belirttiğim gibi, 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan ara seçimi Adalet Partisi'nin kazanması üzerine Bülent Ecevit istifa etmiş, bir süre sonra da Süleyman Demirel'e yeni hükümeti kurma görevi verilmişti. İşte o sıralarda birgün görevli olarak Meclise gitmiştim. Kapıdan içeri girerken, Bülent Ecevit de merdivenden aşağı iniyordu. Beni görünce her zamanki kibar tavrıyla üzerime doğru gelerek el sıkıştı ve hal hatır sordu. Ben de saygılı bir biçimde mukabele ettim. Dönüp kapıya doğru yönelirken, aniden başını bana doğru çevirip, "Size karşı çok mahcubum Teoman Bey... Durumu biliyorsunuz" dedi. Ben ne demek istediğini süratle anlayarak, hemen nazik bir yanıt vermek durumunda kaldım:

"Rica ederim efendim... Ne mahcubiyeti... Ben devlet memuruyum... Ne görev verilirse onu zevkle yaparım..."

Ecevit kapıdan çıkarken, Genel Müdür Yardımcısı olmak bir yana, Müdür olarak bile, bu dönemde Bankada nasıl kalabildiğime bir kez daha şaşırıyordum. Öte yandan, Başbakan olmak bile bazan pek bir önem taşımıyordu. İşin gerçek yüzü buydu. Türkiye'de gereğinden fazla alçak gönüllü olmanın da, pek çıkar bir yol olmadığını, artık yavaş yavaş sezinliyordum. Bürokratik yöntemleri sanırım buna göre düzenlemek gerekiyordu. İşin başkaca çıkar tarafı yoktu.

ESKİ MEMUR ALİ DOĞAN ÜNLÜ GENEL MÜDÜR OLUYOR

1979 yılının son günlerinde, Demirel azınlık hükümetinin kurulmasıyla birlikte, banka üst bürokrasisinde yeni bir dalgalanma daha başladı. Aşağı yukarı 20 aya yakın bir süre, hesaplarını Ecevit iktidarına ve bir de ilâveten Tüm - Zerbank - Der'e göre yapan kişilerde, çok belirli bir sıkıntı yeniden gündeme geldi. İşin açıkçası, Sayın Demirel'in gidip gidip tekrar iktidara gelmesi, Ziraat Bankası bürokrasisini de şaşkına çeviriyordu. Genel Müdürlük makamı da zaten boş olduğuna göre, eh artık ilk iş olarak buraya acilen bir genel müdür atanması gerekirdi. Nitekim de öyle oldu. 31 Aralık 1979 tarihi itibariyle, Ziraat Bankasında 1957 - 1960 yılları arasında memur olarak çalışan Ali Doğan Ünlü Genel Müdür olarak atandı.

1957 yılı ortalarında, Ziraat Bankası'na memur olarak giren Ali Doğan Bey'in, üç yıl kadar Merkez Müdürlüğünde çalıştıktan sonra, bazı özel nedenlerle 27 Mayıs İhtilalinden birkaç gün sonra Bankadan istifa ederek ayrıldığı söylenirdi. Yakın arkadaşları tarafından tam bir mücadele adamı olduğu belirtilen Ali Doğan Ünlü, ilk olarak Kızılay'daki Balin Oteli'ne muhasebeci olarak girmiş, daha sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisini de bitirerek, Öğretmenler Bankası ve Etibank'da çeşitli görevlerde bulunmuştu. Belirtildiğine göre, Ali Doğan Bey'in gerçekten önlenemez yükselişi, bu noktalarda da kalmamış, Süleyman Bey'in birinci MC Hükümeti döneminde de Halk Bankası'na Genel Müdür olmuştu. Nihayet 1979 yılının son günü de, Ziraat Bankası'na Genel Müdür...

Sezarın hakkını Sezar'a vermek gerekirse, Ali Doğan Ünlü

1.5 yıl kadar süren Genel Müdürlük döneminde görünen bir hata yapmadı. Sanırım Bankada üç yıl kadar memur olarak çalışması bile, onda belirli bir deneyim ve birikim yaratmıştı. O zamandan kalma bazı arkadaşları halen Bankada çeşitli görevlerde bulunuyorlardı. Ayrıca saptayabildiğim kadarıyla, yaradılıştan doğal bir zeka ve beceri sahibiydi. Bu nedenlerle, 1981 yılı ortalarına kadar işi iyi kötü sıkıntısız götürmeyi bildi.

Ancak 12 Eylül 1980 tarihinde, Ordunun yönetime el koyduğu güne kadar, Tüm - Zerbank - Der isimli sözümona devrimci kuruluşla, başının ciddi şekilde belaya girdiği söylenebilir.

Daha önce de belirttiğim gibi, başlangıçta iyi niyetle ve memurlar arasında sosyal dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulan, "Tüm Ziraat Bankası Personeli Birleşme ve Dayanışma Derneği" kısa adıyla Tüm - Zerbank - Der, ülkemizdeki sosyal birikimin ve eğitim düzeyinin, hele o yıllarda çok düşük bir düzeyde olması nedeniyle, çığırından çıkarak, bir süre sonra saçma sapan işlerle uğraşan bir kuruluşa dönüşmüştü. Çıkarmış olduğu aylık yayın organında, başta Hükümet ve Genel Müdürlük olmak üzere, hemen hemen herkese en şiddetli şekilde hücum ediliyor, bu arada savunmaya çalıştıkları bazı doğru fikirler de, arada kaynayıp gidiyordu.

Erdoğan Soral'ın Genel Müdürlük döneminde iyi kötü sosyal demokrat görünümlü bir hükümet iktidarda olduğu için, derneğin faaliyetleri bir ölçüde anlayışla karşılanabiliyor, hatta bazan tasvip bile görüyordu. Derneğin Başkanı da, benim Halkla İlişkiler Müdürlüğünde Şef Muavini olan İlhan Ayhan'dı. Bugün için, sosyal demokrat politikada, Çankaya Belediyesinde, iyi bir konumda olan Ayhan'ın, o günleri belki de gülümseyerek anımsadığını sanıyorum.

Ancak sağ görünümlü Demirel Hükümeti'nin tercihi olarak

Bankaya Genel Müdür atanan Ali Doğan Ünlü döneminde, işler iyice çığırından çıktı. Ali Doğan Bey, mensup olduğu siyasal ekibin felsefesine uygun olarak, bu tip hareketlere hiç alışık ve yakın olmadığı için, olanlara çok içerliyor, fakat elinden de pek birşey gelmiyordu.

Ali Doğan Ünlü de, ilk aşamada, diğer Genel Müdürlerin yaptıklarına benzer uygulamalara girişti. Çünkü Türkiye'de yöntem buydu. Seksiyon Müdürlerinin ve önemli şube müdürlerinin büyük bir bölümü değiştirildi. Ancak bu değişikliklerin, eski Genel Müdürlerin yaptıklarına nazaran daha isabetli olduğunu belirtmek yerinde olur. Zira Banka bünyesini iyi kötü tanıyordu. Bu arada dernek yöneticisi bir kısım memurların da yerleri değiştirildi. İş bu noktaya gelince, Tüm - Zerbank - Der ve onun kontrolundaki Ziraat Bankası Personeli Yardımlaşma Vakfı ile ipler iyice koptu. Tam bir kör döğüşü başladı. Bu arada Ali Doğan Bey'in bankada görev yapan kardeşi de, bir gün sille tokat dövüldü. Ama Sayın Ünlü bu nahoş olaya da bir tavır koyamadı.

VAKIF ALİ DOĞAN ÜNLÜ'YE UYARI MEKTUBU VERİYOR...

Mithat Dülge'lerin, Adnan Uysal'ların, Fikret Aktekin'lerin Genel Müdürlük yaptıkları dönemleri yaşayan bizim kuşak, memurların Genel Müdürlere uyarı ve ihtar mektubu verdiği günleri de yaşadı.

Ziraat Bankası Personeli Yardımlaşma Vakfı'nın, 28 Nisan 1980 tarihli ve 88302 / 25 numaralı ihtar mektubunu, Başkan sıfatıyla Şef Muavinlerimizden Bertan Zülaloğlu ile Üye olarak da yine Şef Muavini İrfan Hamuryen imzalamışlardı. 21 Mayıs 1980 tarihli aylık yayın organlarında da yeraldığı için, birçok banka mensubunun da bilgi sahibi olduğu "Uyarı ve İhtar Mektubu" şu cümlelerle sona eriyordu.

"Çalışanlarımızın mağdur olmalarına yol açan tasarruflarınız, sizi bankamız tarihine (Haksız ve hukuk dışı bir dönem uygulayıcısı) olarak geçirecektir.

Çalışanların sosyal dayanışmasını sağlayan ve koruyan Vakfımız adına, haksız ve hukuka aykırı olarak sürülen ve kıyılan üyelerimiz haklarındaki tasarruflarınızı protesto eder, bu tutum ve davranışlarınızı daha fazla sürdürmemenizi dileriz."

Ali Doğan Bey'in, Dernek ve Vakıfla olan bu kural dışı sürtüşmeleri 12 Eylül 1980 tarihine kadar sürdü. Sanırım Doğan Bey, Genel Müdürlüğün gerçek tadına bu tarihten sonra varabildi. Kendine göre birtakım iyi kötü uygulamalara girişti.

YERİME BİR GAZETECİ ATANMAK İSTENİYOR

Daha önce de belirttiğim gibi Ali Doğan Bey yaradılış itibariyle zeki, soğukkanlı ve dolduruluşa pek gelmeyen bir kişiydi. Bu özellikleri, Teftiş Kurulundan falan gelmemiş olmasına rağmen, onu bir ölçüde başarılı kılmaya yetti denebilir. Banka personeli, tamamen dışardan gelen Genel Müdürlerin acemiliklerinden illallah dediği için, üç yıl kadar bankada memur olarak çalışmış olsa bile, Ali Doğan Bey'e daha bir sempati ile bakıyordu.

Her ne hikmetse benim yerime de, iktidar partisi kanadından oldukça kıdemli bir gazeteci atanmak isteniyordu. Bana kadar bile ulaşan haberlere göre, yurtdışı görevinden yeni gelen ve galiba Tercüman Gazetesi'nde çalışan İlhami Şükrü Polatay isimli bir gazeteci de, Halkla İlişkiler Müdürlüğüne uygun görülmüştü.

Bir Cumartesi günü öğleden önce, Ali Doğan Bey beni evden odasına çağırdı. Tatil günü olmasına rağmen bankaya gelmişti. Hemen konuya girdi: "Belki senin de kulağına gelmiş olabilir..." dedi. "Halkla İlişkiler Müdürlüğüne dışardan bir atama yapılması için yoğun baskı var... Bu arkadaş iyi ve kıdemli bir gazeteci olabilir ama, Ziraat Bankası'nın özelliklerini ve devlet memurluğunun inceliklerini pek bilmez. Üstelik sen bu işi çok uzun bir zamandan beri yapıyorsun. Bu görevi sürdürmen, benim de işime gelir. Ben bu baskılara direniyorum... Eğer bu

baskılar şayet beni aşacak düzeye gelirse, sen de Maliye Bakanımız Sayın İsmet Sezgin'in devreye girmesini sağlarsın. Seni çok sevdiğini ve beğendiğini biliyorum."

Ali Doğan Ünlü'nün bu açıksözlülüğü doğrusu hoşuma gitmişti. Öte yandan, yaşça kendisinden de büyük, partiye dayanan havalı bir gazetecinin, çeşitli sorunlar yaratacağını da hissediyor olmalıydı. Bu satırların kaleme alındığı günlerde, Ziraat Bankası Halkla İlişkiler Müdürlüğüne dışardan bir gazeteci atandığı düşünülürse Ali Doğan Ünlü'yü bu konuda takdir etmemek elden gelmiyor. Daha sonraki günlerde, dışardan gelen baskılar Ali Doğan Bey'i aşacak ölçüde olmamış olmalı ki, ben görevimi kendisinin görevde kaldığı sürede sürdürmüş oldum. Başka bir göreve atansam ne olurdu? Benim için pek o kadar birşey farketmezdi. Ama Sayın Ünlü, takım oyununda, benim gibi deneyimli bir oyuncudan sanırım mahrum kalırdı. Bürokraside başarının sırrı da, galiba bu kabil davranışların çokluğuna bağlı kalıyor. Sadece birkaç atamada isabetli ve dikkatli davranmak, başarılı olmaya yeterli olmayabiliyor. İşin özeti bu...

C. H. P. MİLLETVEKİLİ METİN MUSAOĞLU, DEMİREL'İN DEVLET BAKANI OLUYOR...

Ecevit Hükümeti döneminde, Mardin Milletvekili olan Metin Musaoğlu adındaki genç bir eczacı ile tanışmıştım. Kendisini bana Gaziantepli bir arkadaşım getirmişti. Heyecanlı ve deneyimsiz bir görünüm içindeydi. Ziraat Bankası ile ilgili bir işi olduğu zaman bana gelirdi. Doğal olarak Demirel'i ve Demirel dönemlerini çok ağır bir biçimde eleştirir, ağzına geleni söyler, benim de bu fikirlere katılmamı isterdi. Ben de mecburen "Tamam" falan der, tasdik anlamında başımı sallardım. Aslında sempatik ve iyi kalpli bir kimseydi. Kendine göre Türk usulü politika yapmak istiyordu.

Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi... Metin Bey'in kısa bir süre sonra, Demirel Hükümetinde Devlet Bakanı olarak görev alacağı... Ne olmuşsa olmuş, Metin Musaoğlu C. H. P.'den istifa ederek, bakan olmak koşuluyla Adalet Partisi'ne geçmişti.

Bakanlık koltuğuna oturduktan sonra, nezaket gereği olarak kendini kutlama ziyaretine gitmiştim. Eski konuştuklarını hatırlamış olmalı ki, bana bakıp bakıp gülmeye başladı. Ben de ona bakıp bir süre güldüm... Karşılıklı gülüştük...

Ne yapalım, Türkiye'de politika ancak bu kadar yapılabiliyor... Buna da şükür... Hiç yapılmamasından daha iyi sayılır... Ben böyle düşünüyorum. Acaba haksız mıyım? Ancak biraz daha dikkatli yapılmasında, galiba yarar var..

HARİTA MÜHENDİSLİĞİNDEN VAKIFLAR BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

Daha önce de defalarca vurguladığım gibi, bana göre ülkemizde en önemli sorunlardan biri de, kamu kuruluşlarına yapılan üst yönetici atamalarının, genellikle, liyakat, kıdem ve beceri esaslarına göre değil de, hatır, gönül ya da yapılan etkili kulis sonucu gerçekleşmiş olmasıdır. İşin daha da doğrusu, çoğu kez hükümetler de bu çeşit atamaları içine pek sindirememiş, ancak eş, dost, akrabalık ve siyasal denge hesapları sonucunda pes etmişlerdir. Belirtmeye gerek yok ki, bu yöntem İçişleri ve Dış İşleri Bakanlığında pek o kadar uygulanabilir olmamıştır. Zira bu kuruluşlarda üst görevlileri genellikle kıdem esası belirlemektedir. İşin doğrusu da budur. Hele bu konuda bir atama var ki, aklın fikrin alacağı birşey değil...

Ziraat Bankası'ndan birkaç ağabeyimizin, Genel Müdür olarak naklen atanması nedeniyle, Vakıflar Bankası sık sık gidip geldiğimiz kardeş kuruluşlardan biriydi. Yakın zamana kadar bu bankamızın başında, Ziraat Bankası kökenli İsmet Alver de Genel Müdür olarak bulunmuştu.

Sanırım 1979 Aralık ayının ilk günlerinde bir gün yine Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğüne uğramıştım. Demirel azınlık hükümetinin ilk günleriydi. Bankaya birkaç gün önce yeni bir Genel Müdür atanmıştı. Ancak durum bu kez biraz farklıydı. Yeni Genel Müdür Beşir Say, İmar İskan Bakanlığından naklen gelme bir Harita Mühendisi'ydi. Bu nedenle

bütün banka şaşkınlık içindeydi. Bazı kıdemli üst yönetici arkadaşlar ise bıyık altından gülüyorlardı.

Beşir Bey, bankada dört ay kadar görev yaptı. Bu zaman içinde, bilgisizlik ve deneyimsizlik nedeniyle başına gelen olaylar, içine düştüğü komik durumlar, günümüze kadar halen konuşulup durur. Ancak yine de gururlu bir insanmış diyelim... Zira 1980 yılının Nisan ayının ilk günlerinde yapılan bir Yönetim Kurulu toplantısına, kendisi ile ilgili bir de atama önerisi getirdi. Kendi bulunduğu Yönetim Kurulu Toplantısında, kendini Vakıflar Bankası Berlin Temsilciliğine tayin ettirdi. Böylece bu Genel Müdürlük belasından da ustaca sıyrılmış oldu. Beşir Bey kendine göre, belki de daha akıllıca birşey yapmıştı. Ancak onu banka genel müdürlüğü görevine getirmekte hiçbir sakınca görmeyen zamanın yetkililerine bilmem ki ne demeli?

Duyduğum kadarıyla, 12 Eylül Harekatından sonra Harita Mühendisi Beşir Bey Berlin Temsilciliği görevinden de alınmış... Şimdi ne yapıyor, pek bilen yok... Bir rivayete göre Almanya'da yaşamını sürdürüyormuş... Orada ticaretle falan uğraşıyor diyenler de var.

Bu arada, o günlerdeki bir söylentiyi de araya sıkıştırmak istiyorum. Aslında Bakan Metin Musaoğlu, Beşir Say'ı Vakıflar Genel Müdürü yapmak istiyormuş.. Ancak Başbakan Demirel elini çabuk tutarak bu göreve Mustafa Ernam'ı atayınca, ipler neredeyse kopma noktasına gelmiş... Bunun üzerine Beşir Bey, zorunlu olarak Vakıflar Bankası'na aktarılmış.. Nasıl olsa ikisinin de ismi "Vakıflar" ile başlıyor diye düşünülmüş olmalı. Arada pek fark olmasa gerek.. Şaka bir yana, sıradan bir Harita Mühendisi'ni, büyük bir kamu bankasına genel müdür olarak atamak, sanırım ünlü sanatçı Levent Kırca'nın muhayyelesinden bile zor çıkar... Oysaki biz bu işleri ciddi ciddi yapıyoruz.

12 EYLÜL 1980'DEN SONRA GEÇEN GÜNLER

Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünde, 14 yıl kadar süren yöneticilik döneminde, iki de askeri harekât yaşamak kısmet oldu. 12 Mart 1971 gününden sonra yaşadığımız ilginç olaylar, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra da benzer biçimde gündeme gelmeye başladı. Herkes kendine göre, bir yüksek rütbeli subay bulma yarışına girdi. Kimileri bunda başarı sağladı... Kimilerinin boşa kürek çektiği görüldü.

Yıllar geçiyor... Galiba Türkiye'de davranış biçimi olarak pek fazla birşey değişmiyor. Demokrasi dönemlerinde milletvekili falan bulmaya çalışan kişiler, askeri dönemlerde ise üst rütbeli subay bulmaya çabalıyorlar... Parlamenter sistem falan kişileri galiba pek o kadar ilgilendirmiyor... Önemli olan işi o dönemde kimin bitirebileceği... Gerisi önemli değil... Sözgelimi sevgili Yekta Türkcan bu yöntemle, pek de hakkı olmadığı halde, Genel Müdür Yardımcılığı unvanını, hanım tarafından akrabası bir Korgeneral desteğinde kartvizitine kaşla göz arasında ekleyiverdi.

Sanırım 12 Eylül Cuma gününe rastlamıştı. O gün her yer gibi Ziraat Bankası da kapalıydı. 15 Eylül Pazartesi günü sabahleyin, yeni bir döneme daha adımlarımızı atmış olduk.

Herkeste belli belirsiz bir tedirginlik vardı. Sık sık değişen siyasal dengeler, bütün bürokratlar gibi, Ziraat Bankası Bürokrasisini de tam anlamıyla şaşkına çeviriyordu. Son olarak Demirel Hükümetine göre hesaplar yapılırken, henüz 10 ay bile dolmadan, yepyeni bir siyasal güç daha devreye giriyordu.

O sabah 10 dolaylarında, Ali Doğan Bey'in odasına girmem gerekmişti. Kendisi sakin görünmeye çalışıyor, fakat tedirgin ve sıkıntılı hali hemen belli oluyordu.

"Değişen fazla birşey yok" dedi... "Herşey normal bir şekilde devam edecek... Arkadaşlara bir zahmet söyleyiver..." Böyle diyordu ama, Türkiye'de yine çok şeyin değişeceğini kendisi de çok iyi biliyordu.

İlk iş olarak Bankaya, bir Deniz Albayı irtibat subayı olarak atanıverdi. Bütün önemli işlemler onu parafından geçmeye başladı. Bu durum aylarca bu şekilde devam etti. Allahtan Deniz Albayı efendi ve olgun bir kişi olduğu için bankada pek bir sorun çıkarmadı. İşi oluruna bıraktı. Birkaç ay sonra da Bankadan ayrıldı. Biz yine kendi kaderimizle baş başa kaldık.

DEMİREL'İN MİLLİ SAVUNMA BAKANI, BANKAYA YÖNETİM KURULU ÜYESİ OLUYOR

Kenan Evren yönetiminin ilk icraatlarından biri de, Demirel'in son azınlık hükümetinde Milli Savunma Bakanı olan Ahmet İhsan Birincioğlu'nu, Ziraat Bankası'na Yönetim Kurulu üyesi olarak atamak oldu. Yine hatır gönül işleri devreye girmeye başlamıştı. 12 Eylül'den önce, Genel Kurmay Başkanı olarak, Milli Savunma Bakanı Ahmet İhsan Bey'in davranışlarından pek hoşnut kalan Evren Paşa, onu ilk boşalan yönetim kurulu üyeliğine getirmekte bir sakınca görmemişti. Önemli olan iyi ilişkiler içinde bulunduğu bir kimsenin tatmin edilmesiydi. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bankacılıktan anlayıp anlamaması ikinci derece bir konuydu. Hatta hiç önemli değildi.

Atamayı izleyen birkaç gün sonra, bir sabah Ali Doğan Bey'in odasına girmiştim. İçerde Ahmet İhsan Bey oturuyordu. Daha ben konuşmaya fırsat bulamadan, Ali Doğan Ünlü heyecanla, yeni Yönetim Kurulu Üyemizi bana takdim etti. Yüzünde son derece belirgin bir sevinç vardı. Demirel'in yakın bir çalışma arkadaşının, Kenan Paşa tarafından Bankaya Yönetim Kurulu Üyesi olarak getirilmesi, Ali Doğan Bey için tam anlamıyla bir piyango niteliği taşıyordu. Zira Adalet Partisi bünyesi içinde, çok yakından tanıdığı Ahmet İhsan Bey kanalıyla, askeri harekâtın liderine, çok sağlam bir köprü atmış olabileceğini düşünüyor olmalıydı. Sanırım bu nedenle büyük

bir sevinç içindeydi. Gördüğüm kadarıyla kendine güveni tekrar gelmişti. Bana bir hayli iltifatlarda bile bulundu.

Aslında iyi niyetli, olgun ve güngörmüş bir kişi olan Sayın Birincioğlu, Ali Doğan Ünlü'ye, görevden alındığı 1981 yılı Haziran ayı sonlarına kadar büyük destek verdi. Sanırım askeri yönetimin, Ali Doğan Bey'e bir ölçüde sempati duymasına ve onu hemen görevden almamasına neden oldu. Bunu da büyük bir kazanç olarak düşünmek gerekir. Türkiye'de galiba herşey biraz da şansa kalmış durumda.

Bu arada, Sayın Birincioğlu'nun, Yönetim Kurulu Üyeliklerini her dönemde sürdürebilme konusunda, ayrı bir yeteneği olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Askeri yönetim döneminde Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyesi olan Ahmet İhsan ağabeyi, Anap Hükümeti döneminde önce Çimento ve Toprak Sanayi Yönetim Kurulu Üyesi, daha sonra Seka Yönetim Kurulu Üyesi ve şimdiki Demirel Hükümeti döneminde de Devlet Malzeme Ofisi Yönetim Kurulu Üyesi olarak görüyoruz. Kendisini gerçekten kutlamak gerekiyor.

İKİ KİŞİNİN KOLUNDA MAKAMINA ÇIKAN BAKAN... "CİHAT BABAN"

Daha önce de altını çizerek belirtmeye çalıştığım gibi, bana göre, ta Osmanlı döneminden gelen bir alışkanlık olarak, az gelişmişlik çenberini bir türlü kıramamamızın en önemli nedenlerinden biri, her aşamada kadro kurma becerisini bir türlü gösterememiş olmamızdır. Ben kesinlikle böyle düşünüyorum ve bu kitabımda bu tezimi örneklemeye çalışıyorum.

Belirtmeye gerek yok ki, 12 Eylül Harekâtını gerçekleştiren Sayın Evren ve arkadaşlarından da, bunun dışında bir davranış biçimi gözlemek mümkün olamadı. Hiçbir yetenek ve beceri araştırmasına gereksinim duyulmadan, tombaladan çıkar gibi Bakan olan, Genel Müdür olan kişiler... Oysa ki askeri yönetim, hiçbir siyasal denge hesabına bağlı olmaması nedeniyle,ülkenin en güçlü, en yetenekli ve en becerili insanlarından bir hükümet ve onun alt kadrosunu oluşturabilirdi. Araya yine eş dost hatırı girdi... Art niyetli tavsiyeler başladı... Ve sonunda olmadı... Olamadı...

12 Eylül'den birkaç ay sonra, birgün görevli olarak Kültür Bakanlığı'na gitmiştim. Bakanlıktan içeri girdiğimde tesadüfen elektrikler kesilmişti. Bu nedenle asansörler de çalışmıyordu. O sırada merdivenin başında, çiçeği burnunda yeni Kültür Bakanı rahmetli Cihat Baban'ı gördüm. Son derece yaşlı ve bitkin bir görünüm içerisindeydi. Bakanlık odasının sadece bir kat yukar-

da olmasına rağmen, merdivenleri nasıl çıkacağının hesabını yapar gibi bir hali vardı. Sonunda bir koluna Özel Kalem Müdürü, bir koluna da müracaat görevlisi olduğu anlaşılan bir kişi girdi. Bir merdiven çıkıp, bir merdivende beş on saniye dinlenerekten yukarı doğru yola revan oldular...

Bu sırada arkamda duran bir vatandaşın, kendi kendine şöyle konuştuğunu, kelimesi kelimesine anımsıyorum... "Hay Allahım, bu kişiler mi yönetecek memleketi... İhtilal Yönetimi bile yetenekli Bakan seçemiyor. Allah yardımcımız olsun... Elden başka ne gelir..."

Gerçekten elden pek birşey gelmiyor... En iyisi o dönemin sayın bakanları ile ilgili, bazı örnekleme olayları dile getirerek biraz gülmek ve biraz da uzun uzun düşünmek... Belki bu kitabı okuyan gelecek kuşakların ibret alabilecekleri faydalı taraflar olabilir diye...

Aslında rahmetli Cihat Baban'ın, sağlıklı günlerinde, ne denli iyi bir gazeteci olduğunu ben de biliyorum. Ama fiziksel özelliklerinin iyice azaldığı bir dönemde, kendisine dinamik olması gereken bir ihtilâl hükümetinde görev verilmiş olması, bağışlanması mümkün olmayan bir hata sayılır ve en başta Sayın Baban'a karşı bir saygısızlıktır. En azından ben böyle düşünüyorum.

HATIR GÖNÜL İŞLERİ, TÜRKİYE'DE NERELERE KADAR VARIYOR

Türkiye'de kuralların ve ilkelerin gereği gibi uygulanamaması, sanırım geniş ölçüde hatır ve gönül işlerinin ön plâna alınmasından kaynaklanıyor. Kişiler sorunlarının çözülebilmesi için, mutlaka tanıdıklarına, yakınlarına başvuruyorlar, rica ediyorlar, baskı yapıyorlar. Kendi işlerinin öncelikle ele alınmasını istiyorlar. İşe adam yerleştirmeden hastaneye yatmaya, memur tayininden askerlik işlerine kadar, herkes her konuda bir işbitirici, daha doğrusu torpil arıyor. Bu olgu çok uzun yıllardan beri hep böyle sürüp gitmekte... Belki de ülkemize özgü toplumsal bir yaşam biçimi. Kimse hakkına razı olmak istemiyor. Kendi sorununun öncelikle ve kural dışı çözümlen-mesini istiyor.

İşte size düşündürücü bir örnek... Türkiye'de hatır gönül işleri nerelere kadar varabiliyor:

1966 yılında, Ankara Mamak Muhabere Okulu'nda 83. Dönem yedeksubaylık eğitimimi sürdürürken, Selahattin Gökkartal isminde bir de Tabur Komutanı muhabere yarbayımız vardı. Dönem arkadaşım Mustafa Çetin'in yakını olan Selahattin Yarbay, herkesin işine koşan iyi kalpli bir kimseydi. Mustafa nedeniyle benim de samimi olduğum Selahattin Gökkartal, daha sonra Tümgerenalliğe kadar yükselmiş ve muhabere okuluna komutan olmuştu.

12 Eylül Harekâtından bir süre sonra, kendisini muhabere okulu'nda ziyaret ederek, eski günleri bir daha yaşamak istemiştim. Ancak sıkıntılı bir görünüm içindeydi:

"Yahu Teomancığım" dedi... "Bu memlekette ne yapmak gerekir? Tam olarak bilemiyorum... Başıma gelen şu işe ne dersin? Anlatayım da dinle..." Anlatmağa başladı:

"Harp Okulu'ndan arkadaşım emekli bir albay, birgün bana gelerek, yakını olan bir kişinin, mümkün olabilirse askerlikte kıta hizmetini, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nda falan yapmasını rica etmişti. Ben de, kırk yılda bir gençlik arkadaşımın bir işi bana düştü diyerek, girişimde bulunmuş, tesadüflerin de yardımıyla delikanlının işini çözmüştüm. Yani kendisinin, 6 aylık okul eğitiminden sonra, kura çekmeden, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmasını sağlamıştım. Fakat delikanlının kim olduğunu bile bilmiyordum.

Ancak bir süre sonra Komutanlıktan beni çağırdılar. Atanmasına aracılık ettiğim yedek teğmenin, çeşitli olaylara adı karışmış sakıncalı bir kişi olduğu anlaşılmıştı. Şaşkınlık içindeydim.. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Komutanlara karşı çok mahcup olmuştum. O hırsla okula döndüm... Derhal Emekli Albay arkadaşımı çağırttım... Durumu ona da anlattıktan sonra, tavassut ettiği kişiyi iyi tanıyıp tanımadığını sordum. Aldığım cevap beni daha da şaşkına çevirdi desem yeridir: "'Vallahi Selahattinciğim ben de pek tanımıyorum... Bana da ismini, sürekli et aldığım mahallemizin kasabı vermişti. Kusura bakma.."

Türkiye'de hatır gönül işleri nerelere kadar varabiliyor.. Şu işten artık bir sıyrılabilsek, sadece ilkeleri ve kuralları geçerli kılabilsek diye düşünüyorum. Acaba haksızmıyım?

ÖNEMLİ BİR SORUN ÇÖZÜLÜYOR... SEYYAR ARI YETİŞTİRİCİLERİ DE ARTIK SİLAH TAŞIYABİLECEK...

Yıllar önce, yabancı bir bilim adamının konferansında duymuş ve not almıştım. Geri kalmış ya da az gelişmiş ülkeleri belirleyen kıstaslar içinde, şu tarif de meğerse yer alıyormuş... "İhtiyaçlarının öncelik sırasını belirleme beceresini gösteremeyen ülkelere de geri kalmış ülkeler deniyormuş..."

Bana göre gerçekten çok doğru... Birçok hususları da içine alan ilginç ve anlamlı bir tarif...

12 Eylül'ü izleyen günlerde ve haftalarda, aşağı yukarı her akşam, 20 haberlerini izlemeyi alışkanlık haline getirmiştim. Pek ümidim olmamakla beraber, beş kişiden oluşan Milli Güvenlik Konseyi'nin, birtakım önemli reformları gerçekleştirmekte, bunlarla ilgili yasaları kolayca çıkarmakta başarı sağlayacağını düşünüyordum.

Askeri yönetimin ilk aylarında, haberlerin başında mutlaka, o gün Milli Güvenlik Konseyi'nde çıkarılan yeni yasadan ya da alınan karardan bahsedilirdi. Böylece kamuoyunda, sözümona reformların art arda sökün ettiği izlenimi bırakılmak istenirdi. Ben de birçokları gibi, acaba bugün ne gibi bir yasa çıkarıldı diye, merakla televizyon başında bekler dururdum.

İşte böyle günlerden birinde, sanırım 12 Eylül'den birkaç hafta sonra, bir akşam saat yine tam 20'de televizyon başında yerimi almıştım. O günkü önemli haberlerin özeti verilirken,

bültenin hemen başında günün flaş haberi kamuoyuna heyecanla duyuruldu:

"Milli Güvenlik Konseyi bugün yaptığı toplantıda, Seyyar Arı Yetiştiricilerinin de silah taşımasına ilişkin yasayı kabul etti.."

Bir an için şaka yapılıyor sandım... Kulaklarıma inanamadım... Ülkenin bunca sorunu ivedi olarak çözüm beklerken, seyyar arı yetiştiricilerinin silah taşıması konusuna öncelik verilmesi de ne oluyordu? Üstelik bunun, çok çok önemli bir sorun çözümlenmiş gibi, kamuoyuna birinci haber olarak verilmesi ise kimin fikriydi?

Elin adamı uzun yıllar önce söylemiş.. "İhtiyaçlarının öncelik sırasını saptamakta zorluk çeken toplumlar da geri kalmış ülkeler sınıfına girer" diye...

Belirtmeğe gerek yokki, arı yetiştiricilerinin silah taşıma sorunlarıyla falan ciddi ciddi uğraşılırken, ülkenin vergi, eğitim, gelir bölüşümü gibi önemli konuları arada kaynayıp gitti... Sonuçta bugünlere kadar geldik.. Bakalım bundan sonra nerelere kadar gideceğiz.

ALİ RIZA ÇETİNER'İN, MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİNE YAPMIŞ OLDUĞU CİDDİ İHBARLAR SONUÇ VERMİYOR...

Türkiye'de bir konuda sanırım gizli bir sosyal anlaşma var.. Her türlü yolsuzluk iddiaları, toplumda pek o kadar yankı uyandırmıyor... Anlayışla karşılanıyor... Belirtmeğe gerek yokki, insanlarımızın bu anlamsız tutumu, yolsuzluk ve suistimale yatkın kişilerin işini son derece kolaylaştırıyor. İhtilal yönetimleri bile bu konuda pek duyarlı davranmıyor.. İşi oluruna bırakıyor... İşte bir örnek:

1980 yılının son günlerinde, yakın bir arkadaşım kanalıyla, Ali Rıza Çetiner isimli bir kişi yanıma geldi. Kendisi devlet Malzeme Ofisi'nin eski bir yönetim kurulu üyesiydi. 1980 yılı içinde gerçekleştirilen ihalelerde, kendi muhalefet oyuna rağmen yapılmış olan yolsuzluklarla ilgili başvuracak bir makam arıyordu. Askeri yönetimin Başbakanlık ve Maliye Bakanlıklarına yapmış olduğu son derece ciddi yazılı ihbarlardan hiçbir sonuç alamamıştı. İsmini, adresini ve telefon numarasını da belirtmesine rağmen, mektuplarına yanıt bile verilmiyordu. Son ümidi Milli Güvenlik Konseyine göndereceği ihbar mektubundaydı. Bu konuda, eski bir müfettiş olarak benden de yardım talep ediyordu.

Daha önce Başbakanlığa gönderdiği 9 Aralık 1980 tarihli ihbar mektubu, inanılmaz derecede ciddi yolsuzluk iddialarını

içeriyordu. 10 madde altında topladığı bu açıklamalarında, kırtasiyeden ampule, sabundan havluya kadar, yapılmış olan satınalmalarda son derece önemli yolsuzluk belirtileri söz konusuydu.

Hele bir iddia varki, insanın küçük dilini yutası geliyor... 1980 yılının parasıyla, bir firmadan 400 milyon liralık havlu satın alınarak, Bursa Devlet Malzeme Ofisi depolarında çürümeğe terkedildiği konusu... Bugünün parasıyla aşağı yukarı 4 milyon dolarlık havlu. Bu kadar çok havluyu, Devlet Malzeme Ofisi'nin sarfedebilmesi olanaksız... Bu nedenle depolara istiflenmiş... İddialar böyle... Ama her iddiasını bir belgeye, bir tarih ve numaraya bağlamış durumda. Buna rağmen resmi makamlardan ne bir ses, ne bir nefes... Ali Rıza Bey bir de Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliğine gönderelim diyor... "Belki bir sonuç alırız."

Ben de uygun olur dedim. İhbar mektubu bir kez de benim odacı tarafından Milli Güvenlik Konseyi'ne postalandı. Aradan günler, haftalar ve aylar geçti... Ne bir cevap geldi... Ne de bir soruşturma açıldı. Dedim ya, bizim toplum yolsuzluk iddialarına karşı oldukça anlayışlı davranıyor... Konunun pek üzerinde durmak istemiyor... Belki de bu bir yaşam modeli... Kimbilir?

ALİ DOĞAN ÜNLÜ DE İŞİN SONUNA YAKLAŞIYOR...

Ali Doğan Bey, 12 Eylül harekâtından sonra on ay kadar daha görevini sürdürebildi. Belirtmeğe gerek yokki, bu pek kolay olmadı. Türkiye'de başarılı olup olmamak falan önemli sayılmadığı için, doğal olarak askeri yönetimde de onun yerine oynayanlar ve kuyusunu kazmak isteyenler ciddi şekilde piyasaya çıktı. Hiç unutmam, 1981 Mart ayı ortalarında, yakından tanıdığım zamanın Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Nihat Özer'i ziyarete gitmiştim. Sanırım Ziraat Bankası'ndan bazı talepleri olmuştu. Bu vesile ile görüşürken, Nihat Paşa, Ali Doğan Ünlü ile ilgili çeşitli ihbar mektuplarından söz ederek, benden de bilgi almak istemişti. Aklımda kaldığı kadarıyla, yirmi değişik konuda yapılan itham ve ihbarlar, bir taraftan Sıkıyönetim Komutanlığına kadar da ulaştırılmıştı.

Normal olarak Ali Doğan Bey de, görevini sürdürebilmek için mukabil önlemler aldı, girişimlerde bulundu. Bu arada, sanırım Milli Güvenlik Konseyi üyesi Orgeneral Tahsin Şahinkaya ile de dostluğu bir hayli ilerletti. Ancak bütün bu çabalarına rağmen, kısa bir süre sonda da görevden alınma noktasına kadar geldi. Çünkü her zaman olduğu gibi, onun da yerine göz dikenler vardı ve Ziraat Bankası Genel Müdürü olmak için her türlü yolu deniyorlardı.

Her nedense, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünü kendine lâyık görenlerin başında da müstafi yüzbaşılardan ve o sırada Merkez Bankası İdare Meclisi üyesi olan Rahmi Önen geliyordu. Çok uzun yıllar önce, yüzbaşı rütbesi ile orduda hizmet

görmekte iken, istifa ederek Halk Bankası'na memur olarak giren Rahmi Bey, daha sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni de bitirerek, bankadaki yerini sağlamlaştırmıştı. Uzun yıllar sonunda aynı bankada Genel Müdürlüğe kadar yükselen Rahmi Bey, bu görevden alınınca da bir yolunu bularak Merkez Bankası'na İdare Meclisi üyesi oluvermişti.

Ancak 12 Eylül Harekatı ile birlikte, birçokları gibi Rahmi Bey'in de gönlünde yeni umutlar filizlenmeğe başladı. Örneğin Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü gibi... Eski bir ordu mensubu olması nedeniyle, askeri yönetimin kendisini tercih edeceğini herhalde düşünüyor olmalıydı. Daha önce de belirtmeğe çalıştığım gibi, önemli görevlere yapılacak atamalarda, hükümetler rahat bir biçimde, kendi tercihleri ve değerlendirmeleri doğrultusunda pek hareket edemiyorlar. Kişiler kendilerini o göreve zorla empoze ediyorlar. Adam buluyorlar.. Baskı yapıyorlar ve hatta çeşitli siyasal manevraları gündeme getiriyorlar.

Rahmi Önen de bildiğim kadarıyla bu yöntemleri denemek durumunda kaldı. Anlatıldığına göre olay şöyle gelişti:

İzmit'in tanınmış Avukatlarından Cemil Karakadılar, Rahmi Beyin bacanağı oluyordu. Cemil Bey'le hanımı, Milli Güvenlik Konseyi üyesi ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ailesinin çok yakın dostları idiler. Rahmi Bey bu kanalı çalıştırarak harekete geçti. Ziraat Bankasına mutlaka Genel Müdür olmak istiyordu. Oysa ki, bu Bankada Genel Müdür olacak seviyede en az yirmi kişi vardı. Dışardan bir kişi gelmesine hiç mi hiç ihtiyaç yoktu. Ancak çok zaman olduğu gibi, sistem yine bu şekilde çalışmaya başladı. Konu Nejat Amiral tarafından ele alındı. Gerekli girişimlerde bulunuldu. Ancak olayı çok önceden öğrenen Ali Doğan Bey de, mukabil savunmaya geçti. Sanırım konu birkaç ay kadar sürüncemede kaldı ve sonunda olanlar oldu. Eski ordu mensubu Rahmi Önen Genel Müdür olmayı başardı.

"ALİ DOĞAN BEY DİRENMEYİ SÜRDÜRÜRSE ELİNE KELEPÇE TAKILACAK..."

Hiç unutmam, 1981 yılı Haziran ayının son günlerinde, Ali Doğan Ünlü Edirne'de bir bölge toplantısı düzenlemişti. Toplantı bittikten sonra da, müdür arkadaşlar hep birlikte İstanbul'a dönmüştük. Ben de birkaç arkadaşla beraber akşama doğru, Bankanın Tarabyadaki misafirhanesine gelmiştim. Ali Doğan Bey de o akşam eşiyle beraber aynı yerde bizimle birlikte kalacaktı. Misafirhanenin salonunda bizlerle bir hayli şakalaştı... Hal hatır sordu. Kendinden pek emin bir görünümü vardı. Sanıyorum Rahmi Önen olayının artık tamamen kapandığını düşünüyordu. Ancak tam o sırada Ankara'dan acele telefonla arandı. Telaşla konuşmak üzere odasına çıktı. Dönüşte yüzü son derece bozuktu.. Ankaraya hemen dönmek üzere, Yeşilköy Havaalanı'na apar topar hareket etti. Bizler de bir hayli meraklanmıştık. Bir yakınının hastalandığı falan söyleniyordu. Oysaki işin gerçek yüzü, görevden alınmakta olduğu kendisine bir arkadaşı tarafından bildirilmişti. Acele Ankara'ya gelmesi gerekiyordu.

Bizler de ertesi gün Ankara'ya döndük. Bankaya geldiğimizde, Ali Doğan Ünlü'nün görevden alındığı haberiyle ortalık çalkalanıyordu. Kendisi Bankaya gelmemişti. Durumu net olarak kimse de bilmiyordu.

Öğleden sonra odama Milli Güvenlik Konseyi'nde görevli bir Albay geldi. Şimdi ismini tam olarak hatırlayamadığım bu

kişi, her nedense arada bir bana uğrar, birtakım bilgiler edinmeğe çalışırdı. Odaya girer girmez söze başladı... "Seninki görevden alındı" dedi. "Yerine eski bir ordu mensubu Rahmi Önen geliyor... Ali Doğan Bey bu sefer de araya adam falan koyup direnmeyi sürdürseydi, eline kelepçe vurularak buradan uzaklaştırılacaktı..."

"Ne kelepçesi yahu" dedim içimden... "N'oluyoruz?" Ama askeri yönetimin sağı solu belli olmazdı... Aklıma hemen Aydın Arat olayı geldi. Şeker Şirketi Genel Müdürü iken, görevde kalabilmek için birtakım kombinezonlar düzenlemeğe çalışan Aydın Bey, ne olmuşsa olmuş, bir gün içinde kendini hapishanede bulmuştu... Neyseki Ali Doğan Bey böyle garip bir olaya muhatap olmadan, kazasız belasız bu işin içinden sıyrılmıştı. Bana göre, 18 ay kadar başarılı sayılabilecek bir yönetim gösteren Sayın Ünlü'nün görevden alınışı bu derece apar topar olmamalıydı. Ama ne denir, burası Türkiye... Herkes birbirinin yerine gözkoymuş bir kez... Yapacak birşey yok...

Bu arada, Türkiye'deki insan ilişkileri üzerine, öemli bir gözlemimi daha belirtmek isterim:

Türkiye'de genel anlamda, güçlü ya da güçsüz insan diye bir ayırım yapmak gerçekten çok zor. Zira bir insan en güçlü olduğunu sandığı bir anda yerle bir olabiliyor. Ya da tam tersi oluyor. Bu nedenle tedbiri elden bırakmamak gerektiğini düşünüyorum.

RAHMİ ÖNEN'LE GEÇEN GÜNLER

1981 yılı Haziran ayının son günlerinde göreve başlayan Rahmi Önen, bir bakıma Ali Doğan Ünlü'den de intikam almış oluyordu. Zira 1. MC Hükümeti'nin göreve başlamasından bir süre sonra, 1975 yılı Temmuz ayının 21. günü, Ali Doğan Bey Rahmi Önen'i Halk Bankası Genel Müdürlüğünden aldırarak yerine geçmeyi başarmıştı. Bu duruma göre yaklaşık 6 yıl sonra, bu kez de işin tersi oluyor, yani Rahmi Önen, Ali Doğan Ünlü'nün yerine geçiyordu.

Sıcak bir 25 Haziran günü, saat 10 dolayında Ziraat Bankası bu kez de Rahmi Önen'le tanışmış oldu. Acele adımlarla makam odasına doğru yürüyen Rahmi Bey hakkında kimsenin doğru dürüst birşey bildiği yoktu. Benim rahmetli Müdür Muavinim Basrı İmece ile, Türk Kooperatifçilik Kurumu'ndan yakın arkadaş olduklarını biliyordum. Bu nedenle kendisiyle ben de tanışmak durumunda kalmıştım. Ancak kişiliği hakkında pek bilgi sahibi olduğum söylenemezdi.

Ancak daha sonraki günler, Halk Bankası Genel Müdürlüğünde çalışan bazı arkadaşlardan gelen telefonların, midemi bir hayli bulandırdığını belirtmem gerekir.

Rahmi Önen'in karakter itibariyle, son derece alıngan ve kaprisli bir kişi olduğu ifade ediliyordu. Bankanın Erdek Kampındaki özel bir sohbet toplantısına, hasta olduğu için katılmayan Merkez Müdürü Şahin Ulusoy'un, ceza olarak birkaç gün içinde Kayseri Müdürlüğüne tayin edilmesinden,

Danıştay kararıyla makamına dönmek isteyen iyi kalpli Halit Taşçıoğlu'na yaptıklarına kadar bir sürü öykü, keyfimizi kaçırmaya yetmişti. Bizleri kim bilir yine ne gibi sürprizler, ne gibi anlamsız ve sürtüşmeli durumlar bekliyordu.

Allah için Rahmi Önen, bize Halk Bankasından aktarılan bilgileri kısa zamanda fazlasiyle doğruladı, onları mahcup etmedi.

Tekraren belirtmem gerekir. Bunca yıl sonra kişileri eleştirerek, onları üzmek ya da teşhir etmek falan gibi bir niyetim yok. Her insan mutlaka bir değerdir, çeşitli yetenekleri olabilir. Ancak belli ve önemli görevlere getirilen kişilerin, birçok niteliği birden taşıması gerekir. Nitekim Rahmi Bey'in, bütün bir bankanın gözleri önünde sergilediği anlamsız, kırıcı ve kaba davranışlar, herşeyden önce, siyasal gücü temsil eden Milli Güvenlik Konseyi'ni yaralamış, fatura onlara kesilmiştir. Zira kırkbinleri aşan Ziraat Bankası çalışanları, Milli Güvenlik Konseyi üyelerini, Rahmi Önen penceresinden değerlendirmek durumunda olmuşlardır. Bu olgu her zaman olduğu gibi, bugün için de böyledir. Başta ben olmak üzere, yönetici arkadaşlarımın önemli bir bölümü, Rahmi Bey'in bu garip, kırıcı ve sıkıntı veren davranışlarından nasibini fazlasiyle almış oldu. İşte bunlardan sadece birkaçı: Anlatayım da bari kararı sizler verin..

"TEOMAN BEY, BENİ KAMU OYUNA YAŞLI GÖSTERMEK İSTİYORSUN... BU OYUNA GELMEM"

Rahmi Bey göreve başladıktan yaklaşık yirmi gün kadar sonra, ilk tanışma toplantısını Ankara'da, Orta Anadolu Şube Müdürleriyle yapmak istemişti. Seksiyon Müdürleri ve Ankara Şube Müdürlerinin de katılacağı bu ilk toplantıya Rahmi Önen büyük bir önem veriyordu.

Toplantının organizasyonunu Halkla İlişkiler Müdürü olarak ben üstlenmiştim. Ancak ortada herhangi bir gündem falan yoktu. Anladığım kadarıyla, Rahmi Bey müdürlerle tanışmak, onlara kendini tanıtmak istiyordu.

Temmuz ayının ortalarında bir gün... Hava son derece sıcak... 300 kadar müdür arkadaş bankanın Mithatpaşa Caddesindeki Kültür Sitesi'ne doluştuk. Rahmi Önen saat 14 dolayında konuşmaya başladı. Genel olarak kendini methediyor, ne denli başarılı bir yönetici olduğunu, örnekleriyle açıklamaya çalışıyordu. "Beni yakından tanımak isteyenler, Halk Bankası'na, Garanti Bankası'na sorabilirler, onlardan öğrenebilirler..." diyordu. Bu arada yapmayı düşündüğü bazı yenilikleri açıklarken, bana doğru göz kırpıyor, "Bunları daha önce Teoman'la da konuşmuştuk" falan gibilerinden sözümona bana özel bir sempatisi olduğunu belirtmek istiyordu.

Toplantının birinci bölümü saat 15'e doğru sona erdi.

Müdürlere çay, pasta falan ikram etmek üzere 15 dakika kadar ara verdik. Rahmi Bey'in, ismimle bana birkaç kez hitap etmesi nedeniyle, etrafım bir anda kalabalıklaşmıştı. Kendisini nereden tanıdığımı, samimiyet derecemi öğrenmeye çalışıyorlardı. Benim içimden ise, "Durun yahu acele etmeyin, kazın ayağı pek öyle değil" demek geliyordu.

Bir köşede birkaç müdür arkadaşla sohbet etmekte olan Rahmi Bey, birara beni yanına çağırdı. "Senin toplantıyı sonuna kadar izlemene gerek yok..." dedi. "Bu toplantının yarınki gazetelerde geniş ölçüde yeralmasını istiyorum. Sen hemen Bankaya giderek olayı organize et... Halkla İlişkiler Müdürlüğünü göster bakalım Teoman..."

Saat 16'ya doğru bankaya geldim. Yapılan bu toplantının pek bir haber değeri yoktu. Bu nedenle konuyu biraz süsleyerek güzel bir metin hazırladım. Bu saatden sonra, hele o yıllarda, haberin büyük gazetelere ulaştırılması bir hayli zordu. Ertesi gün yayınlanabilmesi ise aşağı yukarı imkansızdı. Buna rağmen kolları sıvayarak işe giriştim. Büyük gazetelerin yetkilileri ile temasa geçerek, haberin mutlaka yayınlanmasını rica ettim. Çok uzun yılların verdiği samimiyet ölçüleri içinde, gazeteci arkadaşlar bana yardımcı olmaya söz verdiler. Hatta Günaydın Gazetesi Ankara İdare Müdürü Sevgili Yüksel Kangal, haberde kullanılmak üzere Rahmi Önen'in renkli bir fotoğrafını da rica etti. Rahmi Bey göreve başladığı günlerde, gerektiğinde kullanırız diye, kendisinin 5 değişik pozda renkli fotoğrafını çektirmiştim. Hepsi de birbirinden güzel olan bu fotoğraflardan, birer kopyalarını da hatıra olarak kendisine vermiştik. İşte bu fotoğraflardan bana göre en güzel olanını ayırarak, haberle birlikte Günaydın Gazetesi'ne gönderdim.

Gerçekten ertesi gün, Rahmi Önen'in ilk bölge toplantısı yaptığı haberi, aşağı yukarı büyük gazetelerin hepsinde yer

aldı. Üstelik Günaydın Gazetesi, ikinci sahifede büyük başlıklarla verdiği haberin başına, Rahmi Bey'in bir de gönderdiğimiz renkli fotoğrafını eklemişti. Görevimi tam olarak yapmanın huzuru içindeydim.

Ancak haberin çıktığı gün, saat 9.30 dolayında, Genel Müdürün çok acele beni çağırdığı haberi geldi. Teşekkür etmek için, bu derece acele edeceğine pek ihtimal vermiyordum. Çünkü kendisini artık bir hayli tanımıştım. Büyük bir merak içinde odasına girdiğimde, Rahmi Bey sinirli bir tavırla odanın ortasında dolaşıyordu. Yüzündeki ifadeye bakılırsa, pek de öyle teşekkür edecek bir görünümü yoktu. Çalışma masasının sağ köşesinde ise, günlük gazeteler deste halinde duruyordu. En üst sırada da Günaydın Gazetesi...

"Nasıl, gazeteleri gördünüz mü efendim?"

dedim... "Güzel olmuş mu?"

"Evet, güzel olmuş denilebilir" dedi... "Ancak mesele başka..."

"Hoppala" dedim içimden... "Ne meselesi olabilir?" "Bu öfkeli tavrın nedeni ne olaki?" Ben teşekkür falan beklerken, başıma gelen bu olay da neyin nesi?

Rahmi Bey, birkaç kez yutkunduktan sonra, nihayet baklayı ağzından çıkardı:

"Günaydın Gazetesindeki bu fotoğrafı siz mi verdiniz kardeşim?" dedi. Ben gayet sakin ve biraz da şaşkın, "Evet efendim" dedim..

"Daha güzel olmamış mı?"

"Hayır efendim" dedi... "Mesele güzel olması falan değil." Gazeteyi hızla masadan alarak bana doğru sallamağa başla-

dı..."Yahu görmüyor musun?" dedi. "Bu resim beni yaşlı gösteriyor... Beni kamuoyuna yaşlı göstermek istiyorsun... Bu oyuna gelmem..."

"Al başına belayı" demek geldi içimden... Hiç aklıma gelmeyen bir konu nedeniyle suçlanıyordum... Kendimi bir an engizisyon mahkemesinde yargılanıyor gibi hissetim. Nasıl bir savunma yapmam gerektiğini de kestiremiyordum... Zira Rahmi Bey, olayda bir kasıt olduğuna kesinlikle inanmıştı...

Hayatta bu kadar öfkelendiğim başka bir olay hatırlamıyorum.. Bürokrasideki çarpık ilişkilerin belki de doğal bir sonucu, bütün bu saçmalıklar.. Özveri ve iyiniyetle güzel bir çalışma yapıyorsun... Sonunda teşekkür beklerken, alabildiğine suçlanıyorsun... Anlaşılır gibi değil..

Bir ara galiba farkında olmadan, "Ne diyorsun yahu sen.." gibi bir cümle sarfettiğimi anımsıyorum.. Yüzüm de sanırım bir hayli kızarıp bozarmıştı öfkeden..

Bu durumu gören Rahmi Bey havayı biraz yumuşatmak istemişti... "Yine de senden böyle bir davranış beklemem Teoman Bey" dedi... "Seninle eskidenberi tanışırız.. Sakın bu fotoğraf koyma işi, halkla ilişkiler servisinin bir katagullisi olmasın..."

"Hayır Beyfendi" dedim. "Bu olayla servisin falan ilgisi yok.. Resmi ben gazeteye gönderdim.. Daha iyi olur diye düşünmüştüm... Yanılmışım... Sanırım kamuoyu da, Ziraat Bankası Genel Müdürü'nü genç biri olarak beklemiyor... Sahaya çıkıp top oynamayacaksınız... Burası futbol ya da basketbol sahası da değil..."

Cevap vermesini beklemeden, "Müsadenizle" diyerek odadan çıktım. Haksız olarak yaratılan bu saçma olay, sanırım Rahmi Bey'le aramızın ciddi şekilde açılmasının, ilk adımı olmuştu.

Birkaç hafta sonra, Rahmi Bey Halkla İlişkiler Müdürlüğünü ziyaret ederken, odalardan birinde fotoğrafları çeken Yılmaz

Coşkun'la karşılaşmıştı. Kendini yaşlı gösteren fotoğrafların günahkârı Yılmaz'a doğru işaret parmağını sallayarak, "Hımmm.. sen O'sun.." gibilerinden bir hareket yaptı... Servistekiler ne olduğunu anlayamadıkları için, kaş göz hareketleriyle benden konu hakkında bilgi almağa çalıştılar. Ben de kaş göz hareketleriyle, "Durun yahu, önemli birşey değil" gibilerinden onlara mesaj vererek olayı kapatmağa çalıştım. Biz Rahmi Bey'le beraber odadan çıkarken, memur arkadaşlar arkamızdan hâlâ şaşkınlıkla bakıyorlardı. Genel Müdür acaba ne demek istedi diye...

Rahmi Önen'in bankada yaptığı inanılmaz garip hareketleri, ayrı bir kitap olarak hazırlamayı düşünüyorum. Türk Bürokrasisinde tesadüfi ve keyfi atamaların nelere mal olduğunu, ne kadar insanın haksız yere ezildiğini ve çile çektiğini anlamak için, sanırım böyle bir kaç anı kitabının daha yayınlanması gerekecek. Aradan bunca yıl geçti. Sayın Önen'le beraber çalışmak durumunda kalan arkadaşlarım, o günleri bir daha rüyalarında bile yaşamak istemiyorlar. İşin gerçek yüzü bu...

Aslında, bizim Bankaya genel müdür olmadan önceki tanışıklığımız süresinde, Rahmi Abi, olgun, sevecen ve iyi niyetli bir görüntü sergiliyordu. O nedenle, kendisini ben de çok seviyordum. Ancak genel müdür olunca durum biraz değişti. Sanırım Türk Bürokrasi'sinde, çarpık ve samimi olmayan ilişkiler düzeni, üst yöneticileri ister istemez böyle bir noktaya doğru sürüklüyor. Bu nedenle, dışardan gelen genel müdürlerin çok dikkâtli olması, çevresini saran insanları çok iyi analiz edebilmesi gerekir diye düşünüyorum.

HANİFİ PARLAKTAŞ'IN ANADOLU FİNANSMAN MACERASI

Daha önce de galiba belirtmiştim. Bu ülkede yaşamış olmaktan dolayı kazanmış olduğum en büyük deneyim, sanırım hiçbir konuda kesin ve sağlam bir ölçünün bulunmaması, hiç akla gelmeyen şeylerin bile normal bir olaymış gibi gündeme gelebilmesidir. İşte bunlardan biri de, 1982 yılı ortalarına kadar süren Bankerlik Olayı. Böyle bir olayın, askeri bir yönetim döneminde büyüyüp gelişmesi ise ayrı bir garabet konusu.

1981 yılı Mayıs ayının ortalarında, bir arkadaşım Hanifi Parlaktaş adında iflas etmek üzere olan bir müteahhidi yanıma getirmişti. Durumunu düzeltmek için Ziraat Bankasından bir miktar kredi talep ediyordu. Aynı zamanda eski bir boksör olan Hanifi bey, kısa boylu ve sempatik bir insandı. Merkez Müdürlüğümüz nezdinde girişimde bulundum. İstihbaratı son derece kötü olduğu için kredi alması mümkün olmadı. Ancak kendisi dostluğu devam ettirmek amacıyla arada bir bana uğramaya devam etti.

İşte bu ziyaretlerinden birinde, sanırım Hazıran ayının ilk günlerinde, kendisinin de bir bankerlik şirketi kuracağından sözetmişti. Konuyu pek ciddiye almamış, böyle bir maceraya girmemesini öğütlemiştim.

Ancak Hanifi Parlaktaş bu konuda çok kararlı görünüyordu. Nitekim birkaç hafta sonra bana uğradığında müjdeyi verdi:

"Mithatpaşa Caddesi 45/7 numaralı büroda faaliyet göstermek üzere, Anadolu Menkul Değerler Yatırım ve Finansman A. Ş. adında bir şirket kurmuştu. "Hatırladığım kadarıyla o günlerde meteliğe kurşun atıyordu. Hatta eski model Amerikan arabasının benzin parasını bile, yakın arkadaşı Abidin Ertuğrul' dan temin ediyordu.

Birkaç gün sonra, Anadolu Finansman namı altında, şirketin reklamları gazetelerde boy göstermeğe başladı. Sanırım ayda %9 net faiz vereceğini belirtiyordu. Böylece aradan birkaç hafta geçti. Benim temmuz ayının son günlerinde, görevli olarak Almanya'ya gitmem gerekmişti. On gün kadar sonra Türkiye'ye döndüğümde, ortalıkta bir Anadolu Finansman lafı dolaşıp duruyordu. Gazete reklamlarından anladığım kadarıyla, aylık net faiz oranını da %14'e yükseltmişti. Herkes birbirine Anadolu Finansmanı tavsiye ediyor, Mithatpaşa Caddesi üzerindeki işyerinin önünde kuyruklar oluştuğu söyleniyordu.

Aradan birkaç hafta daha geçtikten sonra, birgün Hanifi Parlaktaş bankaya telefon etti. Zafer kazanmış bir komutan edasıyla konuşuyordu: "Abi, başardım, başardım" dedi. "Gel bir de gözünle gör... Odalar parayla doldu taştı..."

Doğrusu ben de meraklanmıştım. "Ne oluyoruz yahu?" demek geldi içimden... "Odaların parayla dolup taşması da ne oluyordu?" Aynı gün öğle üzeri hemen Hanifi Beyi ziyarete gittim. Anadolu Finansman'ın bürosu, Mithatpaşa caddesindeki 45 numaralı binanın sanırım ikinci katındaydı. Gerçekten para yatırmak isteyenlerin oluşturduğu kuyruk, cadde üzerinden başlıyor, kıvrıla kıvrıla merdivenleri dolaşarak, Anadolu Finansman'ın kapısına kadar ulaşıyordu. Kuyrukta bekleyenlere, sadece ziyaret için geldiğimi belirterek ve aralardan sıyrılarak güç bela Hanifi Parlaktaş'ın odasına kadar gelebildim. Beni görünce heyecanla ayağa fırladı. Gözleri sevinçten parlıyordu.

"İşler gayet iyi abi" dedi. "Faizi %14'e çıkarınca, müşteri hacminde bir patlama oldu. Paraları akşam üzeri Bankaya taşımakta zorluk çekiyoruz. Odanın birine doldurup, başında da biz yatıyoruz...İşlerin bu kadar gelişeceğini, doğrusu ben de beklemiyordum."

Ne diyeceğimi şaşırmıştım. Ödünç Para Verme Kanunu'na rağmen, hem de askeri yönetimın gözetiminde, birtakım kişilerin haraç mezat, vatandaştan para toplaması da ne oluyordu? Para yatıran kişilere, sözümona teminat olarak verilen senetlerin, uygulamada ne gibi bir geçerliliği olabilirdi? Hatta senetlere atılan imzaların bile çoğu, orada çalışan bazı görevlilere aitti.

Aradan beş ay kadar daha geçti. Banker diye ortaya çıkan birtakım kişiler, halktan inanılmaz ölçüde para topluyor, bu arada Anadolu Finansmana yatırılan paralar da üç milyarı aşıyordu. O günlerde bir dolar 130 TL. dolayında olduğuna göre, toplanan para da 23 milyon doları aşmış oluyordu.

"1981'de 7 MİLYON DOLAR İHRACAT YAPTIK 1982 YILI İHRACAT BAĞLANTIMIZ İSE 150 MİLYON DOLAR"

1981 yılının son günlerinden itibaren, Anadolu Finansman'ın gazetelerde çıkan büyük boy reklamlarında şu ifadeye de ısrarla yer verilmeye başlanmıştı. "1981 yılında 7 milyon dolar ihracat yaptık. 1982 yılı ihracat bağlantımız ise 150 milyon dolar"

Anadolu Finansman'a para yatıran 18.000 dolayındaki kişi, bu sloganları okudukça, sanırım iftihar ediyor, çok isabetli bir şirkete yatırım yaptıkları konusunda heyecan duyuyorlardı.

Oysaki konu, 8 - 10 yıldır devam etmekte olan tipik bir "Hayali İhracat" olayı idi. Hanifi Bey, halktan çok yüksek faizle toplamış olduğu parayı herhangi bir yerde kullanamayınca, hayali ihracat yoluyla, açıktan para kazanmak istemişti. Daha sonraki günlerde, bir vesile ile bana da verdiği belge fotokopilerine göre işin gerçek yüzü sanırım şu şekildeydi:

Gençlik yıllarında İstanbul'da da yaşamış olan İlya Benyes adında bir yahudi, Cenevre'de 6 Rue de la Fleche, Centruy House adresinde, Okemex SA adında bir şirket kurmuştu. İsviçre üzerinden hayali ihracat yapmak isteyen kişilere, bu firma aracılık ediyordu.

Anadolu Finansman da, normal olarak Okemex firmasını tercih etti. Halen bende bulunan 23 adet Döviz Alım Bordro-

su'ndaki bilgilerden anladığım kadarıyla, bu firma kanalıyla İsviçre'ye 1981 yılının son aylarında, maliyeti kağıt üzerinde son derece şişirilmiş sözümona ipek halılar ihraç edildi. Yurt dışına çıkardıkları Türk parası karşılığı elde edilen dövizler, Okemex aracılığı ile, ihracat bedeli gibi tekrar Anadolu Finansman'a geldi. Hanifi Bey de gerçek ihracat yapmış gibi, % 25 dolayındaki vergi iadesini cebe indirmiş oldu.

Halen fotokopileri bende bulunan ve Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası Ankara Şubesi tarafından düzenlenen 23 adet Döviz Alım Bordrosundan anlaşıldığına göre, 3. 12. 1981 - 28. 12. 1981 tarihleri arasında, Anadolu Finansman'a İsviçre'den 6. 641. 533 dolar gelmiş durumda. Bu tarihler arasında doların resmi kurunun 130. 35 TL. olduğu gözönüne alınırsa, Anadolu Finansman'a toplam olarak 866 milyon lira dolayında bir ödeme yapıldığı anlaşılıyor. Ancak bu para, Anadolu Finansman'ın yurt dışına kendi çıkardığı parasının, tekrar kendisine gelmesi niteliğinde bir olay. İşin esas önemli noktası, sözümona ihracattan 6,7 milyon dolar dolayında bir döviz girdisi sağlandığı için, buna dayanılarak Merkez Bankası'ndan tahsil edilen, tamı tamına 225 milyon liralık açıktan vergi iadesi. Başka bir anlatımla, 45 gün kadar süren bir organizasyon sonucu, 1. 7 milyon dolarlık haksız kazanç olanağı.

Bu tatlı ve zahmetsiz kârı, 1982 yılında da devam ettirmek isteyen Hanifi Parlaktaş, Okemex firmasından, yüklü bir sipariş mektubu daha istedi. Halen fotokofisi bende bulunan 2 Aralık 1981 tarih ve 80912 sayılı mektup ile adı geçen firma, Anadolu Finansman'dan sözde 149.9 milyon dolarlık daha halı ve konfeksiyon talep etmiş oluyordu. İşe daha bir ciddiyet vermek için, sipariş mektubunun altındaki İlya Benyes imzasının gerçek olduğu Cenevre Devlet Kançılaryası tarafından da tasdik edilmişti. İşte gazete ve televizyon reklamlarında kullanılan, 1982 yılı 150 milyon dolarlık ihracat bağlantısının da

içyüzü bu şekildeydi. Eğer 1982 yılı Şubat ayı başlarında bu bankerlik filmi kopmamış olsaydı, çok muhtemelen Anadolu Finansman 150 milyon dolara yakın bir hayali ihracatı daha gerçekleştirecek ve hazineden 5 milyar liraya yakın bir haksız vergi iadesi almış olacaktı. Bu paranın o günkü kurdan karşılığı ise yaklaşık 37 milyon doları buluyordu.

Unutmadan eklemiş olayım. Bankerlik olayı patlak vermeden önce, 1982 yılı Ocak ayı ortalarında, Hanifi Parlaktaş 150 milyon doları finanse edebilmek için, Bankalardan İhracat Kredisi de almak istemişti. Çünkü elindeki birkaç milyar lira bu işi çevirmeye yetmiyordu. Bunun için Ziraat Bankası ve Vakıflar Bankası'na başvurmuş ancak olumlu bir yanıt alamamıştı. Konu bunun üzerine nasıl olmuşsa olmuş, ihracat baltalanıyor iddiasıyla Milli Güvenlik Konseyi'ne kadar ulaştırılmıştı. Hatta konuyu araştırmakla görevlendirilen, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Orgeneral Mehmet Buyruk, bana bizzat telefon ederek, bir bankacı gözüyle bu olayla ilgilenmemi rica etmişti. Yakından tanıdığım ve saydığım Buyruk Paşanın, iyi niyete dayanan bu girişimleri de doğal olarak bir sonuç vermedi. Hiçbir banka, banker olayının patlamaya başladığı o günlerde, Anadolu Finansman'a kredi açmaya yanaşmadı. İşin doğrusu da buydu.

1982 Mart ayının ilk günlerinde Anadolu Finansman da ödemeyi durdurdu. Çünkü arka arkaya ortadan kaybolan bankerler nedeniyle, Anadolu Finansman'a da taze para girişi durmuştu. Bunun üzerine Hanifi Bey'in şirketinde de filim koptu. Binlerce kişi kapıya dayandı. Kendisi de ortadan kayboldu. Bir ara tutuklandığını da duymuştum. Şimdi nerede, ne yapıyor bilmiyorum?

Aslında Hanifi Parlaktaş mert ve güvenilir bir Anadolu çocuğuydu. Ancak, "Üzüm üzüme baka baka kararır" atasö-

zünde olduğu gibi, toplumdaki genel kargaşa, bir noktadan sonra insanları ister istemez birbirine benzer duruma getiriyor. Kendisi bankerlik şirketini kurmadan çok önce, "Bu ülke insanlarını batıracaksa bankerlik batıracak..." şeklindeki yakınmalarını içtenlikle dile getiriyordu. Ancak sonunda kendisi de o çarkın içine tereddüt etmeden girdi. Bu arada, insanlarımızın herşeye kolaylıkla adapte olabilen ve çalışmadan para kazanmaya çok yatkın yapısını da vurgulamak gerekir diye düşünüyorum. Aksi halde yasa dışı bu bankerlik olayının, bu denli serpilip gelişmesi herhalde mümkün olamazdı.

HARP OKULU KOMUTANI İRFAN PAŞA VE ARKADAŞLARI BANKER KÂZIM'A PARA KAPTIRIYOR

1982 yılı Şubat ayının başlarında bir gün, Kara Harp Okulu Komutanı Korgeneral Sayın İrfan Yay'ın Emir Subayı beni telefonla aradı. Eğer mümkün olabilirse, İrfan Paşa'nın beni bir öğle yemeğine davet etmek istediğini bildirdi. İrfan Paşa ile pek bir samimiyetim olmamasına rağmen, kendisini yakından tanıyor-dum. Bu davete pek bir anlam verememekle birlikte, daveti hemen kabul etmek durumundaydım. Ertesi gün öğle yemeği için anlaştık.

Ertesi öğle üzeri, İrfan Paşa'nın odasında bir süre oturduktan sonra, birlikte yemek salonuna geçtik. Ancak oldukça büyük bir yemek masasının etrafında çeşitli rütbeden on kadar subayın bizi beklemekte olduğunu görünce, doğrusu bir hayli şaşırdım. Hep beraber ayağa kalkarak, bizi masaya buyurettiler. Yemeğe başladıktan hemen birkaç dakika sonra, İrfan Yay Paşa yavaş yavaş ve biraz da heyecanla konuşmaya başladı:

"Teoman Bey, güvendiğimiz bir bankacı olarak sizden bilgi almak istiyoruz. Biliyorsunuz günün konusu, ardarda ortadan kaybolan bankerler. Bizler de, Harp Okulu'nda görev yapan bir kısım subay olarak, teğmenden korgenerale kadar, paralarımızı Göktaş Ticaret Kazım Yıldız adında birisine yatırmıştık. Sanırım toplam olarak 100 milyonu geçiyor. İşler gayet iyi gidiyor-

du. Ancak üç gün önce, faizini almak üzere Kazım Bey'e giden bazı arkadaşlar, büronun kapalı olduğunu gördüler. O günden bugüne, bütün aramalarımıza rağmen kendini bulamadık. Gerçi elimizde bankerin kapı gibi senetleri var ama, yine de kuşkuluyuz. Bize ne önerirsiniz? Arkadaşlar perişan durumda. Paralarımızı alabilecek miyiz?"

Ne diyeceğimi bilemiyordum. Kazım Bey ortadan kaybolduğuna göre, yapacak pek birşey yoktu. Ayrıca kendilerine teminat olarak verilen senetlerin de pek işe yarayacağını zannetmiyordum. Buna rağmen ümitlerini kırmadım. Hızlı hareket edildiği takdirde, birşeyler yapılabileceğini vurguladım.

Garip duygular içindeydim. Nerdeyse Cumhuriyetin ilk yıllarından beri, Devlet Yönetiminde görülen bu boşlukların sebebi neydi? Son derece ciddi ve işbilir görünen merkezi yönetimin içindeki bu laçkalıklar nereden kaynaklanıyordu? Hele hele, kılı kırk yardığını sanan Askeri Yönetimler döneminde, sözgelimi üç dolandırıcının, 1961 yılında, hayali Milli Savunma Bakanlığı 3. Sağlık Dairesi kurarak hazineden her ay muntazaman maaş tahsil etmesinden, üst rütbeli subay ların, yasalara açıkça aykırı bir biçimde faaliyet gösteren korsan bankerlere para kaptırmasına kadar, bütün bu olup bitenler nasıl izah edilebilirdi? Galiba Türkiye'de herşey yerli yerine henüz oturmamıştı. Devleti yöneten kadrolar, genellikle tesadüflere bağlı olarak oluşturuluyor, yetenekleri sınırlı bu kişiler de, ülkenin başına bankerlik olayı gibi, inanılması güç sorunlar çıkarıyorlardı. Sanırım işin birkaç kelime ile özeti bu olsa gerekti.

SEKSİYON MÜDÜRLÜĞÜNDEN ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜNE ATANIYORUM

Türkiye'de yıllar geçiyor ama, galiba insanların davranış biçimleri, saplantıları, dolduruluşa gelmeleri pek değişmiyor. Aynı makamları işgal edenler, aradan uzun yıllar geçse de benzer hataları, benzer yanlışları tekrarlıyorlar. Sonuçda sosyal yapımızda, insani ilişkilerde pek önemli bir gelişme sözkonusu olmuyor.

1976 yılının son günlerinde, Genel Müdür Davut Akça tarafından, Ankara dışında bulunduğum bir günde, Halkla İlişkiler Müdürlüğünden, Hamamönü Şubesi Müdürlüğüne atanmamdan tam 5 yıl sonra, yine Ankara dışında olduğum bir günde, bu kez de Rahmi Önen tarafından, yine Halkla İlişkiler Müdürlüğünden Akay Şubesi Müdürlüğüne atanıyordum.

İlk tayinimde görevli olarak İstanbul'daydım. Bu kez, tayin el altından yürütülürken izinli olarak İzmir'de bulunuyordum.

Cumhuriyet Bayramını da içine almak kaydıyla, 2 günlük özel bir izin için Rahmi Bey'in yanına gittiğimde, sadece 48 saat sonra gerçekleştireceği kötü niyetini, benden usta bir aktör becerisiyle gizlemesini bilmiş, hatta hiç gereği yokken epey de iltifatta bulunmuştu. Bu arada, samimi gibi görünen bir ifadeyle, "Güle güle git, güle güle gel Teomancığım, bizler burdayız..." şeklinde bir cümle sarfettiğini de anımsıyorum.

Aradan bunca yıl geçti. 1959 yılında, Ankara'da Küçük Tiyatro'da seyrettiğim, Eugene O'neill'ın "Günden Geceye" adlı oyununda, Jams Tyron rolünde beni inanılmaz ölçüde etkileyen

Büyük aktör Yıldırım Önal'ın belleğimde çakılı kalan oyunundan bu yana, Rahmi Bey'in o günkü inandırıcı aktörlük gücünün de yabana atılmaması gerektiğini hâlâ anımsar dururum. Türk Bürokrasisindeki çarpık ve samimi olmayan ilişkiler düzeni, sanırım insanları ister istemez biraz da aktör olmaya doğru itiyor. Benim bunca yıl sonra edindiğim temel gözlemlerimden biri de, sanırım bu olsa gerek...

2 Kasım 1981 günü, Akay Şubesi Müdürlüğüne tayin emrini tebellüğ ettikten birkaç saat sonra, Rahmi Bey'le görüşmek üzere odasına bir emrivaki sonucu girdiğimde, doğrusu nasıl davranacağını ben de merak ediyordum. Oysaki kendisi hiçbir şey olmamış gibi, beni yapmacık bir samimiyetle karşıladı. Bana konuşma fırsatı vermeden hal hatır falan sordu. Yüzümden açıkça belli olan öfkemi sanırım yatıştırmak istiyordu.

Ancak ortada önemli bir sorun vardı. Hiçbir haklı neden yok iken, Seksiyon Müdürlüğünden Şube Müdürlüğüne indirilmiştim. Bu konunun açıklığa kavuşması gerekiyordu.

"Bu tayin işi de nerden çıktı" dedim. "Yangından mal kaçırır gibi bu aceleye ne gerek vardı..." "Hayır, hayır, öyle değerlendirmeyin Teoman Bey" dedi Rahmi Önen..." Bu bir nöbet değişikliğidir... Kısa süre sonra daha önemli görevlere geleceksiniz..."

Gülmek mi lâzım, ağlamak mı, insan bir türlü kestiremiyor... 20 yılını 30 yılını, daha doğrusu bütün bir gençliğini çalıştığı kuruma veren insanların başına, tombaladan numara çeker gibi bir kişi geliyor, o insanların kişiliğiyle, unvanıyla, ruh dünyasıyla, geliriyle oynuyor... Birkaç yıl sonra da çekip gidiyor... Kimse bu süregelen anlamsız düzeni düzeltmeye yanaşmıyor. Herşey oluruna bırakılıyor. Olan da çaresiz devlet memuruna oluyor. İşin özeti bu..

"Bana bakın Rahmi Bey" dedim... "Bu iş çocuk oyuncağı değil... Ben bu bankada 8 yılı müfettişlik olmak üzere, 21 yıl görev yaptım. Bu bankanın gerçek sahibi bizleriz... Eğer iyi bir Genel Müdürlük yapmak istiyorsanız, bankanın insan kaynağını, yönetici envanterini çok iyi bilmeniz, tanımanız gerekir... Sağın, solun dolduruşları, yönlendirmeleri ile alacağınız kararlardan kimseye bir fayda gelmez... Söylemeye pek dilim varmıyor ama, bugün işbirliği yaptığınız bir kısım kişiler, adınız Genel Müdür olarak çıktığı günlerde, o zamanki Genel Müdürün kulağına belki gider diye, size açıktan açığa küfreden, sizinle alay eden kimselerdi. Bu nedenle, siz de çıkmaza girmeye başladınız. Bu oyunun da nasıl biteceğini yakında hep beraber göreceğiz..."

Ben böyle diyerek kapıya doğru yönelirken, Rahmi Bey'in kısık ve endişeli bir sesle, "O kadar değil, o kadar değil Teoman Bey, herşey kontrolumda, siz merak etmeyin..." şeklinde konuştuğunu hatırlıyorum.

O günlerde Kenan Evren yönetiminin, idari yargıya başvurma yolunu bile geniş ölçüde kapatmış olması nedeniyle, Danıştay'a dava açmanın da pek bir sonuç vermeyeceği açıktı. Oysaki Seksiyon Müdürlüğünden Şube Müdürlüğüne indirilmek, Albaylıktan Yarbaylığa indirilmek gibi bir olaydı. Ortada açıkça hukuka ve hatta teamüllere aykırı bir durum vardı. Ancak müstafi Yüzbaşı Rahmi Bey kararını vermişti bir kere... "Kafası vurula"

1981 Kasım ayının ilk günlerinde Akay Şubesinde göreve başladım. Artık memurlukta falan gözüm kalmamıştı. Bir yolunu bulup Ziraat Bankası'ndan ayrılmayı düşünür olmuştum. Öte yandan, birkaç samimi arkadaş dışında, Rahmi Bey'i kızdırırız endişesiyle, hayırlı olsun ziyaretine gelen de pek olmadı. Oysaki ne düşündüyse, Rahmi Önen'in kendisi, daha bir

hafta dolmadan ziyaretime geldi. Bu denli acele bir ziyareti doğrusu ben de beklemiyordum. Bu ziyarette çok ilginç bir durum da yaşandı. Rahmi Bey ve benden başka, iki Müdür Muavini ve Muhasebeci arkadaşla beraber odada konuşuyorduk. Telefon çaldı... Mülkiyeli yakın ağabeyim olan Turizm Tanıtma Bakanı İlhan Evliyaoğlu bir konu için beni arıyordu. İlhan Evliyaoğlu ismini duyunca, Rahmi Bey'in telefona doğru bir hamle edişi var ki, elinden telefonu zor aldım.

"Efendim bir dakika beni arıyor" diyorum...

"Hayır, hayır mutlaka beni arıyordur, buraya geleceğimi özel kalem müdürüm biliyordu" diyor... Rahmi Bey'de haklı... Koskoca Genel Müdür dururken, sıradan bir şube müdürünü bakan niye arasın... Ama sonunda telefon benim elimde kaldı. Zira Evliyaoğlu benimle konuşmak istiyordu. Ben konuşurken Rahmi Bey renkden renge girdi... Hatta birara pencereden dışarıyı seyretmeye başladı. Odada oturan Müdür Muavini ve Muhasebeci arkadaşlar da bu komik duruma şaştı kaldılar...

TİCARET BAKANI KEMAL CANTÜRK'ÜN YAKINI SİBEL'İ İŞE YERLEŞTİRİYORUM

Mülkiyeli bir ağabeyim olmasına rağmen, Kemal Cantürk' ün, yaradılış itibariyle oldukça pasif ve iş bitirmez bir yönetici olduğunu belirtmek zorundayım. Bu özelliklerinin bütün Mülkiye camiasında bilinmiş olmasına rağmen, Kemal Ağabey' in nasıl olup da dinamik olması gereken bir İhtilâl Hükümetinde yeraldığına, birçokları gibi o günlerde ben de şaşırmıştım. Sanırım Kenan Paşa, bir hükümet kuralım da nasıl olursa olsun kabilinden ve de birkaç kişinin telkinleriyle böyle bir kadro oluşturmuştu. Belirtmeğe gerek yokki, bu kadro nedeniyle de yapılan bütün yanlışlıklar, hatalar Milli Güvenlik Konseyi'ne fatura edildi. İşin özeti bu...

Genel Müdür Yardımcısı olmak için, herkesin kendine göre bir destek aradığı o günlerde, ben de doğal olarak Kemal Ağabeyle birkaç kez görüşmüştüm. Ziraat Bankası doğrudan kendine bağlı olmasına rağmen, benim işi bir türlü çözmemiş, çözememiş, topu hep Rahmi Önen'e atmak istemişti. Ona göre Rahmi Bey'i Askeri Yönetim getirmişti... İşine karışmak doğru değildi. Hatta bir seferinde ben dayanamayarak, "Sizi de Askeri Yönetim getirdi Sayın Bakanım, Rahmi Bey'den çekinmeye ne gerek var..." demek durumunda kalmıştım. İşin hoş tarafı, kendisi beni Genel Müdür Yardımcısı yapmak bir yana, Seksiyon Müdürlüğünden Şube Müdürlüğüne indirilme kararını da tereddütsüz imzalamıştı. O günlerdeki mevzuata göre, Kamu

İktisadi Teşebbüslerinde Müdür seviyesindeki atamaların yürürlüğe girebilmesi için, ilgili bakanın da onaylaması gerekiyordu. Kemal Abi, Genel Müdürlükten kendisine gönderilen atama kararını, gözünü kırpmadan ve derhal imzalamıştı. Oysa ki bakan olarak gerekçe falan isteyebilir, nedenini sorabilirdi. Uzun yıllar süren memuriyet yaşamımdaki, beni şaşırtan en büyük sürprizlerden biri de, Sayın Cantürk'ün bu davranışı olmuştur. Sanırım Türk Bürokrasisi'nde, bu güne kadar saptadığım en belirgin özellik, kimsenin kimseye güvenmemesi gerektiği, son derece kaypak bir ortamın herzaman gündemde oluşudur. Böyle bir modelin ise kimseye fayda sağlaması sanırım mümkün değildir. Belirtmek gerekir ki, bürokrasiyi bu şekilde davranışlara iten, Türkiye'de uygulanmaya çalışan akıldışı politikalardır. Üst görevli atamalarında, herhangi bir ölçü ve kıstas sözkonusu olmayınca, kendini o göreve lâyık gören herkesin ortaya çıkması ve birbirleriyle kıyasıya mücadele etmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Neyse biz yine konumuza dönelim. Şubat ayının başlarında bir gün Akay Şubesi'ndeki odamda otururken, telefon çaldı. Telefondaki sekreter hanım, heyecanlı bir sesle, "Sayın Kemal Cantürk'ün benimle görüşmek istediğini" bildirdi. Bir hayli şaşırmama rağmen, doğruyu söylemek gerekirse ilk aklıma gelen şey, "Sayın Bakan'ın beni Akay Şubesine Müdür getirmenin verdiği pişmanlıkla, yeni ve önemli bir görev teklif etmek üzere telefon açtığı" şeklindeydi. Ancak bu yaşıma geldim, Kemal Cantürk'ün konuşmaya başladığı andaki inanılmaz şaşkınlığımı, bütün bir hayatım boyunca hiç yaşamadığımı da içtenlikle belirtmek zorundayım.

Ticaret Bakanımız Kemal Bey telefonun öbür ucundaydı; "Teoman Bey" dedi. "Sana bir ricada bulunmak istiyorum... Düşündüm taşındım da, senin muhitin geniştir falan diyorum...

Bu nedenle çok yakınım olan Sibel'i, Sibel Türköz'ü bir işe yerleştirirsen çok memnun olacağım. Tercihimiz Spor Toto Teşkilatı'dır. Çünkü orada yarım gün mesai yapılıyor. Bunu senden bekliyorum..."

"Aklım fikrim sana emanet Allahım" demek geldi içimden... "Bu ne biçim iştir? Ben bakanın yakınını işe yerleştirecek kadar güçlü isem, kendisi benim memuriyet unvanımı indirmekte neden bir sakınca görmedi? Ben mi daha önemli kişiyim, yoksa Sayın Bakan mı? Bu ne biçim bir ilişkiler düzenidir, anlayabilene gerçekten aşkolsun..."

Sonuçta Mülkiyeli bir ağabeyimizdi. Sibel'in işe yerleştirilmesi konusuyla ilgilenmem gerekirdi. Ertesi gün, Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarı, merhum İsmail Hakkı Güngör'e gittim. Kendisini çok yakından tanır ve severdim. Hayatta tanıdığım en olgun, samimi ve güvenilir kişilerden biri olan İsmail Abi, benim seksiyon müdürlüğünden şube müdürlüğüne indirilmeme son derece içerlemiş ve çok üzülmüştü. Konuyu kendine anlatınca, bir hayli şaşırarak, "Allah, Allah yahu" dedi. "Koskoca Ticaret Bakanı yakınını işe yerleştirme konusunda senden mi yardım talep ediyor? Üstelik Spor Toto Teşkilatı olsun diyor... Vallahi bravo!.."

Belirttiğim gibi, İsmail Hakkı Güngör anlayışlı ve olgun bir insandı. "Ben bu işle senin hatırın için ilgileneceğim" dedi. "İnşallah sayın bakan da, bu vesile ile sana karşı yapılan büyük haksızlığı telafi eder, üst bir göreve getirir... Bu zaten senin hakkın..."

Hemen o günkü Spor Toto Teşkilat Müdürü Aydın Karasüleymanoğlu'na telefon etti. Aydın Bey, yeni işe alınacakların isminin, İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan sıra ile gönderildiğini belirtti. Buna rağmen bir formül bulunarak, Sibel Hanım

işe başlatıldı. Ben de telefon ederek, müjdeli haberi sayın bakanımıza ulaştırdım. Şüphesiz çok memnun oldu... "Teşekkür ederim" falan dedi... Başkaca da birşey demedi. Böylece kaşla göz arasında, Kemal Abi'nin önemli bir sorununu da halletmiş olduk. Ama benim işimi halledemedik... Daha sonraki günlerde, Sevgili İsmail Hakkı Ağabeyle karşılıklı çaylarımızı yudumlarken, "Terzi kendi söküğünü dikemezmiş..." diyerek, acı acı gülümsediğini hatırlıyorum... Nur içinde yatsın...

Bu olaydan birkaç ay sonra, kırmızı ışık yandığı için, Genel-Kurmay kavşağında benim arabamla Kemal Cantürk'ün makam arabası tesadüfen yanyana durmuştu. Ben o günlerde, 2559 sayılı yasadan yararlanarak erken emekli olmuştum. Kemal Bey beni farkedince, arabasının camını acele acele açarak, el kol hareketleriyle, "Ne yapıyorsun? Nerede çalışıyorsun?" gibilerinden birşeyler söylemeye çalıştı... Benim de buna karşılık, yine el kol hareketleriyle, "Eh işte, bir yerde çalışıyoruz" falan kabilinden baştan savma bir cevap verdiğimi hatırlıyorum.

KORKUT ÖZAL: "MİLLETİ KIYMA MAKİNASINA KOYMUŞ ÇEKİYORLAR... ALLAH SONUMUZU HAYREYLESİN..."

Akay Şubesinde bulunduğum günlerde, sanırım Şubat ayının ortalarına doğru, birgün öğleden sonra odama geldiğimde, Korkut Özal'ı odamda oturmuş kahve içerken buldum. Şaşmadım desem yalan olur... Uzaktan bir merhabamız vardı ama, beni ziyaret edecek kadar bir samimiyetimiz de yoktu. Kendisi duruma açıklık getirdi... Bankaya bir miktar para yatıracakmış... İşlemler tamamlana kadar, odamda istirahat etmek istemiş...

Kendisine gerekli ilgi ve saygıyı göstererek, hal hatır sordum. Mamak Cezaevi'nden yeni tahliye olmuştu. Sanırım henüz ciddi bir işle de uğraşmıyordu. Yanlış hatırlamıyorsam, Selanik Caddesi'nde bir büro açtığını söyledi. "Sık sık beklerim aziz kardeşim" falan diye iltifatta da bulundu.

Kardeşi ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı olduğu için, dikkatli konuşmaya çalışıyor, mümkün olduğu kadar konuyu aktüel olaylardan uzaklaştırıyordum. Ancak kendisi, uygulanan ekonomik politikadan, beklemediğim ölçüde şikayetçiydi. "Bu ne biçim ekonomik modeldir kardeşim..." dedi. "Bu fiyat artışlarına can mı dayanır? Milleti resmen kıyma makinasına koymuş çekiyorlar... Allah sonumuzu hayreylesin..."

Doğrusu şaşkınlık içindeydim. Kendisinden bu denli ağır bir eleştiri beklemiyordum. Kaldı ki o günlerde, enflasyon bu kadar yüksek de değildi. Dolar ise 140 lira civarındaydı.

Aradan uzun yıllar geçti. Dolar bugün için 34.000 lirayı aştı. Sayın Korkut Özal bugün de aynı şeyleri düşünüyor mu, bilmiyorum... Hemşehrim Bahattin Bayraktar ile ortak olduktan sonra, galiba işleri bir hayli genişledi. Artık başka türlü düşünüyor olabilir.

Uzun süren bürokratlık yaşamımda gözlemlediğim temel olgulardan biri de şu.. Ülkemizde insanlar genellikle gerçek düşüncelerini pek belli etmiyorlar.. İçinde bulunduğu ortama uygun bir konuşma şeklini benimsiyorlar.. Bu nedenle, bürokrat olsun, politikacı olsun ve hatta sade vatandaş olsun, bizim insanımızla anlaşabilmek, çeşitli konularda yorum yapabilmek, kısacası olaylara doğru teşhisler koyabilmek, gerçekten çok zor oluyor. Galiba herkes işine geldiği gibi konuşuyor.

2559 SAYILI YASADAN YARARLANARAK ERKEN EMEKLİ OLUYORUM

Daha önce de belirttiğim gibi, 30 Ekim 1981 günü, Seksiyon Müdürlüğünden Şube Müdürlüğüne tayin edilmemle birlikte, Genel Müdür Rahmi Bey'in kara listesine alındığım açıkça anlaşılmıştı. Bir süre sonra da, Akay Şubesi Müdürlüğünden, Ankara dışındaki bir şubeye atanmam içten bile değildi. Askeri Yönetim döneminde, devlet memuru olmanın hiçbir garantisi kalmadığı için, olayların nereye doğru sürükleneceğini kestirmek çok zordu.

İşte bu düşünceler içinde bocalarken, Askeri Yönetim 2559 sayılı yasa ile, "Erken Emekli" olmaya imkan sağlayan bir uygulamayı gündeme getirdi. Sözkonusu yasaya göre, erken emekli olmak isteyenlerin en geç 31. 12. 1981 tarihine kadar idareye başvurmaları gerekiyordu. İşin ilginç yanı, bu tarihe kadar erken emekli olmak için başvuruda bulunmayanlar için, İdareye "Resen emekli etme" hakkı tanınıyordu. Belirtmeye gerek yok ki, İdare tarafından resen emekli edilen kişi, yaşamı boyunca, hiç de hakkı olmayan kara bir lekenin ipoteği altında kalacaktı. Bu duruma göre en akılcı yol, galiba erken emekli olma talebinde bulunmaktı. Tesadüfen bankanın başına getirilen dışardan bir kişi, Ziraat Bankası'nın yetişmiş insan kaynağıyla istediği gibi oynuyordu.

Bu düşünceler altında, istemiyerek de olsa, 21 Aralık 1981 günü erken emeklilik dilekçemi Genel Müdürlüğe ulaştırıyor-

dum. Kimin ne yaptığı belli olmayan bu kargaşa ortamda, sanırım en doğrusu da buydu.

Bu arada Başbakan Bülent Ulusu, yayınladığı 19. 11. 1981 tarih ve 81 sayılı genelgesinde şu hususları dile getiriyordu:

"Hizmetlerine devamları yararlı görülen kamu personelinin, 2559 sayılı Yasa hükümlerine göre yapacakları emeklilik talepleri kabul edilmeyecektir. Bu nedenle, kamu hizmetlerinin ifası bakımından muhafaza edilmesi zorunlu görülen kadrolardaki kamu personelinin emeklilik talepleri, ancak kendilerinin hizmetlerinden yararlanmasına imkan kalmayan hallerde kabul edilebilecektir. Ayrıca erken emekli olanlar, hiçbir şekilde bir daha kamu hizmetine alınmayacaktır..."

İşte Emekli Amiral Başbakan Bülent Ulusu'nun vermiş olduğu talimatlar böyle. "Hizmetlerinden yararlanmasına imkan kalmayan kişilerin emeklilik talepleri kabul edilebilecek." Yani faydasız, tembel ve zararlı personelin kamu ile ilişkileri böylece kesilmiş olacak... Ancak Sayın Bülent Ulusu'nun bilmediği bir şey vardı. Türk Bürokrasi'sinde böyle objektif kıstasların hiçbir şekilde yeri yoktu. Sonuçta emeklilik talepleri kabul edilenler, "Hizmetlerinden yararlanmasına imkan kalmayan faydasız, tembel ve zararlı kişiler" değil, "Rahmi Önen gibi yetkililerin, istemediği, zıtlaştığı ve belki de kıskandığı kişiler" oldu. Sanırım bu erken emeklilik olayı, bütün kamu kuruluşlarında da bu şekilde gündeme geldi. Yetişmiş insan kaynağının bir bölümü anlamsızca törpülendi, yakıldı, yıkıldı ve etkisiz bir duruma getirildi. Sonuçta da faturası siyasal otoriteye, yani Milli Güvenlik Konseyi'ne kesildi. Belirtmeye gerek yok ki, o günlerde ülkeyi yöneten Kenan Paşa ve arkadaşlarının, yetişmiş insan kaynağını harcamak ve devre dışı bırakmak gibi bir düşünceleri elbette sözkonusu değildi. Ancak iyi seçilmemiş üst yöneticilerin

eline böyle bir silah verildiği zaman, bunun mutlaka kötü kullanılacağının da gözönüne alınması gerekirdi.

Müsteşarların, Genel Müdürlerin subjektif ölçüler içinde, şu veya bu nedenden dolayı istemediği kişiler, hatta bazı durumlarda hanımlar arası geçimsizliklerin de devreye girmesi sonucu, erken emeklilik olayı tam anlamıyla bir kara mizah oldu. Nitekim 23 Şubat 1982 tarihinde, Genel Müdürlükten Akay Şubesi'ne gönderilen mektupta, benim erken emeklilik isteğim derhal kabul edilirken, Müdür Yardımcıları Perihan Pekcan ile Reşat İpekkan'ın, Şef Kemalettin Yılmaz ile Baş Vezneci Nurettin Aslan'ın emeklilik talepleri kabul edilmiyordu. Oysa ki bu arkadaşlar, emekliliği çoktan hak etmiş, kıdemli ve benden yaşça çok büyük kişilerdi. 2559 sayılı yasadan yararlanarak emekli olma istemlerinin tek nedeni, yasadaki özel hüküm gereğince % 25 fazla ikramiye alabilme konusuydu. Bu duruma göre, Banka Teftiş Kurulu'ndan gelmiş, bine yakın soruşturma, inceleme ve teftiş raporu hazırlamış, bankacılık konusunda üç bilimsel kitabı ve sayısız makaleleri yayınlanmış Teoman Yazgan'ın, "Hizmetinden yararlanılmasına imkan kalmadığı" sözümona resmen tescil edilirken, benden yaşça büyük, bir hayli yorgun ve bankadan emekli olmak için can atan kişilerin ise, "Hizmetlerine devam etmelerinin çok yararlı görüldüğü" anlaşılıyordu. Bütün bu mektupları, yazışmaları, bir ibret belgesi olarak hâlâ saklıyorum.

Bu arada, isteğe bağlı olarak emekli olanlar ile, resen emekli edilenler arasında pek bir fark olmadığını da belirtmek isterim. Zira 31. 12. 1981 tarihine kadar, erken emekli olmak için dilekçe vermeyenlerin, resen emekliye sevkedilebileceği kendilerine münasip bir lisanla bildirilmişti. Buna bir çeşit şantaj ya da iradenin baskı altına alınması da denilebilirdi. Nitekim Ulus Şubesi Müdürü yakın arkadaşım Hayrani Sakarya, böyle bir uyarı sonucu erken emekliliğini istemek durumunda kalmıştı.

2559 sayılı yasanın çok acı vé insanfsız bir uygulamasını, sevgili sınıf arkadaşım Yener Rakıcıoğlu da yaşadı. O günlerde Merkez Valisi olan Yener, genç ve dinamik yapısına rağmen, erken emekli edilebileceğini hissetmişti. Ancak 1. derecenin son kademesini alabilmesi için sanırım birkaç ay daha görevde kalması gerekiyordu. Zira bazı haklardan yararlanabilmek için, son kademeye kadar ulaşmak gerekiyordu. Bu durumu İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Rıfat Kaplan'a anlattı. 31. 12. 1981 tarihine kadar, emekli olmak için dilekçe vermek istemediğini, 1. derecenin son kademesine geldiği zaman derhal emekli olacağını açıklıkla anlattı. Müsteşar isteğini olumlu karşılar gibi göründü. "O halde siz erken emekli olmak için dilekçe vermeyin, resen emekli edilmeniz de bu durumda sözkonusu değil" dedi. Yener de bu sözc güvenerek dilekçe vermedi. İşin bundan sonrasını Yener şöyle anlatıyor: "İşi çözüme bağladığımdan o kadar emindim ki, herhangi bir girişimde de bulunmuyordum. Şubat ayının sonuna doğru birgün, İçişleri Bakanlığı'na elimi kolumu sallayarak rahat bir biçimde girerken, sütunların arkasında siper almış bir kişinin beni gözetlemekte olduğunu farkettim. Hızla bana doğru yürüyerek elime bir zarf tutuşturdu ve alelacele imzamı aldı. Zarfı açtığım zaman, başımdan sanki tonlarca kaynar su dökülmüştü. Basit ve son derece baştan savma bir ifadeyle, 2559 sayılı yasa uyarınca "Resen emekliye sevkedildiğim" bildiriliyordu. Müsteşar Muavinlerinden biri tarafından imzalanan mektupta, kuru bir teşekkür bile çok görülmüştü."

Bütün bir ömrünü, gençliğini kaymakamlık ve valilik gibi kamu görevlerinde tüketmiş bir kişinin meslek hayatının, bakanlık koridorlarında eline tutuşturulan bir mektup ile sona erdirilmiş olması, sanırım o günlere ait en büyük ayıplardan biridir. Birçokları gibi Yener de, resen emekli edilme olayını, en yakınlarına bile açıklamada güçlük çekti. Birtakım kişilerde kuşkular uyandı. Acaba bilmediğimiz bir durum mu var diye?

Yener Rakıcıoğlu'nun o günlere ait bir benzetmesini hiç unutmuyorum: "Resen emekli edilen 16 Merkez Valisi arkadaş için, adeta bakanlık girişinde bir pusu kurulmuştu. Farklı saatlerde İçişleri Bakanlığına gelen arkadaşlar, kapıda göründüğü anda görevli memur sanki hayvan avlar gibi tetiğe basıyor, yani tek taraflı emekli etme kararını eline tutuşturuyordu..."

Neyse ki Abdülkadir Aksu'nun İçişleri Bakanlığı döneminde, resen emekli edilen Merkez Valisi arkadaşlar yeniden aynı görevlerine dönebildiler. Sevgili Yener şu günlerde Bolu Valisi olarak, çok sevdiği İdarecilik görevine devam ediyor. Ancak böyle güzel bir uygulama, ne yazık ki başka bir bakanlıkta veya kamu kuruluşunda sözkonusu olmadı. Haksızlığa uğrayan kendi kaderiyle başbaşa kaldı. Derdini kimseye anlatamadı.

Neyse biz yine kendi konumuza dönelim. 21 Nisan 1961 günü Ziraat Bankası'nda Müfettiş Yardımcısı olarak başlayan bankacılık serüvenim, dışardan başımıza getirilen Rahmi Önen ve ekibinin ince manevraları yüzünden, 28 Şubat 1982 günü istemiyerek de olsa noktalanıyordu.

Aynı gün Şube'deki arkadaşlara veda ederek Banka'dan ayrılırken, Tunceli Nazimiye arasında, 4 metrelik kar altında, 40 derece ateşle ölüme meydan okuduktan sonra, Rahmi Bey gibi birisinin kurşunlardan yara almış olmayı bir türlü hazmedemiyordum. Hiç de istemediğim halde, günün birinde bu kişiye mutlaka ağır bir karşılık vermek konusunda kendi kendime yemin ettim. Ve üç yıl kadar sonra Tanrı bana o günleri de gösterdi. Daha sonraki bölümlerde, bu konuda da birkaç anımı sizlere aktarmak istiyorum.

KISA SÜREN HİSARBANK MACERASI

Ziraat Bankası'ndan ayrıldıktan sonra, kısa bir süre, sınıf arkadaşım Erol Toksöz'ün Genel Müdürlüğünü yaptığı T. İmar Bankası'nda, Ankara Temsilcisi olarak görev aldım. O günlerde Mülkiyeli ağabeyimiz, eski Hazine Genel Sekreteri Ahmet Tufan Gül de, Hisarbank'a Genel Müdür olmuştu. Kendisinin benimle mutlaka çalışmak istemesi üzerine de, 1982 yılı Kasım ayının ilk günlerinde Hisarbank'a Orta Anadolu Bölge Müdürü olarak geçmiş oldum.

1982 yılının son ayları, Bankerlik olayının Türk Bankacılığını da ciddi şekilde sarstığı günlerdi. Doğal olarak Hisarbank'da bu sarsıntıdan nasibini almıştı. Ahmet Tufan Gül yeni bir kadro kurarak, Bankayı kurtarmak ve toparlamak savaşı içindeydi. Belirtmek gerekirse, ben de Ankara'dan bu konuda kendisine büyük destek sağlamaya başlamıştım. Bu konuda, fakülteden yakın arkadaşlarım olan Maliye Bakanlığı Müsteşarı Ertuğrul Kumcuoğlu ile Gelirler Genel Müdür Aykon Doğan'ın da büyük yardımlarını görüyordum.

İşler iyi kötü düzelmeye doğru yüz tutmuş iken, 1983 yılı Mart ayının ortalarına doğru, ani bir kararla Hisarbank yönetimine Maliye Bakanlığı tarafından el konuldu. Daha da doğrusu bu olay, anladığım kadarıyla Bakan Adnan Kafaoğlu'nun kişisel fikriydi. Her nedense yönetim sorumluluğu da, Ziraat Bankası'na yani Rahmi Önen'e verilmişti. Akşam radyodan, yönetim sorumluluğunun Ziraat Bankası'na veril-

diğini öğrendiğim zaman, "Eyvah" dedim... "Bakalım beni yine ne gibi saçma olaylar bekliyor... Rahmi Bey burada da karşıma çıktı..."

Adnan Kafaoğlu ile Rahmi Önen tarafından Hisarbank'a bir yönetim kurulu oluşturuldu. Bu kurula Adnan Bey kontenjanından Numan Özsoy, Rahmi Bey Kontenjanından ise, Halk Bankası günlerinden yakın arkadaşı Erdoğan Mamaoğlu, Teftiş Kurulu'ndan devre arkadaşım Hayri Ruhi Sevimay, Beyoğlu Şubesi Müdürü İsmet Özyürek ve Karaköy Şubesi Müdürü Hasan Tuna girdiler, Halk Bankası emekli Müdürlerinden Erdoğan Mamaoğlu aynı zamanda Bankanın yönetim kurulu başkanı ve genel müdürü oldu. Ertesi gün bankada, Erdoğan Mamaoğlu'nun kim olduğunu araştırmaya çalışırken, arka arkaya telefonlar çalmaya başladı. Hiç unutmam ilk telefon, Emlak Kredi Bankası Genel Müdürü rahmetli Mülkiyeli ağabeyim Cemal Kulu'dan geldi. "Yahu Teoman doğru mu, yoksa isim benzerliği mi?" dedi. "Erdoğan Mamaoğlu size Genel Müdür mü oldu?" "Evet Cemal Abi" dedim. "Sanırım sizin düşündüğünüz kişi... Herhalde son olarak Emlak Kredi"den emekli olmuş... Öyle diyorlar..."

Cemal Abi'nin telefonda acı acı güldüğünü hissettim... "Ahmet Tufan'ın yerine Erdoğan Mamaoğlu ha " dedi. "Yakında dünyanın kaç köşe olduğunu görürsünüz..."

İçimi inanılmaz bir sıkıntı kaplamıştı... Bu Mamaoğlu da nerden çıktı diyordum. İkinci telefon Emlak Kredi Genel Müdür Yardımcısı Sevgili sınıf arkadaşım Oktay Baloğlu'dan... "Erdoğan Mamaoğlu size Genel Müdür mü oldu?" dedi... "Gazetelerde okudum... Epey bir süre de bizim Banka'da çalışmıştı. Yahu, yöneticilik yeteneği pek sınırlıdır. Geçimsiz bir insandır. İnşallah sizlere bir zararı dokunmaz. Sanırım son olarak İzmir yakınlarında Yoncaköy tatil köyünde, yaz aylarında küçük bir

dükkân işletiyordu. Kimin aklına geliyor bu isimler... Vallahi aşkolsun..."

Şaşkınlığım iyice artıyordu. Sanırım tombaladan numara çeker gibi yapılan atamalar serisi devam ediyordu. Rahmi Bey'e olan yakınlığı, onu bu kritik dönemde bile Genel Müdür yapmaya yetmişti.

Nitekim yeni Genel Müdürün göreve başlaması ile birlikte olaylar sökün etmeye başladı. Hiç ummadığı bir anda, kendini Genel Müdürlük koltuğunda bulan Mamaoğlu, sanırım geçmiş yıllarında gerçekleşmeyen özlemlerini tatmin etmeğe çalışıyordu. Bütün içtenliğimle belirtmek isterim. Erdoğan Mamaoğlu'nun Hisarbank'da geçen günleri de, ayrı bir kitaba malzeme teşkil edecek kadar zengin ve ilginç olaylarla dolu.

Şimdi bütün bu olanları, bunca yıl sonra tek tek sıralamanın bir alemi yok. En iyisi o günlerin, benimle olan bölümlerini kısaca anlatmakta fayda var. Sadece Nisan ayının ilk günlerinde, Bankanın sahiplerinden Ahmet Kozanoğlu'nun, bana Ankara'da anlattığı küçük bir anıyı nakletmek isterim:

Erdoğan Bey göreve başladıktan birkaç gün sonra, Levazım Müdüründen, kendisine Cross marka kalem takımı alınması talimatını vermiş. O günlerde, bu günkü gibi bolca ithal malı da bulunamadığı için, kalemin biri beyaz, biri de sarı altın kaplama olarak güç bela ancak temin edilebilmiş. Fakat Erdoğan Bey, inanılmaz bir biçimde reaksiyon göstererek, ortalığı birbirine katmış, "Aynı renk kalem bile bulamıyorsunuz, yazıklar olsun" diyerek ağzına geleni söylemiş... Kozanoğlu, "Bu yaşıma kadar böylesine raslamadım. İnşallah başımız belaya girmez" diye başını iki yana doğru sallamıştı.

Erdoğan Bey göreve başladıktan bir ay kadar sonra, Genel Müdürlükten adıma yazılı bir zarf geldi. Merakla açtığım zarfın içindeki mektupta, "15 Nisan 1983 tarihi itibariyle Orta Anado-

lu Bölge Müdürlüğü'nden, Müşavir'liğe atanarak, birinci derece imza yetkimin de her nedense kaldırıldığı" yazıyordu.

Gülmek mi lâzım, ağlamak mı bilemiyorum? Başbakanlık genelgeleriyle, müşavirlerin aktif görevlere aktarıldığı bir dönemde, yapacak başka iş kalmamış gibi, Ziraat Bankası'nda Müfettişlik, Seksiyon Müdürlüğü yapmış, bu arada üç de bilimsel kitap yayınlamış bir kişi pasif göreve aktarılıyordu. Oysa ki Hisarbank'a Maliye Bakanlığı el koyarken, bu Bankanın toparlanmasını ve kurtarılmasını amaçlıyordu. Yoksa yetişmiş kişilere para ödeyerek onları boş oturtmak için değil... Anlayabilene aşkolsun... Bu arada, aktif görevden alınma kararına, sadece devre arkadaşım Hayri Ruhi Sevimay'ın muhalefet şerhi koyduğunu, diğer arkadaşlarım İsmet Özyürek ile Hasan Tuna'nın ise, Rahmi Önen'i kızdırmamak düşüncesiyle olumlu oy verdiklerini üzülerek belirtmek isterim. Ancak bu iki Ziraat Bankalı ağabeyime de bir ölçüde hak vermemek elde değil... Eğer Erdoğan Mamaoğlu'nun önerisine olumsuz oy verselerdi, Karaköy ve Beyoğlu Şubeleleri'nde müdür olarak kalmaları sanırım çok zor olacaktı. Sevgili Hayri zaten pasif görevde olduğu için ona bir ceza uygulanamadı.

Unutmadan eklemiş olayım. Rahmi Önen'in üç yılı aşkın Genel Müdürlük döneminde, o kadar çok müdür arkadaş küçük ve anlamsız nedenlerle görevden alındı ki, anlatmakla bitmez..

Hele bunlardan biri var ki, aklıma geldikçe hâlâ güler durur-um. Ben bankadan ayrıldıktan sonra müdür arkadaşlar anlatmıştı. Sanırım 1984 yılı yaz aylarında, birkaç gün kalmak için Erdek Kampına uğrayan Rahmi Bey, adeti olduğu üzere, ordaki müdürlerle bir sohbet toplantısı düzenlemişti. Bu toplantıda espri yapmak isteyen bir müdür arkadaş da, "Bu bölgede Şube Müdürleri pek çalışmaz, çünkü turistik bölgedir... Herkes gezer tozar... Çok muhtemeldir ki, Susurluk Müdürü şu anda Susur-

luk Çayı önünde rakı içmektedir" diye konuşunca, Rahmi Bey birden ciddileşmiş ve derhal odasına koşarak telefonla, "Susurluk Müdürü'nün bu görevden alınarak şefliğe indirilmesi için, Yönetim Kurulu'na acele önerge yazılması" talimatını vermişti. Belirtmeye gerek yok ki, espriyi yapan arkadaş da pişman olmuş, Susurluk Müdürü de neye uğradığını şaşırmıştı.

Uzun yıllar önce yine Erdek'de, Rahmi Bey Halk Bankası Genel Müdürü iken, Merkez Müdürü Şahin Ulusoy'un bir hareketine kızarak, onun derhal Kayseri Müdürlüğüne tayin edilmesi talimatı verdiğinden bu yana, Rahmi Önen'in Erdek'de yarattığı bu ikinci benzer olay oluyordu. Galiba Türkiye'de uzun yıllar geçiyor, ancak insanların davranış biçimlerinde pek bir gelişme gözlenmiyordu. Bu noktadan hareket ederek, daha çok uzun yıllar bu çeşit saçmalıklara katlanmamız gerekeceğini düşünüyordum.

Neyse biz yine Hisarbank olayına dönelim... Siyasal iktidarların el değiştirdiği dönemleri hatırlatan bir uygulama ile, yapacak başka iş kalmamış gibi, Erdoğan Bey başarılı ve yetenekli yönetici kıyımını sürdürmeye devam etti. Sözgelimi 30 Hisarbank Şubesi içinde kâr eden tek şube olan, Karaköy Şubesinin Mülkiyeli Müdürü Yüksel Diler de yine benim gibi müşavirliğe atandı.

Zaten iyi durumda olmayan Hisarbank'da, bir müşavir olarak benim yapacağım hiçbir şey yoktu. Bu nedenle göz göre göre boş oturuyordum.

Bu arada ilginiç bir olay daha yaşadım. 6 Haziran 1983 günü Ankara'ya bir gün için gelen Mamaoğlu, nezaket gereği olarak bıraktığım çalışma odamın kapısını, İstanbul'a dönerken kilitleterek, oda kapısına bir de "Genel Müdür" levhası taktırmayı ihmal etmedi. Böylece sözümona beni işsiz bıraktıktan sonra, bir de odasız bırakmış oluyordu.

Ben birçok defalar, müşavir olarak görevimin ne olduğunu ve nerede oturacağımı, Genel Müdürlükten yazılı olarak talep etmeme rağmen, bu konuda da hiçbir yanıt verilmedi. Ben de, Hisarbank'ın iştiraki olan Eko-Yatırım'da, boş olan bir odaya yerleşerek olayları izlemeye koyuldum ve durumu da yazılı olarak Genel Müdürlüğe bildirdim.

Bütün bu olanlara rağmen, 28 Temmuz 1983 tarihinde bana gönderilen bir mektupta, "İşime devam etmediğimden bahisle, hizmet akdimin ihbarsız ve tazminatsız olarak feshedildiği" bildiriliyordu. Böylece Hisarbank'da göreve başladıktan 9 ay sonra da, Rahmi Önen ve ekibi nedeniyle, bu kez de bu Banka'daki görevimi bırakmak durumunda kalıyordum. Bu arada uğradığım haksızlıkları 4 Mayıs 1983 ve 30 Ağustos 1983 tarihli mektuplarla, Maliye Bakanlığı'na bildirmiş olmama rağmen, Mülkiyeli Ağabeyim Adnan Kafaoğlu her nedense konuya pek bir reaksiyon göstermedi. Kendisinin son derece pasif ve olaylara karşı ilgisiz bir kişi olduğunu söylerlerdi de inanmazdım. Bugün için kuşkusuz artık inanıyorum.

Maliye Bakanlığı'na yazmış olduğum 30 Ağustos 1983 tarihli şikayet mektubumu, şu cümlelerle noktalıyordum: "Hisarbank'ın kurtarılmasının, Ahmet Tufan Gül gibi Hazine Genel Sekreterliği yapmış bir değerli yöneticiden sonra, hukuk ve yönetim biliminden pek bilgi sahibi olmadığı anlaşılan bir kişiye kalmış olmasının, konuyu yakından izlemek durumunda olan bankacılık çevreleri tarafından biraz tebessümle karşılandığını belirtmeyi de zorunlu bir görev bilirim."

Erdoğan Mamaoğlu'na da hukuki bir ders vermek gerekiyordu. Avukatım İlker Peksezer vasıtasiyle, Kıdem Tazminatı ve İhbar Tazminatı'nın üç katı tutarında kötü niyet tazminatı talep ederek, Ankara 3. İş Mahkemesine dava açtık. Dava dilekçemizin sonu şu cümleyle noktalanıyordu:

"Mahkemenizin, her zaman olduğu gibi haklıyı doğrulayıp güçlendireceğine, keyfi ve subjektif nedenlerle karar almayı ve bu kararlarına kılıf hazırlamayı bir maharet zannedenlere de, hukukun üstünlüğü ilkesini bir defa daha hatırlatacağına inanıyoruz."

Gerçekten Mahkeme, hukukun üstünlüğü ilkesini Erdoğan Mamaoğlu gibilerine bir defa daha hatırlattı. Davayı kazandık. Yargıtay da aynen onayladı. Kıdem ve İhbar Tazminatlarını kuruşuna kadar tahsil ettik. Ancak ne var ki, geçen süre içinde, Hisarbank Ziraat Bankası'na eklenerek hukuki varlığı tamamen sona erdi. Ortada ne Mamaoğlu ve ne de Hisarbank kaldı. Bizim tazminatları da, 1985 yılının başlarında ödemek, sevgili Ziraat Bankamıza kısmet oldu. Genel Müdür ise o günlerde Kemal Akkaya ağabeydi.

Bu arada, Rahmi Önen henüz Genel Müdür iken, Ziraat Bankası Hukuk Müşavirliği, 3. İş Mahkemesine verdiği 16 Şubat 1984 tarihli savunmasında, benim Müşavirliğe atanmamın, Hazine Genel Sekreterliği'nin görüşleri doğrultusunda gerçekleştiği şeklinde bir iddiaya da yer veriyordu. Tamamen gerçek dışı olan bu anlamsız iddiayı da, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan Ankara 3. İş Mahkemesi'ne gönderilen 14 Mayıs 1984 tarih ve 12148 sayılı yazı ile çürütüyordum. Sözkonusu yazıda aynen, "Teoman Yazgan'ın Hisarbank Orta Anadolu Bölge Müdürlüğü'nden Müşavirliğe nakledilmesi hususunda herhangi bir görüş bildirilmemiş veya talimat verilmemiştir" deniliyordu. Böylece Rahmi Önen yönetiminin, bana karşı sürdürdüğü iddialardan birinin daha gerçek dışı olduğunu, resmen belgelemiş oluyordum.

Aradan bunca yıl geçti. Rahmi Önen ve Erdoğan Mamaoğlu, şimdi ne yapıyorlar, ne ediyorlar diye düşündüğüm çok olmuştur. Üç günlük dünyada, insanların birbirine kötülük et-

mek için bu denli fırsat kollamalarına bilmem ki ne demeli? Onlar benim bankacılık yaşamımı, en verimli çağımda sona erdirdiler. Buna rağmen kendilerine tam olarak kızıp kızamadığıma bir türlü karar veremedim. Belki de bu davranışlar Türkiye'de bir yaşam biçimiydi. İnsanların ayakta kalabilmek için birbiriyle acımasızca mücadele etmesi, bazı kişileri mutlaka tasfiye etmesi gerekiyordu. Kim bilir?

Söz buraya gelmişken, bir örnek, de değerli mülkiye'li ağabeyim Cevat Kâni Üner'den vermek isterim. Bilindiği gibi kendisi 1982-1987 yılları arasında Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü yapmış ve bu kuruluşa gerçekten çağ atlatmıştı. Maliye Bakanlığı kökenli olan ve çok iyi de Fransızca bilen Cevat Ağabey, diğer taraftan "Dünya Piyangolar Birliği" Genel Başkanlığı'na seçilme başarısını da göstermişti. Ancak Vural Arıkan'dan sonra Maliye ve Gümrük Bakanı olan Ahmet Kurtcebe Alptemuçin, durup dururken kendisini görevden almakta hiçbir sakınca görmemişti.

Hiç unutmam, o günlerde Cevat Ağabeye çeşitli ülkelerin Milli Piyango İdarelerinden gelen mektuplarda, bir yandan şaşkınlıklarını dile getirirlerken, bir yandan da "Herhalde çok daha önemli bir göreve getirilmek amacıyla bu görevden alınmış olmalısınız..." anlamında ifadelere yer veriliyordu. Oysaki Cevat Ağabey belirli bir işi olmayan müşavirliğe atanmıştı.

GÜNAYDIN VE HÜRRİYET'TE GEÇEN GÜNLER

Ziraat Bankası'nda uzun süren müfettişlik yıllarından sonra, idari görevde geçen 12 yılın önemli bir bölümünü Halkla İlişkiler Müdürü olarak tamamladım. Sanırım yaradılış itibariyle, Basın ve Halkla İlişkiler konusuna olan yatkınlığım, benim bu görevde daha uzun süre kalmam sonucunu doğurmuştu. Bu nedenle de, Basın mensuplarının önemli bir bölümünü çok yakından tanıyor, onlarla arkadaşlık ve dostluk ilişkilerini kesintisiz sürdürüyordum. Büyük gazetelerde sık sık çıkan yazılarım ve yayınlamış olduğum kitaplar, beni bir bakıma gerçek bir basın mensubu konumuna kadar getiriyordu.

1984 yılı Şubat ayının ilk günlerinde, bir genel kurul ilanı vermek için, Günaydın Gazetesi Ankara İdare Müdürü Sevgili Yüksel Kangal'ın yanına gitmiştim. Tesadüfen o gün Ankara'ya, gazetenin ekonomik haberler sorumlusu Can Aksın da gelmişti. Bekir Coşkun'un da katıldığı bir sohbet sonucu, konu döndü dolaştı, benim de Günaydın'da bir görev alabilmem noktasına kadar geldi. Konu benim açımdan da, bir hayli ilginç ve heyecan verici gibi görünmüştü. Bu nedenle hemen mutabakata vararak, Ankara Bürosunda Ekonomik Haberler Sorumlusu gibi bir görevle çalışmayı kabul ettim. Üstelik sarı basın kartı alabilmek, o günlerde bana çok cazip bir olay şeklinde görünüyordu.

Özal Hükümeti yeni kurulmuştu. Reform sayılabilecek birtakım ekonomik kararlar, arka arkaya yürürlüğe konuyordu.

Ekonomi muhabirliği bayağı zor bir konuma gelmişti. Benim mesleğim olduğu halde, bazı haberleri kaleme alırken zorlanıyor, yanlışlık yapmaktan korkuyordum. Büyük gazeteler, konusunda uzman ekonomi muhabiri yetiştirme çabasına girmişlerdi. Benim Günaydın'da görev almam da, sanırım böyle bir ihtiyaçtan doğmuştu. Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem Bey'in, yakın dostum ve ağabeyim olması da bu konudaki başarımı ve etkimi de artırıyordu.

Belirtmeye gerek yok ki, bu kitabımın ana konusu bürokraside geçen günler, anılar, izlenimler... Gazetecilikte geçen üç yıl ise, aslında çok kısa bir süre... Buna rağmen bu zaman içinde çok ilginç olaylar yaşadım, olanlar karşısında şaşkına döndüm. Gazetecilik anılarını da ilerde ayrı bir kitap olarak hazırlayabilirsem, sanırım çok yararlı bir iş yapmış olacağım. Zira gazetecilik de bürokrasi gibi apayrı bir dünya... Kıskançlıklar, ayak kaydırmalar, hazıra konmalar, kulisler ve de hiç gereği yokken safdışı bırakılan insanlar. Hepsi var.

Ben şimdilik bu kitabıma şöyle bir renk katsın diye, basın dünyasından da tatlı bir kaç esinti getirmek istiyorum. Özellikle mevzuatın ve olayların iyi izlenmemesinden doğan sevimli yanlışlıklar, hatalar ve çalakalem yazılan yazılar... İşte size birkaç örnek... Gazeteci dostlar alınmasınlar... Bütün bu anlattıklarım kuşkusuz bir genelleme değil... Arada bir rastlanan ilginç olaylar, yanlışlıklar, işin kolayına kaçmalar...

GAZETE MANŞETİNDE YÖNETMELİK YASA HALİNE GETİRİLİYOR

5 Haziran 1984 Salı günü öğleden önce, Başbakanlık Müsteşarı hemşehrim Hasan Celal Güzel'e uğramıştım. Günaydın Gazetesi ekonomik haberler sorumlusu olarak yaptığım bu ziyaretlere Hasan Celal Bey çok önem verir, bana elinden geldiği kadar yardımcı olmaya çalışırdı. O günlerin aktüel konularından biri de, daha önce yasası çıkan Toplu Konut Yönetmeliği'nin, bir an önce hazırlanarak kamuoyuna ilan edilmesi hususuydu. Orta sınıf için büyük önem taşıyan bu yönetmelik taslağını bütün gazeteler öncelikle elde etmek istiyordu. 60, 80, 100 ve 100 metrekareden fazla konutlara verilecek bireysel kredilerin koşulları, vadesi, faiz oranları heyecanla beklenmekteydi. Zira böyle bir kredi uygulaması, Cumhuriyet döneminde ilk defa gündeme gelmiş oluyordu.

Hasan Bey'le konuşurken, gözüm birden masasının üzerinde duran "Konut Kredisi Yönetmeliği"ne ilişti. İzin alarak heyecanla incelemeye koyuldum. Bütün gazetelerin elde etmek istediği yönetmelik elimdeydi. Hasan Celal Güzel'den öğrendiğime göre, yayınlanmak üzere birgün önce Resmi Gazete'ye gönderilmişti. Rica ederek bir fotokopisini kendisinden aldım. Bu çok önemli bir atlatma haber niteliği taşıyacaktı.

Gazeteye gelir gelmez İstanbul'da Zafer Mutlu ile temas kurdum. Kendisi o günlerde, Günaydın'ın yayın kurulu üyesi ve

birinci sahife sorumlusuydu. Konuyu heyecanla karşılayarak, yönetmeliğin tamamını hemen faksla geçmemi, birinci sahife manşetten yer ayıracağını söyledi. Biz de yönetmeliği hemen faksla İstanbul'a geçtik. Ertesi gün önemli bir gazetecilik olayını daha gerçekleştirmiş olmanın kıvancını taşıyorduk. Yönetmelik Resmi Gazete'den önce Günaydın'da yayınlanmış olacaktı.

6 Haziran 1984 Çarşamba günü yayınlanan Günaydın Gazetesi'nde, birinci sahife manşetten verilen haberi okuduğum zaman gözlerime inanamadığımı belirtmek isterim. Manşet son derece iri puntolarla aynen şöyleydi: "Konut Kredisi Yasası'nı Açıklıyoruz"

Son derece canım sıkılmıştı. Yönetmelik kelimesi hangi akla hizmetle yasaya çevrilmişti. Yasa çıkalı bir yılı geçiyordu. Şimdi durup dururken "Yasa'yı yayınlıyoruz" demenin ne alemi vardi? Üstelik Hasan Celal Bey, yönetmeliği yasa ile karıştıran bu bilgisizliğe ne diyecekti? Hemen telefon ederek İstanbul'daki yetkili arkadaşlarla görüştüğüm zaman, akıllara durgunluk veren şu gerekçeyle karşılaştım:

"Konut Kredisi Yönetmeliğini Açıklıyoruz" şeklinde manşetten haber iri puntolarla dizilmiş. Ancak gazetenin normal enine bir hayli fazla gelmiş, taşmış... Bunun üzerine harflerin puntosunu küçültmek istemedikleri için kelimenin birini küçültmüşler. Yani 10 harflik Yönetmelik kelimesi yerine 4 harften oluşan Yasa kelimesini kullanmışlar. Böylece sözümona sorun çözülmüş ve haberi büyük harflerle verme olanağına kavuşmuşlar...

Birkaç gün sonra Hasan Celal Bey'le karşılaştığım zaman, "Bu ne biçim gazetecilik hemşehrim" der gibi, yüzüme alaylı bir ifadeyle baktığını anımsıyorum. Ya da bana öyle gelmişti... Kim bilir..?

BEKİR COŞKUN MEHMET KOCABAŞ İLE CEMAL BÜYÜKBAŞ'I BİRBİRİNE KARIŞTIRIYOR

Günaydın'da iki yıl kadar beraber çalıştığımız Sevgili Bekir Coşkun'un yazılarını zevkle okuduğumu öncelikle belirtmek isterim. Ancak, hergün yazacak birşey bulabilmenin verdiği sıkıntıyla, onun da zaman zaman hatalar yaptığı, işin kolayına kaçtığı çok olmuştur. Bunlardan biri var ki, aklıma geldikçe hala gülmekten kendimi alamam. Değerli kardeşim beni bağışlasın...

1987 yılının ilk günlerinde, "Dokuzuncu Köy" sütununda, Bekir Coşkun yine ilginç bir konuya parmak basmak istemişti. Bir kısım ANAP Milletvekilinin, siyasi yasakların kaldırılması konusundaki bildiriye önce imza koymasını, sonra da imzasını geri almasını dürüst bir hareket olarak görmüyor, olayı kıyasıya eleştiriyordu.

İmzasını geri alanlardan biri de, ANAP İçel Milletvekili Mehmet Kocabaş'dı. Ancak Bekir Coşkun, bu kişiyi Eskişehir Milletvekili ve eski Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Büyükbaş ile karıştırıyor ve şöyle diyordu:

"Bu Kocabaş Özal tarafından bakan yapılmıştı. Devlet adına milyarların altında çok sayıda imzası vardı. Bizim milletvekille-

rimiz imza müessesini öyle bir hale soktular ki, artık kimse imzaların saygınlığından söz edemez..."

Bekir Coşkun fazla bir araştırmaya gerek görmeden yazısını kaleme alırken, Kocabaş ile Büyükbaş soyadlarını birbirine karıştırıvermişti. Sanırım her iki kelimenin de "Baş" sözcüğü ile sona ermesi, Bekir Coşkun'u yanıltmaya yetmişti. Ancak büyük gazetelerin, hiçbir şekilde yanlışlık yapmaya hakları olmadığını da gözönüne almak gerekirdi. Gözlemlerime dayanarak şunu da söylemek isterim.. İnsanlarımız özellikle büyük gazeteleri, haklı olarak fazlaca ciddiye alıyor ve orada yayınlanan her şeyin mutlaka doğru olması gerektiğine inanıyor. Onların inançlarını hiçbir şekilde sarsmamak gerek, "Zira yanlışın büyüğü küçüğü olmaz." diye düşünüyorum.

BİR HABERE GÖRE, MALİYE BAKANLIĞI KENDİ BANKASINA EL KOYMUŞ OLUYOR

Bilindiği gibi, 1983 yılı içinde Maliye Bakanlığı, Bankalar Kanunu'nun kendine verdiği yetkiye dayanarak Odibank, Hisarbank ve İstanbul Bankası yönetimine ard arda el koymuştu. Sırada hangi banka var diye, kamuoyu da adeta bir beklenti içindeydi o günlerde.

İşte 1984 yılının ilk günlerinde, Hürriyet Gazetesi'nin birinci sahifesinde, sanırımYavuz Gökmen imzalı ve büyük başlıklarla heyecan verici bir haber yayınlandı. "Maliye Bakanlığı Anadolu Bankası Yönetimine de el koydu" diye. Haberin yanında da, fakülteden yakın arkadaşım Genel Müdür Yılmaz Mazlumoğlu'nun düşünceli bir fotoğrafı... Herkes merakla haberi birbirine gösteriyor, Anadolu Bankası'nda parası olanlar ise ne yapacaklarını kestiremiyorlardı.

Ancak esas şaşkınlık, benim gibi bankanın hukuki durumunu bilenlerde oluyordu. Hazinenin kendi bankasına el koyması da ne demekti? Bu tıpkı, Maliye Bakanlığı'nın Ziraat Bankası'na, ya da Koç Holding'in Arçelik'e el koyduğunun ileri sürülmesi gibi, anlamsız bir haber şeklindeydi.

Anadolu Bankası o günlerde, tamamen bir Hazine Bankası niteliğindeydi. Üstelik yönetim kurulunu, çoğunlukla Maliye Bakanlığı üst yöneticileri oluşturuyordu. Ancak Bankanın hu-

kuki niteliği, kamuoyu tarafından pek bilinmiyordu. Bu bankayı özel bir kuruluş olarak sananlar galiba daha fazlaydı. Böyle sananlar içinde, herhalde Hürriyet Gazatesi'nin o günkü yöneticileri de olmalı ki, haberi yayınlamakta bir sakınca görmemişlerdi. Ancak tekrar ediyorum, büyük gazeteler yanlışlık yapmak hakkına sahip değillerdi. Herşeyin doğrusunu bilmek zorundaydılar. Allahtan Türkiye'de kamuoyunun pek bir reaksiyonu yok. Ne yapsanız kesenize kalıyor. Sonuçta ne Hürriyet Gazetesi ertesi gün durumu düzeltme ihtiyacı hissetti. Ne de Anadolu Bankası, gazeteye bir açıklama gönderme cesaretini gösterdi. Sanırım sevgili Yavuz Gökmen'e yanlış ya da kasıtlı bir bilgi aktarılmıştı. O da bunu gerçek sanarak, hemen haber haline getirmişti. İşin gerçek yüzü buydu.

Daha sonraki günlerde karşılaştığımız Genel Müdür Yılmaz Mazlumoğlu, "Allahtan kamuoyunun büyük bir bölümü haberi ciddiye almamıştı, buna rağmen çok sıkıntılı birkaç gün geçirdiğimi söyleyebilirim" diyerek acı acı gülüyordu.

3,5 MİLYARCIK CEP HARÇLIĞI

Ben Ziraat Bankası'ndan ayrıldıktan sonra, başta Seksiyon Müdürleri olmak üzere, Banka personeli üzerindeki anlamsız baskısını daha da arttıran Rahmi Önen, gittikçe artan ölçüde büyük bir tepki alıyordu. O kadar ki, bazı toplantılarda müdür arkadaşlara açıkça hakaret ettiği bile söyleniyordu.

Bu nedenle, Rahmi Bey'den kurtulmak isteyen bazı kişiler, gazetelere çeşitli ihbar mektupları göndermeye başlamıştı. İmzalı ya da imzasız olarak gönderilen bu mektuplarda, çeşitli yolsuzluk ve usulsüzlük olayları olduğu ileri sürülüyordu. Bunlardan önemli bir bölümü de Günaydın Gazetesi'ne ve bazan da bizzat benim adıma gönderiliyordu.

Yaptığım ön araştırmalardan, ileri sürülen iddiaların önemli bir bölümünün doğru olduğu sonucuna varıyordum. Zaten gönderilen mektupların bir kısmında, usulsüz sayılabilecek işlemlere ilişkin belge fotokopileri de yer alıyordu.

Elde ettiğimiz bilgilerden oluşan haberlerin bir bölümü Günaydın'da, bir bölümü de o günlerde yine Veb Ofset Grubu tarafından yayınlanan Posta Gazetesi'nde yeraldı. Özellikle 7 Mayıs 1984 tarihli Posta Gazetesi'nde yayınlanan, "3.5 milyarcık cep harçlığı, bankacı baba oğluna nasıl babalık yaptı?" başlıklı haber, o günlerde büyük heyecan yaratmıştı. Gerçekten Rahmi Bey, oğlu Halûk Önen'in Genel Müdür olduğu Akfa Salça Fabrikası'na, mevzuatı oldukça zorlayarak 3. 5 milyar dolayında

kredi açmıştı. Bu miktar bugünün para değeriyle 100 milyar liraya yakın bir kredi demekti.

Konu ülke çapında büyük bir ilgi uyandırmıştı. Halkçı Parti'den bir milletvekili, bu krediyle ilgili olarak uzun bir sözlü soru önergesi verdi. Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem, soruyu cevaplamakta bir hayli zorlandı. Zira olay doğruydu. Genel Müdür Rahmi Bey büyük yara almıştı. Ne yapacağını kestiremiyordu. Bankada toplantı üstüne toplantı yapıyor, haberi kimin sızdırdığını belirlemeye çalışıyordu. Bu arada benimle ilgili olarak da, hoş olmayan sözler sarfettiğini duyuyordum.

Bu arada Kaya Erdem'e bankadan verilen bilgide Akfa'ya açılan krediler toplamının 512 milyon liradan ibaret olduğu ileri sürülüyordu. Kaya Bey de buna dayanarak Meclis'de yanlış açıklamada bulunuyor, açılan kredilerin 3. 5 milyar değil 512 milyon lira olduğunu belirtiyordu. Bunun üzerine 13 Mayıs 1984 günlü Posta Gazetesi'nde, 512 milyon liranın sadece ilk açılan yatırım kredisi olduğunu, bu rakamın ihracat, işletme ve kabul kredileri ile birlikte 3. 5 milyar liraya yaklaştığını, belgeleriyle birlikte ortaya koyuyorduk.

1981 yılı ortalarında göreve başlayan Rahmi Bey'in, aradan geçen üç yıl içinde, bazı firmaların lehine mevzuatı bir hayli zorladığı anlaşılıyordu. Özellikle Transtürk, Dokusan, Müdüroğlu, İsa Öner ve Bahattin Gören firmalarıyla ilgili kredilere ilişkin usulsüzlük iddiaları çeşitli gazetelerde arka arkaya yeralmaya başlamıştı. Aynı günlerde Özal Hükümeti, Rahmi Önen'in yerine Kemal Akkaya'yı getirme hazırlığı içindeydi. Ancak bu kararnamenin Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından da imzalanacağına pek ihtimal verilmiyordu. Buna rağmen bir süre sonra kararname köşke gönderildi. Ancak imzalanma-

yarak geri iade edildi. Bu durumda gazetelerde yeralan ciddi usulsüzlük iddialarının, kamuoyunun oluşmasında önemli bir etken olacağı kesindi.

Bu ortam içinde, Ziraat Bankası'nın 1982 yılı hesap ve işlemlerinin Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu'nda görüşme günü geldi çattı. Görüşme tarihi 11 Temmuz 1984 Çarşamba günüydü. Gelen haberlere göre, Komisyon Başkanı Ordu Milletvekili Şükrü Yürür, bu görüşme için ciddi ve titiz bir hazırlık içindeydi. Günaydın, Posta ve diğer gazetelerde çıkan haberleri büyük bir dikkatle tetkik ediyor, gerektiği gördüğü kişilerle ön görüşmeler yapıyordu. Bu arada benimle de iki kez görüşerek fikirlerimi almıştı. Ben de elimden geldiği kadar, kendilerine yardımcı olmağa çalışmıştım.

ZİRAAT BANKASI İBRA EDİLMİYOR

11 Temmuz Çarşamba günü KİT Komisyonuna ait salonda, gazetecilere ayrılan bölümde yerimi aldım. Görüşmelerin çok çetin geçeceği anlaşılıyordu. Rahmi Bey ve arkadaşları da, kendilerine ayrılan yerlere oturdular. Rahmi Bey'in beni de salonda görünce, inanılmaz ölçüde tedirgin olduğunu bugünkü gibi hatırlıyorum.

Görüşmelerin başlaması ile birlikte, Rahmi Önen Milletvekilleri tarafından soru yağmuruna tutulmuştu. Gerçekleri yansıtan bu ağır eleştirilere, Rahmi Bey cevap vermekte çok zorlanıyordu. Sözgelimi, "1983 yılının gazetelerde ilan edilen bilançosunda, toplam Tahsili Gecikmiş Ticari Alacakların 3 milyar lira dolayında gösterilmesine rağmen, sadece Transtürk, Dokusan, Müdüroğlu, Bahattin Gören ve İsa Öner firmaları üzerindeki gecikmiş ticari alacakların bile 11 milyar lirayı geçtiğini" hatırlatan sorular karşısında Rahmi Bey renkden renge giriyor ve ne diyeceğini bilemiyordu.

Öğle yemeği nedeniyle verilen ara sırasında, meclis lokantasında birara yüz yüze geldiğimiz Rahmi Önen'in, sempatik bir ifadeyle, "Teoman Bey, gazeteci oldunuz, bizleri unuttunuz, sık sık görüşelim" falan kabilinden sözlerine karşılık, gülümseyerek ve cevap vermeden oradan uzaklaştığımı anımsıyorum.

Akşam saat 19'a doğru görüşmeler bitti ve oylama yapıldı. KİT Komisyonu'nda bulunan milletvekillerinin oybirliği ile, Ziraat Bankası 1982 yılı hesap ve işlemleri ibra edilmedi. Ortalık

bir anda karıştı. Benim gibi birçok kişiyi Bankadan tasfiye eden Rahmi Önen ve arkadaşları neye uğradığını şaşırdılar. Hak yerini bir anlamda buluyordu. Ben rahat bir biçimde toparlanırken, Rahmi Bey ve ekibi, endişeli ve sapsarı bir yüz ifadesiyle salondan uzaklaşıyordu.

Ziraat Bankası'nın ibra edilmediği, aynı gün akşam 20 haberlerinde de uzun bir biçimde verildi. Rahmi Önen büyük ölçüde yara almıştı. Olayın mahkemeye kadar gitmesi söz konusuydu. Hükümetin eline de büyük bir koz geçmişti. Nitekim bir süre sonra yeniden gönderilen görevden alınma kararnamesini, bu kez Sayın Evren imzalama zorunda kaldı ve yerine Kemal Akkaya ağabey Genel Müdür olarak atandı.

Sonuçta herkes gidiyor... Benden 2. 5 yıl kadar sonra da Rahmi Bey Ziraat Bankası'ndan gitmek zorunda kaldı. Şimdi nerdedir, ne yapıyor, kesin olarak bilmiyorum... Ama bildiğim tek şey var... İnsanlar yetkili görevlerde bulunduğu zamanlarda, kendilerini adeta Tanrı yerine koyarak diğer insanların kaderiyle oynamaya kalkışmasınlar... Çünkü kendileri de insan aslında. Tanrı rolü falan oynamaya hiç mi hiç gerek yok... Benim samimi düşüncem bu... Ama insanlara bu fikri aşılamak sanırım pek kolay olmuyor. Sonuçta hep aynı şeyleri, aynı hataları tekrarlayıp duruyorlar.

EDEBİYAT ÖĞRETMENİ HALİL AĞABEY İÇLİ KÖFTE SATIYOR

Gaziantep Lisesi'nde okurken, aynı sınıfda olmamıza rağmen bizlerden birkaç yaş büyük bir de Halil Abimiz vardı. Aynı zamanda yatılı öğrencilerin sınıf mümessilliğini de yapan Halil Abi, bizlere zaman zaman Yahya Kemal Beyatlı'dan falan şiirler de okur, her derdimize koşmaya çalışırdı. Sonra liseden mezun olduk. Ben Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdim. Kendisinin de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girdiğini duymuştum.

Aradan uzun yıllar geçti. Bir türlü görüşmek kısmet olmadı. Ancak lise edebiyat öğretmeni olarak yaşamını sürdürdüğünü biliyordum.

Sanırım 1983 yılının ortalarında, bir akşam üzeri Ankara Bulvar Palas Oteli'ne uğramam gerekmişti. Bir masaya oturarak sağa sola bakınırken, birden tanıdık bir yüzle karşılaştım. Bu bizim Halil Abi idi. Otel lobisinde oturan müşterilere içli köfte satmağa çalışıyordu. Çok yaşlanmış ve yorgun bir hâli vardı. Onunla göz göze gelmemek için kendimi zor dışarı attığımı hatırlıyorum. Ertesi gün ilk işim, Halil Abi'nin neden bu duruma düştüğünü araştırmak oldu. Sonuç tahmin ettiğim gibiydi. 1402 sayılı kanuna göre, Sıkıyönetim Komutanı tarafından görevine resen son verilmişti. Bu nedenle geçimini sağlamak için, otellerde köfte satmaktan başka çaresi kalmamıştı.

Bu derece iyi kalpli, babacan ve herkesin işine koşan bir kimsenin, sanırım "Solcudur" falan diyerek bu duruma düşürülmesi, benim günlerce uykumu kaçırdı desem yeridir. Halil Abi'nin görevine, derme çatma delillerle son verdiklerini sandığım sayın yetkililer bu karara varmadan önce, kendisinden birkaç Yahya Kemal şiiri dinleyecek kadar yakın olabilselerdi, herhalde başka türlü davranırlardı diye düşünmüştüm o zamanlar.

O günlerde, öğrencilik yıllarından beri çok yakından tanıdığım, dünya tatlısı Prof. Cevat Geray ağabeyin görevine de resen son verilmiş olması, beni yine uzun uzun düşündür-müştü. Bu derece iyi kalpli ve öğrencileri tarafından sevilen bir insanın, konut kooperatiflerinde falan çalışmak zorunda bırakılışı, bana göre affedilir bir hata değildi.

Cevat Abi o günlerde bana anlatmıştı: "Ankara Sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun Paşa ile çok iyi ilişkiler içindeydik. Ben Siyasal Bilgiler Dekanı olarak, kendisini sık sık telefonla arar bilgi verirdim. (Hürmetler Paşam), (Hürmetler Hocam) gibi sözlerle karşılıklı iyi niyet gösterileri içinde bulunurduk. Bana karşı hiçbir ters hareketi de olmamıştı. Beni resen öğrencilerimden koparıp alacak böyle bir karara nasıl imza koyduğunu da hâlâ anlamış değilim."

Bizler de anlamamıştık o zamanlar... Ama daha önce de altını çizerek belirtmiştim. Türkiye'de olayların nasıl gelişeceği, kimlerin ne zaman ve nasıl okkanın altına gideceği, hiç mi hiç belli olmuyor. Bu nedenle her şeye karşı hazırlıklı olmak, tedbiri elden bırakmamak gerekiyor.

HÜRRİYET GAZETESİ ADINA BÜLENT ŞEMİLER'LE GÖRÜŞÜYORUM

Günaydın Gazetesi'nde 2.5 yıl kadar çalıştıktan sonra, 1987 yılının ilk günlerinde, Hürriyet Gazetesi Ankara Bürosunda, ekonomik haberler danışmanı olarak göreve başladım. O günlerde, Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü olan yedek subay arkadaşım Seçkin Türesay, benim Hürriyet'de görev almamı içtenlikle istiyordu. Bu nedenle Ertuğrul Özkök'ün Ankara Temsilcisi olduğu günlerde, ben de bu gazeteye şöyle küçük bir adım atmış oldum. Küçük bir adım diyorum, çünkü Hürriyet'e büyük bir adım atmak, öyle her adamın kârı değil. Aşırı kurumlaşmış olduğundan mıdır, nedir? İnsanlar birbirine karşı pek mesafeli, pek ölçülü. Bu nedenle gazetenin kadrosuna girmek de bir hayli zor. O günlerde Hürriyet'in Genel Müdürü olan Mülkiyeli arkadaşım Özcan Ertuna'nın da desteklemesine rağmen, gazetenin bir köşesine ancak ilişebildim.

Buna rağmen Günaydın'dan ayrıldığıma çok memnun olmuştum o günlerde... Zira Rahmi Turan Sabah Gazetesi'nden tekrar Günaydın'a döndüğü zaman, tirajı arttıracağım diye bütün haberleri istediği gibi şekillendirmeye, içeriğini ve başlıklarını değiştirmeye başlamıştı. Sözgelimi, ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'le yapmış olduğumuz ciddi bir söyleşinin başlığı, "Kaya Erdem'in pili bitti" şeklinde yayına veriliyordu. Oysaki Hürriyet Gazetesi'nde işlerin daha sağlıklı bir biçimde yürütüldüğünü düşünüyordum o günler-

de... Bugün için pek öyle düşündüğüm söylenemez. Türkiye'de insan yapısı aynı olduğu için, sanırım her yerde, her kuruluşda, benzer olaylarla, benzer sonuçlarla karşılaşmak kaçınılmaz oluyor. Ancak Hürriyetin, büyük ve kurumlaşmış gazeteciliğin önderi olduğunu da kabul etmek gerekiyor.

Her ne hal ise 1987 yılı Mart ayının ilk günlerinde, gazete yönetimi o günlerin yıldız ismi Bülent Şemiler ile görüşmemi istemişti. Şemiler 1986 yılı ortalarında, Anadolu Bankası'nda dışardan Genel Müdür olmuştu. İşin açıkçası, Bülent Bey'in ilk resmi işi Genel Müdürlük oluyordu. Aradan geçen sekiz ay kadar zaman zarfında, Bülent Şemilerin, iyi niyete bağlı olsa bile bankacılık konusundaki bilgisizliğinden ve deneyimsizliğinden doğan uygulamaları, bütün bankacılık çevresinde eğlenceli bir biçimde konuşulmaya başlanmıştı. İşin doğrusu Bülent Beyi ben de çok merak ediyordum. Ancak daha önce de belirttiğim gibi, Türk Bankacılığı, Türk Hukuk Sistemi ve Türk insanının yapısı hakkında pek kısıtlı bir bilgiye sahip olması doğal olan Şemiler gibi yöneticilerin, büyük bir banka genel müdürlüğünde başarılı olması aşağı yukarı olanaksızdı. Bu tıpkı, Airbus uçağının kaptan pilot koltuğuna, amatör şoför ehliyetli bir kimsenin oturtulması demekti. Başarılı olabilmesi gerçekten bir mucize olurdu. Ancak zamanın yetkilileri, sanırım hiç gereği yokken, Bülent Bey'den böyle bir mucize bekliyorlardı.

1987 yılı Mart ayının ilk günlerinde, saat 11'de randevulu olarak, Emlak Bankası'nın Maslak'daki Genel Müdürlüğüne gittim. Saat 10 dolayında Bankaya geldiğim için, önce tanıdık birkaç arkadaşa uğramayı düşündüm.

Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Müdür Yardımcısı Mahmut Fırat, Ziraat Bankası'ndan naklen geldiği için yakın arkadaşımdı. Diğer Genel Müdür Yardımcısı Yalçın Sayın'la da, uzun yıllardan beri dostane ilişkiler içindeydik. Her ikisi de,

Halil Ata'nın Genel Müdürlük döneminde, Anadolu Bankası 'nda görev almışlardı.

Bu arkadaşlarla yapmış olduğum sohbetleri, daha önce Bülent Bey'le ilgili olarak duyduğum şeylerle birleştirince, ortaya ilk anda çok komik ve hatta eğlenceli, ama aslında Emlak Bankası ve özellikle onu bu göreve getiren Siyasal İktidar için, hiç de iç açıcı olmayan bir durum ortaya çıkıyordu. Türk Bankacılığını ilgilendiren hiçbir konuda, sağlam ve tutarlı bir bilgiye sahip olmayan Bülent Bey, sağın solun telkinleriyle ve kuşkusuz iyi niyetle birşeyler yapmaya çalışıyor, ancak beklenen mucizeyi gerçekleştiremiyordu.

Arkadaşlar anlatıyordu:

"1986 yılının son günlerinde Bülent Bey Yönetim Kuruluna resen bir önerge getirdi. Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu üyesi Mahmut Fırat'ın Cidde Temsilciliğine, yine Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu Üyesi Yalçın Sayın'ın ise Londra Temsilciliğine atanması teklif ediliyordu. Oysaki her ikisi de üçlü kararname ile göreve geldikleri için, ancak aynı şekilde görevden alınmaları mümkündü. Ancak Bülent Şemiler ısrar ediyor, üçlü kararnamenin falan önemli olmadığını, gerekirse bunun da çıkarılacağını, atanan kişilerin derhal yeni görev yerlerine hareket etmeleri gerektiğini belirtiyordu. Yönetim Kurulunda tartışma çıktı. Öncelikle Mahmut Fırat ve Yalçın Sayın itiraz ediyordu. Yeni atandıkları yere hangi sıfatla gideceklerdi. Bankadan bu şekilde ayrıldıkları takdirde, müstafi sayılmaları mümkündü. Konu bu şekilde ortada kaldı. Ancak Bülent Bey arada bir arkadaşlara telefon ederek, (Hâlâ bankada oturuyor musunuz? Bir an önce binayı terketmezseniz sizi polise tutuklattıracağım...) falan diye konuşmayı da ihmal etmiyordu."

Neyse ben tam randevu saatinde odaya alındım. Ancak Bülent Bey ortalıkda yoktu. Beş on dakika bekledikten sonra,

kendisi sportmen bir görünüşde, ceketsiz ve kısa kollu bir gömlekle koşar adım odaya daldı. Temiz ve sempatik bir yüzü vardı. Ancak daha çok bir futbolcuya benziyordu. Gençlerbirliği kulübünde yöneticilik ve başkanlık yaptığım günleri hatırladım birden...

"Bilemezsiniz Teoman Bey" dedi... "Türkiye de iş yapmak ne kadar zor... Kanunları mı değiştirmek lazım, pek bilemiyorum... Amerika'da durum hiç böyle değil. Gerekirse bazı kanunların değiştirilmesi için girişimde bulunacağım. Bu ülkede resmi görevlilerin de içinde bulunduğu bir icra mafiyası var kardeşim. Ama bunların mutlaka hakkından geleceğim. Yaz Teoman Bey, bunları da yaz. İcra mafiyasına savaş açtım..."

Söz buraya gelmişken, bir konuyu daha anlatmak istiyorum. Daha sonraki günler öğrenmiştim olayı yaşayanlardan.

Bülent Şemiler birgün, Erdoğan Demirören'le Kanuni Takipdeki Borçları üzerinc görüşme yapıyordu. Ancak anlaşma bir türlü sağlanamıyordu. Bu duruma sinirlenen Bülent Bey aniden ayağa fırladı ve Erdoğan Demirören'e hitaben konuşmaya başladı: "Görüyorum ki sizinle anlaşmak çok zor Erdoğan Bey. Şu andan itibaren bize ipotekli olan ve tapuları elimizde bulunan gayrimenkullerinize el koymuş bulunuyorum. Bütün gayrimenkulleriniz bugünden itibaren bize geçmiş durumdadır. Artık gerisini siz düşünün..."

Anlaşıldığı kadarıyla Bülent Şemiler, bazı Birleşik Amerika eyaletlerinde olduğu gibi, gayrimenkullerin bu şekilde ve kolay bir biçimde el değiştirdiğini sanıyordu. İpotekli gayrimenkullerin satışı ve paraya çevrilebilmesi konusunda herhangi bir bilgisi yoktu.

Ankara'ya döndükten sonra, "Bir Kamu Bankası Genel Müdüründen ilginç açıklama; İcra mafiyasının arkasında resmi

görevliler var..." kabilinden bir haber yapmak istedim. Ancak Bülent Şemiler'in ismini vermek istemiyordum. Haberi Seçkin Türesay çok ilginç bularak birinci sahifeden manşet yapmak istedi. "Ben Bülent Bey'le konuşurum. Bu sözleri söylediğini doğrularsa ve kabul ederse, haberde ismini de kullanırız" diye konuştu.

Bülent Şemiler'le konuşmuşlar. "Evet, bu sözleri aynen söyledim. Benim ağzımdan yazabilirsiniz" demiş.

Ertesi gün haber manşetten yayınlanınca kıyamet koptu. Doğal olarak, başta hakimler olmak üzere, bütün adliye görevlileri büyük reaksiyon gösterdiler. Bülent Bey ne yapacağını şaşırdı. Sanırım bu konuda savcılık tarafından ifadesi falan da alındı. Eğer duyduklarım doğru ise, kendisi, "Resmi görevli dediysek, hakimleri, icra memurlarını kastetmemiştim. Sözgelimi posta müvezzilerinin kasıtlı davranışlarını gündeme getirmek istemiştim" şeklinde konuşarak işin içinden galiba bir ölçüde sıyrılmıştı.

Bir kuruluşa atanan genel müdür yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayınca, belirtmeye gerek yok ki, oluşturmaya çalıştığı kadrosu da isabetsiz kişilerden ve acemilerden oluşuyor. Nitekim Bülent Bey, beşeri ilişkiler uzmanı Dr. Cüneyt Ülsever isminde bir arkadaşını Genel Müdür Yardımcısı yaparak ön plana çıkarınca, iş tadından yenmez oldu. O günlerde olan komik ve garip olaylar üzerine de, o kadar çok şey duydum ve o kadar çok not aldım ki, Rahmi Önen'in Ziraat Bankası dönemi gibi, Şemiler'in de Anadolu Bankası ve daha sonra da Emlak Bankası dönemi üzerine ayrı bir araştırma kitabı yazılsa yeridir diye düşünüyorum.

Tekrarlamak isterim ki, benim ne Sayın Şemiler ile, ne Sayın Önen'le ve ne de bu kitapda ismi geçen başkaları ile bağ-

lantılı hiçbir ön yargım sözkonusu değil. İstiyorum ki, bundan sonraki yıllarda Türkiye'yi yönetmeye talip olanlar, çeşitli kuruluşlara yönetici atarken daha dikkatli davransınlar, sözgelimi Cumhurbaşkanlığı senfoni orkestrası'nı, ancak kaval çalabilen birisine yönettirmeye kalkışmasınlar. Sonunda bu atamalar nedeniyle de, kendi siyasal iktidarlarını çıkmaza sokmasınlar. Benim samimi düşüncem bu. Nitekim Bülent Şemiler 1988 yılının sonuna doğru, hiç gereği yokken, kendisinin de bağlı olduğu Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'le ilgili olarak, "İsviçre Bankalarında önemli miktarda parası olduğu" anlamına gelen cümleler sarfedince, Anap Hükümeti'nin şöyle bir sallanmasına, Sayın Özal'ın zor durumda kalmasına ve olayı şiddetle protesto eden Kaya Bey'in istifasına neden olmuştu. Sonunda kendisi de zorunlu olarak görevi bırakmak durumunda kalmıştı. Buna benzer olaylar, atamalarda benzer hatalar tekrar edildiği için, daha sonraki yıllarda da aynen gözlendi. Sözgelimi, Amerika'dan döndükten sonra kısa bir süre Doğuş Grubunda ve Emlâk Bankası'nda danışmanlık yapan Coşkun Ulusoy, önce Halk Bankası'na ve hemen ardından da 1988 yılı başlarında Ziraat Bankası'na Genel Müdür olduktan birkaç hafta sonra, basına yapmış olduğu açıklamada, "Kimse benden kısa vadede fazla birşey beklemesin. Zira 1987 genel seçimleri nedeniyle, hükümet kasalarımızı tamtakır etmiş durumdadır." anlamına gelen cümleler sarfedince, başta Başbakan Özal olmak üzere bütün Anap'lıları şaşkına çevirmişti. Coşkun Bey'in söyledikleri bir ölçüde belki doğruydu ama, piyasayı allak bullak edecek ve kendini göreve getiren iktidarı son derece müşkül durumda bırakacak olan bu açıklama, sanırım doğrucu Davut olmaktan daha çok, deneyimsizlikten ileri geliyordu. Ulusoy'un da ilk resmi işi, yakın arkadaşı Şemiler gibi büyük bir Kamu Bankası'nda Genel Müdürlük oluyordu. Oysaki benim gibi binlerce kişinin ilk resmi görevi ise olsa olsa, o da yarışma sınavını

kazanmak koşuluyla, bankalarda Müfettiş Yardımcılığı çizgisine ancak ulaşabiliyordu. Bugün için dostane ilişkiler içinde bulunduğumuz sevgili Ulusoy'un ve diğerlerinin, bizlerden bu derece önde bir niteliği olabileceğini de hiç düşünmedim. 1961 yılı Nisan ayı içinde, Ziraat Bankası'na Müfettiş Yardımcısı olduğum günlerde, bir yolunu ve adamını bularak aynı bankada genel müdür olarak işe başlasaydım, ne gibi komik ve tuhaf olaylar yaşanırdı diye düşündüğüm çok olmuştur.

Nitekim daha sonraki aylarda, sanki iktidar değişmiş gibi ve hiç gereği yokken, Coşkun Ulusoy Bankanın önceki genel müdürü Kemal Akkaya'ya amansız bir savaş açmıştı. Oysaki Samsun Milletvekili ve Bütçe Plan Komisyonu başkanı olan Kemal Ağabey, Anap iktidarının önde gelen isimlerinden biriydi. Kendisi basın yoluyla yapılan bu gereksiz suçlamalardan o derece rahatsız oldu ki, sonuçta Sabah Gazetesi'nin manşetinden Ulusoy'a ağır bir cevap vermek zorunda kaldı.

1988 Mart ayı içinde bir gün, Gaziantep Vakfı ile ilgili bir konu için, Milli Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel'e uğramam gerekmişti. Coşkun Bey'in, "Ziraat Bankası kasalarının iktidarca tamtakır edildiğine" ilişkin demeci henüz güncelliğini koruyordu. Hasan Bey birara bana, "Yahu Teoman Bey, Ziraat Bankası'na gelen bu kişiyi tanıyor musun? Bu ne biçim bir açıklama, bizden ne istiyor?" kabilinden bir samimi soru yöneltti. Kendisine şöyle bir yanıt verdiğimi hatırlıyorum:

"Sayın Bakanım, kendisi hakkında biraz fikrim var. Doğuş Grubunda çalışan arkadaşlarım Yücel Çelik, Ergin Taşçıoğlu ve Ersin Kölemenoğlu bir hayli bilgi verdiler. Anlaşıldığına göre özellikleri olan bir insan. Güvenilir ve ciddi bir kişiliği olduğunu da söyleyebilirim. Ama bizim Banka'da Coşkun Bey niteliğinde en az 300 dolayında müfettiş yardımcısı, kambiyo uzman yardımcısı falan var. İyi, güvenilir ve lisan bilen bir insan

olmak başka, genel müdür olmak başka. Bu nitelikler dışında, deneyim gerek, bilgi birikimi gerek, o kuruluşda çalışan insan kaynağını yakından tanımak gerek. Her iyi insanı Genel Müdür yapabiliriz diye bir kural yok."

Bu sözlerim üzerine, ciddi görünmeye daima özen gösteren Hasan Bey, katıla katıla gülerken bir taraftan da kesik kesik şöyle konuşuyordu:

"Yapmış olduğumuz hatalı atamaları böyle güzel ve esprili bir biçimde ortaya konduğuna ilk defa şahit oluyorum. Üstelik biz o kadar demokratik bir partiyiz ki, muhalefetimizi de Coşkun Bey gibi, bizzat kendimiz atayarak göreve getiririz. Bu nedenle galiba bize muhalefet falan da gerekmiyor. Çünkü bir muhalefet lideri bile, Coşkun Bey'in söylediği bu sözleri ancak ifade edebilirdi. Vallahi bizim partiye bravo."

Söz buraya gelmişken, Coşkun Ulusoy'u Genel Müdür çizgisinden göreve başlatanlara sevimli bir hatırlatma daha yapmak istiyorum. Lütfen beni bağışlasınlar... 1984-1990 yılları arasında, Ziraat Bankası Newyork Şubesi Müdürlüğünde bulunan, hâlen Derbank Genel Müdürü Özer Özman anlatmıştı birkaç yıl önce bana:

"1984 yılının ortalarına doğru, Newyork Şubesine bir memur almayı düşünüyorduk. Birgün, adının Coşkun Ulusoy olduğunu söyleyen bir genç de şubeye gelerek bu göreve talip olduğunu söylemişti. Ancak, bankacılık konusunda hiçbir deneyimi ve geçmişi olmadığı için kendisini işe alamamıştık. Birkaç yıl sonra duydum ki, bizim Bankada Genel Müdür olarak işe başlamış.. Sayın Özal mı fazla iyimserdi? Ya da ben mi Coşkun Bey'in değerini o günlerde tam olarak anlayamamıştım.. Pek bilemiyorum? "

ZİRAAT BANKASI'NA GENEL MÜDÜR YARDIMCISI OLAN ÜÇ MÜHENDİS

Daha önce de birkaç kez belirttiğim gibi, herhangibir kuruluşa atanan genel müdür isabetli olmayınca, onun oluşturduğu alt kadro da genellikle işin ehli olmayan kişilerden meydana geliyor. 1960 yılında başlayan bürokratlık hayatımda edindiğim en önemli gözlemlerimden biri de bu. Ancak Coşkun Ulusoy göreve geldikten sonra başlayan bir üst yönetim dönemi var ki, Türk Bankacılık Tarihi'nde bir örneği daha olduğunu sanmıyorum.

Bankacılık konusunda gerçekten çok büyük bir okul olarak kabul edilen Ziraat Bankası'nda, Genel Müdür Yardımcısı olabilecek yüzlerce yetişmiş insan varken, dışardan mühendis kökenli üç kişinin bu görevlere atanması, pek aklın alacağı birşey değil. Endüstri Mühendisi Halil Eralp, Çevre Mühendisi Caner Öner ve sanırım Amerika'da metro inşaatlarında falan çalışmış, İnşaat Mühendisi Osman Mengütürk en büyük bankamızın genel müdür yardımcıları. Bankalar Kanunu'nun 24. maddesine de açıkça aykırı olan bu atamaların, nasıl gerçekleştirildiğini ve hangi amaca yönelik olduğunu, aradan bunca zaman geçmesine rağmen hâlâ anlamış değilim.

Enver Necip Evliyazade, Sami Kurtulan, Sabahattin Şerifoğlu, Cavit Oral gibi, hepsi de Ziraat Bankası'ndan yetişmiş Genel Müdür Yardımcıları dönemini de yaşayan bizim kuşağın, o günlerde basında çıkan haberlerden de öğrendiğimiz kadarıyla,

her perşembe mutlaka İstanbul'a giden ve salı günleri öğlene doğru da Ankara'ya dönen bu üç mühendisin Genel Müdür Yardımcılığı serüvenini, anlayışla karşılaması sanırım mümkün değildir.

Aslında mert ve açık sözlü bir kişi olduğuna, daha sonraları çok yakından tanık olduğum Coşkun Ulusoy'un, birçok nitelikleri olduğunu ben de biliyorum. Ancak sevgili dostum beni bağışlasın. Harp Okulu'nu yeni bitiren bir teğmenin, ne kadar yetenekli olursa olsun, sözgelimi 1. Ordu bünyesinde Takım Komutanı olarak göreve başlaması gerekirken, bir yolunu bularak işe Orgeneral rütbesiyle ve Ordu Komutanı olarak başlayabilmesi olanaksızdır. Banka Genel Müdürlüğü görevi de, kendi ölçüleri içinde, Orgeneral rütbesinde bir ordu komutanlığıdır ve onbinlerce kişiye hükmetmektedir. Bu nedenle mutlaka mesleki bilgi, deneyim ve özellikle de kıdem gerektirir. Tıpki İş Bankası'nda olduğu gibi. Belirtmeye gerek yok ki, bana göre suç göreve gelenlerde değil, onları bu göreve atayanlardadır. Çünkü her insanın doğasında üst görevlere gelmek mutlaka vardır. Ancak bir insan durup dururken Senfoni Orkestrası Şefliğine, Boeing 747 uçağının kaptan pilotluğuna ya da Beyin Cerrahlığına atanamıyacağı gibi, niteliği, kıdemi ve öğrenimi elverişli değilse, bir müsteşarlığa, bir genel müdürlüğe, bir genel müdür yardımcılığına atanması da mümkün olmamalıdır. Nitekim merhum Özal özel uçağının pilotunu seçerken, haklı olarak/ o kadar dikkatli davranmıştır ki, uluslararası nitelikte ve çok deneyimli bir yabancı pilotda karar kılmıştır. Çünkü uçak yönetmek ciddi bir iştir ve olayda yaşamsal tehlike vardır.

Şimdi sormak gerekir, uçak uçurmak ciddi bir iştir de, sözgelimi Ziraat Bankası'nı, Emlak Bankası'nı, Sümerbank'ı, Kamu Ortaklığı İdaresi'ni, Etibank'ı ya da başka bir kuruluşu yönetmek, bir anlamda uçurmak ciddi bir iş değil midir? Buralarda

da yaşamsal tehlikeye benzer bir durum yok mudur ki, herhangi bir kişi birkaç tavsiye ile bu görevlere gelebilmektedir. Oysaki yaşamsal tehlike bu kuruluşlar için de fazlasıyla geçerlidir ve sonuçta siyasal iktidarları, hiç beklenmedik bir anda yerle bir etmektedir. Bütün bürokratlık yaşamım, bu olgunun yüzlerce örneğini gözlemlemekle geçti.

Bundan birkaç yıl önce, Vakıflar Bankası Genel Müdürü İsmet Alver'in odasında otururken, içeri çok genç görünüşlü bir insan daldı. İlk anda Bülent Şemiler olayında olduğu gibi bir sporcu falan sandım. Konuşmaya başladıktan birkaç dakika sonra anlaşıldı: "Sümerbank'ın yeni Genel Müdürü Ahmet İrfan Söylemezoğlu" Galiba bu arkadaşın da hayatındaki ilk ya da ikinci resmi işi Genel Müdürlük oluyordu. Sanırım henüz askerliğini de yapmamıştı ve bekârdı. Ve bu satırları kaleme aldığım günlerde 18 Nisan 1992 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde bir haber: "Sümerbank'ın zararının Ahmet İrfan Söylemezoğlu' nun görev yaptığı son bir yıl içinde dört katına çıktığı anlaşıldı. Zararın bir yılda 742 milyar liradan 2.8 trilyon liraya çıktığı belirlendi. Sümerbank'ın Lojmanı olduğu halde, kendisi için yıllık kirası 30 bin dolara lojman kiraladı ve izin bile almadan kurumun parasıyla ABD'ye yılbaşı tatiline gitti. Zamanında alınamadığı için de, 4 bin lira yerine, 8500 liradan alınan pamuk nedeniyle kurum 100 milyar lira zarara uğratıldı." falan filan.

Demek ki, Sümerbank'ı da kurallarına göre uçurmak, en az uçak uçurmak kadar ciddi bir iş. Sonuç ortada. Ancak bisiklet kullanabilen bir kişinin, uçağın kaptan pilotluk koltuğuna oturtulması ne kadar abes bir iş ise, deneyimi ve niteliği bu konu için son derece sınırlı bir kişinin, tesadüfen genel müdürlük masasını işgal edişi de o derece anlamsız ve çok riskli bir olay. Sonuçta iktidarları deviriyor. Siyasal dengeleri alt üst ediyor.

İşin açıkçası beni esas şaşırtan, yıllar geçiyor ama bütün bu isabetsiz ve rastlantıya bağlı atamaların önü arkası bir türlü

alınamıyor. Benzer hatalar, benzer yöntemler sürüp gidiyor. Bana kalırsa da galiba, daha çok uzun yıllar böyle sürüp gidecek gibi. Yanılmış olmayı çok isterdim.

Bu satırları kaleme alırken, işte güncel bir örnek daha. 23 Haziran 1992 tarihli Milliyet Gazetesinde, Melih Aşık'ın "Açık Pencere" sütununda, "Bir öfkeli istifa mektubu" başlığı altında bir yazı... Özeti şu: "Sosyal Sigortalar Kurumu İş Müfettişi kökenli Özal Baysal, Bankacılıkla uzaktan yakından ilgili olmamasına, hiç lisan bilmemesine ve de mesleki terimlere bile yabancı olmasına rağmen, olağanüstü önemli görevleri yerine getirmekle yükümlü bir ihtisas bankası olan Türkiye Kalkınma Bankası'na Genel Müdür olarak atanmış. Şimdi kendisi mesai saatleri içinde İngilizce dersleri alıyor, bir yandan da süratle bankacılığı öğrenmeye çalışıyormuş..."

Dedim ya, yıllar geçiyor, bu türlü atamaların bir türlü sonu gelmiyor. Türkiye'de ne yapılmak isteniyor, tam olarak bilemiyorum? Amacım kimseyi küçümsemek falan da değil. Üstelik, arkadaşım Prof. Dr. Y. Ziya Müftüoğlu vasıtasıyla tanışdığım Özal Baysal'ı yakından tanıyor ve birçok nitelikleri olduğunu ben de biliyorum. Ama o iş başka, Genel Müdür olmak başka. Bir kişinin, bir taraftan Genel Müdürlük yaparken, bir taraftan da bankacılığı öğrenmeye çalışmasına ne gerek var? Kimsenin takdir hakkına bir diyeceğimiz yok ama Türkiye'nin kadro kurma bakımından bu derece dara düşmüş olabileceğini de hiçbir zaman düşünmedim.

Çünkü artık Türkiye'de, her konuda yetişmiş yeteri kadar insan var. Herhangi bir yöneticiye öncelikle kendi uzmanlık sahasında görev verilmesinin düşünülmesi, bana göre en akılcı ve doğru olan yol gibi görünüyor.

Sonuçta şunu söylemek istiyorum: Özellikle büyük kamu ku-

ruluşlarını, sözgelimi Ziraat Bankası'nı, Türkiye'nin yararına, Türk çiftçisinin ihtiyaçlarına ve hatta görevde bulunan siyasal iktidarın ayakta kalıp kalmamasına katkıda bulunacak ustalıkta ve beceride yönetmek, yani bir anlamda kazasız belasız uçurmak, en az, bir Boeing 747 uçağını dünyanın öbür ucuna uçurmak kadar ciddi ve çok önemli bir iştir. Ama ne var ki, pilotun acemiliği derhal belli olurken hayati tehlike yaratırken, genel müdürlerin, müsteşarların acemiliği fiziksel anlamda hemen anlaşılmıyor, zaman içinde eriyip gidiyor. Olanda o kuruluşa oluyor. Sanırım politikacılar, yakınlarını böyle görevlere atamak cesaretini gösterirken, bu ince nüans farkından yararlanıyorlar. Eğer öyle olmasaydı, yakınlarını Türk Hava Yollarına kaptan pilot ya da Cumhurbaşkanlığı Orkestrası'na şef olarak atamayı bile düşünebilirlerdi. Kaldı ki, özellikle Ziraat Bankası'nın, siyasal iktidarlar için apayrı bir yeri ve ağırlığı olduğunu da biliyorum. Bu bankamız yapmış olduğu uygulamalarla bir iktidara en az %5 dolayında oy kazandırır veya kaybettirebilir. Türk siyasi tarihi bunun sayısız örnekleriyle doludur. Bu nedenle Ziraat Bankası'na genel müdür ve genel müdür yardımcıları atanırken, adeta Sayın Özal'ın uçağına kaptan pilot arandığında olduğu gibi çok titiz davranılması gerektiğine inanıyorum. Kötü niyete bağlı olması herhalde mümkün değildir ama, son 1991 genel seçimleri dahil, Coşkun Bey'in Genel Müdür olarak bulunduğu dönem içinde yapılan her türlü siyasal oylamaya birkaç hafta kala, binlerce müdürün, memurun tayininin çıkarılması nedenini de bir türlü anlamış değilim ve bu olayın dolaylı ve dolaysız olarak, o günkü iktidara ne kadar oy kaybettirdiğini de yakınen biliyorum. Sonuçda adım adım yükselerek bürokrasinin doruk noktalarına ulaşmadan, gerekli bilgi ve deneyim birikimi sağlanamadan, tesadüfen elde edilen üst görevler hiçbir anlam taşımıyor. Hiçbir başarının lokomotifi olamıyor. Günler öylesine geçip gidiyor. Bana göre işin özeti bu.

ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİNDEN BANKA GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

Söz buraya gelmişken, bir örnek de sevgili hemşehrim Halit Kara'dan vermiş olayım. Lütfen beni bağışlasın.

Adalet Partisi Hükümetlerinin eski Bakanlarından Kilisli Mehmet Turgut, sağlığının da bozuk olması nedeniyle, ununu eleyip eleğini asmış bir şekilde günlerini dinlenmekle geçirirken hiç ummadığı bir sırada kendini askeri yönetimin sanayi bakanı olarak bulunca, sanırım bir hayli şaşırmıştı. Kısa bir uyum sağlama döneminden sonra, herkesin yaptığı gibi o da birtakım tesadüfe dayanan atamalara girişmeye başladı. Bunlardan biri de, Ankara Şeker Fabrikası Elektrik Mühendisi hemşehrisi Dr. Halit Kara'nın Desiyab Genel Müdürlüğüne getirilmesiydi. Bu tıpkı, sözgelimi benim Hirfanlı Barajı sorumlu elektrik mühendisliğine atanmam gibi anlamsız bir olaydı. Ancak burası Türkiye idi ve yönetimi şu veya bu şekilde ele geçirenler bildiklerini okumaya devam ediyorlardı. Oysaki özellikle Sanayi Bakanlığı'nda, Sayın Kara'nın ihtisas dalına uygun, çok daha önemli ve etkin görevler verilebilirdi.

Halit Abi de, Coşkun Ulusoy, Rüştü Saraçoğlu, Bülent Şemiler, Ahmet Söylemezoğlu, Engin Civan, Yavuz Yavuz ya da Özal Baysal gibi Bankacılığı Genel Müdür olduktan sonra yavaş yavaş öğrenmeye başladı. Başka bir anlatımla, bu yöneticilerimiz bir yandan Genel Müdürlük yaparken, bir yandan da bankacılık mesleğini öğrenmeğe çalıştılar. Birkaç yılın sonunda

bu mesleği ne kadar kavradılar tam olarak bilemiyorum ama, göreve başladıkları ilk günlerde, ilk haftalarda yapmış oldukları hatalar, sevimli acemilikler hep konuşuldu durdu günümüze kadar. Hele bunlardan biri var ki, o günlerde bankacılık çevrelerinde bir hayli gülümsemelere neden olmuştu.

Desiyab İştirakler Müdürü Şakir Çelikkıran da anlatmıştı olayı o günlerde bana. Halit Abi göreve başladıktan kısa bir süre sonra, bir firmanın Banka Teminat Mektubu karşılığında kredi alması söz konusu olmuş. Halit Kara, hiç bilmediği ve anlamadığı bu işlemle ilgili olarak, görevli müdürden izahat almakta iken, aklına birden bire çok cazip bir fikir gelmiş ve heyecanla açıklamaya koyulmuş: "Bana kalırsa, teminat mektubunu da biz verelim, krediyi de biz açalım ki, hem teminat mektubunun komisyonundan, hem de kredinin faizinden birlikte yararlanmış olalım."

Bankacılığın alım şalım bir bilim dalı olmadığını ben de biliyorum ama, bu mesleği hiç mi hiç bilmeden, doğrudan genel müdür olarak işe başlamanın da bir hayli anlamsız ve riskli bir iş olduğunu düşünüyorum. Bankacılığın alfabesi sayılan temel kavramları bile bilmeden genel müdürlüğe soyunmanın, Ohm Kanunu bilmeden elektrik mühendisliğine başlamakla eşdeğer bir hatalı hareket olduğunu, altını çizerek bir kez daha vurgulamak istiyorum. İnşallah bundan sonraki yıllarda, bu gibi hatalı atamalara daha az tesadüf etmiş oluruz. Zira, siyasal iktidarların da, ülkenin de ayakta kalabilmesinin temel koşullarından birinin de, bu olduğuna inanıyorum.

İçtenlikle belirtmem gerekir ki, bütün bu anlattıklarım geçmiş yıllarla ilgili.. Bugün için, başta hemşehrim Dr. Halit Kara olmak üzere, hepsinin de artık çok iyi bir banka üst yöneticisi olduğunu biliyorum.

ÖRNEKLER BİTMEK BİLMİYOR, HÜRRİYET GAZETESİ SPOR SERVİSİ, METİN SELÇUK'LA BÜLENT SELÇUK'U BİRBİRİNE KARIŞTIRIYOR

Tembellik ediyorum, kitabın son bölümlerine bir türlü noktayı koyamadım falan diye üzüldüğüm çok oldu ama, bunun bir bakıma faydasını da gördüğümü söyleyebilirim. Çünkü Türkiye'de her geçen gün, her konuda yeni bir örnek daha gündeme geliyor.

Basın dünyası ile ilgili birkaç gözlemimi de sizlere aktararak, bu bölümün de altını çizdiğimi düşünürken, 18 Haziran 1992 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin spor sahifesinde kocaman resimli bir haber: "Başkent sporunda büyük transfer. Bülent Selçuk Halkbank'da" Ve devamında uzunca bir yazı." Ziraat Bankası Kulübünün yöneticisi olan ve Genel Müdür Coşkun Ulusoy'un kıymetini bilemediği Selçuk Halk Bankası Genel Müdür Yardımcılığına getirildi. Bundan sonra başarılı hizmetlerini Halkbank adına sürdürmesi bekleniyor." falan şeklinde sözüm ona yorumlar.

Oysaki Halkbank Genel Müdür Yardımcılığına getirilen, Ziraat Bankası Eğitim Müdürü Bülent Selçuk değil, aynı Bankanın İstanbul Beşiktaş Şubesi Müdürü ve Bülent'in kardeşi Metin Selçuk. Metin de kardeşi gibi voleybol sporuna gönül vermiş. Bülent Ziraat Bankası erkek Voleybol Takımına uzun yıllar baş-

kanlık ve yöneticilik yaptı. Ağabeyi Metin Selçuk ise, benim voleybol federasyonu başkanı olduğum yıllar içinde, yönetim kurulu üyesi olarak başarılı hizmetler verdi. Sanırım Hürriyet Gazetesi Ankara spor servisi'nden bir muhabir arkadaş, ya da şefleri sevgili Erol Yaşar, bir yerlerden Selçuk soyadlı bir Ziraat Bankası mensubunun Halkbank'a Genel Müdür yardımcısı olduğunu tesadüfen öğrenince, bu olsa olsa bizim Bülent Selçuk'tur diyerek haberi döşenmişlerdi. Yazıya bir de sözde yorum getirilerek, "Coşkun Ulusoy'un kıymetini bilemediği emektar yönetici" tanımlamasına da yer verilmişti.

Hemen belirtmem gerekir ki, "Ulusoy'un kıymetini bilemediği" iddia edilen Bülent Selçuk, aynı günlerde Ziraat Bankası Hannover Temsilciliğine atanıyordu.

Birkaç adım ilerdeki Ziraat Bankası'ndan haberi doğrulamak ihtiyacı hissetmeden kaleme alınan bir yazı. Günaydın ve Hürriyet'de bulunduğum yıllarda gözlemlediğim yüzlerce olaydan sadece biri. Daha önce de altını çizerek belirtmiştim. "Özellikle büyük gazeteler hiçbir şekilde yanlışlık yapma hakkına sahip değillerdir." diye. Ama burası Türkiye. Benzer hatalar, benzer yanlışlıklar, galiba daha uzun yıllar böyle sürüp gidecek. Elden birşey gelmiyor.

Yazdığı spor eleştirileri ile, bizlere yıllardan beri göz açtırmayan sevgili kardeşim Erol Yaşar beni bağışlasın. Biraz da biz kendisine ve gazetesine takılalım dedik. Böyle büyük ve benzer bir hatayı, sözgelimi, bir federasyon başkanı ya da bir başka yetkili yapmış olsaydı, spor yazarlarının dilinden herhalde Ankara'dan falan kaçması gerekirdi diye düşünüyorum. Acaba haksız mıyım?

REKABETSİZ SERBEST PİYASAYI NASIL İCAT ETTİK?

1984 yılı ortalarında, Günaydın Gazetesi Ankara Ekonomik Haberler Sorumlusu olarak, zamanın Başbakanı Turgut Özal ile, Esenboğa Hava Limanı Vip salonunda yapmış olduğum küçük bir tartışmayı da, izninizle anlatmak isterim:

Sanırım 1984 yılı Mayıs ayı ortalarında bir akşam, merhum Özal, sıkça çıktığı yurt dışı gezilerinden birine daha başlamak üzere Esenboga Hava Limanı Vip salonunda uçağın kalkmasını bekliyordu. Yanı her zaman olduğu gibi, üst düzey bürokratlarla çevrilmişti. Birçoğu genç ve tanınmamış isimlerdi. Ekonomi ağırlıklı bir toplantıya katılacağı için, günün modasına uyarak, Günaydın Gazetesi adına ben de salondaki yerimi almıştım. Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem ile, bir köşede samimi bir sohbet içinde olduğumuzu gören Turgut Bey, bir ara bize doğru yaklaştı. Gazeteci olduğumu biliyordu. Samimi davranmağa çalıştı.. Hâl hatır falan sordu. Ben kendisiyle ilk kez bu kadar yakından konuşma olanağı buluyordum. Günaydın Gazetesi'nde aradabir gündeme getirdiğim, "Ekonomideki Tröstleşme Eğilimleri" ile ilgili olarak birkaç soru sormak içimden geldi birden..

"Sayın Başbakan" dedim.." İzninizle, hep aklıma takılan önemli bir konu hakkında, ayaküstü de olsa görüşünüzü almak isterim." Ne soru geleceğini henüz bilmediği için, sempatik bir tavırla bana doğru yöneldi.." Buyrun kardeşim" dedi.

"Efendim, uygulamağa çalıştığınız (Serbest Piyasa Ekonomisi) modelinde, bildiğim kadarıyla, (Tam Serbest Rekabet) in de mutlaka gündemde olması gerekir. Bilindiği gibi, bu konu da ancak, katı ve çerçevesi belli yasal düzenlemelerle sağlanabilir. Bütün gelişmiş ülkelerde uygulama bu şekildedir. Sözgelimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1890 Sherman, 1914 Clayton ve 1950 Celler Merger (Antitröst Yasaları) örnek olarak gösterilebilir. Bu konuda hükümet olarak bir hazırlığınız var mı?"

Yüzü aniden inanılmaz derece bozuldu. Sanırım böyle kritik bir soruyla ilk defa karşılaşıyordu..

"Böyle yasalara falan şimdilik gerek yok" dedi.." Nereden çıkarıyorsunuz bunları? Biz henüz sermaye birikimi dönemindeyiz.. Aksi halde herşey tezgâh altına falan girer."

"Sayın Başbakan" dedim.." Tam serbest rekabetin, uygulamada olmadığı bir serbest piyasa modelini, bilimsel açıdan tanımlamak bana göre biraz zor.. Sanırım ekonomi bilimine, (Rekabete dayanmayan serbest piyasa ekonomisi) diye yeni bir kavram daha getirmiş oluyoruz. Bana göre bu uygulamanız, daha çok (Serbest fiyat artırma piyasası) modeline benziyor. Sürekli fiyat artışlarına hazır olalım.."

Özal'ın etrafını saran üst bürokratlar, kaş göz hareketleriyle beni susturmağa çalışıyorlardı. Zaten Turgut Bey de, çoktan başka bir tarafa doğru yönelmişti. Oldukça sinirli bir görünüm içindeydi.

Ne demek istediğimi sanırım çok iyi anlayan yanımızdaki bürokratlar ise, yine de Özal'a hoş görünme telaşı içinde birer ikişer dağıldılar.

Bu konuşmanın geçtiği tarihden günümüze kadar, Türk parası yaklaşık 100 kat, ünlü 24 Ocak kararlarından beri de 900

kat falan değer kaybettiğine göre, modelin pek de yararlı olmadığı, sanırım artık anlaşılmış oluyor. Başka bir anlatım ile, benzer mal ve hizmetleri tüketiciye sunan firmaların, nerdeyse aynı günlerde ve de aynı oranlarda, periyodik zamlar yapabildikleri bir piyasada, serbest piyasa ekonomisinden söz edebilmek pek inandırıcı görünmüyor. Bu vesile ile belirtmek isterim ki, "A.B.D. ve diğer Avrupa Ülkelerinde, kartellerin kurulması ve bunların kârlarını maksimize etmek için birlikte fiyat saptamaları, kanun ve özellikle ahlâk dışı olarak kabul ediliyor. Serbest piyasanın vazgeçilmez bir unsuru olan (Tam serbest rekabet) de temel amaç ise, herhangi bir üründe, kaliteyi asla düşürmeden, fiyatları mümkün olabildiğince geriye çekmek için, sürekli olarak araştırma yapma ve yenilik yaratma düşüncesidir."

Benim samimi düşüncem bu.. Bilmiyorum, politikacıların yanlış yolda yürümelerine, bu güne kadar gözü kapalı destek veren bazı önemli bürokratlar, bu konuda neler düşünüyor?

SPOR YÖNETİCİLİĞİNDE GEÇEN GÜNLER

Anılarımın son bölümünde, uzun yıllar sürdürdüğüm spor yöneticiliği olayına bağlı olarak, eski adıyla Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, yeni adıyla da Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü teşkilatıyla ilgili bazı gözlemlerimi de dile getirmek istedim.

1975 yılı Mayıs ayı ortalarında, Gençlerbirliği Kulübü Yönetim Kurulu Üyesi olarak başlayan spor yöneticiliği serüvenim, Voleybol Federasyonu Başkanlığını bıraktığım 1991 yılı Temmuz ayına kadar kesintisiz olarak 16 yıl devam etti. Bu süre içinde, Gençlerbirliği, Mülkiye ve Ziraat Bankası Spor Kulüplerinde yöneticilik ve başkanlık ayrıca Atletizm Federasyonu'nda da yönetim kurulu üyeliği yaptım. Son olarak da, üç yıldan fazla süren bir Voleybol Federasyonu Başkanlığı görevi var.

Bu zaman içinde, bütün spor camiasını, memuru, müdürü, genel müdürü, spor yazarı ve diğer çalışanları ile çok iyi tanıdım. Bu konuyu ayrıca ele alarak bir kitap daha hazırlamayı düşünüyorum. Özellikle Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Personeli, kıskançlıkları, heyecanları, ayak kaydırmaları ve abartmasız günün her saatinde spor yazarlarının denetiminde geçen günleri ile, renkli, değişik ve biraz da cansıkıcı bir dünya. Ücret düzeyi bir hayli düşük olsa bile, Spor Basını nedeniyle hepsi de az çok popüler olma şansına sahip insanların inanılmaz makam mücadeleleri.

12 Eylül harekâtından sonra Genel Müdür olan, sevgili hemşehrim Albay Yücel Seçkiner döneminde de, bu teşkilatı çok daha yakından tanımak olanağını buldum.

Bana göre, bir siyasal iktidarın başarısı ve propagandası, Spor Bakanı'nın iyi seçimiyle, ona bağlı genel müdürlük birimlerinin de etkili çalışmasıyla çok yakından ilgili bir konu... Hemen belirtmem gerekir ki, 1978 - 1979 Ecevit İktidarının çıkmaza girmesinde, kısa süre içerisinde küçümsenir duruma gelmesinde, Spor Bakanı Yüksel Çakmur'un inanılmaz acemiliklerinin, teşkilatı hiç tanımamasının ve sık sık karar değiştirmesinin büyük rolü oldu. Kim ne derse desin, benim samimi gözlemim bu... Bu konuda o kadar çok şey dinledim, o kadar çok şey biliyorum, ki anlatmakla bitmez. Ancak bunca yıl sonra, bunları dile getirmenin bir yararı olacağını da sanmıyorum. Üstelik o günlerde, Başbakan Yardımcısı olan, yakın arkadaşım Hikmet Çetin'in girişimiyle, Yüksel Bey'le görüştüğümde kendisini pek bir sempatik ve canayakın bulmuştum. Ama bakan olmak için sadece bu nitelikler yetmiyor ki... Daha önce de belirtmiştim, birinci adam isabetsiz seçilince, onun oluşturduğu alt kadrolarda ister istemez isabetsiz kişilerden oluşuyor. Bana göre, yönetim biliminde en temel kural bu... Anadolu'da bir söz vardır. "Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" derler. Sözü şuraya getirmek istiyorum. Bakan olsun, müsteşar olsun, genel müdür olsun, isabetsiz olarak yapılan bir atamanın faturası, onu göreve getiren siyasal iktidara, başbakana çıkartılıyor. Yani, bu kişiyi göreve getirenler de onun gibi kişiler olmalı şeklinde bir sonuç çıkarılmak isteniyor. İçtenlikle belirtmek isterim ki, bunca yıl sonra amacım Sayın Yüksel Çakmur'u eleştirmek ya da üzmek değil. Üstelik kendisinin, bugün için İzmir Belediye Başkanlığı'nda çok başarılı olduğunu da biliyorum. Yanlış anlaşılmasın, değerlendirmelerim 14 yıl öncesine ait gözlemler. Bugün için durum çok değişmiş olabilir.

İşte o günlerden sevimli birkaç örnek:

Yüksel Bey henüz bakanlığı yürütecek bir birikime sahip olmadığı ve de spor teşkilatını hiç tanımadığı için, sık sık ve de çok hızlı karar değiştirmesiyle ünlüydü.

Sanırım 1978 yılının ortalarına doğru, bir perşembe günü öğleden sonra, Yüksel Çakmur, Bölgeler Daire Başkanı Osman Tabak'ı Genel Müdür Vekili yapmaya karar verdi. İlgili yazıyı imzaladı ve Osman Bey'e tebliğ edildi. Osman Tabak Genel Müdür Vekili sıfatiyla daha önce programladığı bir iş gezisi için, cuma günü Bolu'ya gitti. Ancak ne olduysa ondan sonra oldu. Duyduğumuza göre bazı kişiler Yüksel Bey'e, "Ne yaptınız Sayın Bakanım, Osman Tabak istediğiniz atamaları falan yapmaz, kimseyi de bir yerlere talimatla göndermez" şeklinde konuşunca, "Alın onu geriye" diyerek ikinci talimatını derhal bastırdı ve yerine başkası atandı. O günlerde Yüksel Bey'in yakınındaki bir bürokrattan duyduğuma göre, Osman Tabak'ın çalışma masasından, atama emri ile ilgili yazı da ustalıkla alınarak imha edildi. Osman Bey pazartesi sabahı makamına gitmek için evinden araba isteyince, "Artık Genel Müdür Vekili değilsiniz, yerinize başkası atandı" cevabıyla karşılaştı. Böylece daha masasına oturmadan, Genel Müdürlük serüveni de sona ermiş oldu.

Benzer bir olay daha 1979 yılında yaşandı. Bakanlık Şube Müdürlerinden Nuri Sinan Doğan, Yüksel Çakmur tarafından Genel Müdür Vekilliğine atandı. Ancak davranışları Sayın bakanı tatmin etmemiş olmalı ki, sanırım üç gün sonra da görevden alınarak, yerine galiba Hüseyin Avni Sağesen getirildi.

Belirtmeye gerek yok ki, bütün bu sık değiştirilen kararların, tutarsız ve acemi politikaların faturaları zamanan Başbakanı

Bülent Ecevit'e kesildi ve 20 ay sonra da iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Gerçekten merak ediyorum. Sözgelimi, Erdoğan Soral'ı Ziraat Bankası Genel Müdürü, Yüksel Çakmur'u Gençlik ve Spor Bakanı ya da Ökkeş Kıroğlu'nu Güneydoğu Birlik Genel Müdürü yaparken, bu kişiler hakkında yeteri kadar bilgiye sahip miydi? Herhangi bir ön araştırması var mıydı? Yoksa iş tamamen rastlantılara mı bırakılmıştı? Gerçekten çok merak ettim bu güne kadar. Ancak benzer hataların günümüze kadar sürdüğünü gördükçe de, bu durumun kişilere bağlı bir yetersizlik sorunu olmaktan çok, üzerinde çok düşünülmesi gereken bir toplumsal yapı sorunu olabileceği üzerine de çok kafa yorduğumu söyleyebilirim. Öyleyse bana göre kestirmeden çözüm yolu şu olabilir: "Hikmet Şimşek, Gürer Aykal ya da Rengim Gökmen dururken, senfoni orkestralarını yönetmek için adam aramaya hiç mi hiç gerek yok. Her başbakan, her hükümet de, istediği takdirde herhangi bir makam için en uygun, en nitelikli kişiyi bulma şansına fazlasıyla sahiptir. Yeter ki böyle bir olayın ihtiyacını, gerekliliğini hissetsin. Bu atamaların, bizzat kendi siyasal iktidarlarının devamı için, vazgeçilmez bir ağırlık taşıdığının bilincinde olsun. Gerisi çok kolay..."

VOLEYBOL FEDERASYONU'NDA GEÇEN GÜNLER

1988 yılı Nisan ayının ilk günlerinde, uzun yıllardan beri Voleybol Federasyonu Başkanlığı'nı yürüten Naci Bayamlıoğlu, sanırım sağlık nedenleriyle istifa etmişti. Aradan günler geçti, ortaya hiçbir aday çıkmadı. Kimse bu görevi üstlenmek istemiyordu. İşte o günlerde, nasıl olduysa oldu, gazetelerde benim ismim ortaya atıldı. Sanırım çok uzun yıllardan beri spor yöneticisi olarak görev yapmam ve 1981 - 1982 yıllarında Voleybol Federasyonu'nda da bulunmam nedeniyle böyle bir konu gündeme gelmişti. Sonuçda, spor basınında art arda çıkan haberler yüzünden, benim başkanlık konusu o derece güncel bir hale geldi ki, Genel Müdür Kemal Kamiloğlu ile görüşmek gerekti. Birkaç görüşme sonucunda mutabakata vararak, Başkanlık görevini kabul etmek durumunda kaldım.

Ancak, zamanın Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı hemşehrim Hasan Celal Güzel, Federasyon Başkanı olmama pek taraftar görünmüyordu. Sanırım ikimizin de hem Gaziantepli, hem de Mülkiyeli oluşu, kendisinde bir tereddüt uyandırıyordu. Bu nedenle Kemal Kamiloğlu'nun teklif yazısını, aradan günler geçmesine rağmen bir türlü onaylamıyordu. Hatta 28 Nisan 1988 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde sevgili Erol Yaşar, Hasan Celal Güzel'e hitaben yazdığı bir yazıda, benimle ilgili olarak, "Biz sporcular, spor yöneticilerinin rozetine, doğum yerine değil, yeteneğine, yüreğine ve de belleğine bakarız" şeklinde bir değerlendirmesini dile getiriyordu.

Nihayet Hasan Celal Bey'in, 11 Mayıs 1988 tarihinde teklifi onaylaması üzerine, resmen Voleybol Federasyonu Başkanlığı'na atanmış oldum.

12 Mayıs 1988 günü, Genel Müdür Yardımcısı Tevfik Sarpkaya ile birlikte, 4. kattaki Voleybol Federasyonu'na geldik. Görevli arkadaşlarla kısa bir tanışma merasiminden sonra, Tevfik Bey odasına döndü.

Hayatta çeşitli olaylar karşısında, beni gerçekten şaşkınlığa düşüren birçok durumla karşılaştım ama, Voleybol Federasyonu'nda Başkan odası olarak kullanılan yere ilk girdiğimde gördüğüm manzara karşısındaki şaşkınlığımı, aradan bunca yıl geçti hâlâ unutamadım. Çalışma odası adeta, savaş sonrası aceleyle terkedilen bir yer durumundaydı. Aydınlatma ünitelerinin biri hariç tamamı yanmıyordu. Ortalarda ve duvar köşelerinde yüzlerce evrak ve dosya öylesine bırakılmıştı. Bir japon takımının, Türkiye'ye geldiği zaman hediye ettiği Nec marka televizyonu, bir köşede ve yerde, toz toprak içinde duruyordu. Boyasız ve çok kirli duvarlar üzerine çeşitli çiviler çakılmıştı. Sanırım buraya, Başkanın ve misafirlerinin ceketleri falan asılıyordu. İnanılmaz derecede kirli ve sarkık perdeler, bu derbeder dekoru tamamlıyordu. Son derece eski ve kötü bir çalışma masasının etrafındaki birkaç sandalye, ancak sabahçı kahvelerinde bulunabilen nitelikteydi. Böyle bir ortamda, Türk voleybolünün sorunlarının nasıl çözüleceğini kestirmek gerçekten çok zordu.

Sanırım günlerden perşembeydi. Çalışma odamda süratle bir revizyon gerekliydi. Başbakanlık tasarruf genelgesi, çoğu zaman olduğu gibi, yine yürürlükte olduğu için, bu masrafları ben karşılamak durumundaydım.

Derhal bir boya ustası temin ederek, yeteri kadar malzeme aldım. Usta Cuma sabahı erkenden işe başladı. Mefruşatçı arka-

daşım Abidin Ertuğrul perde ve tülleri yenileyerek, pazartesi sabahına kadar yetiştirme işini üstlendi. Bir taraftan da halı temizlenmeye gönderildi. Tanıdık bir mobilyacıdan, bedeli ilerde ödenmek üzere, güzelce bir masa ile koltuk takımı satın aldım. Evde muhafaza ettiğim, Erdal Erden'in nefis karakalem Atatürk resmini de, duvara asmak üzere getirince, ortaya eli yüzü düzgün bir çalışma odası çıkmış oldu.

Bunları şunun için yazmak istedim. Her nedense, Federasyon Başkanlarına fahri bir statüde görev verilmiş olması, onların bu işin ucundan tutmasına neden oluyor. Yani, resmi ya da özel işi elverdiği ölçüde, başkanlık görevini sürdürüyor, esas işi ağır basmaya başlayınca da, başkanlık görevini tamamen ihmal edebiliyor. Bana göre bu konuya mutlaka akılcı bir çözüm getirmek gerekiyor. Birçok başkan odaları gibi, benden önceki Başkan Naci Bey'in odasının bu inanılmaz derbeder ve karışık durumu da, sanırım yukarıda söz ettiğim bu gerekçeye dayanıyor olmalı. O da galiba işin bir hayli ucundan tutmak zorunda kalmış. Haftada birkaç saat ancak zaman ayırabilerek Federasyon Başkanlığı yapmak, günümüzde artık inandırıcı bir görüntü vermiyor.

1990 yılı ortalarında arkadaşlar anlatmıştı. Sanırım doğrudur. Tenis Federasyonu Başkanı Sevgili Ertan Cireli, işlerinin yoğunluğu nedeniyle, Federasyona arada bir uğrayan başkanlardan biriydi. Kendisinin Genel Müdürlük binasına uğramadığı haftalar içinde, birçok federasyonla birlikte, Tenis Federasyonunun da yeri, yeni bir düzenleme gereği başka bir kata taşınmıştı.Söylendiğine göre Ertan Bey, aklına eserek birgün Federasyonuna uğramak istediğinde, Tenis Federasyonunu yerinde bulamayınca şaşırmış sorup soruşturarak güç bela yeni yerini bulabilmişti. O günlerde bana anlatılanlar, biraz abartmalı bile olsa, Türkiye'de görev yapan Federasyon Başkanlarının ko-

numunu dile getirmek bakımından yine de çarpıcı bir örnek olarak yorumlanabilir.

Voleybol Federasyonu Başkanlığında bulunduğum üç yılı aşkın süre içinde, çok uzun yılların verdiği yöneticilik sorumluluğu ve deneyiminin bir gereği olarak, günde en az 4 - 5 saat Federasyonda çalışmak zorunluluğunu hissettim. Bu durum Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü mensupları ve spor yazarları arasında büyük bir şaşkınlık, biraz da hayranlık yarattı. Çünkü fahri bir görevin bu derece ciddiye alındığı, spor teşkilatında pek rastlanan bir olay değildi. Öte yandan, çoğu voleybol camiasının saygın isimlerinden olmak üzere, güçlü ve çalışkan bir kadro da oluşturunca, Türk Voleybol Tarihi'nde ilk kez gerçekleştirilen yenilikler, reformlar ve göz kamaştırıcı uluslararası başarılar arka arkaya gündeme gelmeye başladı. Bunlardan en önemli olanlardan birkaçını satır başlıkları ile belirtmek isterim:

1. Erkeklerde ilk kez Türkiye kupası müsabakaları

2. Erkeklerde ve bayanlarda ilk kez Play Off müsabakaları

3. Erkeklerde ve bayanlarda ilk kez Cumhurbaşkanlığı kupası

4. Erkeklerde ilk kez Başbakanlık kupası

5. Voleybolda ilk kez 1989 - 2000 yılları master plân hazırlanması

6. Onbir ilde ilk kez alt yapı çalışmalarının başlatılması

7. Voleybolda ilk kez Federasyon Voleybol Okullarının açılması

8. Uluslararası voleybol oyun kurallarının ilk kez tercüme edilip bastırılarak, bütün ilgililere dağıtılması

9. Finlandiya'da yapılan 1990 Avrupa Bayanlar Bahar Kupası'nda ilk kez on dört ülke arasında şampiyon olma başarısı

10. Türk voleybol tarihinde yine ilk kez, bir yıla yakın bir zaman içinde, arka arkaya üç defa, Avrupa şampiyonalarında finale kalma başarısı. Türkiye Voleybol Federasyonu'nun kurulduğu 1958 yılından beri toplam 8 defa finale kalabilmiştir. Bu duruma göre, benim dönemimde, bir yılda 3 kez finale kalırken, 32 yılda da 5 kez finale kalınmış olmaktadır.

11. Genç bayanlar 1990 Avrupa Şampiyonası Finallerinde, Avusturya'da, Türkiye'nin Doğu Almanya, Polonya, Avusturya, Yunanistan ve Hollanda'yı alta alarak, tarihinde ilk kez Avrupa'da 7. olma başarısı

12. Doğu Avrupa Ülkeleri'nin ilk defa katıldıkları, Macaristan'da düzenlenen 1991 Avrupa Bayanlar Bahar Kupasında, ev sahibi Macaristanı da 3-2 yenerek 2. olma başarısı

13. Doğu Avrupa Ülkeleri'nin ilk defa katıldıkları ve toplam 16 Avrupa Ülkesi arasında gerçekleştirilen 1991 Avrupa Erkekler Bahar Kupası'nda, ev sahibi Çekoslovakya'yı da 3 - 1 yenerek elde edilen 4. lük. Türkiye tarihinde ilk kez Çekoslovakya'yı mağlup edebilmiştir.

14. 1991'de Atina'da düzenlenen 11. Akdeniz Oyunları'nda, Bayan Voleybol Milli Takımı'mızın, tarihinde ilk kez Arnavutluk'u da 3 - 0 mağlup edip, İtalya ile final oynayarak gümüş madalya alma başarısı.

11 Mayıs 1988 tarihinde göreve başladıktan sonra gerçekleştirilen bunca yenilikler ve başarılar, doğal olarak Türk Basını'nda da geniş ölçüde yer almış, sürekli bir biçimde olumlu eleştiri ve övgü yağmuru gündeme gelmişti. Yüzlerce yazı içinden sadece bir bölümünü, konuyu bir noktaya getirmek is-

tediğim için, yalnız başlıklarıyla örnek olarak vermek istiyorum:

-Tercüman, 4 Eylül 1988, Altuğ Gürer:

"Türk Voleybolünün Geleceği Emin Ellerde"

-Tan, 21 Haziran 1989, Metin Gören:

"Türk voleybolu Atağa Kalktı"

-Hürriyet, 11 Temmuz 1989, Umut Çevik:

"Altyapının Zaferi"

-Olay Haber, Temmuz 1989,

"Voleybol Federasyonu Başarının Zirvesinde"

-Güneş, 20 Temmuz 1989,

"Voleybolda Dev adımlar... 10 yılda yapılamayanlar bir yılda başarıldı."

-Güneş, 21 Temmuz 1989,

"Alt yapıda bir yıllık çalışmanın ürünü"

"Voleybolda boyumuz 10 cm. uzadı"

-Güneş, 30 Temmuz 1989,

"Altyapıya önem ürününü verdi"

"Voleybolün geleceği emin ellerde"

-Fotospor, 17 Ocak 1990,

"Voleybolda yeni atılımlar"

-Hürriyet, 17 Ocak 1990,

"Yazgan Federasyonu'ndan bir atılım daha"

"Voleybolda ilk kez okul açıldı"

--Fotospor, 18 Ocak 1990,

"Voleybolün geleceği emin ellerde"

-Türkiye, 15 Şubat 1990, Osman Açıkel

"Voleybol Federasyonu Master Planı'nı adım adım uyguluyor."

-Günaydın, 6 Mayıs 1990 İsmail Vuran

"Voleybolümüzde sevinç ve gurur"

"Voleybolümüzde büyük bir sıçrama var"

-Günaydın, 2 Mayıs 1990, Muammer Elveren:

"Voleybolda gurur dolu günler yaşıyoruz"

"Bayanlarımızın Bahar Kupası'nda şampiyon olmasından sonra, genç Voleybolcularımızın grup birincisi olarak final grubuna kalması büyük sevinç yarattı"

-Fotospor, 29 Nisan 1990,

"Kızlarımız Şampiyon... Yıllardır katıldığımız Bahar Kupası 'nda ilk kez şampiyon olduk"

-Tercüman, 31 Ocak 1991, Pakize Tunca:

"Voleybolu zirveye çıkardık"

-Güneş 30 Ocak 1991, Orhan Ayhan:

"Voleybolümüz çağ atlıyor"

"Voleybol Federasyonu Başkanı Teoman Yazgan, üç yıl içinde büyük işler yaparak, altın yıllara imzasını attı"

-Güneş, 15 Mart 1991,

"Voleybolda ilk'ler devri sürüyor"

"Voleybol Federasyonu Teoman Yazgan'lı üçüncü yılını doldururken, yeniliklerini de sürdürüyor"

-Güneş, 1 mayıs 1991, Değer Eraybar:

"Sevinmek zamanı"

Bu arada ilginç bir noktayı da, altını çizerek belirtmek istiyorum:

Üç ayrı gazete, üç ayrı tarihde, birbirlerinden habersiz olarak, tamamen aynı başlıklarla çalışmalarımı övmek durumunda olmuşlardı.

4 Eylül 1988 tarihinde Tercüman'ın, 30 Temmuz 1989 tarihinde Güneş'in ve 18 Ocak 1990 tarihinde Fotospor'un, anlamlı bir rastlantı olarak kullanmış oldukları müşterek başlık şu kelimelerden oluşuyordu:

"Voleybolün Geleceği Emin Ellerde"

Buradan şu sonucu çıkarmak istiyorum:

"Büyük ve sağlam başarılar karşısında, gazetelerin benzer başlıkları ve cümleleri kullanmaları, çoğu kez kaçınılmaz oluyor" Gerçekten bir Amerikan atasözünde ifade edildiği gibi, "Başarı başarıdır, başarısızlık başarısızlıktır." Yani herhangi bir sonucu, eveleyip gevelemeye, durumu saptırmaya hiç mi hiç gerek yok.

Ancak daha önce de belirtmiştim. Türkiye'de başarılı olmak falan, pek o kadar önem taşımıyor. Mesut Yılmaz hükümetinde, tesadüfen Spordan Sorumlu Devlet Bakanı unvanını elde eden İlhan Aküzüm, bu göreve geldiğinin resmen açıklandığı 24 Ha-

ziran 1991 tarihinden sadece 4 gün sonra, daha güven oyu bile almadan, 28 Haziran 1991 Cuma günü benim görevden alınarak, yerime Naci Bayamlıoğlu'nun getirileceğini açıklayabiliyor. Yüksel Çakmur'dan sonra, Hükümeti kısa yoldan yıpratma becerisini göstereceği anlaşılan bir spor bakanı daha. İlhan Aküzüm.

İlhan Beyin bu açıklamasının gazetelerde yeraldığı günlerde, ben Akdeniz Oyunları nedeniyle Atina'da bulunu-yordum. Ankara'dan gönderilen fakslardan, günlük haberleri güç bela izlemeye çalışıyorduk.

2 Temmuz 1991 günü yayınlanan Sabah Gazetesi'nde, Spor Yazarı Hıncal Uluç özetle şu görüşleri dile getiriyordu:

"İlk gelen haberlerin midemizi bulandırdığını ifade edelim. Dileriz doğru değildir ama, duyduğumuza göre Aküzüm, Voleybol Federasyonu Başkanı Teoman Yazgan'ı görevden alıp Naci Bayamlıoğlu'nu atayarak işe başlayacakmış. Görüntü olarak bile yanlış. Bayamlıoğlu uzun yılların gerisinden arkadaşımız. Ama onun yönettiği dönemlerde voleybolün birkaç antrenör, birkaç kulüpçü elinde nasıl oyuncak olup uyutulduğunu hatırlıyoruz. Gazetelerde haber bile olmazdı, o zamanlar voleybol.

Ancak Teoman Yazgan voleybolü ön plana çıkardı. Avrupa'da söz sahibi hale getirdi. Şimdi adı Milliyetçiler arasında geçen Aküzüm'e soralım. Bunların hangisi milliyetçilik. Türk Voleybolünü buzdolabına koymak mı, yoksa Avrupa'da söz sahibi yapmak mı?"

Daha önce de belirtmeye çalıştım. En üst yönetici, sözgelimi Bakan, herhangi bir kıstas ya da ölçü söz konusu olmaksızın, tamamen rastlantılara bağlı olarak göreve getirilirse, onun yaptığı

atamalar, işler de, tutarsız ve baştan savma bir görüntü sergiliyor.

İnanılır gibi belki değil ama, maalesef tamamen doğru şöyleki:

13 Temmuz 1991 Cumartesi, Bayan Voleybol Milli Takımı' mızın. İtalya ile final oynayarak gümüş madalya kazandığı, bütün gazetelerde yeraldı. Çok ilginç bir garabet örneği, aynı gün yayınlanan gazetelerin bir bölümünde, Aküzüm'ün şu beyanatı da yer aldı: "iş üretecek başkanlar gerek. Başarılı federasyon başkanları görevlerine devam edecekler. Bize görevini eğlence olarak düşünen değil, iş üretip başarı getirecek başkanlar gerek. Federasyon Başkanları operasyonuna Teoman Yazgan'la başlanacak" (Örnek: 13 Temmuz 1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi)

Bilindiği gibi, takım sporları içinde sadece Voleybol Milli Takımı Akdeniz Oyunları'nda gümüş madalya alırken, basketbol, hentbol, sutopu gibi diğer takım sporları derecye giremeyecek son sıralarda yeralmışlardı. 30 dolayında federasyon başkanı ile ilgili herhangibir işlem söz konusu değilken, görevden alma operasyonuna benden başlanmış olması, o günlerde kamuoyunda şaşkınlıkla ve biraz da tebessümle karşılanmıştı.

Nitekim Atina'dan döner dönmez, 15 Temmuz 1991 günü, görevden alınma yazım aceleyle bana tebliğ edildi. Bir bürokratik yaşam boyu karşılaşmış olduğum saçma ve haksız olaylar dizisi, bu fahri görevde bile yakamı bırakmıyordu. Bu olayda beni en çok şaşırtan, daha doğrusu üzen taraf, çok iyi ilişkiler içinde olduğumuz ve kendisine lâf aramızda, bir Bakan ağabeyden yönetim kurulu üyeliği bile sağladığım Genel Müdür Tevfik Sarpkaya'nın tutumu oldu. Bakan Aküzüm'ün görevden alma girişimine en ufak bir tepki göstermeyen, hatta

bir ölçüde olumlu bir tavır koyan Sarpkaya'nın bu tutumunu, aradan geçen bir yıla yakın bir zamana rağmen, bir türlü içime sindiremedim. Ancak her zaman olduğu gibi, Tevfik Bey'e de tam olarak kızdığımı söyleyemem. Bu davranışların bürokraside, bir çeşit ayakta kalma yöntemi olduğunu çok iyi biliyor ve bana bugüne kadar kötülük yapma durumunda kalan birçok arkadaşı da galiba bir ölçüde anlayışla karşılıyorum.

Başarısız olduğum varsayılarak görevden alındıktan 4 gün sonra, Genel Müdür Tevfik Sarpkaya tarafından posta ile eve gönderilen, 19 Temmuz 1991 tarihli özel başarı ve teşekkür belgesini, Türk Bürokrasisi'nin ne yaptığını bilmez gelişigüzel tutumunu sergilemesi bakımından ibretle saklıyorum.

16 Ağustos 1991 tarihli Sabah Gazetesi'nde yine Hıncal Uluç, şunları yazmadan da edemiyordu: "Hangi akla hizmetle, daha ayağının tozu ile Federasyon Başkanı başı yemeğe başlıyor, Teoman Yazgan gibi bir başarılı başkanı, yurt dışından dönmesini bile beklemeden görevden alıyor. Ölçü, Bakanın adamı olan, Bakanın adamı olmayan oldu mu, sonunda giden Bakanın kendisi olur."

Ne güzel söylemiş sevgili Hıncal Uluç. Sonunda giden gerçekten Aküzüm'ün kendisi oldu. Şimdi milletvekili bile değil. Ancak bana göre suçu Aküzüm'de falan da aramamalı. Yakın arkadaşlarından da bizzat duyduğum gibi, el kol hareketleriyle ve çocuksu davranışlarıyla onları taciz eden ve arada bir de Azeri oyunlarından figürler gösteren bu deneyimsiz genç arkadaşı Bakan yapan kişiler, galiba işin esas sorumlusu. O da elinden geldiği kadar, birkaç ay Bakanlık görevini sürdürmeye çalıştı. Hepsi bu. Bu arada sağa sola salladığı taşlardan birisi de bana isabet etti. Ama pek yaralamadı.

Söz buraya gelmişken, bir küçük sitem de sevgili dostum Kemal Kamiloğlu'na. Bilindiği gibi, 1991 seçimlerinden birkaç

hafta önce, Kemal Bey Danıştay Kararıyla tekrar genel müdürlük görevine dönmüştü. Ben de o günlerde, sadece prestij açısından Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne dava açmıştım. Hatta Ankara 9. İdare Mahkemesi, 30 Ekim 1991 tarihli kararıyla, "Yürütmeyi Durdurma" vermişti. Davanın muhatapları doğal olarak, İlhan Aküzüm ile Tevfik Sarpkaya idi. Ancak Sevgili Kamiloğlu her ne hikmetse, benim göreve başlamamam için zorlu bir mücadele veriyordu. O kadar ki, idarenin mahkemeye karşı yapmış olduğu 28 Kasım 1991 tarihli savunmada, gerçek dışı beyanlarda bile bulunulmuştu. Sözgelimi Milli Hakem Ahmet Keten'in, benim tarafımdan keyfi bir şekilde Tahran'a kursa gönderilerek, İdarenin zarara uğratıldığı ileri sürülüyordu. Oysaki, Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesi de olan Milli Hakem Ahmet Keten, Kemal Kamiloğlunun teklifi ve zamanın Devlet Bakanı İsmet Özarslan'ın 3 Eylül 1989 tarihli onayı ile, Tahran'a kursa gönderiliyordu. Bu yazıyı da, bürokraside dönen ayak oyunlarının ibret verici bir belgesi olarak hâlâ saklıyorum. Üstelik Ahmet Keten, Uluslarası Voleybol Federasyonu'nun 4 Ekim 1989 tarihli sertifikası ile, kursu başarıyla da bitirerek yurda döndüğüne göre idareyi nasıl olup da zarara uğrattığımı bugüne kadar hâlâ anlamış değilim. Kemal Bey'in, bu kursa gönderme konusunu, adı geçen hakemin, kendisinin en yakın arkadaşının kardeşi olması nedeniyle, adım adım takip ederek gerçekleştirmiş olmasına rağmen, olaydan beni sorumlu tutmasının gerekçesini anlamak gerçekten mümkün değil. İnsanları tanımak, insanları anlayabilmek galiba bir hayli zor bir olay. Hele bir de bürokrat olursa, işin içinden çıkabilirsen çık. Ben Federasyon Başkanı olsam ne olur, olmasam ne olur? Bunun için yıllar öncesinden düzmece belgeler getirmeye, gerçek dışı beyanlarda bulunmaya çalışmanın ne alemi var? Arkadaşlıklar, dostluklar bu derece mi çiğ iplikle bağlı? Anlamakta gerçekten zorluk çekiyorum.

Çok uzun yıllardan beri tanıştığımız, özellikle görevden uzak kaldığı 17 ay içinde sürekli olarak yanında bulunmaya ve moralini yükseltmeye çalıştığım, bir taraftan da Danıştay davasını kazanması için elimden gelenleri esirgemediğim Kemal Kamiloğlu'nun bu tutumu, bana bürokrasinin son sürprizi oldu. Danıştay'da Daire Başkanı ve Üye olan Mülkiyeli sınıf arkadaşlarım ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığında Daire Başkanı olan sevgili Semih Yücesel, Kemal Bey için gösterdiğim bu samimi ve özverili çabaların canlı tanıklarıdır. Üstelik Kamiloğlu'nun bütün bu olanlardan haberli olduğunu da biliyorum. Ama dedim ya, bürokratın ne yapacağı pek belli olmuyor. Herhalde bu olayda da kendine göre bir hesabı vardı.. Kimbilir? Bütün bu olanlara rağmen, Sevgili Kamiloğlu'na gücendiğimi de pek söyleyemem.. Bürokraside insanların birbiriyle uğraşması, bunca yılın sonunda galiba tuhaf bir alışkanlık halini almış.. Suç bürokratlarda değil de, onları bu duruma kadar getirenlerde diye düşünüyorum.

KİTABIN NOKTALAMADAN ÖNCE, SON GÜNCEL ÖRNEK DE VAKIFBANK'DAN..

Kitabı noktalamadan önce, İsmet Alver döneminde, üç yıldan fazla danışmanlık yaptığım Vakıfbank'dan da güncel bir esinti getirmek gerekiyor..

Bilindiği gibi, Anap Hükümetleri döneminde, yerini bulan birkaç isabetli atamadan biri de, İsmet Alver'in Vakıfbank'a Genel Müdür oluşuydu. Dört yıl kadar bu bankada Genel Müdürlük yapan İsmet Ağabey, Vakıfbank'a gerçekten çağ atlatmış, alt sıralarda dolaşan bankayı başa güreşir hâle getirmişti. Olay herkes tarafından tartışmasız olarak kabul ediliyordu. Kendisi gerçekten, sözgelimi Airbus 300 uçağı için deneyimli bir kaptan pilot niteliği taşıyordu. Yani bazıları gibi, acemi bir bisiklet sürücüsü değildi.

Ancak 1991 yılının son günlerinde, Vakıfbank'ın başına getirilen Genel Müdür Yaşar Yılmaz Özen ile, Yönetim Kurulu Üyelerinin bazıları hakkında birkaç söz söylemek gerekiyor. İzmir Bölgesi İnşaat Müdürlüğünden, üç yıl kadar önce, İsmet Alver tarafından emekli olma noktasına kadar getirilen Sayın Özen'in, 1991 yılı sonlarında Bankaya Genel Müdür olarak dönüşü, ilk anda çok olumsuz bir havanın esmesine neden olmuştu. Arkadaşları tarafından yöneticilik niteliğinin pek sınırlı olduğu ısrarla ifade ediliyordu.

Yaşar Yılmaz Bey, göreve başladığının haftasında, benim de içinde bulunduğum 110 üst görevlinin işine aynı anda son vererek, Genel Müdür'lüğe ilk adımını böylece atmış oldu. Hadi ben neyse, mütevazi bir ücretle part-time danışmanlık yapıyor-

dum. Ancak Bankanın temel direği olarak görev yapan birçok nitelikli arkadaş bankadan ayrılmak durumunda kaldılar. İşine gerekçesiz olarak son verilenlerin sayısı, birkaç ay içerisinde 300 dolayına kadar ulaştı. Sözgelimi, Ziraat Bankası Genel Müdür Yardımcılığından gelen, avukat, çok iyi bir hukukçu, Vakıfbank'ın yüzlerce kalem batak parasını tahsil edilebilir hâle getiren arkadaşım Özdemir Alaçam, Genel Müdür Yardımcıları, değerli arkadaşlarım, Yüksel Özden, Zeki Özdemir, Alâattin Yörük, Lütfü İplikcioğlu, Tözün Tarman ve daha yüzlerce deneyimli yönetici.. Hepsinin de, birer ikişer Banka ile ilişkileri kesilmiş oldu. İşin daha da doğrusu, İsmet Alver'e uzaktan yakından bağlantılı gibi görünen ne kadar kişi varsa, iki sekreteri Nermin ve Ecmel dahil, hepsi de işten uzaklaştırıldılar.

Sonunda ne oldu? Bir yılın bitiminde işler hangi noktaya kadar geldi. Benim mütevazi "Danışmanlık ücreti"nden tasarruf eden Vakıfbank da son durum neydi? Konuyu saptamak için, bugünlerde gazetelerde çıkan bir kısım yazıları incelemek, sanırım yeterli olacak:

1. 11 Ocak 1993 Sabah Gazetesi, Leyla Umar, "Vakıfbank 1990 yılını 242 milyar kârla kapatırken, bu miktar 1991 yılı sonunda 42 milyar lira olarak beyan edildi." "Bankacılar arasında, Vakıflar Bankası kördüğümünün nasıl çözüleceği merakla bekleniyor."

2. 9 Ocak 1993 Meydan Gazetesi, Güler Kömürcü, "Genel Müdür Yaşar Yılmaz Özen'in, çok sayıda şirketin, yönetim kurulunda başkanlık veya üyelik yaparak, yüz milyonlar aldığı belirlendi."

3. 10 Ocak 1993 Sabah Gazetesi, Meral Tamer, "Türk bürokrasi tarihinde ilk kez bir Başbakan'dan, bir Banka Genel Müdürüne (Yaşar Yılmaz Özen'e), 11 Aralık 1992 tarihli uyarı, (Fazladan aldığını geri ver)"

4. 10 Ocak 1993 tarihli Sabah Gazetesi, Güler Kömürcü, "Bürokratların devleti yağmaladığını öğrenen Demirel çok kızdı ve (Bu pisliği temizleyin, derhal aldığımız paraları iade edin) diye genelge yayınladı."

Durum işte böyle.. Yani kişilerin görevlerine uluorta son verilerek falan bir noktaya varılamıyor.. Yine 11 Ocak 1992 tarihli Sabah Gazetesi'nde, Sayın Leyla Umar'ın yazısından öğrendiğimize göre, Vakıfbank'ın yeni Yönetim Kurulu Üyeleri yedek parçacı Haşim Eren ve de Argun Ersöz, bankacılıkla uzaktan yakından ilgili olmadıkları gibi, aynı zamanda lise mezunu imişler. Buraya bir ekleme de izninizle ben yapmak istiyorum:

Vakıflar Bankamızın bir diğer Yönetim Kurulu Üyesi de, değerli şair ve bestekâr ağabeyimiz Sayın Rüştü Şardağ.. İzmir'den gelip gidiyor. Bankada şakayı seven bazı kimselerin, zaman zaman şöyle konuştukları kulağıma kadar geliyor." Bankamızın Yönetim Kurulu'nda, bir de sevgili Avni Anıl hocamız eksik.. O da olmalı ki, ekip tamamlanmış olsun.."

Bu vesile ile, Ziraat Bankası Halkla İlişkiler Müdürü iken tanışdığım Avni Anıl'ı ağabeyi ve de Rüştü Şardağ'ı, sevgi ve saygıyla anmak isterim. Keşke ben de bankacı olacağıma, kendilerinin yarısı kadar bestekâr olabilseydim.

Sonuçta bir kez daha şunu söylemek istiyorum:

Bir insan çok iyi bir dost, çok iyi bir aile babası ya da çok iyi bir partili olabilir de, çok iyi bir müsteşar ya da genel müdür olmayabilir. Hükümetlere düşen, özellikle kendi siyasal gelecekleri açısından, herhangibir makam için en uygun adayı bulup ortaya çıkarabilmektir. Yoksa, birkaç kişi üst yönetici olma keyfini yaşayacak diye, iktidarlarını riske etmenin, bana göre hiç mi hiç gereği yok.. Önemli olan, yarışı kazanabilecek gerçek İngiliz atları ile koşuya başlayabilmek.. İşin özeti bu..

AHMET ERTUĞRUL, GÖREVDEN ALINDIĞINI HEP RESMİ GAZETE'DEN ÖĞRENİYOR

Söz buraya gelmişken, ibret verici son bir örnek de, değerli arkadaşım Ahmet Ertuğrul'dan vermek isterim:

Uzun yıllar, Bankalar Yeminli Murakıpları Kurul Başkanlığı yapan ve aynı zamanda "Doktor" unvanına da sahip bulunan sevgili Ertuğrul, bilindiği gibi 1984 yılının eylül ayı ortalarında, Özal Hükümeti tarafından Halk Bankası Genel Müdürlüğü'ne atanmıştı. Bilgi birikimi ve deneyimi nedeniyle, Halk Bankası' nda çok başarılı bir çalışma sergileyen Ahmet Kardeşimiz, kısa zamanda, ünlü Euromoney dergisinin de açıkladığı gibi, performans değerlendirmesi açısından, bankasını kamu bankaları arasında birinci sıraya kadar bile yükseltebilmişti. Bundan sonrasını kendisinden dinleyelim:

"1987 yılı Ağustos ayı ortalarında, kısa bir bayram tatilinden yararlanarak, zamanın Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Cahit Aral ile, bankamızın Erdek dinlenme tesislerine gitmiştik. Yönetim tarzımdan son derece memnun olan Cahit Bey'le, her konuda çok uyumlu bir çalışma sergiliyorduk. Hatta o günlerde, kendisiyle beraber deniz kıyısında güneşlenerek, sohbet ettiğimiz de çok oluyordu. Birkaç günlük kısa bir tatilden sonra, birlikte Ankara'ya döndük. Kendisi sanırım ertesi gün, görevli olarak Van'a gitti. Ben de Bankada işimin başına döndüm.

Hiç unutmam, aynı haftanın sonunda Cumartesi günü, sa-

bah erkenden, daha kahvaltı bile etmeden telefon çaldı... Sabah Gazetesi'nin o günkü Ankara Temsilcisi Uluç Gürkan telefonun öbür ucundaydı.. Daha hâl hatır bile sormadan, "Geçmiş olsun Ahmet Abi" dedi "Görevden alınmışsınız.. Yerinize de Coşkun Ulusoy diye birisi atanmış... Haberiniz olsun.."

Hiç şaşırmadım desem yalan olur.. Sayın Bakan'la daha iki gün önce beraberdik.. Öyle görevden alacakmış falan gibi bir havası da yoktu.. Dur bakalım dedim, bu işin içinde bir iş var.. Üstelik bu Coşkun Ulusoy da neyin nesiydi?

Hemen giyinerek bankaya gittim. Resmi Gazete'yi buldurttum. İnanılır gibi değil ama, gerçekten görevden alınmıştım.. Bu benim için bir çeşit tebligât niteliği de taşıyordu. Bakalım Sayın Bakan'la yüz yüze geldiğimizde, bana nasıl bir tavır takınacaktı? Doğrusu çok merak ediyordum.

Daha sonraları öğrendiğime göre de, olay aynen şöyle gelişmişti: Sağın solun telkinleriyle, birgün Başbakan Özal'ın aklına esmiş, benim yerime derhal Emlâk Bankası'nın çiçeği burnunda danışmanlarından Coşkun Ulusoy'un atanması talimatını vermiş.. Talimatı alan Müsteşar Ahmet Selçuk Bey de, hiç vakit kaybetmeden, uçağa atladığı gibi Van'ın yolunu tutmuş ve olaydan haberi olmayan Bakan Cahit Aral'a, sürpriz kararnameyi Cuma günü imzalatmış.. Aynı uçakla hemen Ankara'ya dönerek, Başbakan'a ve Cumhurbaşkanına da imzalatıp, ivedilikle yayınlanmak üzere Resmi Gazete'ye göndermiş.. Böylece jet hızıyla tamamlanan bizim kararname, Cumartesi günü, sabahın erken saatlarında yayınlanarak yürürlüğe girmiş, Amerika'dan bir süre önce yurda dönen Sayın Ulusoy da, hiçbir deneyimi ve bankacılık geçmişi olmadan, Türkiye'deki ilk ciddi kamu görevine 18 Ağustos 1987 tarihi itibariyle böylece "Genel Müdür" sıfatiyle başlama olanağına kavuşmuş.."

Bilmem ki ne demeli? Buraya bir cümle de, izninizle ben eklemiş olayım.. Artık kararı da siz verin..

Benim gibi binlerce yüksek okul mezunu, o da, zorlu bir yarışma sınavını kazanmak koşuluyla, kamu görevine ancak, "Müfettiş Yardımcılığı" ya da "Uzman Yardımcılığı" gibi bir çizgiden başlayabiliyor. Dünyanın her tarafında, işin doğrusu da galiba böyle.. Özal döneminde bazı insanlar, ilk devlet memurluğuna "Genel Müdür" unvanıyla başlayabildiler. Söz konusu prenslerle bizim aramızda, bu derece önemli nitelik ve beceri farkları olduğunu da pek sanmıyorum. Sonuçta olayların nasıl geliştiğini de, hep beraber yaşadık.. İnşallah, "Yeteri kadar ders alınmıştır" diye düşünüyorum.. Belki de benimki fazla iyimserlik.. Kim bilir?

Konuyu bağlamadan önce, bir diğer noktayı daha galiba hatırlatmak gerekiyor:

"Sevgili Dr. Ahmet Ertuğrul, 1992 yılının ilk aylarında, Süleyman Demirel Hükümeti tarafından, bu kez de Eximbank Genel Müdürlüğüne atanmıştı.. İşleri yine gayet iyi götürüyordu. Hiç unutmam, 3 Nisan 1994 Cumartesi günü öğleden sonra, kendisiyle Mülkiyeliler Birliği'nde buluşarak, karşılıklı birer çay da içmiştik.. Kendinden son derece emin bir görünümü vardı.. Oysa ki, 5 Nisan 1994 tarihli Resmi Gazete'ye sabah sabah göz gezdiren Ahmet Kardeşimiz, kaşla göz arasında, bir kez daha görevden alındığını hayretle görüyordu. Sanırım bu sefer, pek o kadar şaşırmamıştı.. Çünkü daha önceden kazanılmış, sağlam bir deneyimi vardı.

Halen Bilkent Üniversitesi'nde, öğretim üyeliği yapan Doçent Dr. Ahmet Ertuğrul'u, sanırım bundan böyle, silah zoruyla bile genel müdürlüğe falan atamak pek o kadar kolay olmayacak.. Yetkililere önemle duyururum.

BEŞ YIL SÜREN BİR DANIŞTAY MACERASI DAHA

Kitabın sonuna doğru, kendimle ilgili güncel bir Danıştay macerasını daha gözler önüne sermek gerekiyor. Gerçi bu ne ilk ne de son örnek olacak ama, olsun biz yine de yazalım.. Belki ilerde bu anlattıklarımdan ibret alacak bazı siyasetçiler bulunur falan diye düşünüyorum.

Sanırım ihtisasım ve niteliklerim de göz önüne alınarak, belki biraz da o bölgeye gidecek kişi de pek bulunamadığı için, Devlet Bakanlığı'nın 16.9.1991 tarih ve 03-14/08624 sayılı onay yazıları ile, Adıyaman Çimento Sanayi T.A.Ş. Yönetim Kurulu Üyeliği'ne atanmıştım. Görev süresi yasalara göre üç yıl sürecekti.

Ancak 1992 yılının başında, yeni Demirel Hükümeti kurulunca, yapılacak onca önemli ve öncelikli işler bir kenarda dururken, Yönetim Kurulu Üyeliklerini değiştirmek heyecanı yine ağır basmağa başladı ve bütün Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ndeki ve bağlı kuruluşlarındaki Yönetim Kurulu Üyeleri, niteliklerine ve sürelerine bakılmaksızın kapı önüne konuldu. Doğal olarak bu furyadan benim de nasibimi almam gerekirdi.. Nitekim öyle de oldu.. Efendim, Başbakanlık'ın 9 Mart 1992 tarih ve B.02.D.PPG.0.10/01555 sayılı yazıları ile, "Hiçbir gerekçe gösterilmeden görevimden alındım ve yerime civar illerdeki parti teşkilatlarından birinde yönetim kurulu üyesi olduğu söylenen Yaşar Atakan diye bir kişi atandı."

Aslında bu konu üzerinde, belki de pek fazla durmamam gerekirdi. Ancak herkesin idari dava açtığını görünce, galiba benim de yasal mücadele heyecanım yeniden kabardı ve 1992 Mayıs ayının son günlerinde Gaziantep İdare Mahkemesi'nde "İptal Davası"nı açtım. Böylece 5 yıl kadar sürecek yeni maceranın ilk adımı da böylece atılmış oldu. Şimdi bu maceranın evrelerini sırasıyla anlatmağa çalışayım.

Benimle ilgili dosya, bir yıl kadar Gaziantep İdare Mahkemesi'nde işlem gördükten sonra, "Görevsizlik nedeniyle" Danıştay Başkanlığı'na gönderildi. Danıştay 5. Dairesi ise, 13.12.1993 tarihli kararı ile, (Esas No: 1993/2868 Karar No: 1993/5707) görevden alınma işlemini "Oybirliği" ile iptal etti. işin bir ilginç yanı da şu:

13.12.1993 tarihli karar metninden anlaşıldığına göre, Başbakanlık yapmış olduğu savunmada, benimle ilgili işlemin, "Hükümet programı çerçevesinde, Devletin Yüksek Menfaatini korumak amacıyla tesis edildiği" gibi enteresan bir görüşe de yer verilmekteydi. Belirtmeğe gerek yok ki, "Benim Devletin yüksek menfaatlerini korumadığım gibi" rasgele bir savunma Danıştay tarafından kabule şayan görülmedi. Ancak bu değerlendirmenin canımı bir hayli sıktığını da söylemek istiyorum. Buna rağmen, politikacıların aldıkları gerekçesiz kararlara kılıf hazırlarken, Hukuk Müşavirlikleri'nin gerçekten çok zorlandıklarını yakinen biliyor ve onları bir ölçüde anlayışla karşılıyorum.

Her ne hal ise, gelişmeleri anlatmağa devam edeyim; Efendim, Başbakanlık Hukuk Müşavirliği epey bir süre bekledikten sonra, 19 Temmuz 1994 tarihli bir dilekçe ile, söz konusu iptal kararı'nı Danıştay Başkanlığı nezdinde "Temyiz" etti. Temyiz dilekçesi sıraya girdi ve tam 20 ay bekledikten

sonra, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 22 Mart 1996 tarihli kararıyla onandı. Ancak hukuki prosedür durmak bilmiyordu.. Hukuk Müşavirliği kolları sıvadı ve bu kez de "Tashihi Karar" talebinde bulundu. Benim bu mütevazı davamın boyutları gittikçe gelişiyordu. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, benim davamı ikinci defa görüştükten sonra, İdarenin "Tashihi Karar" talebini de 17 Ocak 1997 tarihli karan ile reddetti: Böylece benim karar, görevden alındıktan tam 58 ay sonra kesinleşmiş oldu. Belirtmeğe gerek yok ki, aradan geçen beş yıla yakın zaman içinde, Adıyaman Çimento Sanayi özelleştirilerek Gaziantep'li Sanko Şirketi'ne satıldı ve benim beş yıl kadar süren nefes kesen mücadelem de bir ölçüde sonuçsuz kaldı. Şimdi beni, gerekçesiz olarak ve de süresi dolmadan görevden alan zamanın yetkililerine içtenlikle sormak istiyorum: "Devletin bütün üst görevlerinde bulunmuş ve bu arada üç de bilimsel kitabı yayınlanmış Teoman Yazgan'ın yerine, lise mezunu olduğu söylenen Yaşar Atakan'ı getirmek için, resmi daireleri ve de İdari Yargı'yı bunca yıl meşgul etmeğe değer miydi?" Bana göre değmezdi.. İnşallah bu örnekler son olur diye düşünüyorum.. Ama pek fazla bir umudum yok.. Gelecek günlerde hep birlikte göreceğiz.. İnşallah yanılmış olurum.

ANNE FRANK'IN ANILARI GİBİ BİTİRMEK GEREKİYOR "BEN HÂLÂ İNSANLARIN DOĞUŞTAN İYİ OLDUKLARINA İNANMAYA DEVAM EDİYORUM"

1957 yılının son günlerinde, Üçüncü Tiyatro'da bir oyun seyretmiştim. "Anne Frank'ın Hatıra Defteri" Baba rolünde değerli sanatçı Cüneyt Gökçer, Anne Frank rolünde ise, Konservatuarı henüz bitirmiş Gülgün Kutlu, inanılmaz derecede başarılı bir kompozisyon çiziyorlardı.

Oyunun son sahnelerinde, Alman Polisi bu Hollanda'lı 4 kişilik Yahudi ailesinin sığındığı bodrum katını da basıyor ve onları toplama kamplarına göndermek üzere tek tek dışarı çıkarıyordu. Sonu ölüm olan bu yolculuğa çıkarken, sahne yavaş yavaş kararda ve mikrofondan Anne Frank'ın anılarındaki son cümleler döküldü:

"Bizi ölüme götürüyorlar, biliyorum... Sanırım polisler de böyle yapmak istemezlerdi. Ancak ben hâlâ insanların doğuştan iyi olduklarına inanmaya devam ediyorum. Utanıyorum..."

Perde kapandı. Seyirciler büyülenmiş gibi öylesine beş on saniye sessiz kaldılar. Tek tük alkış sesleri duyuldu. Neden sonra, adeta ayaklarımızın ucuna basarak ve de insan olduğumuza utanarak, bir mabedden çıkar gibi usulca dağıldık. Aradan bunca yıl geçti, o anki duygularımı hiç unutmadım, unutamadım.

Birçokları gibi ben de, yaşamım boyunca, özellikle bürokratik yıllarımda, çoğu yakın arkadaşlarımdan olmak üzere, inanılmaz ihanetlere uğradım, insanlığa sığmayan anlamsız mücadelelerin ortasına çekilmek istendim. Az gelişmiş bir toplumda, üst görevlere gelmenin belli bir kuralı ve kıstası da olmayınca, sanırım bu ayak oyunları, dedikodular, karalamalar son derece doğal oluyor. İnsanlar ister istemez bu yola doğru itiliyorlar. Birbirlerinin kuyularını kazıyorlar. Bu sadece bürokraside değil, toplumun her kesiminde, sanırım politikada da aynen böyle. Bütün bu olanlara rağmen, Anne Frank iyimserliğinde konuyu bağlamakta yarar var diye düşünüyorum:

Ben de hâlâ insanların, bir rastlantı sonucu da olsa bürokrat olan kişilerin doğuştan mutlaka iyi olduklarına inanmaya devam ediyorum. Bazılarını sonradan kötü olmaya, yaşadığı çevre itiyor olmalı diye düşündükçe de, bütün bu olup bitenleri anlayışla ve hoşgörü ile karşılamak sanırım mümkün olabiliyor. Sonuçta hepimiz insanız. Üç günlük dünya için birbirimizle kıyasıya mücadele etmenin hiç mi, hiç gereği yok. İyisi mi, bir bilge kişinin dediği gibi, "Davet edilmeden geldiğimiz bu yaşam sofrasından, tok bir insanmış gibi, onurlu ve sessiz bir biçimde ayrılmasını bilelim."

Ancak, Türkiye'yi daha iyi yöneteceği iddiasıyla ortaya çıkan politikacılar da, belirli görevlere yapılacak atamaların kurallarını inandırıcı ve sağlam ölçülere bağlasınlar, bürokratları birbirleriyle sürekli mücadele eder durumda bırakmasınlar, en azından kendi siyasal gelecekleri için örneğin kaptan pilotluğa, ancak bisiklet sürücüsü olabilen kişileri getirmesinler. Eğer işin doğru olanı yapılabilirse, sözgelimi bir orgeneral dururken adamını falan bulduğu için bir tuğgeneralin asla ordu komutanı olamayacağının bilincine varılabilirse, bütün insanlar gibi

biz bürokratlar da, günü geldiği zaman hem görevlerimizden, hem de çağrılmadan geldiğimiz bu yaşam sofrasından, sessizce efendice ve en önemlisi etrafımıza rahatsızlık vermeden ayrılmasını biliriz. Yeter ki, herşeyin yerli yerine oturduğunu görmüş olalım. Sanırım bir yaşam boyu edindiğim deneyimlerden çıkan en anlamlı ve yararlı sonuç da bu oluyor. En azından ben böyle düşünüyorum. Acaba haksız mıyım?

Eflâtun, "Dion'un Dost ve Akrabalarına Mektuplar" adlı eserinde, daha İsa'nın doğumundan dört asır kadar önce, "Herşeyde en iyi mihenk taşının ancak deneyim olabileceğini" söylemiş. Deneyimli insanları, politikacıları, yöneticileri sürekli iş başında görmeyi dileyelim. Kaptan pilotluğa kadar bile atanabilen bisiklet sürücüleri dönemini, galiba artık yavaş yavaş kapatmanın zamanı geldi.

Kitabı noktalamadan önce, uçak yönetmeğe çalışan günümüzdeki bisiklet sürücülerinden de bir kaç örnek vermeyi düşünmedim değil. Ancak işin tekrar başına dönmenin hiç gereği yok. Sanırım artık onlar, çok daha kısa zamanda tanımlanabiliyor. Buna rağmen kamu oyunun da, daha bilinçli bir şekilde, bu olayları mutlaka irdelemesi gerektiğine de içtenlikle inanıyorum. Ünlü İtalyan yazarı ve sinema yönetmeni Pasolini'nin dedikleri, galiba bizim konu için de son derece geçerli sözler: "*Çağımızda insan ne kadar bilinçsizse ve bilinçsiz kalmağa devam ediyorsa, o kadar suçludur..*"

Ben kendi adıma, mümkün olabildiğince suçluluktan kurtulmağa çalıştığımı sanıyorum bu güne kadar.. "Anılarımı biraz da bu amaçla kaleme almam gerekliydi" gibi bir his var içimde.. Acaba yanılıyor muyum dersiniz?

İKİNCİ BASKI NEDENİYLE SON BİRKAÇ SÖZ

Birinci baskının "önsöz"ünü, Anatole France'ın ünlü bir özdeyişiyle noktalamıştım. "Anılar birer nimettir" diyordu büyük romancı, "Dostumun Kitabı" adlı eserinde.. Belki romantik bir yaklaşımla değil ama, sanırım geçmişten ders çıkarabilme anlamında, "Bürokratlar Nereye Koşuyor?" adlı kitabımın birinci baskısı olağanüstü bir ilgiyle karşılandı... Başta değerli köşe yazarlarımız Melih Aşık, Hasan Pulur, Hıncal Uluç, Kurthan Fişek, Yavuz Donat, Doğan Hızlan, A. Taner Kışlalı ve Ruhi Sanyer olmak üzere, birçok gazeteci, eleştirmen ve yazar dostumuz, kitabın tanıtım ve değerlendirmesine, sütunlarında çok geniş yer verdiler. Kendilerine gerçekten teşekkür borçluyum. Yaşadığım olayların, kazandığım deneyimlerin, bir anı lezzetinde bile olsa, çok geniş okuyucu kitlesine ulaşmasına olanak sağladılar. Özellikle sevgili Hıncal Uluç, 13 Ekim 1993 tarihli Sabah Gazetesi'nde, "Teoman Yazgan'ın (Bürokratlar Nereye Koşuyor?) adlı anılar kitabını, Türkiye'de işlerin niye böyle gittiğini merak edenler dikkatle okumalı... Şöyle bir karıştırmak için elime aldım. Baktım yarısını okumuşum.. Üstelik okuduklarım bana yabancı da değil. 35 yıldır basının ve devletin içindeyim çünkü.. Ama bildiklerimin de perde arkasını, iç yüzünü okumak ilginç geldi bana.. Sanırım size de gelecektir." diyerek, anıların yaşam serüvenindeki tartışılmaz yerini, bir kez daha vurgulamış oluyordu.

Özellikle son yirmi yıl içinde, bürokraside yapılan rasgele atamaların, ülkeye ve de siyasal iktidarlara nelere mal olduğunu, onları nasıl çıkmaza soktuğunu, canlı örnekleriyle gözler önüne seren bu çalışmamdan, yeteri kadar ders alındığını söylemek henüz mümkün değil.. Belki de daha çok uzun yılların geçmesi gerekli... Hemen birkaç küçük örnek vermiş olayım:

Kitabı daha önce okuyanlar anımsayacaklardır... 1978 yılı ortalarında Ecevit hükümeti, Gaziantep Güneydoğu Birlik Genel Müdürlüğüne, bir ara küçük bir otelde idare memurluğu da yapan, genç ve deneyimsiz bir hemşehrimi getirmişti. Olayı bütün ayrıntılarıyla anlatmış ve bu atamanın sosyal demokrat görünümlü bir iktidara ne denli zarar verdiğini ve oy kaybettirdiğini vurgulamak istemiştim. Hatta Sayın Yavuz Donat da, 17 Temmuz 1994 tarihli Milliyet Gazetesinde, kitabımdan alıntı yaparak, bu ilginç olayı mizahi bir biçimde dile getirmişti.

Ancak gördük ki, 1994 yılının ortalarında, zamanın Ticaret ve Sanayi Bakanı Sayın Mehmet Dönen, adı geçen kişiyi, bu kez de Fiskobirlik Genel Müdürlüğüne getirmekte bir sakınca görmemişti. Bu satırları kaleme alırken öğrendiğime göre de, yeni Bakan Hasan Akyol, Genel Müdür Ökkeş Kıroğlu'nu görevden alarak, yerine bir başkasını atamış.. Tekraren belirtmek istiyorum.. Siyasal iktidarların elinde, bürokrat kaynağının envanteri falan yok, atamalar öyle de oluyor, böyle de.. Ama fatura sonuçta mutlaka iktidarlara kesiliyor.. Ne zaman önü tam olarak alınabilecek bilmiyorum?

İzninizle ilginç bir örnek daha vermek isterim. Kitapta, yerini bulmayan atamalardan bahsederken, 1992 yılı başlarında, Vakıflar Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği'ne, onca yetişmiş bankacı bir kenarda dururken, şair ve bestekar ağabeyimiz,

edebiyat hocası Rüştü Şardağ'ın getirildiğine de dikkat çekmiştim. Kitap yayınlandıktan birkaç ay sonra yapılan Vakıflar Bankası Genel Kurul toplantısında, sanırım 1994 Mart ayı ortalarında, Sayın Rüştü Şardağ, bu kez Yönetim Kurulu'na aday gösterilmemişti. Bunun üzerine Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü'nde görevli bazı arkadaşlar telefon ederek, "Haberin olsun" dediler.. "Rüştü Hoca bu kez, hükümet tarafından aday gösterilmedi.. Sanırız bu konuda senin kitabın hayli etkisi oldu.." Açık konuşmak gerekirse, ilk anda ben de öyle düşünmüştüm. Ama galiba bizimki fazla iyimserlik.. Neden derseniz, birkaç gün sonra öğrendik ki, Rüştü Ağabey Vakıflar Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği'nden alınmış ama, bu kez de İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği'ne hazine temsilcisi olarak atanmış. Yani Anadolu insanının tabiriyle, "Şah"dı, Şahbaz olmuş..

Son görevini sürdürürken, bundan birkaç yıl önce, sanırım 80 yaş dolaylarında aramızdan ayrılan Rüştü Şardağ ağabeyi, saygı ve rahmetle anıyorum. Daha önce de belirttiğim gibi, keşke ben bankacı olacağıma, kendisinin yarısı kadar bestekâr olabilseydim.. Artık onu anımsatacak zoraki bankacılığı falan değil de, Hüzzam makamında bestelediği o zarif ve duy gulu şarkısı.. "Uzun yıllar ötesinden hatırını sorayım mı? Sana gönül bahçesinden bir demet gül vereyim mi?"

Sonuçta, kitabın birinci baskısından bu yana, Yaşar Yılmaz Özen"in Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü'nden, eski İş Müfettişi Özel Baysal'ın ise T.Kalkınma Bankası Genel Müdürlüğü'nden alınması ile, çok başarılı olduğu ileri sürülen prenslerden Ziraat Bankası Genel Müdürü Coşkun Ulusoy'un, 15 Trilyon lira zararla, 1994 Ağustos ayı sonunda, istifa yoluyla bankayı Şekerbank Genel Müdür Yardımcısı Ci-

han Paçacı'ya devretmek zorunda kalışı dışında, değişen galiba pek fazla bir şey olmadı... Bu arada sayın Paçacı'nın geldiği Şekerbank'ın bütün iş hacminin, Ziraat Bankası'nın bir büyük şubesi kadar bile olmadığını, ayrıca Cihan Beyin Şekerbank'tan hiç gereği yokken 30 kadar üst yönetici transfer ettiğini de belirtmem gerekiyor...

Diğer taraftan, 1992 yılında T. Kalkınma Bankası Genel Müdürlüğüne atanan eski İş Müfettişi Özal Baysal ile ilgili olarak 21 Aralık 1996 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde manşetten güncel bir haber daha.. "Batakçı Bürokrata Rekor Ceza.. Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi, Baysal'a 12 yıl 5 ay 10 gün hapis cezası ile 1,5 trilyon ağır para cezası verdi. Ayrıca ömür boyu memuriyetten men edildi.." Oysa ki Özal Baysal ile ilgili görüşlerimizi, biz çok önceleri kitabımızın birinci baskısının 271. sayfasında açıkça dile getirmiştik. Ama dinleyen kim..

29 Ağustos 1997 tarihli Milliyet Gazetesi'nde, Sayın Güneri Civaoğlu'nun köşesinde, içte size yepyeni bir örnek daha... "İskenderun Demir Çelik Fabrikası Yönetim Kurulu Üyeliği'ne, Gaziantep'in Nizip İlçesi Anavatan Partisi Yönetim Kurulu Üyesi getirilmiş.. Adı Mehmet Turan.. Mesleği bakkallık.. eğitimi ilkokul.." Yani sizin anlayacağınız, değişen gerçekten fazla bir şey yok.. Bu durum sanırım daha uzun yıllar böyle sürüp gidecek.. Üst göreve getirilmenin inandırıcı ve sağlam kuralları hâlâ tam olarak belirlenemediği için, bürokratlar birbiriyle gereksiz yere vuruşup duruyorlar. Sanırım ünlü Fransız düşünürü La Bruyere'in daha 18. yüzyılda söylediği gibi, "Kimse kapmak istediği makama, gerçekten lâyık olup olmadığı" hususunu hiç gözönüne almıyor. Herkes her göreve hazır durumda.. Sözün kısası, politikacıların güdümündeki patırtılı gürültülü bir garip bürokrasi serüveni şimdilik böylece sürüp gidiyor.

Kitabı noktalamadan önce, son zamanlarda tanık olduğum birkaç ilginç olaya daha, şöyle bir dokunmanın gerekli olduğunu düşünüyorum. Şüphesiz son birkaç yılda meydana çıkan bu rasgele atamalar, sadece bunlarla sınırlı değil.. Elimde yüzlerce yeni örnek var.. Ben yazmaktan, anlatmaktan bıktım.. Başbakanlar, Bakanlar, genel anlamda politikacılar, Boeing 737 uçaklarının kaptan pilotluk koltuğuna acemi bisiklet sürücülerini oturtmaktan bıkmadılar. Artık bunları da yeni bir kitapta ele almam gerekecek.. Hatta geç bile kaldığım söylenebilir..

Efendim, bir süre benim de görev yaptığım, kariyer sahibi bürokratların çoğunlukta olduğu Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Başkan yardımcılıkları'na, 1998 yılı ortalarında, Devlet Bakanı Mehmet Batallı ve Enstitü Başkanı Ömer Gebizlioğlu döneminde, dışardan iki kişi atandı. Birisi, 3 yıl kadar Sümerbank'ta, 2 yıl kadar da Turizm Bakanlığı'nda ve bir süre de otellerde falan çalıştığı söylenen, özgeçmişinde "pilotluk sertifikası" na sahip olduğu da ayrıca vurgulanan bir kişi, diğeri ise Tıp Fakültesi'nde memur olarak göreve başlayıp, daha sonraları Ankara İbni Sina Hastanesi Müdür Yardımcılığı'na terfi eden bir arkadaş.. Oysa ki Cumhuriyet'le yaşıt Devlet İstatistik Enstitüsü'nde, akademik unvanları da bulunan, o kadar çok yetişmiş ve yetenekli bürokrat var ki, saymakla bitmez.. Bütün bu insanları bir yana bırakarak, hepsinin başına yukarda belirtilen kişileri getirmek, inanın anlaşılır gibi değil.. İnsan ne diyeceğini şaşırıyor. Bu tayinlere imza atarken, zamanın Devlet Bakanı hemşehrim Mehmet Batallı ne düşünüyordu.. Gerçekten çok merak ediyorum.. Beni bağışlasın.. Belirtmeye gerek yok ki, bu iki hatalı atamaya bağlı olarak, 1998 - 1999 yılları içinde yeri değiştirilen, pasif görevlere aktarılan 70 dolayında pırıl pırıl üst bürokrat... 200 civa-

rında İdari Dava ve daha bir sürü kargaşa.. İşin özeti bu sevgili dostlar...

İşte size bir başka taze örnek daha.. Yine çok saygın bir kamu kuruluşu olan Maden Tetkik Arama Enstitüsü'ne, 1997 yılında Genel Müdür olan yetkili, belki de bu kuruluşun tarihinde ilk kez olarak Maden Mühendisi veya jeoloji Mühendisi değil.. 1990 yılında, Kültür Bakanlığı'ndan naklen enstitüye gelen, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunu bir kişi... Ancak işin ilginç ve şaşırtıcı yönü, gazetelerden öğrendiğimiz kadarıyla, söz konusu sayın Genel Müdür'ün 1970'li yıllarda anarşi olaylarına adının karışmış ve 1974 Ecevit Hükümeti affı ile de cezaevinden tahliye edilmiş olması.. İnsanın gerçekten aklı duruyor.. Belki de işin bizim bilmediğimiz mantıklı bir yönü vardır.. Bilemiyorum.. Gerçi, Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün binlerce çalışanı, bu işe akıl erdiremediklerini yıllardan beri anlatıp duruyorlar. Konuyu bir de, Devlet Bakanı Sayın Rüştü Kazım Yücelen'e sormak gerekir diye düşünüyorum. Belki onun bir bildiği vardır. Kim bilir? Ancak yanlış anlaşılmasın.. Kimseyi küçümsemek ya da karalamak falan gibi bir niyetim asla söz konusu değil.. Amacım yetersiz bir bürokratik düzenin gün ışığına çıkarılması.. Hepsi bundan ibaret..

Her ne hal ise, en kısa zamanda artık herşeyin yerli yerine oturmasını dileyelim. Elimizden galiba şimdilik pek fazla birşey gelmiyor. Sözlerimi, Büyük Britanya Kraliçesi 1. Victoria'ya (1818-1901) atfedilen ünlü bir özdeyişle bitirmek isterim:

"İmparatorluğun benim dönemimde, nasıl olup da bu kadar mükemmel yönetildiğini mi öğrenmek istiyorsunuz? Sebebi gayet basit. Ben bir göreve bir atama yaparken, o görev

için İngiltere hudutları içinde bulunabilecek en uygun adayı belirlemeğe çalışır ve bu kişiyi atarım da onun için.." Şimdi bizim politikacılara sormak gerekir:

"Kitapta anlatmağa çalıştığım bunca olayda adı geçen kişiler, bulunabilecek en uygun adaylar mıydı? Yoksa, adı bile geçmemesi gereken, en uygunsuz adaylar içinde mi yer alıyorlardı?" Bu sorulara samimiyetle cevap verebilirsek, sanırım sorunun çözümünde de çok önemli bir mesafe almış olacağız.. En azından ben böyle düşünüyorum.

Bu arada özellikle belirtmem gerekir ki, bir süre önce, aydınlık bir Türkiye'nin önünü kesmek isteyen gerici güçler tarafından yaşamına son verilen, sevgili ilkokul arkadaşım Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı'nın, 10 Mayıs 1996, 29 Mayıs 1996 ve 10 Mart 1999 tarihli Cumhuriyet Gazeteleri'nde, kitabımdan övgüyle söz etmesi, beni ömür boyu onurlandıracak tarihi bir belge olarak, yaşamımdaki yerini her zaman koruyacaktır. Sayın Kışlalı, 29 Mayıs 1996 tarihli, "Meğer Neler Yapmışız?" başlıklı yazısını, su cümlelerle noktalıyordu: "Hani Aziz Nesin'e verilen uluslararası bir ödülün jüri üyesi Türkiye'ye gelmişti bir gün.. Ve bir kaç gün sonra yurdumuzu terk ederken de şöyle demişti: Ben sayın Nesin'in kitaplarını okurken, düş gücüne hayran kalmıştım.. Meğer etrafına bakıp gördüklerini yazıyormuş.. Teoman Yazgan'ın "Bürokratlar Nereye Koşuyor?" kitabına her göz atışta, nedense o jüri üyesinin sözlerini hatırlıyorum hep.."

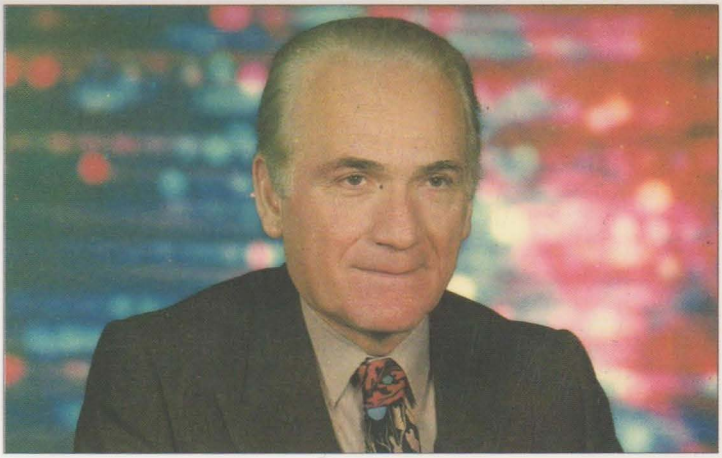
Belki bilirsiniz, Papa 1. Jean Paul, bu göreve seçildikten hemen sonra, kardinallere hitaben yaptığı teşekkür konuşmasında, "Bana bu görevi verdiğiniz için, Tanrı sizleri affetsin.." demiş..Belki tam yerine oturmadı ama, son onbeş yirmi yılda gündeme gelen bunca ilginç atamaları gözlemledikten sonra, "Bu insanları bu göreve getiren tüm politi-

kacıları Tanrı affetsin" demek geliyor insanın içinden.. Şimdilik elimizden galiba başka bir şey gelmiyor.

Sonuç olarak, ülkeyi yönetmek iddiasıyla ortaya çıkan bütün politikacıların da, bundan böyle daha dikkatli olmalarını, yapacakları bürokratik düzenlemelerde, en azından Kraliçe 1. Victoria kadar özenli davranmalarını gönülden diliyorum. Ülkemiz için de, demokrasi adına da, yakın bir gelecekte başkaca bir çıkış yolu görülmüyor. Siyasal kadrolar, çok yetenekli falan kişilerden seçilmiş olabilir.. Ama sahada gol atacak futbolculardır.. Başka bir anlatımla üst bürokratlar.. Siz, birinci profesyonel futbol liginde, üçüncü Amatör Kümenin futbolcularıyla sahaya çıkarsanız, başarılı olmanız çok zordur. Kısacası önemli atamaları, yerli yerine oturtabilirsek, diğer sorunlarımızı da çözebilmek inanın çok kolay olacak.. Buna inanıyorum.

Teoman Yazgan

Ankara, Nisan 2000

Her biri acı tatlı tebessüm konusu olan anılar, ülkemizdeki bürokrasinin traji komik fotoğraflarıdır aynı zamanda...

Melih Aşık, Milliyet

"Bürokratlar Nereye Koşuyor?" adlı bu eserde, bürokrasinin cilvelerine çok daha yakından tanık ediyor okurunu...

Doğan Hızlan, Hürriyet

Teoman Yazgan'ın anılarını okuduk.. Bizim meslektaşların bilerek ya da bilmeyerek nelere bulaştıklarını gösteren bir olay var ki, yazmaya değer..

Hasan Pulur, Milliyet

Teoman Yazgan'ın "Bürokratlar Nereye Koşuyor?" adlı kitabını, Türkiye de işlerin niye böyle gittiğini merak edenler dikkatle okumalı... Şöyle bir karıştırmak için elime aldım. Baktım yarısını okumuşum.

Hıncal Uluç, Sabah

Bir bürokratın nefsi müdafaasıdır. Sonuna kadar okuyun. Bürokratların insanı yokuşa mı koştuğuna, yoksa bürokratların yokuşa mı koşulduğuna siz karar verin.

Kurthan Fişek, Tempo Dergisi

Teoman Yazgan arkadaşımız, "Bürokratlar Nereye Koşuyor?" adlı anılar kitabında, bürokraside geçen günlerini, yaşadıklarını, tanık olduğu olayları anlatıyor.

Yavuz Donat, Milliyet

Yukarıdaki örnekleri, Teoman Yazgan'ın "Bürokratlar Nereye Koşuyor?" adlı, bir solukta okunan kitabından aldım. Daha sürüyle örnek var.

A.Taner Kışlalı, Cumhuriyet

ISBN 975-478-130-3

9 789754 781304